JUDARNES TIDERÄKNING

I NY BELYSNING

UPPSTÄLLNING AF BABYLONISKA
KONUNGALÄNGDERNA

JÄMTE

KRONOLOGISKA DATA

FRÅN HEBREISKA FOLKETS FORNTID TILL SELEUKIDERNES
OCH BEFRIELSENS ÆRA

VALTER H. JUVELIUS
FILOSOFIE-MAGISTER

Framställes med vederbörligt tillstånd till offentlig granskning
i Kejserliga Alexanders-Universitetets historisk-filologiska
auditorium den 10 November 1906 kl. 10 f. m.

KUOPIO 1906
K. MALMSTRÖMS BOKTRYCKERI

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

I.

II.

III.

IV.

V.

VI.

VII.

I.

Den judiska kalendern kännetecknar sig som lunarisk. Det torde därföre ej kunna råda något tvifvel därom, att hebreerne i äldsta tider räknat årets längd med tolf synodiska månomlopp. En uppgift i Mischna låter oss veta, att månadens längd redan före Jerusalems förstöring blifvit bestämd till 29,527778 dagar[1]. Det absoluta månårets längd hos judarne vore sålunda 354,3333 + dagar. Likaledes torde det vara säkert, att judarne redan tidigt bundit sitt månår med det egyptiska solåret om 365 dagar, åtminstone för borgerligt bruk och för firandet af de religiösa festerne.

Systemet härför var ganska obestämdt. Då Gosenstammarnes uttåg ur Egypten försiggick något efter vårdagjämningen den 14 Nisan, fick påsken enligt uråldrig häfd icke infalla före denna dag. Småningom blef dock firandet af påsken beroende på kornets mognande i Judeen[2]. Enligt af Lersch i sin kronologi intagna uttalanden af olika författare firades påsken i Juda rike därföre troligen aldrig i Mars månad. Med ledning af den emotsedda skördetiden korrigerades månåret i den judiska kalendern. En skottmånad tillades — i vissa fall en ytterligare sådan — allt efter behof. Vid de olika långa inskjutningarna iakttogs städse, att första månaden i det kyrkliga året, eller åtminstone påskfesten, icke inföll före utan efter vårdagjämningen. Skottårets längd var i allmänhet 383--384 dagar.

Huruvida denna primitiva utjämning af månåret blifvit använd äfven vid mätningen af tidsskedena — i judarnes egentliga kronologi —, har hittills knappast blifvit ifrågasatt. Utan att spörsmålet blifvit närmare undersökt, har man antagit a priori, att judarnes tideräkning grundade sig på det sålunda bundna månåret. Då judarnes historiska uppteck-

---

[1] *B. M. Lersch,* Einleitung in die Chronologie 1899, sid. 81; jmf. sidd. 83, 155—167.

[2] *Lersch,* Chronologie, sidd. 78—83. — Påskfesten firades en dag samt därefter under sju följande dagar det osyrade brödets fest (III Moseb. 23,5—8).

ningar visat sig icke fullt öfverensstämmande med grannfolkens kronologiska data, har bland annat den osäkra kalendern fått bära skulden härför.

Kändt är, att egypterne egde kunskap om det julianska årets längd af 365,25 dagar, men att de konservativt bibehöllo sin äldre årsberäkning med dess 365 dagar, hvarigenom Sotisstjärnans (Sirius') morgongryningsuppgång småningom förflyttade sig genom hela det borgerliga året under en period af 1460 år. Det 1461:sta året, som var bildadt af de öfverskjutande fjärdedelsdagarne, utgjorde slutåret i den sålunda uppkomna Sotiskretsen och ansågs heligt[1]). Under egyptiska rikets hela historiska tid mätas tidsskedena med Sotisperioden[2]). Att detta system haft äfven sina fördelar, har påpekats redan af Lepsius[3]). Enär inga utjämningar gjordes, erhöll kronologien en viss fasthet. „Då förhållandet till det sanna solåret var så enkelt, kunde hvarje önskadt datum återföras på det senare med största lätthet", yttrar Rydberg[4]).

Vänder man sig till assyrierne och babylonierne, befinnes det kaldeiska månårets längd vara 360 dagar, hvaraf äfven cirkelns indelning i 360 grader uppstått. Ett år bestod af tolf månader och månaden af trettio dagar. För att utjämna skillnaden mellan mån- och solåret, insköts en skottmånad hvart 6:te år och en dubbel sådan hvart 124:de år[5]).

Vi vilja härmed för första gång framkasta frågan på allvar, huruvida judarnes tidsuppgifter i bibeln verkligen äro angifna enligt det med solåret bundna månåret.

Enär judarne använde en annorlunda uppställd kalender än kaldeerne, bör man anse, att de icke lånat sin tidmätning af sina närmaste grannar i öster. Då lån gjorts beträffande det löpande årets längd, kan detta härstamma

---

1) *F. Th. Schubert,* Astronomiens Historia, 1849, sidd. 48—49. *J. Lieblein,* Aegyptische Chronologie, 1863, sid. 40. *K. Bunsen,* Aegyptens Stelle in der Weltgeschichte, 1845—57, IV,41 ff. *C. F. Lehmann,* Zwei Hauptprobleme der altorientalischen Chronologie, Leipzig 1898, sidd. 194—195. Detta antydes äfven af grekiska författare, såsom af *Geminos* (*Εἰσαγωγὴ εἰς τὰ φαινόμενα* Cap. 6), samt af *Herodotos* II,4.

2) *Lersch,* Chronologie, sidd. 28—31. *V. Rydberg,* Urpatriarkernas slägttafla och tideräkningen hos De „sjutio uttolkare" 1873, sidd. 27—33.

3) Zeitschrift für Aegyptische Sprache und Alterkunde, 1869, sid. 78.

4) *Lieblein* gifver i sin skrift Det gamla Egypten, Ur vår tids forskning 1877, sidd. 47—50, en öfversättning af den så kallade Kanopusstenens tredubbla inskrift, enligt hvilken det julianska året infördes i Egypten under Ptolemaios Evergetes' tid (år 238 f. Kr.).

5) *Lersch,* Chronologie, sid. 96. *Troels Lund,* Livsbelysning 1899, sidd. 22—25. *Lehmann,* Anf. arbete, sidd. 197—198.

omedelbart från Egypten. Men frågan är, om äfven den egentliga tideräkningen utförts efter det egyptiska året, eller om judarne i sin nationela exclusivitet envisats att bibehålla sitt urgamla synodiska månår vid mätningen af tidsskedena, hvartill de kunnat erhålla klafven ur egypternes sätt att räkna, icke efter det sanna, utan efter det forna, häfdvunna året?

En antydning på det senare alternativet förekommer i Mischna, där det omnämnes, att årens längd i medeltal varierat mellan 352=356 dagar, hvarigenom man komme (räknadt från den tidpunkt uppgiften i Mischna nedskrefs) till åren 4—6 [1]). I psalmen 104,19 säges, att Gud skapat månen *till att bestämma tidsperioderna;* solen vet sin nedgångstid [2]), d. ä. solens nedgång bestämmer dagen. Ytterligare antydningar härom förekomma i Daniels bok och Makkabeerböckerna, däri man kan läsa om den bittra hätskhet Antiokos IV Epifanes' försök att införa i Juda land den makedonisk-egyptiska kalendern [3]) uppväckte bland judarne. Detta tilltag ansågs vara att „förändra tider". Uttrycket, som hittills ej beaktats, blir oförklarligt, då det löpande årets längd hos judarne ju faktiskt var 365 dagar, såvida man ej

---

1) *Lersch,* Chronologie, sid. 81.

2) *Kautzschs* tyska öfversättning (1896) lyder: „Er hat den Mond zu[r Bestimmung von] Zeiträumen geschaffen, die Sonne kennt ihren Untergang". — Professor Arth. Hjelt i Helsingfors, gör oss uppmärksam därpå, att det här använda ordet *mô'êd* „tidsperiod, tidsafsnitt" särskildt användes om de årliga festtiderna, hvarföre flere öfversätta psalmstället „Han (Gud) skapade månen för festtidernas skull". Prof. Hjelt säger vidare att „Ps. 104,19 är en reminiscens af Gen. 1,14, där vi hafva samma uttryck och tanke". Han hänvisar ytterligare till Sir. 43,6 ff, där texten enligt Ryssels öfversättning lyder: — „und auch der Mond ⟨geht auf⟩ zu [seinen] Zeiten: zu zeitlich begrenzter Herrschaft und [doch] als ein ewiges Zeichen. Durch ⟨ihn⟩ giebts die Festzeiten, und ⟨von ihm her⟩ stammt die [Natur-]Ordnung und ⟨sein Schöpfer hat seine Freude⟩ über seine Umdrehung". (*Kautzsch,* Die Apokryphen, I, sid. 445). — Oss synes dock som om denna derivation, hvilken grundar sig bl. annat på en mycket sentida text, ej borde anses fullt giltig, då det är fråga om uppfattning af innehållet i psalmen 104, hvilken i egenskap af en hymn, en lyrisk sång, måste anses hafva kunnat bibehålla sig till sin ordalydelse oförändrad från långt framfarna tider. Det är väl icke rätt att jämföra språkbruket i tvenne texter från fullkomligt olika tidehvarf. Ju större anledning det är att anse uttrycket i Ps. 104,19 innehålla samma tanke, som i Genesis 1,14, där det är fråga om den fjärde skapelsedagen, dess mindre anledning borde det vara att öfversätta ordet *mô'êd* med „festtiderna". — Härmed må vara huru som helst: uttrycket i Ps. 104,19 enbart för sig kan ej gälla som bevis, hvarken för det ena eller andra af dessa två alternativ. Det är väl siffrorna i tideräkningen, som här hafva slutlig talan. Dock kan eller bör detta icke förhindra oss att uppsöka antydningar i bibeln, hvilka synas hafva afseende på vårt spörsmål.

3) *Lersch,* Chronologie, sidd. 59—62.

anser, att det forna månåret hade en särskild helig uppgift. Man kan ytterligare framhålla, att Mose lag ingenting bestämmer om utjämningen af skillnaden mellan mån- och solåret, samt att det i gamla Testamentet aldrig är fråga om en skottmånad, äfven där man kunde vänta antydningar om en sådan. (Jmf. I Konungab. 4,7—19; I Krön. 27,1—5).

Däremot synes Viktor Rydbergs undersökning „Urpatriarkernas slägttafla och tideräkningen hos De 'sjutio uttolkare'“, utgöra ett genomgående bevis för det förra alternativet, att judarnes tideräkning grundade sig på det med solåret bundna månåret.

Då frågan är af yttersta vikt, torde det vara skäl att närmare granska Rydbergs undersökning, för så vidt densamma berör vårt spörsmål.

Vi uppställa Rydbergs första öfversikt af urpatriarkernas tal enligt Genesis' 5:te kapitel [1]).

Patriarkerna före floden.	Hebreiska texten			Samaritanska texten			Septuaginta		
	Åldern vid närmaste leds födelse	Lefnadsrest	Hela åldern	Åldern vid närmaste leds födelse	Lefnadsrest	Hela åldern	Åldern vid närmaste leds födelse	Lefnadsrest	Hela åldern
Adam	130	800	930	130	800	930	230	700	930
Set	105	807	912	105	807	912	205	707	912
Enos.	90	815	905	90	815	905	190	715	905
Kenan	70	840	910	70	840	910	170	740	910
Mahalalel . . .	65	830	895	65	830	895	165	730	895
Jared	162	800	962	62	785	847	162	800	962
Henok	65	300	365	65	300	365	165	200	365
Metusala . . .	187	782	969	67	653	720	(167)[2]) 187	(802)[2]) 782	969
Lamek	182	595	777	53	600	653	188	565	753
Noa	500	450	950	500	450	950	500	450	950
Till floden. . .	100	—	—	100	—	—	100	—	
Från Adam till floden . . .	1656			1307			2262 (2242)[2])		

För att återställa taflan i sitt ursprungliga skick, håller sig Rydberg till Prestkodex [3]) och meddelar den i enlighet med den hebreiska grundskriften med fullkomligt oförändrade siffertal och med tillägg af Noas år intill floden [4]).

[1]) *V. Rydberg,* Urpatr. slägttafla, sid. 10.

[2]) Läsart.

[3]) Icke: „Elohim-urkunden“. Jmf. *S. R. Driver,* Einleitung in die Litteratur des Alten Testaments, Berlin 1896, sidd. 11—16.

[4]) *V. Rydberg,* Anf. arbete, sid. 26.

Patriarkerna före floden	Åldern vid nästa leds födelse	Lefnads-rest	Hela lefnads-åldern
Adam	130	800	930
Kenan	70	840	910
Mahalalel	65	830	895
Jared	162	800	962
Henok	65	300	365
Metusala	187	782	969
Lamek	182	595	777
Noa till floden	600	—	600
Från menniskans skapelse till floden	1461	4947	6408

I och med detsamma urkunden återställts i sitt ursprungliga skick, är taflans dolda mening afslöjad för Rydberg.

Talet 1461 utgör *Sotis-kretsen.* Porfyrius meddelar en egyptisk sägen, enligt hvilken verldsskapelsen började med Sotisstjärnans uppgång. Då Sotisstjärnans morgongryningsuppgång alltid bebådade den öfversvämning, hvarmed gudarnes nåd fruktbargjorde Egypten, så måste den tanken legat nära till hands, att den tillspillogifvande öfversvämningen vid den stora floden skulle medföras af Sotis i sitt omlopps sista år. Detta åskådningssätt har varit bestämmande vid den hebreiska patriarktaflans tideräkning, då densamma med en jämn Sotiskrets mäter urtiden från verldens skapelse till den stora floden[1]).

Talet 4947 är den *stora vestasiatiska måncykelns* tal. En tid af 600 tropiska år motsvarar 618 månår + 4 ½ synodiska månader. Det minsta möjliga antal månår, som utan öfverskott af månader veckor eller dagar uppgår i ett tal af tropiska år är 4947[2]).

Talet 6408, summan af Sotiskretsens tal och måncykelns tal, utgör enligt Rydberg „verldsålderns tal“. I de tre summorna, 1461, 4947 och 6408, har urfädrens tafla åt dem, som förstodo henne, öfverlemnat den gamla stjärnkunskapens och tidmätningslärans viktigaste cykler[3]).

Rydberg slutar denna del af sin undersökning sålunda: „Ättartalskolumnen, som med Sotiskretsen inleder hebreernas häfder, är tydligen den enda som uppträder med skaplynnet af en historisk giltig tideräkning. Att äfven lefnads-

1) *Rydberg,* Anf. arbete, sidd. 31—33.
2) „ „ „ „ 34—35.
3) „ „ „ „ 36.

återstoderna och lefnadsåldrarnes tal så inrättats att de gifva cykliska summor, kan uppfattas som en sifferlek, men en lek, som har sin förklaring i de österländska folkens föreställningssätt, som ingalunda såg något tillfälligt och meningslöst i dylika tals förening. Vi må härvid endast påminna oss om den ur detta föreställningssätt flutna kabbalan och hennes sätt att handhafva siffertal“ [1]).

Sedan Rydberg framhållit, att vikten af talen icke ligger i deras historiska värde, utan däruti, att de uppenbara oss, huru man *tänkt* sig det kronologiska sammanhanget, fortsätter han tabellen [2]), hvilken vi för större tydlighet skrifva i ett sammanhang från Adam till uttåget ur Egypten:

Från Adam till floden	1461	år
Sem	100	„
Patriarkerna till Abrahams invandring i Kanaan	365	„
Till Jakobs inflyttning i Egypten.	215	„
Till uttåget under Moses . . .	430	„
Från Adam till uttåget ur Egypten	2571	år

Då Lepsius och Lieblein på grund af en uppgift hos den byzantinska kronologen Syncellus, jämförd med den af Africanus redigerade afskriften af Manetos egyptiska konungalängd, hvilken de anse innehålla de äkta Manetoska talen, och hvilken börjar med konung Menes, kommit till åren 3892 eller 3893 [3]) såsom utgångspunkten för egyptiska rikets historia, erhåller Rydbergs ur sin tabell 3893—2571 = 1322 f. Kr. Detta tal, som skulle motsvara det år man i den hebreiska texten tänkt sig israeliterna hafva uttågat ur Egypten, är samma årtal Lieblein erhållit för uttåget [4]).

Det bör anmärkas, att Rydberg, för att komma till talet 1322, åsatt Sem 100 år efter floden. Han säger: „Med detta tal eller talet 102 måste Sem ursprungligen hafva ingått i den hos israeliterna, som hos babylonierna och egypterna registerformigt uppställda kronologiska slägtföljden. Han skulle annars varit alldeles utesluten eller tecknats i registret med endast 2 år. Hvarföre hans 100 år sedermera lagts till andra sidan floden, förklaras lätt däraf att Noas 600 år före

---

1) *Rydberg,* Anf. arbete, sid. 37.
2) *Rydberg,* Anf. arbete, sid. 40.
3) „ „ „ sidd. 46—47.
4) Jmf. *Lieblein,* Aegypt. Chron., sidd. 116—125.

floden aktades vara en för hög ålder vid födelsen af hans första son, då de föregående patriarkernas motsvarande år ligga mellan talen 152 och 65.“ [1])

Rydbergs senaste argument synes föga öfvertygande. Den väsentliga skillnaden är ringa, om Noa födde sin första son vid 600 eller 500 års ålder. Sems ställning i släktledet har icke förändrats genom Prestkodex upplysning (Genesis 7,6), att *Noa* var 600 år gammal, då floden inbröt. Prestkodex säger uttryckligen (Genesis 6,10), att Sem, Ham och Jafet voro födde före floden samt voro med i arken (Genesis 7,13, 8,16). Det enda rätta är, att skrifva före floden: Noa 500, (Noa och) Sem till floden 100 [2]). Talet 100, som Rydberg tillagt Sem efter floden, har han lånat ur Septuaginta, hvars tal 102 han utjämnat.

Rydberg lemnar den samaritanska texten åsido och öfvergår till Septuaginta, hvars tal jämföras med de egyptiska konungalängdernas tal efter Maneto enligt Africanus' lista [3]).

Rydbergs tabeller ingå här i förkortning.

---

[1]) *Rydberg,* Anf. arbete, sid. 40, anm.

[2]) I enlighet med Jahvisten (Genesis 5,32 jämförd med 11,10, om hvars slutord närmare längre fram). Prestkodex lemnar ingen upplysning om Sems ålder före floden, men väl att han vid flodens inbrott hade hustru. Därföre böra Sems 100 år före floden kvarstå, såsom icke korrigerade i Prestkodex.

[3]) Den kristna skriftställaren Julius Africanus (i början af 3:dje århundradet) afskref konungalängderna ur Manetos numera förlorade vidlyftiga arbete öfver Egyptens historia. Då han är den första oss bekanta renskrifvaren af listorna, är han den mest pålitliga. Han afskref dessutom konungalängderna för att bevisa det vanvettiga i Manetos kronologi. Därföre är det att antagas, att han ej gjort några „harmonistiska“ förbättringar, utan afskrifvit dem direkte, utan förändringar (*Lieblein,* Aegyptische Chronol., sid. 4).

De egyptiska talen	År	Summa år	Septuagintas tal	År	Summa år
1:sta—11:te dynastien	2262	2262	Från Adam till floden	2262	2262
			Sem	102	
12:te - 18:de dynastien till Tutmosis (Amenofis 13, Kebres 21 år)	1777	1777	Patriarkerna till Abrahams invandring i Kanaan	1245	
			Till Jakobs inflyttning i Egypten	215	
18:de dynastien (fortsättning) Från Tutmosis till Amenofat	225		Till uttåget ur Egypten	215	1777
19:de—21:sta dynastien	458		Från uttåget till Salomos tempelbyggnad	440	
23:dje—24:de dynastien.	95		Salomos återstående regering	36	
26:te—30:de dynastien	339	1117	Rehabeam	17	
			Abiam	3	
			Assa	41	
			Josafat	25	
			Joram	8	
			Ahasia	1	
			Atalia	6	
			Joas	40	
			Amasia	29	
			Asaria	52	
			Jotam	16	
			Ahas	16	
			Hiskia	29	
			Manasse	55	
			Amon	2	
			Josia	31	
			Joahas 3 månader .	—	
			Eljakim	11	
			Jojakin 3 månader .	—	
			Sedekia	11	869
			Från Jerusalems förstöring till egyptiska rikets fall	248[1]	248
Från Menes till egyptiska rikets fall . .		5156	Från Adam till egyptiska rikets fall . .	—	5156

Rydberg yttrar om dessa tabeller i hufvudsak följande. Båda kolumnerna gifva samma siffertal. Septuagintas uttolkare uppfattade Nillandets konungalängd, så som egyptologen Mariette uppfattat densamma, och togo dynastierna i en sammanhängande tidsföljd, utan att i de tidigare ske-

[1]) Talet än beräknadt af Rydberg från 588 f. Kr. till 340 f. Kr.

dena utesluta någon som samtidig med en annan. Vid den första summan 2262 hafva öfversättarne gifvit åt verldsåldern samma längd, som den egyptiska konungalängden, när dynastierna togos i en följd, gaf åt Nillandets historiska urtid. Ur den andra summan, upptagande Egyptens medeltid, framgår, att Septuaginta lägger israeliternas uttåg ur Egypten till början af Tutmosis' regering. „Detta är så mycket märkligare, som ett bland de utdrag Josefus meddelar ur Maneto, och särskildt ett som i sina hufvudsakliga drag bär det äktas pregel, låter dessas sista strid och aftåg ur Egypten tima under Tutmosis' och hans drottnings samstyrelse. Septuagintas tideräkning inom detta skede är således grundad på den tron — — att israeliternes utflyttning stod i förbindelse med herdekonungadömets fall." Den styrelsetid Tutmosis tillägger sig på minnesmärkena började enligt Liebleins system år 1456 f. Kr. Till detta resultat måste man komma, när man utesluter 22:dra och 25:te dynastierna, såsom samtidiga med andra. Inom detta skede stodo de judiska tolkarne tillbuds jämförelsepunkter med händelser i andra riken, som de saknat i de föregående skedena. Borde 22:dra och 25:te dynastierna uteslutas, så hade öfversättarne här tillräcklig ledning att göra det.

För att öfverensstämmelse mellan den egyptiska konunglängdens tal och Septuaginta kunde ernås, måste den senares tideräkning ändras. Gåtan, som Septuagintas tideräkning genom sin afvikelse från den hebreiska grundskriftens företer, blir härigenom förklarad. Inom det sista skedet — från uttåget — afviker Septuaginta från den hebreiska grundskriften endast i afseende å tidslängden mellan uttåget och tempelbyggnaden, som den senare faställer till 480 år, den förra till 440 år. Afdraget kan endast vara gjordt, för att få räkningen att gå ihop. Den enda siffra, där en ändring var möjlig, var den all kronologisk reda saknande domaretiden. — Så långt Rydberg [1]).

Rydberg har här behandlat endast hela år. Såsom vi längre fram komma att se, är tiden från uttåget ur Egypten till Jerusalems förstöring, om de angifna talen enkelt hopsummeras, enligt Septuaginta noggrannare bestämdt 868,9 år. Framdeles skall bevisas, att Jesuralems förstöring skedde den 10 Ab 587 f. Kr. Då egyptiska rikets fall bör förläggas till år 340 f. Kr. [2]), är den mellanliggande tiden 246,5 julianska år.

---

[1]) *Rydberg,* Anf. arbete, sidd. 57—63.
[2]) *Lieblein,* Aegypt. Chron., sid. 56.

Enligt detta erhölles ur Septuaginta, hvilken uppenbart följt egyptisk tideräkning, från Gosenstammarnes uttåg ur Egypten till början af vår tideräkning:

	Egyptiska år	Julianska år
Från uttåget ur Egypten till Jerusalems förstöring	868,9	868,8
Till Egyptiska rikets fall	246,7	246,5
Till början af vår tideräkning		340
Summa		1454,8

Septuaginta hänför således de hebreiska stammarnes uttåg ur Egypten till år 1455 f. Kr.

Ehuru Rydberg uttryckligen säger, att ingen vikt ligger på de erhållna talens historiska värde, då de endast utvisa, huru man *tänkt* sig det kronologiska sammanhanget, synes det dock som ville han godkänna än det ena, än det andra af de tvenne åren 1455 och 1322 f. Kr., såsom tidpunkten för Gosenstammarnes uttåg. Mellan dessa ligger en tidrymd af 133 år. För att komma till årtalet 1322 f. Kr. har Rydberg oriktigt tillagt Sem 100 år efter floden.

Rydberg har byggt sin undersökning på Liebleins egyptiska kronologi, enligt hvilken Amenofis III skulle regerat under Sotisåret 1322 f. Kr. samt Tutmosis III bestigit tronen omkring 1455 f. Kr. [1]). Detta kronologiska system, grundar sig på Maneto-Africanus' konungalängder samt en uppgift som förekommit hos Maneto [2]), att de legitima dynastiernas regeringstid från det år riket stiftades af Menes till rikets fall utgör 3555 egyptiska år. Utgående från sotisåret 1322 f. Kr., till hvilken tidpunkt Lieblein hänfört Amenofis III:s

1) Lieblein har antagit enligt Teons uppgift, att Sotisåret inträffade år 1322 f. Kr. Enligt v. *Oppolzer* bör detsamma förläggas till 1318 f. Kr. (Über die Länge des Siriusjahres und der Sotisperiode). Uppgiften hos *Lehmann,* Zwei Hauptprobleme der altorietalischen Chronologie, sid. 55. — *Lieblein,* Anf. arbete, sid. 139.

2) Maneto, en ansedd och lärd prest i Heliopolis, lefde i första hälften af 3:dje århundradet f. Kr. Han är den pålitligaste af egyptens kronografer. Enligt hvad man kan sluta af senare författares antydningar, är han noggram och rent objektiv. Hans vidlyftiga historiska arbete har helt och hållet gått förloradt och var det sannolikt redan före första århundradet e. Kr. Förutom några brottstycken förefinnes numera endast en naken stomme af dynasti- och konungalängder, med bifogade regeringsår och enstaka anmärkningar här och där. *Lieblein*, Anf. arbete, sid. 2.

regering, har han, genom att följa Maneto-Africanus' lista och härur utesluta såsom samregerande — illegitima — 22:dra och 25:te dynastierna, kommit till det rätta året, 340 f. Kr., för egyptiska rikets fall. Räknadt härifrån tillbaka i tiden har Lieblein erhållit för hyksos sista utdrifning ur Avaris och Amosis' regering årtalet 1490 f. Kr. samt, genom uteslutning af vissa andra, såsom samregerande antagna dynastier, erhållit för de legitima dynastiernas regeringstid en slutsumma af 3555 egyptiska år[1]). Resultatet syntes, i brist på bättre uppgifter, utgöra ett slags kontroll öfver systemets riktighet. Sedan Amenofis III:s regering förlagts till tiden omkring Sotisåret, har Lieblein vidare velat bevisa, att denne är uttågets farao, samt att uttåget timade under själfva Sotisåret, eller kort därefter[2]).

Upptäckten af de babyloniska konungalistorna har dock föranledt nyare forskare att ombryta Liebleins egyptiska kronologi. Ehuru de babyloniska listorna äro delvis fragmentariska, hafva de dock, särskildt genom Lehmann, kunnat så till vida återställas, att man blifvit tvungen att förflytta 18:de och 19:de dynastiernas ställning i Egyptens historia i medeltal omkring hundra år tillbaka i tiden, jämfördt med den ställning de erhållit i Liebleins system. Att en sådan ombrytning måste göras, har blifvit fullständigt bevisadt genom upptäckten af tvenne egyptiska uppteckningar, som hänföra sig till astronomiskt bestämbara data.

På baksidan af den s. k. Ebers' papyrus förekommer en anteckning därom, att Sotisstjärnans uppgång inträffar den 9 Epifi under Amenofis I:s 9:de regeringsår[3]).

Om Tutmosis III föreligger en uppgift, att månens nytändning inträffade den 21 Pachon under hans 23:dje regeringsår, äfvensom den 30 Mechir under hans följande regeringsår. Tutmosis III:s tronbestigning skedde den 4 Pachon[4]).

---

1) Jmf. *Liebleins* konungalängder i anf. arbete, sidd. 136—143.

2) *Lieblein*, Anf. arbete, sidd. 105, 116—125.

3) *Lehmann*, Zwei Hauptprobleme, sidd. 53—56, 194—204.
Anteckningen lyder:
9:de året under D'sr-k'-r' (= Amenofis I).
Nyår Epifi dag 9 Sotis' uppgång,
Thi Mesore dag 9 „ „
Mňht Tot dag 9 „ „
etc., etc.
Man har ej kunnat uppfatta anteckningens ändamål, då det ju är en tid af 120 år mellan hvarje olika uppgift. Förklaringen torde vara den, att här föreligger ett *examenspensum*. Utgångsdagen för de uppställda räkneuppgifterna är den 9 Epifi under Amenofis I:s regering.

4) *Lehmann*, Anf. arbete, sidd. 150—158, 194—204.

Sedan Lehmann utfört noggranna astronomiska beräkningar af dessa data, hafva Amenofis I:s och Tutmosis III:s regeringstider blifvit engång för alla fastställda.

Enligt kända egyptiska inskrifter äfvensom med tillhjälp af Maneto-Africanus' konungalista samt synkronismer hafva regentlängderna för detta afsnitt i Egyptens historia sedermera uppställts ånyo.

Då det i det följande blir af vikt för oss att känna regeringstiderna för några af 18:de och 19:de dynastiernas konungar, må de viktigaste årtalen här införas.

Amosis från 1573 f. Kr. Hyksos' fördrifning samma år. (minst 22 år).
Amenofis I 1553—1544 (?) f. Kr.
Tutmosis I 1544 (?)—1515 f. Kr.
Tutmosis III 1515—1461 f. Kr.
Amenofis II 1461—1436 f. Kr.
Tutmosis IV 1436—1427 f. Kr.
Amenofis III 1427—1392 f. Kr.
Amenofis IV 1392—1376 f. Kr.
Ramses I 1353—1352 f. Kr.
Setos I 1352—1324 f. Kr.
Ramses II 1324—1258 f. Kr.
Mernefta 1258—1238 f. Kr.
Setos II 1238—1236 f. Kr. [1]).

Dessa årtal kunna anses i det närmaste, ehuru icke absolut, tillförlitliga. Ur tabellen framgår, att Septuagintas årtal för Gosenstammarnes uttåg hänför sig till Amenofis II:s 17:de regeringsår.

Följden af förskjutningen af 18:de och 19:de dynastiernas ställning blir den, att man måste antaga, att 22:dra dynastien varit legitim.

Detta bestyrkes äfven af Sesauk I:s, grundarens af dynastien, tempelinskrift i Karnak, enligt hvilken han gjort ett eröfringståg till Jerusalem. Sesauk I:s välde har sålunda icke varit begränsadt till öfre Egypten. På grund af synkronismer måste dennes tronbestigning förläggas till senast

---

[1]) *Lehmann*, Anf. arbete, sid. 160. Se äfven tab. III. – På grund af orsaker, som angifvas längre fram, har Amosis' tronbestigning förlagts till 1573 f. Kr. i st. för „omkring 1570 f. Kr." hos Lehmann. Vi hafva här afskildt Ramses I, som enligt Africanus' lista regerat 1 år. Merneftas regeringstid angifves i samma lista vara 20 år. Efter denne regerade Setos II. (Jmf. *Lieblein* Anf. arbete sidd. 139—140). *Carl Niebuhr*, Die Chronologie der Geschichte Israels, Aegyptens, Babyloniens und Assyriens, Leipzig, 1896, sid. 49.

år 955 f. Kr.[1]) Äfven 20:de dynastiens ställning kan med någorlunda säkerhet bestämmas på grund af synkronismer. Dynastiens uppträdande afslutade syriern Arisus öfverherrskap i Egypten, omkring år 1200 f. Kr.[2])

Sedan man kullkastat Liebleins egyptiska kronologi, har man åtnöjt sig härmed och lemnat saken därvid, utan att se till, hvad som af spillrorna måhända kunde räddas. Man har trott sig finna icke endast Africanus' lista, utan äfven det urgamla kulturlandet Egyptens tideräkning, alltför opålitliga, för att dessa kunde lemna tillräckligt säker ledning härvid[3]).

Dock har redan Lepsius insett, att i Africanus' lista förekommer en sammanblandning af just 18:de och 19:de dynastierna[4]). Å andra sidan har Africanus' lista i särskilda fall visat en stor öfverenstämmelse med inskrifterna i egyptiska minnesmärken äfvensom med den fragmentariska hieratiska konungalängden[5]). Då Liebleins system för öfrigt lidit af den uppenbart svaga punkt, att här aldrig kunnat tillfredsställande förklaras, huru hyksos fördrifvits såväl år 1598 f. Kr. som år 1490 f. Kr., då deras sista fästning, Avaris, skulle hafva intagits[6]), synes redan här föreligga en antydning om, i hvilken riktning korrigeringen af Liebleins kronologiska system bör utföras.

Vi skola försöka lemna ett förslag till en ny uppställning af Liebleins system. Detta kan här utföras endast i allmänna drag. Under loppet af vår undersökning blifva vi måhända i tillfälle att sedermera kontrollera vår tabell i några särskilda punkter.

Vi hafva att hålla oss till följande öfversiktstal:

Från egyptiska rikets fall, 340 f. Kr., till Menes är det 3555 egyptiska år, d. ä. egyptiska riket grundades år 3893 f. Kr. Hyksos öfvervälde i Egypten varade i 511 år[7]). Från

---

[1]) *Niebuhr,* Anf. arbete, sid. 51.

[2]) *Niebuhr,* Anf. arbete, sidd. 49—50. *Edv. Meyer,* Geschichte der alten Aegypter, sid. 303.

[3]) *Niebuhr,* Chronologie, sidd. 47—48 säger, „Bedenkt man die gewaltigen Grabanlagen ägyptischer Könige, — — —, dann möchte man den Mangel dieses Volkes an Sinn für Geschichte geradezu anklagen".

[4]) *Lieblein,* Aegypt. Chron., sidd. 31 och 76 ff.

[5]) *Lieblein,* Anf. arbete, sid. 86 ff.; jmf. sid. 48 ff.

[6]) *Lieblein* (Anf. arbete, sidd. 70—71) anser att dessa mellanliggande 108 år böra anses motsvara det „långvariga krig", som Maneto (enligt Josefus) uppgifver hafva efterföljt hyksos' första fördrifning.

[7]) *Lieblein,* Anf. arbete, sidd. 52 ff., 66—70.

Ramses II är det 400 år till den tid, då hyksos herskat öfver Egypten [1]).

Då det är omisskännligt, att Septuaginta stöder sig på egyptiska tal — jämför 1:sta — 11:te dynastiernas regeringstid med tiden från Adam till floden — måste man, äfven om man antager, att Septuagintas kronologi är för öfrigt utan värde, medgifva, att dess slutsumma 5156 år bör kunna lemna en viss ledning vid bestämmandet eller åtminstone jämförandet af särskilda detaljer i Maneto-Africanus' lista.

Vi utgå från grundläggaren af 22:dra dynastien, Sesauk I, som bör hafva bestigit tronen omkring 955 f. Kr. Då man följer Maneto-Africanus [2]) i anseende till de öfriga dynastierna, utom den 22:dra, samt gör en uteslutning af den 25:te dynastien, på samma sätt som Lieblein det gjort, erhålles, då man vill komma till egyptiska rikets fall år 340 f. Kr., för 22:dra dynastien en regeringstid af 182 år, i stället för 120 år hos Africanus. Tillägget utgör 62 år. De kända regeringsåren för 7 konungar i 22:dra dynastien utgöra hopsummerade 165 år. Tvenne konungars regeringsår äro obekanta [3]).

Från Sesauk I till Merneftas död, omkring år 1238 f. Kr., är det en tidrymd af i det närmaste 283 år. Om man toge 20:de och 21:sta dynastiernas regeringstid ur Maneto-Africanus' lista och iakttager felet hos Africanus beträffande Setos II:s regeringsår äfvensom anarkien under det syriska väldet [4]), erhölles från Merneftas död till 20:de dynastiens tronbestigning 34 år, eller omkring samma summa som redan af Lepsius (33 år) [5]). På grund af synkronismer, hvarom närmare i 3:dje kapitlet, blifva vi dock tvungna att afdraga från 20:de dynastien 4 år samt förflytta dessa till anarkien under Arisus herravälde. Någon skillnad i det hela uppstår härigenom icke.

Från Merneftas död till hyksos' fördrifning af Amosis, hvilken tilldragelse vi förlagt förslagsvis till 1573 f. Kr., i st. för „omkring 1570 f. Kr.“ hos Lehmann, bör det vara en tidrymd af i det närmaste 335 år.

Enligt Maneto-Africanus utgör 18 och 19:de dynastiernas sammanlagda regeringstid till Merneftas död 397 år [6]).

---

1) *Lehmann*, Zwei Hauptprobleme, sid. 164.

2) *Lieblein*, Anf. arbete, sidd. 36, 140—143; *E. Wallis*, Verldshistoria I, Egypten af Lieblein, sidd. 13—14.

3) Jmf. *Niebuhr*, Chronologie, sid. 51.

4) *Niebuhr*, Anf. arbete, sidd. 49—50. Jmf. *Lieblein*, Aegypt. Chron. sid. 140 om Setos' („Ramesses'“) regeringsår.

5) *Lieblein*, Aegypt. Chron. sid. 31.

6) *Lieblein*, Anf. arbete, sidd. 36 och 139—140.

Förkortningen utgör 62 år, motsvarande det tillägg, som tidigare gjordes beträffande tiden från Sesauk I till egyptiska rikets fall.

Det egentliga felet i Maneto-Africanus' lista inom detta afsnitt visar sig sålunda vara en sammanblandning af dynastiernas regeringsår från hyksos' fördrifning till den 22:dra dynastien. Största orsaken till en sådan sammanblandning torde vara ett fel i fråga om Setos II:s regeringstid, som af Africanus bestämmes till 60 i st. för 2 år, samt den, att Africanus ej känt till anarkien. Man måste antaga, att i Setos II:s 60 år ingå samregering under Merneftas tid, 20 år, Setos II:s egen regering, 2 år, samt att resten, 38 år, tillhör anarkiens tider jämte den tid af Setnechts regering, då han ännu var vasallfurste under syrierne.[1])

Hittills hafva vi följt den på senare tider allmänt antagna kronologin.

Vi skola nu öfvergå till tiden före hyksos' fördrifning. Hyksos' öfvervälde varade i 511 år. Enligt Liebleins system inträngde hyksos i Egypten år 2108 f. Kr. samt fördrefvos år 1598 f. Kr. Vid detta tillfälle kunde fästningen Avaris ännu ej intagas. Ett „långvarigt krig“ uppstod, förrän konung Amosis lyckades intaga fästningen. Då Avaris intogs, och den sista fördrifningen af hyksos skedde, såsom man nu vet, omkring år 1573 f. Kr., har uppgiften om det „långvariga kriget“ visat sig riktig. Dock blir krigets längd icke 108, utan omkring 25 år.

Här må antecknas några Liebleins årtal:

14:de dynastien regerade i 184 år 2108—1925 f. Kr.
15:de dynastien regerade i 284 år 1925—1641 f. Kr.

Då Africanus uppgifver, att 16:de dynastien regerade i 511 år, är detta uppenbart endast en upprepning af öfversiktstalet. Större delen af denna dynastis regeringstid är, såsom äfven Lieblein erkänner, imaginär. Samtidigt med hyksos regerade i öfre Egypten, åtminstone till namnet, 13:de dynastien i 453 år, d. ä. under åren 2108—1656 f. Kr.

Lieblein upptager oförändrad uppgiften hos Africanus, att 17:de dynastien regerat i 151 år[2]). Konungarne i denna dynasti voro enligt Lieblein regenter, som uppstodo i öfre Egypten och försvarade sin oafhängighet gentemot de numera försvagade hyksos. Såvida alla dessa voro legitima, har Lieblein ingalunda kunnat förklara, huru hyksos fortsatte med sitt öfverherrskap ända till år 1490 f. Kr. Årtalet borde

---

[1]) Jmf. *Lieblein*, Anf. arbete, sidd. 31—32 och 140.
[2]) *Lieblein*, Anf. arbete, sid. 36.

väl blifva 1656—151 = 1505 f. Kr. Å ena sidan äro för öfrigt hyksoskonungarne, som finnas inneslutna i slutet af den „16:e dynastien", legitima; å andra sidan äro äfven en del af 17:de dynastiens samtida regenter icke mindre legitima[1]).

Utredningen af hyksos' tidehvarf torde vara kortast afgifven i följande uppställning af de olika dynastierna från hyksos' invasion till Avaris' fall.

14:de dynastien (hyksos), 184 år, 2108—1925 f. Kr.	13:de dynastien (diospoliter), 453 år, 2108—1656 f. Kr.
15:de dynastien (hyksos), 284 år, 1925—1641 f. Kr.	17:de dynastien (diospoliter), 83 år, 1656—1573 f. Kr.
„17:de" dynastien (hyksos), 68 år, 1641—1573 f. Kr.	
Summa 536 år	Summa 536 år

Summan af „17:de" dynastiens „hyksos'" regeringstid, 68 år, samt 17:de dynastiens „diospoliters" regeringstid, 83 år, utgör 151 år. Africanus synes vid afskrifvandet af uppgifterna i Manetos historia hafva sammanslagit tvenne samtida, fullkomligt skilda dynastier jämte desses regeringstid. Då Africanus har en imaginär dynasti, den „16:de", har dynastiernas hela antal härigenom icke blifvit förändradt.

Den summa vi erhållit, 536 år, hänför sig till år 1573 f. Kr., samma år, till hvilket vi tidigare förlagt Amosis', grundarens af 18:de dynastien, tronbestigning. Emedan ett „långvarigt krig" föregick den sista fördrifningen af hyksos, och desses öfverherrskap räknas 511 år långt, skedde hyksos' egentliga fördrifning år 1598 f. Kr. Hyksos föra härefter en tynande tillvara i sin sista fästning, Avaris, allt intill år 1573 f. Kr. Dock äro diospoliterne i öfre Egypten oafhängiga regenter redan från och med år 1656 f. Kr. Därföre har äfven uppgiften från Ramses II:s tider, att det härifrån räknadt är 400 runda år till den tid hyksos herskat öfver Egypten, då Ramses II regerade under åren 1324—1258 f. Kr., allt skäl för sig.

På grund häraf uppgöra vi följande tabell öfver hyksos' tidehvarf:

[1]) Då denna fråga är klarast framställd i *Wallis*, Verldshistoria, Egypten af Lieblein, sidd. 13, 14, 20—21, hänvisa vi till dessa sidor.

Legitima konungar.	Illegitima konungar.
„16:de" dynastien, 511 år. 14:de dynastien (hyksos), 184 år, 2108—1925 f. Kr.	13:de dynastien (diospoliter), 453 år 2108—1656 f. Kr.
15:de dynastien (hyksos), 284 år, 1925—1641 f. Kr.	17:de dynastien (diospoliter), 58 år 1656—1598 f. Kr.
„17:de" dynastien (hyksos), 43 år, 1641—1598 f. Kr.	
Summa 511 år.	Summa 511 år.
17:de dynastien (diospoliter), 25 år, 1598—1573 f. Kr.	„17:de" dynastien (hyksos i Avaris), 25 år, 1598-1573 f. Kr.
Summa 536 år.	Summa 536 år.

De egyptiska konungalängderna [1]) synas kunna uppställas i sin helhet enligt källor, som för närvarande stå oss till buds, förslagsvis på följande sätt:

1:sta	dynastien	i 263	år,	3893—3630	f. Kr.
2:dra	„	i 302	„	3630—3328	„
3:dje	„	i 214	„	3328—3114	„
4:de	„	i 284	„	3114—2830	„
5:te	„	i 218	„	2830—2612	„
6:te	„	i 198	„	2612—2414	„
7:de	„	i 70	dagar	2414—2414	„
8:de	„	i 146	år,	2414—2268	„
12:te	„	i 160	„	2268—2108	„
14:de	„	i 184	„	2108—1925	„
15:de	„	i 284	„	1925—1641	„
17:de	„	i 68	„	1641—1573	„
18:de 19:de [2])	„	i 373	„	1573—1200	„
20:de 21:sta	„	i 245	„	1200—955	„
22:dra	„	i 182	„	955—773	„
23:dje	„	i 89	„	773—684	„
24:de	„	i 6	„	684—678	„
26:te	„	i 151	„	678—527	„
27:de	„	i 124	„	527—404	„

Transport 3491 år.

[1]) Jmf. *Liebleins,* Anf. arbete, sidd. 35—36, 136—143; *Wallis,* Verldshistoria I, Egypten af Lieblein, sidd. 13—14.

[2]) Mot slutet af 19:de dynastiens regering inträffar syriern Arisus öfverherrskap.

	Transport	3491	år	
28:de	„	i 6	„	404—398 f. Kr.
29:de	„	i 20	„	398—378 „
30:de	„	i 38	„	378—340 „
	Summa	3555	år.	

Om 17:de dynastien, 1641—1573 f. Kr., är att anmärkas, att hyksos här äro legitima herskare under åren 1641—1598 f. Kr. samt diospoliterne under åren 1598—1573 f. Kr.

De illegitima dynastierne vore:

9:de	dynastien	i 409	år,	
10:de	„	i 185	„	
11:te	„	i 43	„	
Amenehma		i 16	„	
13:de	„	i 453	„	2108—1656 f. Kr.
16:de	„	i 511	„	2108—1598 „
17:de	„	i 83	„	
25:te	„	i 40	„	

Efter denna långa afvikelse återgå vi till Septuaginta och Rydberg.

Om man uppställer jämsides den af oss föreslagna egyptiska dynastilistan jämte Septuagintas tal, erhålles följande tabell:

De egyptiska talen.	År	Summa år	Septuagintas tal.	År	Summa år
1:sta—11:te dynastierna (legitima och illegitima) .	2262	2262	Från Adam till floden , . . . , .	2262	2262
12:te—17:de dyna·stierne, (legitima)	696		Sem	102	
13:de och „16:de" dynastierne (illegitima)	964		Patriarkerna till uttåget ur Egypten	1675	
18:de dynastien till Amenofis II:s 17:de regeringsår . .	118	1778			1777
18:de dynastien från Amenofis II:s 17:de regeringsår samt 19:de dynastien .	255		Från uttåget ur Egypten till Jerusalems förstöring . . .	868,9	
20:de—30:de dynastien (med uteslutande af 25:te dynastien)	861	1116	Från Jerusalems förstöring till egyptiska rikets fall .	246,7	1115,6
Summa		5156	Summa		5154,6 [1]

Då vi vid detta tillfälle ej kunna på grund af möjligen förefintliga synkronismer söka sannolikhetsskäl för antagandet, att 17:de dynastien af oss behandlats riktigt, lemnas allt ordande om vår egyptiska dynastilista till längre fram. Af ofvanstående tabell torde dock framgå, att vår uppställning af dynastilängderna stödes af Septuaginta. Öfverensstämmelsen i vissa summor synes tyda på att Maneto-Africanus' tal ej kunna vara så fullständigt förvanskade, som man velat anse dem vara.

Det för tillfället viktigaste resultatet af denna jämförelse af de egyptiska konungalängderna med Septuagintas tal är, att Septuaginta användt egyptisk tideräkning, med hvars tidsskeden de sjuttio uttolkarnes fortlöpa parallelt. Dock har det framgått, att samtliga dynastilängder från Menes allt intill åtminstone de sista tiderna före uttåget, äro hos uttolkarne kritiklöst, mekaniskt hopsummerade, utan afseende därpå, att några dynastier regerat samtidigt med andra. Härigenom kommer Septuaginta att bestämma tiden från Menes till egyptiska rikets fall till icke mindre än 5156 [2])

[1]) Då vi räknat 439,1 år för domaretiden, i st. för 440 år, kunde talet 5154,6 lika gärna afrundas till 5155,5.

[2]) Vi skrifva afsiktligt 5156 år i st. för 5154,6 år i vår tabell, hvilket sistnämnda tal beror på våra egna detaljberäkningar.

egyptiska år. Af intresse är att finna, att uttolkarne synbarligen behandlat kritiskt de senare tidskedena i Egyptens historia. Det synes framgå, att man här gjort uteslutningar af vissa dynastier eller särskilda afsnitt i desamma. Det må vidare antecknas, att uttolkarne hopsummerat judakonungarnes regeringsår samt förkortat domaretiden med 40 år äfvensom slutligen, att de förlagt israeliternas uttåg till Amenofis II:s regering. Då Amenofis II bevisligen regerat under åren 1461—1431 f. Kr., förlägger Septuaginta uttåget, närmare bestämdt, till denne konungs 17:de regeringsår.

Vi återgå till den förra afdelningen af Rydbergs undersökning, till urpatriarkernas slägttafla. Men dessförinnan må följande yttrande af honom intagas [1]): „Öfver allt uppenbarar sig — — i denne märkvärdige urkund en ledande tanke; ingenstädes slump och intetsägande godtycke. Härmed är ock hans verkliga skaplynne uppenbaradt. Äran att gifva en ofelbar ledtråd genom urtiden intill den källa, hvarur vårt slägte upprunnit, har vetenskapen länge sedan oåterkalleligt frånkänt honom, och, som vi finna, gör han ej heller tillkall derpå. Men hans verkliga hit intills gömda, men nu, såsom vi hoppas, afslöjade egenskaper torde tillvinna honom en annan ära: den att gälla som ett forntida sinnrikt konstverk, som, på samma gång det räddat spilrorna af brustna sägner från en förhistorisk tid, ger nyckeln till de store för tidmätningen vigtige tidkretsar, som de gamles forskningar upptäckt, samt i hela sin sammansättning vitnar om tron på ett verldsstyrande förnuft“.

Då Rydberg velat inlägga i den hebreiska texten af ättartalskolumnen äfven ett självständigt innehåll, har han näppeligen frambragt bindande bevis för sin mening. Hela tidsskedet från floden till uttåget ur Egypten är utan skäl förlängdt med 100 år. Än mer betänkligt synes vara, att Rydberg, då han utför sin kalkyl, därvid tager ett utomstående, fullkomligt främmande tal, den egyptiska epoken 3893 f. Kr., till utgångspunkt. Rydberg utgår från ett tal, hvarom kan ifrågasättas, huruvida det var ens bekant för den sista redigeraren af Genesis. Vi finna, att de lärde judarne, som på 4:de århundradet e. Kr. uppställde den judiska kalendern med dess verldsæra, icke kommit till årtalet 3893 f. Kr. Den judiska epoken har beräknats till den 6 Oktober 3761 f. Kr. [2]) Rydbergs utläggning härom synes dessutom måsta förfalla, sedan man numera vet, att Amenofis III icke rege-

---

[1]) *Rydberg*, Anf. arbete, sid. 49.
[2]) *Lersch*, Chronologie, sidd. 35, 155 och 161.

rat under Sotisåret 1322 f. Kr.[1]). Liebleins hela bevisföring om tidpunkten för Gosenstammarnes uttåg stöder sig på antagandet, att Sotisårets farao vore Amenofis III. Då de sjuttio uttolkarne byggde sin kronologi på tal, hvilka voro främmande för den bibliska texten, hade de en skild uppgift sig förelagd. Det gällde för dem att bevisa för den civiliserade verlden, att judarnes tideräkning går lika långt tillbaka i tiden, som det urgamla Nillandets. Äfven se vi, huru fritt och utan hänsyn desse omstöpt det förefintliga siffermaterialet. Dock var den egyptiska epoken fullkomligt obekant för uttolkarne. Desse hafva uppställt sina tal under antagandet, att det vore 5156 år från Menes tid till egyptiska rikets fall.

Däremot har Rydberg, genom att afslöja de gåtfulla talens allegoriska mening, lemnat oss ett nytt bevis därför, att Genesis' sista redaktion är att hänföras till jämförelsevis nyare tider, till tider, då den astronomikunnige juden fått sinne för mystiska talkombinationer och stjärntydning, en konst, som ursprungligen utgått från Kaldeen.

Hade Rydberg ej lockats af det Liebleinska årtalet 1322 fr. Kr., hade han väl fortgått i den så lyckligt påbörjade riktningen.

Vi skola upptaga ånyo det af Rydberg ur Prestkodex erhållna talet 1461 (Sotiskretsen) samt fortsätta släkttaflan ända till israeliternes uttåg ur Egypten.

	Åldern vid nästa släktleds födelse	Summa år	Hela lefnadsåldern
Från Adam till floden	—	1461	—
Floden (ungefär)	1/2	—	1/2
Sem efter floden	2	2 1/2	2
Apraksad	35	—	438
Sela	30	—	433
Eber	34	—	464
Peleg	30	—	239
Regu	32	—	239
Serug	30	—	230
Nahor	29	—	148
Tera	70	—	205
Abraham till invandringen i Kanaan	75	365	75
Abraham till Isaks födelse	25	—	—
Isak	60	—	—
Jakob till inflyttningen i Egypten	130	—	—
Till uttåget ur Egypten	430	645	—
Från Adam till uttåget ur Egypten	—	2473 1/2	2473 1/2

[1]) Eller 1318 f. Kr. enligt v. Oppolzer.

Då vi i och med Abrahams invandring i Kanaan torde befinna oss inom mer eller mindre tillförlitligt angifna historiska tidsskeden, är det här ingen anledning att uppehålla sig med hans eller hans efterkommandes hela lefnadsålder.

Beträffande Sems ställning såsom släktled efter floden förefinnes en motsägelse i Genesis [1]). Enligt den ena uppgiften bör han afgå, enligt den andra representeras han här med 2 år. Om Sem uteslutes, erhålles ur patriarkernas tidsskede efter floden till Abrahams invandring ett cykliskt tal 365, solårets längd. Åsättes Sem talet 2 i registret, erhålles ur hela släktledskolumnen, från Adam till Gosenstammarnes uttåg ur Egypten, äfvenledes ett cykliskt tal 2473 1/2 hvilket motsvarar *halfva den stora måncykeln.* Af intresse är att finna, att då Sems tal 2 användes äfven i lefnadsålderskolumnen, såsom skett med Noas och Sems tal 500 + 100 före floden, så erhålles från floden till Abrahams invandring i Kanaan samma cykliska tal 2473 1/2.

Vi se häraf, att samma åskådningssätt om en högre förutbestämmelse, som varit den ledande tanken vid Prestkodex' redigering af släkttaflan från Adam till floden, hvilket tidsskede tillagts en Sotiskrets 1461 år, äfven ledt redigeraren vidare att uttrycka tiden från verldens skapelse till uttåget ur Egypten med halfva den stora måncykeln. Det synes, som hade han ej velat rubba den påtagligen äldre cykeln, patriarkerna från floden till Abrahams invandring, 365 år. Då tidsskedenas längd härefter fortlefde i traditionerna eller var författaren på annan väg bekant, återstod honom som enda utväg, för att få cykeln utfylld, att med två år bereda Sem plats i slägtledet efter floden [2]).

---

[1]) Jämför Genesis, 5,32 och 11,10.

[2]) Om själfva floden kunde egnas några särskilda ord, för att utvisa, att äfven i dess tidslängd ingår en cykel. Detta har framhållits redan af *F. Th. Schubert,* — Astronomiens Historia, sidd. 9, 10. — Jmf. *G. Schiaparelli,* Die Astronomie im Alten Testament, sid. 111.

I) Enligt Prestkodex' ena upplysning var Noa 600 år gammal vid flodens inbrott (Genesis 7,6), samt varade floden 150 dagar (Genesis 7,24): „Och vattnet *steg högt öfver jorden i hundrafemtio dagar*".

II) Enligt en annan uppgift (Genesis 8,3) „*aftog vattnet* efter hundrafemtio dagar". Floden hade inbrutit i Noas 600:de år på *17:de dagen i den andra månaden* (Genesis 7,11), och *vattnet förtorkades* på jorden i Noas 601:sta år på första dagen i första månaden, hvarpå Noa utgick ur arken, den *27 dagen i den andra månaden,* (Genesis 8,13, 14—18). Noa hade sålunda vistats i arken, om floden inbröt vid dygnets ingång, och Noa utgick något före dygnets slut, *ett år och 10,7 dagar.* Men detta är formeln för skillnaden mellan det synodiska månåret 354,3 dagar och det egyptiska solåret 365 dagar. Upplysningen I) hör till de stora cykeltalen, hvilka tidigare granskats. Åter talen i upp-

Den förhistoriska tiden före floden samt det dunkla tidsskedet från floden till Abrahams invandring i Kanaan äro angifna i cykliska tal. Det hela ända till uttåget ur Egypten har ytterligare sammanträngts inom ramen af en allegorisk cykel. Att ur en på detta sätt uppställd tidmätning försöka leta sig till historiska årtal vore säkerligen fruktlös möda. Någon jämförelse mellan dessa tal och egyptiska data kan sålunda als icke komma i fråga.

Först med Abrahams invandring i Kanaan kan de hebreiska stammmanes urhistoria anses begynna. I och med denna tilldragelse upphöra talen att vara cykliska.

Vi hafva sett, att Prestkodex' släkttabeller lemna inga utgångspunkter för kronologiska beräkningar.

Det framkastade spörsmålet, huruvida ej judarne i sina heliga böcker måhända använda det obundna månåret, för att angifva tiden, blir sålunda hvarken förnekadt eller bestyrkt af Rydbergs undersökning om urpatriarkernas stamtafla. Däremot erhålles ur jämförelsen af Septuagintas tal med den egyptiska historiens fullgoda bevis därför, att de sjuttio uttolkarne följt det egyptiska solåret i sin tideräkning.

Rydberg har lemnat den samaritanska texten helt och hållet åsido. Vi vilja tills vidare göra detsamma, för att längre fram återkomma till denna.

Nu endast en anmärkning. Då man jämför bibelkanons text med den samaritanska texten af Genesis, påträffas vissa likheter i hvardera. Från Adam till floden äro Adams, Sets, Enos', Kenans, Mahalalels, Henoks och Noas åldersår samt ställning i släktledet desamma i båda texterna. Urkunderna skilja sig beträffande Jareds, Metusalas och Lameks [1]) hela ålder samt ställning i släktledet.

I Prestkodex förekomma ej guden Set, ej heller den af honom skapade Enos [2]); ur de egentliga urpatriarkernas

---

lysningen II) innehålla en cykel i miniatyr, ett vidare fortföljande i den inslagna riktningen, för att precisera skillnaden i månårets och solårets dagantal inom ett år. Ehuru räknade till Prestkodex, utgöra verserne en vidare utveckling af det allegoriska systemet. De motsäga uppgiften om att floden varade 150 dagar, men då Noas födelsedag kan infalla under flodens skede, bryta de, strängt taget, icke de stora cyklerna.

III) Flodens ursprungliga längd, angifven af Jahvisten, var 40 dagar (Genesis' 7,4, 7,12, 8,6), hvarefter jorden torkade under 14 dagar (Genesis 8.6—12). Enligt den *babyloniska* berättelsen om floden, som ingår i *Izdubar*-sagan, varade floden *sex dagar och sju nätter*. (*Eduard Suess*, „*Syndafloden*", Stockholm 1887, sid. 29).

[1]) Lamek har i Prestkodex erhållit den betydelsefulla åldern af 777 år, med all säkerhet med anspelning på Genesis 4,24.

[2]) *Rydberg*, Anf. arbete, sidd. 21—26.

tal har uppbyggts ett „sinnrikt konstverk". Hos Jahvisten möta oss Set och Enos med samma tal, som i den samaritanska texten. Den senare angifver tiden från Adam till floden till 1307 år [1]), hvilket är ett icke-cykliskt tal. Af de två hebreiska texterna är endast Prestkodex (förutom beträffande Set och Enos) försedd med tideräkning. Då härvid dock als icke är fråga om någon verklig eller traditionel kronologi, kunna Prestkodex' släkttal icke vara de ursprungliga.

Under sådana förhållanden kan man fråga sig, huruvida icke delar af Genesis i bibelkanon och i den samaritanska texten grunda sig på en för båda gemensam äldre urkund, eller om icke den senares släkttal äro desamma som tidigare måhända funnits intagna i grundskriften till Jahve-urkunden, ur hvilken sistnämnda text släkttalen för högre ändamål strukits.

---

[1]) Se den först intagna öfversiktstabellen å sid. 4.

II.

Då judarnes kalender grundar sig på månåret, hafva vi antagit, att ett skede i nomadfolkets lif förekommit, under hvilken tid månåret enbart användes.

I fråga om solens och månens hetydelse för en del semitiska folk yttrar Troels Lund [1]) bland annat: „Dag och natt voro nästan lika långa. Men åtminstone under hälften af året var natten dygnets bästa tid. Flämtande längtade man efter dess svalka, efter den stund, då solens bål skulle släckas och månens mildare ljus utbreda sina blida skuggor. Hvar och en var därför förtrolig med stjärnorna på en nästan molnfri himmel, och särskildt var månen hvar mans vän. Han blef för många Semiter den viktigaste himlakroppen, hvarefter man ensamt bestämde året. Dygnet började med nattens inbrott".

Under de hebreiska stammarnes tidigare nomadlif var det väl för folket af ringa vikt att utjämna skillnaden mellan mån- och solåret. Detta torde väl ej heller hafva skett, före invandringan i Egypten, där Gosenstammarne kommo i beröring med Nillandets urgamla kultur [2]). Men äfven sedan utjämningen gjorts, sedan det löpande året faktiskt räknade 365 dagar, såväl i praktiskt afseende som i fråga om tiden för firandet af religiösa fester, bibehåller judarnes kalender fortsättningsvis under det judiska folkets hela historia — och allt intill denna dag — alla de kännetecken, som karakterisera det ursprungliga månåret. Steget har sålunda ej blifvit fullt uttaget.

---

[1]) *Troels Lund,* Lifsbelysning Stockholm 1902, sid. 17.

[2]) Att skillnaden emellan mån- och solåret skulle uträknats redan under patriarken Henoks tidsskede, hvars lefnadslängd angifves med 365 år, blir icke tillfyllest bevisadt af Rydberg (Anf. arbete, sidd. 38—41). Hela hans utläggning därom, att Henoks lefnads gränser ligga mellan åren 3465—3100, och *midten (!)* således i åren 3282—3284 f. Kr. vid hvilken tid 365-dagars kalendern infördes i Egypten, förfaller, sedan vi påvisat, att den hebreiska grundtexten om urpatriarkerna icke kan innehålla kronologiska data från urtiden, hvilka kunde jämföras med egyptiska historien.

Man kan gå än längre och säga, att judarne under sin historiska tid aldrig kommo till ett ordentligt system för utjämningen af skillnaden mellan de två olika åren; skottårens och skottmånadernas längd var ej periodiskt förutbestämd; kalendern var vårdslöst hopkommen med ett visst förakt för solåret, som om detsamma ansetts som ett ondt, hvarvid afseende dock måste fästas af praktiska skäl.

Huru skall väl detta förklaras? Sinne för matematiska beräkningar hafva de semitiska folken aldrig saknat. Judarne själfva hade redan före Jerusalems förstöring fastställt det synodiska månårets längd med beundransvärd precision. Redan i kronologiskt afseende borde det hafva varit af vikt för judarne att ega en pålitlig tidmätare, en säker årslikare, i synnerhet som desse, såsom bevarare af sina nationela minnen, stå snarare framom än efter de öfriga gamla kulturfolken.

Å andra sidan har det visat sig, att de bibliska tidsuppgifterna, trots sin rikedom i detaljerna, icke kunnat förenas med tidsuppgifter ur Egyptens, Assyriens och Babyloniens historia och med data erhållna ur dessa länders minnesmärken eller samtida uppteckningar. Någorlunda säkra årtal i judarnes historia hafva vi först från Samariens fall och Jerusalems förstöring af Nebukadnezar.

Det bör dock omnämnas, att judarnes tideräkning ej utgår från en enda fast epok, utan från flere olika tidpunkter, hvilka endast med svårighet kunna bestämmas. Sålunda räkna judarne från Abrahams invandring i Kanaan [1]), från de hebreiska stammarnes inflyttning i Egypten samt från uttåget under Moses, från Salomos tempelbyggnad, från Jerusalems förstöring och från exilens slut. Huru otillfredsställande det kronologiska materialet än må vara, är det väl dock ej mera svårhandterligt för forskaren hos judarne än hos egypterne. I samtliga de gamla kulturländerna bildar ju dessutom hvarje regent sin egen æra. Ur assyriernes och babyloniernes häfder erhållas dock några fasta astronomiskt bestämbara årtal, hvilka lemna kontrollpunkter för tideräkningen. Tvenne sådana årtal erhållas äfven ur Egyptens historia.

Den anförda omständigheten ensam torde dock näppeligen kunna förklara orsaken till det osäkra i judarnes kronologi oeh till de erhållna mindre tillfredställande resultaten.

---

[1]) Beviset härför ligger i den anförda cykeln, 365 år efter floden. Talen härefter äro icke-cykliska.

Självfva beräkningssättet har sålunda kanske varit felaktigt? Med fästadt afseende på den noggrannhet, hvarmed månåret bestämmes, och den ringaktning, hvarmed solåret behandlas under judarnes hela historia, ledas vi osökt på den tanken, att det urgamla, heliga månåret måhända äfven vore det kronologiska året, året enligt hvilket samtliga tidsuppgifter i bibeln äro angifna.

Utgående från detta antagande skola vi försöka utröna, till hvilken tidpunkt man på grund af ett sådant beräkningssätt kunde förlägga Gosenstammarnes uttåg ur Egypten enligt de bibliska talen. Vi antaga vidare, att det lunariska månårets längd var fastställdt till 354,3333 + dagar redan vid den tid, då de bibliska böckerna erhöllo sin ungefärliga nuvarande redigering.

Till utgångsår taga vi Jerusalems förstöring af Nebukadnezar. Detta årtal har bestämts på grund af den assyrisk-babyloniska tideräkningen, jämförd med Egyptens historia och bibliska uppgifter, än till år 588, än till 586 f. Kr. Längre fram blir det bevisadt, att tidpunkten härför är den 10 Ab 587 f. Kr.

Salomos tempelbyggnad påbörjades under det „fyrahundraåttionde året i månaden Siw (= Ijjar), det är andra månaden“, sedan israeliterne utdrogo ur Egypten (I Konungb. 6,1). Det skulle sålunda hafva förlupit en tid af 479,1 år mellan dessa tilldragelser.

Då Salomo påbörjade byggnaden af templet „i andra månaden, den andra dagen i fjärde året af sin regering (II Krön 3,2) och han angifves hafva regerat i 40 år (I Konungb. 11,42; II Krön 9,30), är hans lefnadstid efter tempelbyggnaden högst 36,9 år [1]).

De judiska konungalängderna angifva, särskildt för Juda rike och särskildt för Israels rike, i hela årtal hvarje konungs regeringstid samt anknyta dessa vid hvarandra i de båda rikena, genom att städse angifva under hvilket år af en konungs regering i det ena riket en konung i det andra riket besteg tronen eller inträdde i styrelsen. De härvid förekommande skilda tidsuppgifterna kunna dock, om regeringsåren enkelt hopsummeras, omöjligt förenas med hvarandra. Svårigheter och motsägelser möta granskaren af dessa snart sagdt vid hvarje steg. Redan summan af regeringsåren i

---

[1]) II Krön 3,2 afser måhända egentligen månadsdagen i kalendern; men detta framgår ej tydligt ur texten. Å andra sidan är det af ringa vikt, hvilka decimaler af Salomos regeringsår blifva förlagda på ena, hvilka på andra sidan om tempelbyggnaden.

Israel från Salomos död till Samariens fall utgör i det närmaste 241,5 år, då däremot regeringsåren för samma tidsskede gifver enligt Juda rikes konungalängder en summa af innemot 260 år. Äfven om man försökte utjämna denna skillnad, genom att införa interregnumstider i Israel, stöter man på inre motsägelser i uppifterna, hvilka utvisa, att svårigheterna icke blifva lösta på detta enkla sätt. Anknytningsåren i de tvenne rikenas tideböcker hafva synts vilja trotsa hvarje försök, att få regentlängderna i inbördes öfverensstämmelse.

Olika forskare hafva härvid tillvägagått på olika sätt, utan att dock någon egentlig, i allmänna drag tillförlitlig, regentlängd för Juda och Israels riken erhållits. Vid hvarje försök till en sådan hafva de erhållna årtalen dessutom visat sig föga öfverensstämmande med de öfriga forntida kulturfolkens kända årtal. Därföre hafva de bibliska tideböckerne frånkänts nära nog hvarje tillförlitlighet. Förefintliga uppgifter, i synnerhet från Assyrien och Babylonien, men äfven från Egypten och Syrien, hafva fått lemna ledning vid bestämmandet af den judiska kronologin. På denna väg erhållna, dels verkliga, dels sannolika årtal hafva tagits till precisionspunkter, inom hvilka brottstycken af Judarnes annaler våldsamt inpressats. I allmänhet erkännes numera, att judarnes historia är någorlunda pålitlig först från och med Samariens fall [1]).

Dock äro uppgifterna i de bibliska konungaböckerna och krönibeböckerna så på sak gående, så bestämda, så detaljerade, att de säkerligen vittna om någonting mer än blott tillfälliga hågkomster. För att kunna bedöma, hvilket hi-

---

[1]) Om de bibliska tidsuppgifterna yttrar *Winckler:* „In den biblischen Büchern finden sich einige Bemerkungen nahmentlich aus der Zeit der assyrischen Erorberungszüge, welche auch unsere (assyrische) Geschichte angehen. Dieselben sind doch ihrerseits erst durch die Angaben der Keilinschriften in das rechte Licht gesetzt worden, und im ganzen sind die Nachrichten der Assyrer wohl für die israelitische Geschichte von grosser Wichtigkeit, — so werden für eine richtige Chronologie derselben lediglich aus den Keilinschriften einige feste Punkte gewonnen — umgekehrt kommen aber die paar biblischen Nachrichten vom assyrischen Standpunkte aus kaum in Betracht. Das Interesse, welches sie erregen, ist daher ein mehr allgemein menschliches als wissenschaftliches.“ (*Hugo Winckler* Geschichte Babyloniens und Assyriens, Leipzig 1892, sid. 11). Jmf. härmed *J. Wellhausen*, Israelitische und Jüdische Geschichte, Berlin 1897, sidd. 9—10, enligt hvilken kronologin blir säker först i och med de assyriska synkronismerne. Såväl *F. Buhl* (Det Israelitiske Folks Historie, Kjøbenhavn 1899) som *C. H. Cornill* (Geschichte des Volkes Israel, Chicago 1898) undvika alla årsdata t. o. m. från jämförelsevis sena tider.

storiskt värde de hafva, böra de väl först bringas i samstämmighet, d. ä. konungalängderna i Juda och Israels rike böra uppställas jämsides ånyo, på det sätt tideböckerne angifva, att konungarnes ställning i de två rikena varit till hvarandra. Den sålunda erhållna tabellen bör kunna utvisa, huru författarne af dessa böcker tänkt sig det kronologiska sammanhanget, och afgifva som resultat i det allra närmaste den tid i verkligheten förlupit från Salomos död till Samariens fall. Vi hafva antydt, att Salomos tempelbyggnad utgör utgångspunkten för en särskild judisk æra. Detta kommer att framgå under förloppet af vår undersökning i judarnes kronologi. Då judarne följaktligen mycket väl kände till tidsskedets längd, som ligger mellan Salomos tempelbyggnad och Jerusalems förstöring, böra de äfven känt hvarje särskild judakonungs ställning inom detsamma.

Om såväl konungaböckerne som krönikeböckerne är att anmärkas, att dessa visserligen utgöra endast kompilationer, men grunda sig på ursprungliga källskrifter. Såsom det viktigaste material författarne af konungaböckerne egt att tillgå, må omnämnas Israels konungars samt Juda konungars krönika. Driver anser att kompilatornerne äfven benyttjat tempelarkivet [1]). Författaren af krönikeböckerne, hvilka äro mindre rent historiska och mera didaktiska, synes hafva användt som källskrift äfven ett särskildt kompedium, Israels och Juda konungars bok, hvilken skrift gått förlorad [2]).

Under sådana förhållanden borde de i dessa urkunder bevarade kronologiska uppgifterna ej kunna vara så fullt otillförlitliga man på senare tider velat anse dem vara.

Det är bland annat svårt att antaga, att Juda och Israels konungars ursprungliga årsböcker i den grad negligerat förhållandena i grannriket, att i dessa ej någorlunda regelbundet ingått synkronismer mellan konungarnes tronbestigningsår i begge rikena.

Om vi sålunda redan på andra grunder kunnat antaga, att judakonungarnes ställning inom tidsskedet från Salomos tempelbyggnad till Jerusalems förstöring borde varit författarne af konungaböckerne bekant, vinner detta antagande ytter-

---

1) *Driver* Anf. arbete, sidd. 201—205.

2) *Driver*, Anf. arbete, sidd. 564—571. Driver uppställer (sid. 569) följande skema:

1) Israels konungars krönika *a)*.
2) Juda konungars krönika *b*).

Den kanoniska konungaboken *c)*. Israels och Juda konugars bok *d)*.

Den kanoniska krönikeboken.

ligare stöd för sig, då man fäster afseende därvid, att dessa sannolikt varit i tillfälle att göra forskning äfven i tempelarkivet. Men tänker man sig, att de ursprungliga källskrifterna innehållit äfven synkronismer, bör man i och med detsamma medgifva, att äfven uppgifterna om Israels konungar borde vara i allmänhet tillförlitliga. Detta borde i alla händelser vara fallet om uppgifterna från Israels välmaktstider.

Då man trott sig finna de nu ifrågavarande historiska böckerne kronologiskt otillförlitliga, har man velat påstå, att synkronismerna i dessa helt och hållet uppställts af kompilatorerne [1]). Hvilkendera åsikten, denna tidigare, eller den af oss nu uppställda, har större skäl för sig, må vår undersökning i sin helhet sedermera utvisa [2]).

Mot slutet af israelitiska rikets tillvaro befann sig detsamma i fullkomligt upplösningstillstånd. Riket stördes af uppror och inre oroligheter samt af yttre fiender, assyrierne. Israel blef egentligen ett lydland under Assyrien. Inom landet var det tidtals så godt som anarki. Regenterne äro troninkräktare, som mördat sin föregångare och äro väl knappast alltid erkända öfver hela riket [3]). Äfven förslagne regenter, som Pekah, kunde icke ens i spetsen för sin från en seger återvändande krigshär tilltvinga sig hörsamhet af sina undersåtar. Han blir af rikets stormän tvungen att återsända 200,000 judiska krigsfångar (II Krön 28,8—15). Redan detta exempel utvisar det verkliga tillståndet i landet. Då assyrerkonungen närmar sig, underkastar man sig och erlägger tribut, för att vid första lägliga tillfälle förneka sin skattskyldighet. Under dessa förhållanden måste, då stormen sammandrager sig i Assyrien, för att ånyo falla öfver

---

[1]) *Driver* Anf. arbete, sid. 204.

[2]) Vi kunna här ej helt och hållet förbigå frågan om de bibliska böckernes uppskrifning under Esras tid. Enligt en uppgift i Esras apokryfiska böcker lät denne skrifva, „emedan lagen brunnit upp“, 24 kanoniska och 70 apokryfiska böcker ånyo *under förloppet af 40 dagar.* I 4:de kapitlet af vår undersökning, komma vi att bevisa, att „40 dagar“ utgör en kabbalistisk talfunktion, *som motsvarar omkring 8 år.* Om bemälda uppgift för öfrigt är att anses trovärdig, skulle densamma med fästadt afseende å den korta tid, som skulle användts för detta arbete, bevisa, att här ej är fråga om någon *ny uppställning* af de ifrågavarande böckerne, utan endast om *renskrifning eller kompilering* af hos enskilda personer befintliga under exilen bevarade exemplar af heliga och profana skrifter. Jmf. *Driver,* Anf. arbete, Einleitung XVI—XVIII.

[3]) *Niebuhr,* Chronologie. sidd. 25—28, framhåller, att en i annalerne icke nämnd konung *Lemuel* torde hafva regerat i Israel under Sacharias och Sallums tider. Jmf. Sacharia 11,8, Salomon pred. 31,1. Dennes välde skulle ej hafva sträckt sig öfver hela riket.

landet, olika partier uppstå. Motkonungar kunna uppställas. Dessutom kan assyrerkonungen insätta skenkonungar. Under Pekahs tid torde något sådant verkligen hafva inträffat.

Vid allt detta får dock för tillfället intet afseende fästas. Till och med om här saknats uppteckningar från Israels rike, hafva häfdatecknarne i Juda rike känt till sin egen regentlängd och i förhållande till denna kunnat anpassa en Menahems, en Pekahjas och en Pekahs tronbestignings- och regeringsår.

Äfven om uppgifterna om nämnda konungar vore hos författarne af konungaböckerne felaktiga, hafva de dock det värde, att de låta oss veta den kronologiska tidsföljden inom Juda rike. Då det gäller att uppställa ånyo judakonungarnes regentlista samt att få den någorlunda tillförlitlig äfvensom tempelærans verkliga längd bestämd, bör man hålla sig strikte till samtliga upplysningar, som de judiska historieskrifvarne meddelat.

Det blir sedan en sak för sig att med ledning af assyriska data efteråt korrigera de israelitiska konungarnes ställning och regeringsår i konungalängden från anarkins tider, ifall de befinnas vara felaktigt angifna. Gör man detta på förhand, blir sammanhanget i och med detsamma brutet och följden en våldsam förlängning eller förkortning af templets æra.

För att erhålla öfversikt af det hela, uppräknas här konungarne med sina regeringsår, sådana de äro angifna i konungaböckerne och krönikeböckerne, från början af Salomos tempelbyggnad till Jerusalems förstöring.

	Regeringsår	Summa år
Salomo från tempelbyggnaden . . .	36,9	36,9
Juda rike.		
Rehabeam	17	
Abiam	3	
Asa	41	
Josafat	25	
Joram	8	
Ahasia	1	
Atalia	6	
Joas	40	
Amasia	29	
Asaria (Usia) . . .	52	
Jotam	16	
Ahas	16	
Hiskias till Samariens fall (ungefär) . .	5,9	259,9
Hiskia (fortsättning) .	23,1	
Manasse	55	
Amon	2	
Josia	31	
Joahas	0,25	
Jojakim (Eljakim) . .	11	
Jojakin	0,25	
Sedekia till Jerusalems intagning (ungefär)	10,8	
Till Jerusalems förstöring (ungefär) . .	0,1	133,0
Till Jerusalems förstöring		429,8

	Regeringsår	Summa år
Salomo från tempelbyggnaden . . .	36,9	36,9
Israels rike.		
Jerobeam I	22	
Nadab	2	
Baesa	24	
Elah	2	
Simri (7 dagar) . .	—	
Tibni, Amri } motregenter .	6	
Omri	6	
Ahab	22	
Ahasia	2	
Joram	12	
Jehu	28	
Joahas	17	
Joas	16	
Jerobeam II	41	
Sacharia	0,5	
Sallum	0,1	
Menahem	10	
Pekahja	2	
Pekah	20	
Hosea (ungefär) . .	8,9	241,5
Till Samariens fall		278,4

Om dessa regentlängder yttrar redan Waldemar Schmidt, att man ej behöfver söka länge i konungaböckerna, innan man finner, att flere konungar upptagit medregenter, och att desse räkna sina regeringsår „på samma sätt som i Egypten“, d. v. s. från sitt första inträde i styrelsen. Att utjämna skillnaden i de tvenne rikenas regeringslängder, genom att inskjuta interregnumsperioder i den ena, anser han oriktigt. Hela tidsskedet från Salomos död till Samariens fall kan enligt Schmidt icke vara *längre* än 227 år[1]). Denna fråga

---

[1]) *Waldemar Schmidt,* Inledning till Syriens Historie i Oldtiden 1872, sidd. 207, 214—222.

utvecklar han vidlyftigt i sina tvenne arbeten, „Syriens Historie i Oldtiden“ samt „Assyriens og Aegyptens gamle Historie“. Då samtliga hufvudpunkter, som bestämt den allmännast gällande judiska kronologien från dessa tider, blifva berörda i Schmidts undersökning, vilja vi följa honom. Hans granskning af konungalängderna innehåller i hufvudsak följande.

Hela konungalängden faller kronologiskt sedt i tre afdelningar:

1:o från Salomos död till det dubbla konungamordet (II Konungb. 9,21—27);

2:o från Jehus och Atalias tronbestigning till Samariens fall;

3:o från Samariens fall till Jerusalems förstöring.

I den andra afdelningen påträffas flere mellanregeringar. Joahas i Israel upptog sin son Joas till medregent (II Konungb. 13,10), hvaremot Joahas själf torde hafva lefvat ännu ett par år. Då man jämför sinsemellan II Konungaboken 14,17 och 15,1, följer att Jerobeam II varit i 11 à 12 års tid sin fader Joas' medregent. Jerobeam II dog i Asarias af Juda 38:de regeringsår (II Konungb. 15,8). Han regerade i 41 år (II Konungb. 14,23); altså blef Asaria konung 3 à 4 år efter Jerobeam II, eller i judakonungen Amasias 7:de à 8:de regeringsår *„det är ungefär 21 år före Amasias död“* [1]), hvilket tyder på ett medregentskap mellan Amasia och Asaria. På grund däraf, att Hosea efter samtliga assyriska vittnesbörd besteg tronen ungefär 729 f. Kr. och att han blef konung i Israel 12 år efter det Ahas blifvit konung i Juda samt 20 år efter Jotams tronbestigning (II Konungb. 17,1 och 15,30), följer, att Jotam blef konung år 749—748 f. Kr. samt Ahas ungefär år 741 f. Kr. Då Asaria emellertid dog först 735 f. Kr., hade Juda inom 6 år tre konungar på en gång, (den gamla spetälske Asaria, hans son Jotam och sonsonen Ahas).

Enligt Schmidt är det vidare mycket troligt, att Pekah i Israel usurperat — såsom bruket ofta är i Egypten och Assyrien — Pekahjas 2 och Menahems 10 regeringsår (748—738 f. Kr.), sålunda att de 12 första åren af hans 20 regeringsår äro imaginära, och att Pekah sålunda i verklighet regerat endast 8 år (736—729 f. Kr.).

På grund af dessa beräkningar erhölle man årtalet 842 f. Kr. för Jehus tronbestigning, eller just det år man på grund af assyriska uppteckningar trott sig kunna antaga, att

[1]) Af oss kursiveradt.

Jehu hyllat assyrerkonungen. Ahabs dödsår blefve 854 f. Kr. Enligt assyriska aktstycken vet man, att Ahab var konung i Israel ännu år 855 f. Kr. Öfverenstämmelse vinnes äfven med öfriga samtida assyriska uppteckningar, såsom att Menahem var konung i Israel år 738 f. Kr., Pekah år 734—732 f. Kr., Hosea år 729 f. Kr., Asaria i Juda ungefär år 742—740 f. Kr. och Ahas år 734—732 f. Kr.[1]).

Frågan om öfverensstämmelse med samtida vittnesbörd hos grannfolken är viktig. Men vi skola undersöka denna fråga senare.

De förkortningar af åren i konungalängden Schmidt erhållit äro följande.

I Juda rike:

Asaria medregent med Amasia; afgår	21	år
Då Jotam antages blifva konung 749—748 f. Kr. och Asaria dö år 735 f. Kr., afgår från Jotams regeringsår	13,5	„
Ahas medregent 741—735 f. Kr.; afgår	6	„
Summa	40,5	år.

I Israels rike:

Joas medregent med Joahas; afgår	2	år
Jerobeam II medregent med Joas; afgår	11,5	„
Pekahas 12 år imaginära.	12	„
Summa	25,5	år.

Summan af åren till Samariens fall blefve sålunda enligt regentlängden i Juda 219,5 samt i Israel 216. Vi tillägga, att emedan ur texten ej framgår, huru länge Jotam varit Asarias medregent, t. o. m. samtliga Jotams 16 år kunde enligt detta beräkningssätt i nödfall bortlemnas, hvarigenom summan 219,5 lika väl kunde skrifvas 217. Samstämmigheten i slutsummorna vore ju alltså nog så tillfredsställande.

Dock falla dessa uppkonstruerade regeringslängder, då vi erinra oss, att Asaria blef konung först *efter sin fader Amasias död i sitt 16:de år.* Han har sålunda icke varit Amasias medregent i 21 års tid.

I II Konungaboken 15,1—2 säges: „I Jerobeams, Israels konungs, tjugusjunde regeringsår blef Asaria, Amasias son, konung i Juda. Han var sexton år gammal, då han blef konung, och han regerade femtiotvå år i Jerusalem“.

---

[1]) *Waldemar Schmidt,* Assyriens og Aegyptens gamle Historie, 1872—1877, sidd. 33—35.

Sedan i II Konungaboken 14,19 omtalats, att Amasia mördats under ett uppror anföres vidare i 14,20—21: „Sedan förde man honom (Amasia) därifrån på hästar; och han blef begrafven i Jerusalem hos sina fäder i Davids stad. Och allt folket i Juda tog Asaria, som då var sexton år gammal och gjorde honom till konung i hans fader Amasias ställe“. Något tvifvel härom kan als icke ifrågakomma, då denna sak förmäles så godt som med samma ord äfven i II Krönikeboken 25 kap. sista versen och 26 kap. första versen. „Sedan förde man honom (Amasia) därifrån på hästar och begrof honom hos hans fäder i Juda hufvudstad. Och allt folket i Juda tog Usia (Asaria), som då var sexton år gammal, och gjorde honom till konung i hans fader Amasias ställe.“

Genom denna noggranhet i uppgifter, och då i II Konungabogen 14,17 dessutom uttryckligen säges, att *Amasia öfverlefde Joas i Israel femton år,* utgör Amasias dödsår en fast årsbestämmelse vid jämförandet af de tvenne konungalängderna sinsemellan. Då emellertid uppgifterna från motsvarande tid i Israel, där vi mötas af Jerobeam II, icke befinnas samstämmiga med dessa uppgifter med mindre ett interregnum inskjutes mellan tidsskedet från Joas död till Sacharias tronbestigning (Asarias 38:de regeringsår, II Konungb. 15,8), återstår som det enda rätta, att införa en sådan mellanperiod. Men härom vidare i ett annat sammanhang.

Då Schmidts system, hvilket i sina vidare följder erfordrade 12 imaginära år för Pekah i Israel, befunnits oriktigt, behöfver förklaringen, att Pekah tillskrifvit sig Pekahjas 2 och Menahems 10 regeringsår, icke tillgripas. Antagandet härom förefaller för öfrigt föga trovärdigt. Pekah besegrade ej sin företrädare i öppet uppror, utan mördade honom under en palatsrevolution (II Konungb. 15,25); han var aldrig den senares motkonung och hade således ingen anledning att efter mordet usurpera Pekahjas och Menahems regeringsår jämte den senares krona. Allt sedan Jehus dynasti i och med Sacharias mord utdött, äro de efterföljande regenterne, Sallum och Menahem, samt följaktligen i legitimt afseende äfven den senares son Pekahja troninkräktare, likasom Pekah (II Konungb. 15,8—27). Men Pekah var en „riddare“, icke af Jehus kungliga blod, och kunde sålunda ej göra sig legitim, genom att tillegna sig regeringsåren från Sacharias död till sin tronbestigning. Att han skulle gjort detta, blir vidare omöjligt att antaga, då samtliga omnämnda företrädares tronbestigning räknas (II Konungb. 15,8—27) från Asarias i Juda 39:de till hans 52:dra regeringsår i regelrätt ordning. De bibliska uppgifterna, till hvilka vi enbart måste hålla oss

tills vidare, medgifva sålunda icke den förklaring, som af Schmidt anförts.

Ett annat system har följts i de i Meyers konversationslexikon upptagna konungalängderna för Juda och Israels riken. Här har det gällt att få år 853 f. Kr. till Ahabs dödsår[1]). Med afseende härå har tiden från Salomos död till Ahabs död förlängts i båda rikena med 24 år, utan ringaste hänsyn till konungarnes angifna regeringsår. Vid Amasias död är hela denna förlängning återtagen, genom att låta denne regera i 5 år i stället för 29 år. Han skulle sålunda hafva varit Joas' medregent i 24 års tid. Emedan Amasia inträdde i styrelsen i sitt 25:te lefnadsår och Joas, som regerade i 40 år, blef konung i sitt 7:de lefnadsår, har Amasia således antingen tagits till „medregent" i sitt 1:sta lefnadsår, eller, om hans åldersår räknas från hans inträde i medregentskapet, blifvit född, då Joas vid denna tid var 23 år gammal, två år före sin fader! Vi följa ej dessa konungalängder längre, då vi endast velat konstatera, att här icke lösts problemet att få Ahabs dödsår framskjutet till år 853 f. Kr.

Då man granskar de två rikenas konungalängder, blir det fullt säkert, att vissa konungar tagit medregenter, samt att dessa räkna sina regeringsår från sitt första inträde i styrelsen; men äfven om vi erkänna, att Schmidt har rätt häri, kunna vi icke godkänna de resultat, till hvilka Schmidt kommit. Genom att framhålla vissa tidsuppgifter, medan andra förbisetts, har han inknappat regeringsåren i Juda rike med icke mindre än 40,5 à 43 år under det jämförelsevis korta tidsskede, som ligger emellan Atalias död och Samariens fall.

Då Schmidt följer Lepsius' kronologiska system i Egyptens historia och antager, att Ramses II:s efterträdare Merneftа vore uttågets farao, hvilken tilldragelse han förlägger till år 1322 f. Kr. eller kort därefter, benyttjar han sedermera dessa inknappningar, då han gör sina kalkyler öfver tiden för Gosenstammarnes uttåg ur Egypten. Han åtnöjer sig dock icke med dessa jämförelsevis blygsamma förkortningar af tiden. Utgående från den synpunkt, att 480 år (egentligen 479,1 år), hvarmed tidsskedets längd från uttåget till begynnelsen af Salomos tempelbyggnad betecknas af judarne, är ett ytterst otillförlitligt tal, då domaretiden var en ringa skrifvande tidsålder, och folket lefde i nästan förhistoriskt tillstånd, anser han med Lep-

---

[1]) Pekah har här erhållit 2 regeringsår efter en tid af anarki.

sius [1]), att det ifrågavarande talet uppstått genom multiplikation af 40 år, som antagits vara ett släktleds medellängd, samt att med 480 år helt enkelt angifves en tid af tolf släktled från uttåget ur Egypten till tempelbyggnaden. Men då släktena ingripa i hvarandra, blir medeltalet ungefär 25 år. Tidsskedets verkliga längd vore följaktligen omkring 300 år [2]). På grund af detta beräkningssätt hade Lepsius funnit sin åsikt bestyrkt, att uttåget timade år 1314 f. Kr. Schmidt, som förlägger uttåget några år tidigare samt tempelbyggnaden närmare Samariens fall och Jerusalems förstöring, är icke i behof af hela den sålunda möjliggjorda förkortningen af domaretiden.

Niebuhr, som äfven förkastar det ifrågavarande öfversiktstalet, 480 år, anser att det är ett efteråt tillkommet *harmonistiskt* tal, utan kronologiskt värde [3]).

Då babyloniska och egyptiska öfversiktstal tilldömts kronologiskt värde, äfven om dessa varit angifna i runda tal, vore det förvisso orätt att lättvindigt bortresonera ett judiskt öfversiktstal. Hvarken i patriarkernas tal från Abraham till Jakob eller i talet för Gosenstammarnes vistelse i Egypten ingå sådana siffror, som antydde, att beräkningssättet här vore det af Lepsius och Schmidt angifna. Det synes därföre vara ringa anledning att antaga, att släktledsberäkningen inginge i domaretidens öfversiktstal. Det sistnämnda talet kan vara mer eller mindre approximativt, men vi kunna dela hvarken Lepsius' eller Schmidts mening om talets absoluta otillförlitlighet. Mycket mera vägande är Niebuhrs inkast, att talet hade intet samband med någon verklig eller traditionel tideräkning, utan att detsamma uppställts i harmonistiskt syfte.

Vi kunna dock framdeles, sedan vi blifvit bekanta med de viktigaste judiska cyklerna, påvisa, att talet 480:s härstamning från domaretiden bevisas af dess delbarhet med 40. Talet härrör från en tid i judarnes historia, då 7-talet och 49-talet ännu ej gjort sitt genombrott hos judarne. Hade talet blifvit sentida uppställdt i harmonistiskt syfte, skulle det med all säkerhet kommit att lyda 490.

Under sådana förhållanden vilja vi tills vidare uppställa vår kalkyl med bibehållande af talet — icke 480 — utan 479,1 oförryckt.

---

[1]) *K. R. Lepsius,* Chronologie der Aegypter 1849, sid. 364 ff.
[2]) *Schmidt,* Assyr. og Aegypt. Hist., sidd. 1178—1179.
[3]) *Niebuhr,* Chronologie, sidd. 3 ff & 45.

Resultatet jämte detaljjämförelser mellan egyptiska och babyloniska synkronismer må sedermera slutligen afgöra frågan för eller emot detta mångomtuggade öfversiktstal.

Men vi återgå till konungarne.

Vill man uppställa regentlängder öfver Juda och Israels riken, tabeller med anspråk på någorlunda giltighet, bör man vid uppgiftens handläggning iakttaga:

att samtliga tidsuppgifter tagas i betraktande, utan att några åsidosättas, än mindre undanhållas;

att då regeringsåren i allmänhet äro angifna endast i hela år samt med obestämda uppgifter om en konungs inträde i styrelsen i det eller det året af en annan konungs regering, städse, för att undvika fel och ofrivilliga misstag, jämföra uppgifterna med hvarandra med användande äfven af tiondedelar af året;

att en genomgående granskning af regentlängderna utföres från Salomos död ända till Jerusalems förstöring;

att icke åtnöja sig med ett resultat, innan öfverensstämmelse med samtliga årsbestämningar ernåtts, eller dessa åtminstone kunnat tillfredsställande förklaras.

Förrän ett förslag till ifrågavarande regentlängder meddelas, må följande anmärkning förutskickas. Tidsskedet från Salomos död till Samariens fall låter osökt dela sig i skilda afdelningar, hvarigenom kontroll erhålles. En sådan kontrollpunkt är Ahasias i Juda och Jorams i Israel samtidiga död. Dessa båda blefvo inom loppet af några få dagar mördade af Jehu (II Konungb. 9,21—24 & 27). En annan fast tidpunkt är judakonungen Amasias död, som timade 15 år (icke: „15:de året“) efter Joas' i Israel frånfälle (II Konungb. 14,17; II Krön. 25,25).

Angifna regeringsår		Regeringsår	Summa år	Uppgift, när blifvit regent
II Krön. 3,2 . . . II „ 9,30 . . . I Konungb. 11,42 . I „ 6,1 .	Salomo från tempelbyggnaden	36,9	36,9	
	Juda rike.			
I Konungb. 14,21 . I Krön. 12,13 . .	Rehabeam¹.	17,2		
II Konungb. 15,2 . II Krön. 13,2. . .	Abiam	2,8		Jerobeams 18:de år; II Krön. 13,1.
	Transport	20	36,9	

Angifna regeringsår		Regeringsår	Summa år	Uppgift, när blifvit regent
	Transport	20	36,9	
I Konungb. 15,10. II Krön. 16,13	Asa	38		Jerobeams 20:de år; I Konungb. 15,9. Jmf. II Krön. 16,12.
	Asa och Josafat	3		
I Konungb. 22,42. II Krön. 20,31	Josafat	16,9		Ahabs 4:de år; I Konungb. 22,41.
	Josafat med Joram tidtals adjungerad	5,2		Jmf. II Konungb. 3,1 och 1,17.
II Konungb. 8,17. II Krön. 21,5	Joram	6,8		Jorams 5:te år; II Konungb. 8,16.
II Konungb. 8,26. II Krön. 22,2	Joram och Ahasia	0,9		Jorams 11:te år; II Konungb. 9,29.
	Ahasia (mördad af Jehu; II Konungb. 9,27).	0,2	91	Jorams 12:te år; II Konungb. 8,25.
II Konungb. 11,3 & 4. II Krön. 22,12. II „ 23,1	Atalia, regentinna	6,1		
II Konungb. 12,1. II Krön. 24,1	Joas	39,4		Jehus 7:de år; II Konungb. 12,1.
II Konungb. 14,2. II Krön. 25,1	Amasia, (dog 15 år efter Joas i Israel; II Konungb. 14,17; II Krön. 25,25)	29	74,5	Joas' 2:dra år; II Konungb. 14,1.
II Konungb. 15,2. II Krön. 26,3	Asaria (Usia)	52		Efter Joas 15 år; II Konungb. 14,17. II Krön. 25,25. Jerobeams 27:de år; II Konungb. 15,1;
II Konungb. 15,33. II Krön. 27,1	(Asaria spetälsk [1]) Jotam	7		Pekahs 2:dra år; II Konungb. 15,32. Jmf. II Konungb. 15,5; II Krön. 26,21.
II Konungb. 16,2. II Krön. 28,1	Jotam och Ahas	9		
	Ahas	6		Pekahs 17:de år; II Konungb. 16,1.
II Konungb. 18,2. II Krön. 29,1	Hiskia till Samariens fall; II Konungb. 18,10.	5,9	79,9	Hoseas 3:dje år; II Konungb. 18,1.
	Från Salomos tempelbyggnad till Samariens fall		282,8	

[1]) Huru länge Asaria kvarlefde, är icke omnämndt i konungaböckerne eller krönikeböckerne.

Angifna regeringsår		Regeringsår	Summa år	Uppgift, när blifvit regent
	Salomo från tempelbyggnaden	36,9	36,9	
	Israels rike.			
I Konungb. 14,20 .	Jerobeam I	21,7		
I Konungb. 15,25 .	Nadab	0,7		Asas 2:dra år; I Konungb. 15,25.
I Konungb. 15,33 .	Nadab / Baesa motregenter .	0,6		Asas 3:dje år; I Konungb. 15,28. I Konungb. 15,33. Jmf. 15,27.
	Baesa	22		
I Konungb. 16,8 .	Baesa och Ela . . .	1,4		Asas 26:te år; I Konungb. 16,8.
	Ela	0,6		
I Konungb. 16,5 .	Simri (7 dagar) . . .	0		Asas 27:de år; I Konungb. 16,15.
I Konungb. 16,21 . / I Konungb. 16,22 .	Tibni / Omri motregenter .	4		
I Konungb. 16,28 .	Omri	6		Asas 31:sta år; I Konungb. 16,28.
I Konungb. 16,29 .	Ahab	20,5		Asas 38:de år; I Konungb. 16,29.
I Konungb. 22,52 .	Ahab och Ahasia . .	1,3		Josafats 17:de år; I Konungb. 22,52. Jmf. I Konungb. 20,31 och 22,26.
	Ahasia	0,2		
II Konungb. 3,1 .	Joram (mördad af Jehu; II Konungb. 9,21—24.	12	91	Josafats 18:de år; II Konungb. 3,1. Jorams 2:dra år; II Konungb. 1,17.
II Konungb. 10,36 .	Jehu	28,2		
II Konungb. 13,1 .	Joahas	14,9		Joas' 23:dje år; II Konungb. 13,1.
II Konungb. 13,10 .	Joahas och Joas . .	2		Joas' 37:de år; II Konungb. 13,10.
	Joas	2,9		
	Joas (med Jerobeam II tidtals adjungerad? [1])	11,5		Jmf. II Konungb. 15,1.
	Transport	59,5	127,9	

[1]) Troligen felaktigt angifvet, sedan det iakttagits, att Jerobeam II:s regeringstid varit längre enligt Juda rikes annaler (= 53 år), än hvad „Israels konungars krönika" upptagit (= 41 år).

Angifna regeringsår		Regeringsår	Summa år	Uppgift, när blifvit regent
	Transport	59,5	127,9	Amasias 15:de år; II Konungb. 14,23. Jmf. II Konungb. 14,26 och 14,27.
II Konungb. 14,23 .	Jerobeam II	15	74,5	
II Konungb. 14,28 .	Jerobeam II och Assyriskt öfvervälde . .	38		
II Konungb. 15,8 .	Sacharia	0,5		Asarias 38:de år; II Konungb. 15,8.
II Konungb. 15,13 .	Sallum	0,1		Asarias 39:de år; II Konungb. 15,13.
II Konungb. 15.17 .	Menahem	10,4		Asarias 39:de år; II Konungb. 15,17.
II Konungb. 15,23 .	Pekahja	2		Asarias 50:de år; II Konungb. 15,23.
II Konungb. 15,27 .	Pekah	20		Asarias 52:dra år; II Konungb. 15,27.
II Konungb. 17,1 & 6	Hosea till Samariens fall . . . . . . II Konungb. 17,6 & 18,10.	8,9	79,9	Jotams 20:de år; II Konungb. 15,30. Ahas 12:te år; II Konungb. 17,1.
	Från Salomos tempelbyggnad till Samariens fall		282,3	
	Juda rike.			
II Konungb. 18,2 & 10 II Krön. 29,1 . . .	Hiskia efter Samariens fall	23,1		
II Konungb. 21,1 . II Krön. 33,1 . . .	Manasse	55		
II Konungb. 21,19 . II Krön. 33,21 . .	Amon	2,3		
II Konungb. 22,1 . II Krön. 34,1 . . .	Josia	31,3		
II Konungb. 23,31 . II Krön. 36,2 . . .	Joahas	0,25		
II Konungb. 23,36 . II Krön. 36,5 . . .	Jojakim (Eljakim) . .	11		
II Konungb. 24,8 . II Krön. 36,9 . . .	Jojakin	0,25		
II Konungb. 24,18 . II Krön. 36,11 . .	Sedekia till Jerusalems intagning	10,3		II Konungb. 25,2—4. Jeremia 52,4—6.
	Till Jerusalems förstöring	0,1	133,6	II Konungb. 25,8--10. Jeremia 52,12—14.
	Från Salomos tempelbyggnad till Jerusalems förstöring .		415,9	

Ur denna lista framgår, att endast undantagsvis hela år kunnat användas. Vi stå inför en kombination af tvenne talserier med tvåfaldiga årsbestämmelser för hvarje regent i hvardera serien, hvilka bestämmelser ingripa i hvarandra och äro så godt som afgörande för de regeringsår regenterne komma att erhålla. Svängrummet är ofta ytterst minimalt.

1) Då man skärskådar den första afdelningen, till Ahasias och Jorams samtida död, finner man ur tabellen öfver Israels konungar, att samtliga regenters från Jerobeam I:s död till Ahabs inträde i styrelsen anknytas vid judakonungen Asas regeringsår. Enär Asa regerade icke mindre än 41 år, blir det jämförelsevis lätt att fastställa regeringsåren för hela denna följd af regenter. Tiden från Jerobeam I till Ahab bör ligga mellan 57—58 år. Men å ena sidan betingas 57 år af bestämmelsen om Omris 6:te regeringsår, sedan han intagit hufvudstaden Tirza, jämförd med Asas 31:sta och 38:de regeringsår, äfvensom af andra detaljer i de öfriga anknytningsåren; å andra sidan är 57 det högsta möjliga tal, som uppfyller bestämningen på Juda rikes sida om Josafats tronbestigning under Ahabs 4:de regeringsår. Vidare föreligger fara för ett sammanträngande af tidsskedet från Ahab till Joram, hvarvid åren för regenternes inträde i styrelsen erhållas ur judakonungen Josafats regeringsår. Då Josafat omedelbart efterträder Asa, stå vi här fortsättningsvis på fast grundval. Tiden från Ahab till Joram bör ligga mellan 21—22 år. Då vi användt talet 22, hvartill vi äfven tvingas af Ahabs och Ahasias regeringsår, har den tidigare omnämnda förlusten återvunnits. Räkningen af totalsumman i denna afdelning ställer sig enligt konungarnes regeringsår på följande sätt. Till Jorams tronbestigning bör vara Rehabeam 17 + Abia 3 + Asa 41 + Josafat 18 (högsta möjliga) = 79 år. Tillägges Joram 12 = 91 år.

Beträffande detaljerna framgår ur förteckningen öfver Israels konungar, att tiden från Jerobeam I till Nadabs död genom Baesa kan vara högst 23 år (Asas 3:dje år, I Konungb. 15,33). Sålunda kan Nadab icke erhålla mera än 1,3 regeringsår. Tiden från Jerobeam I till Simri (tronbestigningen i Asas 27:de regeringsår) bör ligga mellan 46—47 år; då Elas regeringstid angifves vara 2 år, och hans inträde i regeringen hänförts till Asas 26:te regeringsår, bör det senare talet 47 användas. Ehuru den längsta möjliga tid uttagits, äro Baesas 24 regeringsår dock något sammanträngda. Då denne inkräktade tronen efter formligt uppror emot Nadab, hvarvid den senare blef slagen i öppen drabbning (I Konungb. 15,27), kan man med fullt skäl antaga, att dessa två

varit under någon tid motregenter. Ytterligare tillägg till Baesas regeringsår har erhållits, genom att låta honom antaga sin son Ela till medregent. Någon annan grund härtill än uppgiften om Baesas regeringstid finnes icke, men detta tillvägagående inverkar ej på totalsumman af regeringsåren inom denna afdelning. Omris hela regeringstid uppgifves vara 12 år; ensam regent har han varit i 6 år. Tibni och Omri hade sålunda bort vara motregenter i 6 års tid. Regentlängden sammantränges dock här från tvenne motsatta håll, hvarigenom inbördeskrigets längd (I Konungb. 16, 21—22) befinnes kunna blifva endast 4 år. Antagandet att Ahab upptagit sin son Ahasia till medregent stöder sig icke allenast på Ahabs regeringsår, utan äfven på I Konungaboken 22,26, hvarur framgår, att „Joas“ [1]) var ombetrodd styrelsen i Samarien under det Ahab drog ut på sitt sista fälttåg.

Ur Juda rikes regentlista för denna afdelning framgår, att Joram varit en tid Josafats medregent. Då Joram i Israel besteg tronen i Josafats 18:de och Jorams 2:dra regeringsår, blir detta fullständigt bevisadt. En samregering omnämnes uttryckligen i II Konungaboken 8,16; en sådan synes vara antydd äfven i II Krönikeboken 21,3. Men enär Joram icke räknar dessa 5,2 år till sina regeringsår, kan man anse, att han af Josafat endast tidtals adjungerats som medregent, med påföljd, att han blifvit omnämnd i „Israels konungars krönika“ som verklig regent. För att få Josafats 25 regeringsår ifyllda, blir man tvungen att antaga, att han varit Asas medregent i 3 års tid. Ur I Konungaboken 15,17—22 framgår, att tiderna voro oroliga mot slutet af Asas regering, samt ur II Krönikeboken 16,12, att Asa var sjuk sedan sitt 39:de regeringsår. Häraf kunde man sluta, att Josafat varit hans medregent i just 3 år. Då Jorams i Israel tronbestigning är beräknad från Josafats 18:de år efter Asas död, inverkar detta icke på regeringslängdens slutsumma. Att Ahasia varit Jorams medregent framgår ur II Konungaboken 9,29 jämförd med II Konungaboken 8,25. Då Joram drabbades af en obotlig sjukdom mot slutet af sin regering (II Krön. 21,15, 18—19), blir det nödvändigt redan på grund häraf att antaga en sådan samregering.

2) I den andra afdelningen af regentlängden, från Atalia och Jehu till Amasias död och Jerobeam II:s tider, har totalsumman 74,5 år erhållits, då Joas icke varit samregerande med Atalia och icke heller Amasia med Joas, genom

---

[1]) Måhända lapsus calami i stället för Ahasia.

en enkel hopsummering af judakonungarnes regeringsår, dock med afdrag af ett halft år. Detta afdrag har gjorts dels på grund af Joas', i Israels rike regeringsår, som böra vara 16, men hufvudsakligast därföre, att vi blifvit tvungna på grund af en astronomisk tidsbestämmelse att förlänga den sista afdelningen, tiden från Samariens fall till Jerusalems förstöring, med 0,6 år. Denna förlängning har sålunda återtagits inom den nu ifrågavarande afdelningen.

Att Joas bör i Israels regentlista erhålla plats såsom Joahas' medregent, framgår ur II Konungaboken 13,1 och 13,10 jämförda med hvarandra. Joas' regeringsår blifva längre fram (i 7:de kapitlet) viktiga att känna. Må man därföre jämföra uppgifterna, att Amasia i Juda, som besteg tronen i Joas' i Israel 2:dra år (II Konungab. 14,1), dog 15 år efter Joas (II Konungab. 14,17; II Krön. 25,25), samt att Jerobeam II besteg tronen i Amasias 15:de regeringsår (II Konungab. 14,23), med uppgiften därom, att Joas i Israel inträdde i styrelsen i judakonungen Joas' 37:de regeringsår (II Konungab. 13,10). — Då Asaria i Juda besteg tronen efter Amasias död i Jerobeam II:s 27:de regeringsår (II Konungab. 15,1), och Jerobeam å andra sidan blef konung i Amasias 15:de regeringsår, förefinnes här en motsägelse i uppgifterna. Detta förhållande blir, såsom vi genast skola se, icke förklaradt genom att helt enkelt låta Jerobeam för en tid af omkring 11—12 år vara Joas' medregent, men väl om man anser honom hafva varit under dessa år tidtals adjungerad såsom sådan. Då Amasia i Juda efterföljes, såsom tidigare påvisats, af Asaria, då Amasia dog 15 år efter Joas i Israel, och då Israels konung Jerobeam II:s död samt Sacharias tronbestigning anknytas vid Asarias 38:de regeringsår, bör tiden från Joas' död till Jerobeams död (15 + 37 eller 15 + 38) vara 52—53 år. Jerobeams regeringsår angifvas vara 41 år. Om Jerobeam varit regent redan 11—12 år före Joas' död (II Konungab. 15,1), hafva dessa i intet fall räknats till hans regeringsår. Han har sålunda i det fallet varit endast tidtals medregent, — såvida förklaringen till uppgiften ej är en helt annan. I hvarje händelse återstår det att utfylla en tid af minst 11, högst 12 år. Tiden för samtliga regenters i Israel tronbestigning från Jerobeam II:s död till Pekahs tronbestigning äro angifna efter Asarias regeringsår. Utgångspunkten, Sacharias tronbestigning, bör, för att få alla dessa årsuppgitter att gå ihop, tagas jämt 38 år efter Amasias död. Sålunda blir tiden, som återstår att utfyllas inom Jerobeams regering, 12 år.

Ur konungaböckerne framgår, att Jerobeam II omedel-

bart efter Joas' död besteg tronen (II Konungab. 14,16). Men att Israels rike i början af Jerobeams regering blef underkufvadt af ett främmande folk, finner man af vissa sparsamma uppgifter. Jerobeam frigjorde sig från det främmande oket; han *återtog Israels område* från vägen till Hamat allt intill Hedmarkshafvet (II Konungab. 14,25).

„Ty Herren såg till Israels svåra jämmer, så att *ock de omyndiga och myndiga förgingos;* och ingen hjälpare var i Israel.

„Och Herren hade *icke* sagt, att Han ville utplåna *Israels namn under himmeln*, utan halp dem genom Jerobeam, Joas' son" (II Konungab. 14,26—27).

Att fienden var Assyrien, som underkufvade Damaskus och Samarien, skall framdeles påvisas. Jerobeam frigjorde sig och vardt sedermera de försvagade syrierne öfvermäktig. Han fråntog vissa områden af Damaskus och Hamat (II Konungab. 14,28).

Då det assyriska väldets tid, 12 år, blir jämt lika lång, som den tid Jerobeam enligt II Konungaboken 15,1 borde erhålla som extra tillägg till sina regeringsår, och då de hvarandra motsägande uppgifterna ej blifva fullt tillfredsställande förklarade, om man antager, att Jerobeam varit tidtals adjungerad under förloppet af 12 år samt ytterligare i 12 års tid utan krona, utan att någondera tiden blifvit inberäknad bland hans regeringsår, göra vi följande antagande, hvarigenom de motsägande uppgifterna kunna förklaras på ett enklare sätt. Juda rikes ursprungliga tideböcker torde hafva haft 53 regeringsår angifna för Jerobeam, då däremot „Israels konungars krönika" upptagit endast hans verkliga regeringstid, 41 år. Då de nuvarande tvenne konungaböckerna sedermera redigerades, möttes kompilatorn af dessa motsägande uppgifter. Synbarligen för att sammanjämka dem har han intagit uppgiften i II Konungaboken 15,1, hvilken i verkligheten motsäger en tidigare uppgift, den i II Konungaboken 14,17, äfvensom sedermera den i II Krönikeboken 25,25. Enligt denna förklaring skulle „Israels konungars krönika" icke med tydliga ord omnämnt Jerobeams olycka. Men detta hör till det österländska historiska skrifsättet. Härmed vare huru som helst; vi hafva uppgjort konungalängden strikte enligt de verkligen förefintliga uppgifterna, ur hvilka erhållas för Jerobeam jämte assyriskt öfvervälde till Amasias död 15 år samt efter Amasias död 38 år. Af denna tidslängd, 53 år, höra 12 år till det assyriska öfverväldets tid.

3) De 38 åren infalla inom den tredje afdelningen, från Asarias tronbestigning till Samariens fall. Här mötes man

främst af judakonungen Asarias långa regeringstid, vid hvilkens regering en följd af konungarnes i Israel tronbestigningsår äro anknutna. Tiden ända till Pekahs tronbestigning blir sålunda fastställd utan svårighet. Menahems 10,4 regeringsår, i stället för angifna 10 år, betingas af serien. Ehuru vid Sacharias tronbestigning utgåtts från det högsta möjliga talet, 38 år efter Amasias död, uppstår dock nämnda öfverskott af 0,4 år. Men då vi ur judakonungarnes förteckning finna, att Ahas' 16 regeringsår (II Konungab. 16,2; II Krön. 28,1) detta oaktadt blifvit förkortade med 1 år, har här väl knappast uppstått något verkligt öfverskott.

I Juda rikes regentlista mötas vi af de mest invecklade förhållanden mellan Jotam och Ahas. Då vi emellertid, för att erhålla den rätta tidslängden för templets æra, böra hålla oss till de i tideböckerne förefintliga uppgifterna, och Pekahs tronbestigningsår äro till formen orubbliga i desamma, erhåller man högst 16 år såsom skillnad mellan Jotams och Ahas egentliga tronbestigning (II Konungb. 15,32 och 16,1). Härvid sammanfaller Jotams tronbestigning (II Konungab. 15,32), då Asaria räknar 52 regeringsår (II Konungab. 15,2 och II Krön. 26,3), just med slutet af dennes regering, ett bevis för tillförlitligheten af Pekahs föregifna tronbestigningsår. Af de nämnda 16 åren böra tillfalla Ahas, då Hosea blir konung i Israels rike i den förres 12:te regeringsår (II Konungab. 17,1), högst 9 år. Men emedan Jotams regeringsår erfordrar ett sådant antagande, bör man anse, att Jotam och Ahas under de nämnda 9 åren varit samregerande. Denna samregering bestyrkes af II Konungaboken 15, 36—38 och 16,5, såsom vi framdeles skola se. Den andra uppgiften om Hosea, att han blifvit konung i Jotams 20:de regeringsår (II Konungab. 15,30), ehuru ju Jotam redan då var död, låter förklara sig, om man antager, att den korrumperade texten ursprungligen lydt: „20:de året efter Jotam", hvilket är öfverensstämmande med verkliga sakförhållandet. Hosea hade sålunda blifvit konung 20 år efter Jotams och 12 år efter Ahas' tronbestigning. Asaria blef spetälsk, och regenten Jotam räknar sin tronbestigning och sina regeringsår från denna tid (II Konungab. 15,5; II Krön. 26,21).

Huru länge Asaria fortsättningsvis lefde, framgår ej ur tideböckerne, men enligt assyriska källor bör han hafva kvarlefvat ännu omkring åren 743—740 f. Kr. Vi komma framdeles att finna, att han enligt Jesaia torde hafva lefvat till år 736 f. Kr. Hvilken tid än antages härför, inverkar detta ej på totalsumman af åren i regentlängden. Då Hiskia blef

konung, enligt uppgift, i Hoseas 3:dje regeringsår (II Konungab. 18,1), var Ahas ensam regent i 6 år. Som svårighet kvarstår dock uppgiften om Jotams ålder vid sitt inträde i styrelsen jämförd med Ahas ålder. Denna står enstaka och motsäges af en kombination af icke mindre än sex andra uppgifter. Antingen bör man förkasta den förra eller negligera samtliga andra. Då Asaria blef spetälsk vid sextioåtta års ålder, är det för öfrigt föga troligt, att hans äldsta son vid denna tid varit endast 25 år gammal. Att åter Jotam först vid denna tidpunkt inträdde i styrelsen, framgår ovedersägligt ur II Konungaboken 15,30 och 17,1.

Öfver Samariens fall gifvas inga månadsdata. Uppgifterna i II Konungaboken 17,5—6 och 18,9—10 blifva bäst iakttagna, om Hosea tillägges 8,9 och Hiskia 5,9 regeringsår till Samariens fall. Totalsumman i denna afdelning erhålles ur Asarias regeringsår allt intill Pekahs tronbestigning. Härtill komma Pekahs och Hoseas oförändrade regeringsår.

4) Då man granskar Juda rikes regentlängd från Samariens fall till Jerusalems förstöring, synes det ej förefinnas skäl att antaga mellanregeringar inom detta tidsskede. Hiskias son Manasse var tolf år gammal vid sin tronbestigning (II Konungab. 21,1; II Krön. 33,1). Dennes efterträdares, Amons, korta, två års regering utesluter tanken om medregentskap. Han dödades under en palatsrevolution, men något interregnum synes ej hafva uppstått; de sammansvurne dödades af det uppretade folket, som hyllade hans åttaåriga son som konung (II Konungab. 21,23—24; II Krön. 33,24—25 och 34,1). Under Josias regering uppblomstrade Juda gamla rike för sista gången. Josia erhöll ett dödligt sår i sin fulla mannakraft i striden emot farao Neko, hvarvid han personligen anförde hären (II Konungab. 23,29; II Krön. 35,20—24). Joahas regerade i tre månader; Jojakim var en opålitlig vasall, först under Egypten, sedermera under Babylonien (II Konungab. 23,34—35; II Krön. 36,4—8). Jojakin besteg tronen vid 18 (eller 8) års ålder och bortfördes till Babel efter omkring tre månaders regering (II Konungab. 24,8—15; II Krön. 36,9—10).

Den sista regenten är Sedekia. Jerusalem intogs i hans 11:te regeringsår den „nionde månaden“ (II Konungab. 25,2—4) eller enligt Jeremia den „nionde dagen af fjärde månaden“ (Jeremia 52,5—7). Stadens förstöring vidtog, sedan konungens förtroendeman anländt från Babel, på „sjunde dagen i femte månaden“ (II Konungb. 25,8—10) eller enligt Jeremia på „tionde dagen i femte månaden“ (Jeremia 52,12—14). Af dessa uppgifter hafva de hos Jeremia, ehuru icke

skrifna af honom själf, allmänt ansetts pålitligast [1]). Sedekia kan, om man jämför de anförda uppgifterna med II Konungb. 25,1 jämte Josefus' uppgift därom, att belägringen varade i 18 månader, och afpassar kalendermånaden med hänseende till tempelbyggnadens månad, icke erhålla längre regeringstid än 10,3 år. Från Jerusalems intagning till dess förstöring är det 0,1 år. Då årslängden af detta tidsskede erhålles enbart genom en enkel hopsummering af konungarnes regeringsår, och tillfälle till någon jämförelse med andra årsuppgifter här icke erhålles, såsom i de öfriga afdelningarna af konungalängderna, undandrager sig detta tidsskede hvarje egentlig kontroll. Årssummans tillförlitlighet beror endast därpå, huru noggrannt konungarnes i allmänhet i hela år angifna regeringsår enkelt hopsummerade motsvara tidsskedets verkliga längd. I självfva verket hafva vi på grund af en astronomiskt bestämd tidpunkt funnit, att den för detta tidsskede erhållna årssumman bör förlängas med omkring 0,6 år. I dess ställe gjordes en motsvarande förkortning i andra afdelningen af konungalängderna.

Sedan de uppställda regentlängderna sålunda blifvit genomgångna, må följande hufvudpunkter återhemtas.

Den första afdelningen grundar sig på judakonungarne Rehabeams, Abiams, och Asas regeringstider, hvartill tilläggas 18 regeringsår af Josafats och hela Jorams i Israel regeringstid. Slutsumman af dessa konungars regeringsår är oförändrad.

Summan i den andra afdelningen erhålles direkte ur judakonungarne Atalias, Joas' och Amasias regeringsår. Häraf har afdragits ett halft år.

Då Asaria i Juda rike blir konung omedelbart efter Amasias död, grundas beräkningen i den tredje afdelningen på dennes regeringsår allt intill Pekahs i Israel tronbestigning. Till summan tilläggas Pekahs och Hoseas oförändrade regeringsår.

Den sista summan, från Samariens fall till Jerusalems förstöring, erhålles omedelbart ur Juda rikes konungalängd. Till denna summa har tillagts 0,6 år, hvarigenom afdraget i andra afdelningen blifvit upphäfdt.

De uppställda konungalängderna borde och torde kunna anses i sina allmänna drag motsvara den regentföljd judarne själfva antagit vara den riktiga.

Judarnes minne kan hafva svikit i vissa enskildheter, men ur tabellen torde kunna erhållas den ungefärliga års-

---

[1]) Redan Josefus anför de hos Jeremia intagna data. Enligt honom varade belägringen i 18 månader (*Josefus*, Arch. Jud. X, 7 & 8).

längden af templets æra. Äfven om olika åsikter kunna uppstå i fråga om särskilda detaljer i tabellen[1]), samt äfven om vi ej lyckats komma till en fullt noggrann slutsumma, borde väl tabellen dock vara användbar åtminstone för besvarandet af frågan, till hvilken ungefärliga tidpunkt de bibliska talen förlägga uttåget ur Egypten, under antagandet att med dessa afsåges synodiska månår.

Det må särskildt framhållas, att de mångfaldiga bestämmelserna för de olika konungarnes regering från Salomos död till Samariens fall utgöra ett system, som såvida man vill hålla sig till bestämmelserna, trotsar hvarje försök att förlänga eller förkorta tidsskedet med exempelvis tre år. Gör man enstaka ändringar, hämnar sig tilltaget förr eller senare. Ändringarna kunna ej genomföras.

Men dessutom vilja vi framhålla, att då samtliga tidigare forskare gjort sina förlängningar eller förkortningar af särskilda konungars regeringsår, detta skett med särskildt fästadt afseende vid synkronismer, till hvilka man velat komma i alla fall t. o. m. med våld, men att vi däremot följt konungalängderna, utan att fästa afseende vid några som helst yttre konsiderationer, huru viktiga dessa än kunde synas vara. Det enda undantag häremot, som gjorts, berör en afsiktlig förflyttning af ett halft år från ett afsnitt till ett annat på grund af astronomiskt datum.

Utgående från Gosenstammarnes uttåg ur Egypten framställa vi i följande tabell de ofvan erhållna bibliska talen äfvensom för bättre öfversikt ånyo Septuagintas tal, hvilka sistnämnda afse egyptiska solår. Till dessa summor komma 586,5 julianska år, eller den af oss antagna tidslängden från Jerusalems förstöring till början af vår tideräkning.

---

[1]) Några sådana detaljer skola vi taga till tals i 5:te kapitlet.

	Synodiska månår	Synodiska månår Summa	Julianska år Summa		Egyptiska solår	Egyptiska solår Summa	Julianska år Summa
De bibliska talen.				*Septuagintas tal.*			
Från uttåget ur Egypten till Salomos tempelbyggnad .	479,1			Från uttåget ur Egypten till Salomos tempelbyggnad .	439,1		
Salomos återstående regering	36,9			Salomos återstående regering	36,9		
				Rehabeam	17		
Från Rehabeam till Ahasias död . .	91			Abiam	3		
				Assa	41		
Från Atalia till Amasias död	74,5			Josafat	25		
				Joram	8		
Från Asaria till Samariens fall . .	79,9			Ahasia	1		
				Atalia	6		
				Joas	40		
Från Samariens fall till Jerusalems förstöring	133,6			Amasia . . . . ,	29		
				Asaria (Usia) . . .	52		
				Jotam	16		
				Ahas	16		
				Hiskia	29		
				Manasse	55		
				Amon	2		
				Josia	31		
				Joahas . . . . , .	0,25		
				Jojakim (Eljakim) .	11		
				Jojakin	0,25		
				Sedekia	10,3		
		895,0	868,3	Från Jerusalems intagning till dess förstöring . . .	0,1	868,9	868,8
Från Jerusalems förstöring till begynnelsen af vår tideräkning			586,5	Från Jerusalems förstöring till begynnelsen af vår tideräkning			586,5
Summa			1454,8	Summa			1454,8

Uttåget ur Egypten skedde såväl enligt de bibliska talen som enligt Septuagintas tal *år 1455 f. Kr. (1454,8).*

Genom att antaga, att de bibliska talen afse synodiska månår, komma vi till det årtal, till hvilket Septuagintas uttolkare förlagt israeliternas uttåg ur Egypten. Tiden hänför sig till Amenofis II:s regering.

Då uttolkarne, såsom det synes, försökt genomföra sin tideräkning parallelt med den egyptiska historiens tal, fram-

går häraf, att desse icke antagit, att de bibliska talen afsåge månår. Själfva de bibliska talen från Salomos tempelbyggnad till Jerusalems förstöring hafva de behandlat fullkomligt kritiklöst, i det de hopsummerat judakonungarnes regeringsår, hvilka de tagit oförändrade. Under hela tidsskedet från uttåget till Jerusalems förstöring hafva de dock gjort *en* förändring af talen: domaretiden har förkortats med 40 år.

De af Septuagintas uttolkare i ättartaflan gjorda förändringarna voro utförda i en särskild afsikt, den att få de bibliska talen samstämmiga med bestämda afsnitt i Egyptens historia, såsom denna historia uppfattats af uttolkarne. Årssumman från Adam till floden är i Septuaginta densamma som från Menes, stiftaren af egyptiska riket, till 11:te dynastiens utgång, då dynastiernes regeringsår enkelt hopsummeras.

Äfven förändringen af domaretidens öfversikstal bör följaktligen hafva blifvit gjord af samma orsak. Då uttolkarne anpassat sina tal sålunda, att israeliternes uttåg ur Egypten kommit att infalla på år 1455 f. Kr., ett årtal, som motsvarar Amenofis II:s 17:de regeringsår, och de icke tillstadt, att uttåget blefve förlagdt till år 1495 f. Kr., ett årtal under Tutmosis III:s regering, hvilket under de af uttolkarne gjorda förutsättningarna hade blifvit fallet, om ingen förkortning af domaretiden gjorts, men då uttolkarne icke erhållit denna tidpunkt ur bibeln — hvarken ur dess tal eller på grund af uppgifter om uttågets farao — böra de på grund af egyptiska källskrifter hafva kommit till insikt därom, att uttåget timade under detta år.

De i Alexandria bosatta uttolkarne voro i tillfälle att erhålla kännedom om de egyptiska häfderna. På den tid septuaginta öfversattes stod bland annat Manetos ursprungliga historia öfversättarne till buds.

Då vi funnit, att de bibliska talen, kritiskt granskade och uppfattade som månår, afgifva samma resultat, som Septuagintas tal, är detta väl mer än ett tillfälligt sammanträffande. Äfven om en skillnad af ett par år hade uppstått, måste öfverensstämmelsen hafva kunnat anses tillfredsställande.

Såväl bibeln som uttolkarne, oberoende af den förras uppgifter, alltså på grund af egyptiska urkunder, förlägga uttåget till år 1455 f. Kr. Det samstämmiga årtalet har erhållits från tvenne vidt skilda håll.

Såvida det kan nöjaktigt bevisas, att uttolkarne haft sig bekant tiden för Jerusalems förstöring, äfvensom att tidsskedets längd i den af oss uppställda regentlängden från

Salomos tempelbyggnad till Jerusalems förstöring är riktig, skulle häraf framgå:

att israeliternes uttåg ur Egypten borde, såväl på grund af bibeln som de egyptiska källskrifter, hvilka stått uttolkarne af Septuaginta till buds, hänföras till år 1455 f. Kr.;

att de i bibeln förekommande tidsuppgifterna afsåge synodiska månår om 354,3333 + dagar samt

att judarnes verkliga tideräkning grundade sig på det obundna månåret, ehuru kalendern uppgjordes enligt det med det egyptiska solåret bundna månåret, som är tidmätaren för det löpande året och äfven användes vid firandet af de religiösa festerna.

Beskaffenheten af det kronologiska materialet är dock sådan, att bevisen härför icke kunna med ens afgifvas. Äfven tillåta de befintliga sifferuppgifterna, som föreligga delvis i kabbalistiska talfunktioner, oss icke att förlita oss på några enstaka bevis. Bevisföringen måste bygga därpå, att fullständig samstämmighet ernås i samtliga hebreiska tal sinsemellan samt med den kaldeiska tabell, som förekommit i Berosos' historia, att denna senare tabell fås samstämmig med de babyloniska konungalistorna äfvensom slutligen därpå, att samtliga egyptiska och babyloniska kända synkronismer visas vara öfverensstämmande med de enligt vårt beräkningssätt erhållna hebreiska talen. Under sådana förhållanden förestår oss att utföra en lång undersökning, förrän vi kunna draga våra slutledningar med anspråk på giltighet.

I fråga därom, huruvida uttolkarne haft sig bekant tiden för Jerusalems förstöring, vilja vi här göra en deduktion, hvilken ej kan tjäna som bevis, men väl som indicium.

Då uttolkarne, såsom vi tidigare sett, kommit till talet 5156 (5155), hvilket skulle motsvara tiden från Menes till egyptiska rikets fall, men de, för att erhålla denna årssumma, måste hafva gjort uteslutningar af vissa afsnitt i de egyptiska konungalängderna, bevisas häraf, att uttolkarne egt en viss inblick i Egyptens häfder. Uteslutningarna beröra icke de tidigaste skedena i rikets historia. Det är sålunda den närmare liggande tiden, som är dem bekant. Men under sådana förhållanden böra de hafva känt till tiden från striden vid Karkemis, denna i Egyptens historia så viktiga drabbning, där farao Neko blef slagen af Nebukadnezar, till årtalet för egyptiska rikets fall. Från slaget vid Karkemis kunde öfversättarne af Septuaginta direkte ur bibeln leda sig till året för Jerusalems förstöring, som timade omkring 18 år senare. På denna korta mellantid blir skillnaden mellan

sol- och månåret endast ett halft år. Det öfverskjutande halfva året blir dock bortelimineradt därigenom, att det gifna årets månadsdatum var uttolkarne bekant. Det är väl dessutom klart, att de kände till, på hvilken tid af året ett anfallskrig kunnat företagas af Neko.

Man kan sålunda taga för gifvet, att uttolkarne på grund af sina insikter i Egyptens häfder känt till tidpunkten för Jerusalems förstöring. I 4:de kapitlet meddelas ett induktivt bevis därför, att den ifrågavarande tidpunkten var uttolkarne bekant.

För att kunna göra en förberedande granskning af årssumman i den af oss uppställda judiska konungalängden utan tillhjälp af synkronismer, hvilka vi tillsvidare vilja lemna åsido, vore vi i behof af några sådana tal, hvilka läte oss veta, på annan väg än den tidigare beträdda, tempelærans hela tidslängd. Uppgiften är icke den lättaste. Samtliga i bibeln förekommande tidsuppgifter från uttåget till Jerusalems förstöring hafva redan blifvit använda. Tidsuppgifterna från tiden på andra sidan om uttåget äro i bibelkanon inrättade i form af cykler och hafva derföre, åtminstone före Abrahams intåg i Kanaan, intet kronologiskt värde. Men äfven om tidsuppgifterna före uttåget toges i betraktande som talfunktioner, fattades oss utgångspunkt, från hvilken beräkningen kunde göras.

En sådan utgångspunkt kunde måhända dock vara begynnelseåret för judarnes verldsæra i den judiska kalendern, hvilken upptager den 10 September 1904 såsom nyårsdagen i det 5665:te året. Epoken har beräknats till den 6 Oktober 3761 f. Kr. [1]).

Judarnes kalender tillskrifves, enligt judiska uppgifter från 11:te århundradet, den „månkunnige“ rabbinen Samuel, som lefde i den arabiska öknen (338 e. Kr.). Kalendern skall sedermera förbättrats af Hillel d. y. (358 e. Kr.). Praktisk betydelse erhöll den först på 11:te—12:te århundradet, under den judiska forskningens guldålder i Spanien, där den kom i bruk bland judarne under det moriska väldets hägn. Den judiska verldsæran undantränger därefter den tidigare använda seleukidska æran [2]).

Utan att tillmäta utgångsåret i denna kalender något som helst historiskt eller självständigt värde, kan man dock antaga, att detta år icke blifvit bestämdt utan all grund.

---

1) *Lersch*, Chronologie, sidd. 35 och 155.

2) *Lersch*, Anf. arbete, sidd. 35 och 161. *Brockmann*, System der Chronologie 1883, sid. 20.

Tvärtom bör antagas, att de lärde uppställarne af kalendern, stödande sig på de bibliska urkunderna, kritiskt granskat dessa; att de måhända haft tillgång till äldre kronologiska uppgifter, öfversiktstabeller m. m., eller att bland dem fortlefvat traditioner angående särskilda tidsskedens årslängder; att kalendern sålunda uppgjorts på möjligt noggrannaste sätt. Dessutom torde kalendermännen varit invigde i kabbalistisk visdom.

Kunde man finna orsaken därtill, att kalendermännen förlagt „verldens skapelse“ till den tidpunkt, som beräknats motsvara den 6 Oktober 3761 f. Kr. enligt vår tideräkning, och icke till någon annan, vore måhända därmed så mycket vunnet, att man erhölle kännedom om vissa judiska ærors sammanslagna numeriska tidslängd.

Jämföres det tidigare nämnda året, den 10 September 1904 e. Kr., med nyårsdagen i det 5665:te året i den judiska kalendern, framgår, att det löpande året i kalendern tagits, då epoken beräknats, inom hela tidsskedet direkte julianskt.

Detta kan ej vara riktigt. Att i kalendern skulle afsetts obundna månår i de tidigare skedena, behöfver man ej anse troligt. Redan för Septuagintas uttolkare var månårsberäkningen obekant. Dock kunna kalenderns lärda uppställare ej hafva förgått sig i den grad, att de ansett talen i de gamla urkunderna motsvara julianska år; de hafva med säkerhet antagit dem motsvara egyptisk-makedoniska solår. Äfven måste de haft sig bekant, att det julianska året infördes af Herodes den store efter år 37 f. Kr. Samtliga år, som ligga bakom Herodes' kalenderreform, äro sålunda att anses såsom löpande år, hvilka förts parallelt med de för egyptiska år tagna talen i till buds stående urkunder.

Innan kalkylerna göras, bör epoken 3760,25 år f. Kr. reduceras med afseende härå. Den riktiga utgångspunkten blir, då de löpande åren efter kalenderreformen förvandlas till julianska, 3757,7 f. Kr. [1]).

Det är lätt att öfvertyga sig om, att man hvarken genom bibelkanons eller den samaritanska textens tal före flo-

---

[1]) Någon skillnad i resultatet af kalkylerna uppstår naturligtvis ej äfven om talet 3760,25 användes, blott samtliga tal i urkunderna tagas direkte, utan att reducera dem från egyptiska till julianska år, och de verkligen julianska år, som användas, göras lika de öfriga, d. ä. till egyptiska år. $\left(\text{n.}\ \frac{1461}{1460}\right)$.

den med tillägg af bibelkanons tal till Jerusalems förstöring, kan komma till tidpunkten för denna tilldragelse.

Att bibelkanons cykliska tal före floden skulle af kalendermännen ansetts oanvändbara, kunde man antaga a priori. Efter floden äro talen i bibelkanon endast till en del cykliska. Om man uppfattar anvisningen i Genesis 7,6 jämförd med 7,11 och 7,24 sålunda, att man anser, att Noa blef 600 år gammal 150 dagar före flodens slut, och följer upplysningarna i 8:de kapitlet, enligt hvilka floden varade 1 år och 10,7 dagar, samt vidare räknar Sems 2 år efter floden från dess inbrott, blifva å ena sidan motsägelserna i de olika uppgifterna tillfredsställande förklarade [1]) och å andra sidan cykeln efter floden bruten, tvenne sakförhållanden som böra hafva beaktats af kalendermännen. Användas nu den *samaritanska textens* ättartal till floden, erhålles från Adam till Abrahams invandring i Kanaan:

Från Adam till floden	1306,58	år
Floden	1,03	„
Sem	0,77	„
Till Abrahams invandring . .	365	„
Summa	1673,38	år.

Uppgiften, att Noa födde Sem vid 500 års ålder samt Sem Apraksad vid 100 års ålder, har här kunnat bibehållas [2]). Det erhållna talet är icke-cykliskt.

Tillägges till denna summa bibelkannons tal 645 till uttåget samt Septuagintas tal 868,9 till Jerusalems förstöring — allt egyptiska solår — erhålles, sedan åren reducerats till julianska, ett fel af 13,9 år från den antagna tidpunkten för Jerusalems förstöring, år 586,5 f. Kr. Göres beräkningen till uttåget, blir skillnaden mellan det nu erhållna och det tidigare erhållna årtalet, 1454,8 f. Kr., densamma eller 13,9 år. På grund häraf uppställa vi följande tabell.

---

[1])

Noa före floden	599,58
Floden	1,03
Sem efter floden	0,77
Summa	601,38

[2])

Noa födde Sem vid 500 års ålder	500,58
Sem födde Apraksad vid 100 års ålder . . .	100,80
Summa	601,38

	Egyptiska solår		Julianska år
		Summa	Summa
Från Adam till Abrahams invandring i Kanaan	1673,88		
Till uttåget ur Egypten, *enligt bibelkanon*	645		
Från uttåget till Salomos tempelbyggnad, *enligt Septuaginta*	439,1		
Från tempelbyggnaden till Jerusalems förstöring, *enligt den af oss upprättade konungalängden*	415,9	3173,88	3171,2
Från Jerusalems förstöring till vår tideräkning			586,5
Summa			3757,7

Då den judiska kalenderns reducerade epok är 3757,7 f. Kr., befinnes öfverensstämmelsen vara fullständig [1]). Uppställarne af kalendern böra haft tillgång till olika bibeltexter, antingen den ursprungliga Jahve-urkunden, eller måhända endast den samaritanska texten, hvilken de tilldömt kronologiskt värde framför bibelkanon, om hvars cykliska tal den „månkunniga“ Samuel samt Hillel d. y. synbarligen varit underkunniga. De samaritanska talens högre ålder blir sålunda bestyrkt af Samuel och Hillel.

Då kalendermännen upptagit talet 439,1 ur Septuaginta, tiden från uttåget till tempelbyggnaden, — det enda tal från uttåget till Jerusalems förstöring, som förändrats af uttolkarne — kan detta förklaras endast genom följande hypotes. Traditionerna torde hafva vetat omförmäla, att ändringen i Septuaginta af talet 479,1 till talet 439,1 varit afsiktlig, att det bibliska talet vidlåder ett fel, samt att Septüaginta angifver den rätta tiden mellan uttåget och Salomos tempelbyggnad. Enär kalendermännen icke känt till månårsberäkningen i bibeln, kunde de ej veta, att hvardera talen voro riktiga, icke heller att Septuagintas tal blef riktigt endast genom den af uttolkarne utförda klumpiga hopsummeringen af konunga-

---

[1]) På årsdecimalerna ligger här ingen vikt, emedan kalendermännen måst anpassa sin utgångspunkt till påsktiden, då paradiset stod i blom och frukt, och då vårdagjämningen och fullmånen antagits hafva infallit på samma dag, „två dagar före Adams skapelse.“ (Genesis 1,16—19). Att den reducerade epoken angifver just påsktiden, hvilket den oreducerade icke gör, talar för sin del äfven för vår mening, att utgångspunkten för judarnes verldsæra beräknats felaktigt till den 6 Oktober 3761 f. Kr.

längden. Beträffande tidsskedet från uttåget ur Egypten till Salomos tempelbyggnad stodo dem inga kalenderuppteckningar, inga öfversiktsregister eller årstabeller till buds, de hafva därföre låtit förleda sig af Septuagintas korrigering [1]).

Däremot är det uppenbart, att uppställarne af kalendern antingen hade tillgång till exakta årstabeller, siffertal öfver de öfriga ærornas längd, från Salomos tempel, från Jerusalems förstöring och från exilens slut allt intill den seleukidska æran, eller att undervisning härom meddelades muntligen af lärarne i rabbinerskolorna, hvarigenom en fortlefvande tradition uppstått bland de skriftlärde. Hvarje fel i samtliga dessa ærors numeriska årslängd inverkar på slutsumman. Det må härvid framhållas, att en skillnad i våra kalkyler på ett par år, äfven om en sådan hade uppstått, ej hade varit af någon verklig betydelse. Öfverensstämmelsen i slutsiffrorna bevisar, att kalendermännen ej på grund af egna kalkyler ledt sig till det årtal, till hvilket de förlagt „verldens skapelse“. I händelse de sålunda känt till de exakta siffertalen för tidsskedenas längd från Jerusalems förstöring och exilens slut till Seleukidernes æra, böra de känt dem äfven i fråga om tidsskedet från Salomos tempel till Jerusalems förstöring, det gammaljudiska rikets nationela själfständighetstid.

Detta antagande blir längre fram bestyrkt däraf, att äfven Josefus synbarligen egt uppgift öfver tempelærans längd.

Af denna undersökning har framgått, på grund af hvilka kalkyler, med tillhjälp af hvilka detaljtal, kalendermännen, som följt den egyptiska solårsberäkningen, kommit till sin verldsæra.

Härvid har användts bland annat ett öfversiktstal, hvars numeriska årslängd är densamma som den numeriska årssumman i vår judiska konungalängd. Detta sakförhållande är betydelsefullt. Med tillhjälp af vår konungalängd hafva vi tidigare, under antagande, att de bibliska talen afse synodiska månår, ernått en fullständig öfverensstämmelse mellan de bibliska talen och Septuagintas tal från uttåget ur Egypten till Jerusalems förstöring. För Gosenstammarnes uttåg har erhållits årtalet 1455 f. Kr. Åter Septuagintas tal hafva visat sig stå i oförtydbart samband med den egyptiska historiens.

---

[1]) Här hafva kalendermännen otvifvelaktigt antagit, att domarne Ehuds och Samagers 80 år böra vara 40 år, då den senare enligt Josefus styrde blott en helt kort tid. (Arch. Jud. V,4).

På grund häraf hafva vi äfven föranledts, att med bibehållande af kända verkliga egyptiska årtal och följande Maneto-Africanus' konungalista, med tillhjälp af Septuagintas tal, förslagsvis uppställa ånyo spillrorna af Liebleins egyptiska kronologi.

Då kalendermännen tilldömt den samaritanska textens ättartal kronologiskt värde, är äfven detta att anses mycket betydelsefullt. Vi få icke lemna detta sakförhållande i det följande obeaktadt, utan måste vi föresätta oss, för vinnande af utredning af den samaritanska ättartaflans möjliga innebörd, att jämföra densamma med talen i den babyloniska historien.

Att judarnes kalender har intet kronologiskt värde har framgått af vår undersökning. Frågan om Sems ställning efter floden blir ytterligare berörd i 4:de kapitlet, hvarvid erhålles utredning därom, att kalendermännen svårligen kunnat räkna hans år på något annat än på det af oss anförda sättet.

Såsom vi antydt förefinnes ytterligare en judisk uppgift — hos Josefus —, som låter oss veta tempelærans längd. Denna uppgift skall än en gång bestyrka slutsumman i vår judiska konungalängd; men vi blifva tvungna att granska de af Josefus anförda talen först i 5:te kapitlet, sedan vi i 4:de kapitlet fastställt årtalen för Jerusalems förstöring och babyloniska rikets fall.

De hittills erhållna resultaten af vår undersökning kunna sammanfattas sålunda, att vi vunnit starka sannolikhetsskäl för antagandet, att de i bibeln förekommande tidsuppgifterna afse obundna synodiska månår, om 354,3333 + dagar, samt att bibeln förlägger israeliternes uttåg ur Egypten, såsom Septuaginta det gör oberoende af bibeln, till år 1455 f. Kr.

Vår närmaste uppgift blir nu att jämföra årtalet 1455 f. Kr. med upplysningar erhållna ur Egyptens historia samt att undersöka, i hvilket förhållande den samaritanska textens tal stå till den babyloniska kronologin. Där det är fråga om hebreiska tal, skola vi, åtminstone tills vidare, anse dem motsvara obundna månår och städse utföra reduktionen därefter. Då vi nu skola granska tidsskedet från urtiden till Salomos tempelbyggnad och farao Sesauk I:s intagning af Jerusalem, skola vi i sammanhang med vår undersökning jämföra med hvarandra de egyptiska, babyloniska och hebreiska synkronismerna inom detta tidsskede.

III.

Enligt vårt antagande vore uttågets farao Amenofis II, som regerade under åren 1461—1436 f. Kr.

Josefus berättar i sin stridsskrift Contra Apion I,26 om israeliternes uttåg följande, hvilket enligt hans uppgift vore taget oförändradt ur Manetos historia.

Konung Amenofis hade velat blifva en gudaskådare, liksom hans föregångare Horus, och därföre velat rensa landet från spetälske. Han hade låtit sammanbringa 80,000 med dessa kroppsliga lyten behäftade personer och kastat dem i öster om Nilen befintliga stenbrott, för att der arbeta, afskilda från de öfriga egypterne. Bland desse funnos äfven några lärde af spetälska angripne prester. Sedan desse länge plågats med hårdt arbete, lät konungen öfverlåta dem till skydd den då för tiden af herdarne öfverlemnade staden Avaris. Här funno dessa tillfället lämpligt för affall; de insatte som sin ledare en prest från Heliopolis vid namn Osarsif och svuro honom lydnad. Denne gaf nu som första lag att tillbedja inga gudar; äfven skulle de vara i gemenskap endast med de medsvurne. Sedan Osarsif gifvit dem lagar, uppbyggdes stadens murar och sändes bud efter hjälp till de af Tutmosis utdrifna herdarne, till staden Jerusalem. En skara af 200,000 man anlände till Avaris, hvarpå ett krig öppnades emot Egypten. Konung Amenofis, hvars femåriga son hette Ramesses efter hans fader Rampses, flydde till Etiopien. Under konungens af detta land gästvänskap lefde flyktingen i 13 år. Den etiopiska gränsen skyddades af en uppbådad etiopisk krigshär. Men i Egypten foro skarorna från Solyma jämte Egyptens orene fram på det skändligaste. Städer nedbrändes, helgedomar plundrades, gudabilder och prester misshandlades, heliga djur nedslagtades. Presten från Heliopolis, som gaf dessa horder författning och lagar, och som hette Osarsif, „förändrade sitt namn och blef kallad Moyses“. „Detta och mycket annat“, säger Josefus, „berätta egypterne om judarne“. „Men sedan säger Maneto vidare, att Amenofis efter denna tids förlopp återvände med stor

härsmakt, han och hans son Rampses, — — — levererade herdarne och de orene en drabbning, besegrade dem, dödade flere och förföljde de öfriga allt intill Syriens gränser".

Hufvudsakligast på grund af denna berättelse ansåg Lepsius, att uttågets farao vore Mernefta (Meneftes, Menofres). Uttåget skulle hafva timat år 1314 f. Kr. Då Lieblein sedermera ombröt Lepsius' egyptiska kronologi, bibehöll han dock denna tidpunkt för uttåget, som af honom närmare bestämdes till år 1322 f. Kr. eller kort därefter. Uttågets farao var dock enligt honom icke Mernefta, utan Amenofis III (Amenhotep, Manebra).

Sedan 18:de och 19:de dynastiernas ställning i Egyptens historia blifvit af senare forskare ånyo och säkrare bestämd, har man på senaste tider velat hafva det fastställdt, att israeliternes uttåg — om det kan vara fråga om ett egentligt uttåg — timat under Merneftas regering omkring år 1250 f. Kr. De uttågande, en jämförelsevis obetydlig folkkontingent, sammansmälte med tidigare i Kanaan och dess omnejder bosatta hebreiska stammar. „De bibliska böckerna äro så aflägsna från uttåget, att de ej kunna anses som omedelbart historiska". — Så Spiegelberg [1]).

Vi blifva tvungna att undersöka frågan i sin helhet.

Då Lepsius bestämt årtalet för uttåget till 1314 f. Kr. och ansett Mernefta vara uttågets farao, hvilken enligt hans system skulle hafva regerat under åren 1322–1302 f. Kr., utgår han från Sotisåret 1322 f. Kr. samt från en uppgift hos Teon, att en *Μενόφρης* regerat under det år en Sotisperiod utgick. Han säger, att ingen konung i Maneto-Africanus' lista bär noggrannt detta namn. Däremot anträffas namnet *Μενέφθης* eller *Μενόφθης*, i varianterna namnet *Μενωφίς*, *Ἀμένωφις*, *Ἀμένωθις*, *Ἀμενωφάθ*, *Ἀμενεφθῆς*, hvilket motsvarar det hieroglyfiska Mi-n-ptah, läst memfitiskt måhändä Menphtah. Det gällde valet mellan tre Menefta. Dock kan man påvisa, emedan de två andra bära hufvudnamnen Seti, att af dessa endast *Μενέφθης*, Ramses II:s son, kan jämföras med *Μενόφρης* hos Teon [2]).

På grund däraf, att Josefus benämner uttågets farao Meneftes [3]), samt att Ramses II, som är Meneftes (Mernef-

---

1) *Wilhelm Spiegelberg*, Der Aufenthalt Israels in Aegypten, Strassburg 1904, Tab. sid. 13, sidd. 19, 26—30, 37—46. *Eduard Meyer*, Geschichte Aegyptens, sid. 276. *Lehmann*, Anf. arbete, Tab. III, sid. 208 & 209. *C. H. Cornill*, Geschichte des Volkes Israels, sidd. 40—46. *J. Wellhausen*, Israelitische und jüdische Geschichte, sidd. 15—25.

2) *R. Lepsius*, Königsbuch der Aegypten, sid. 127 ff.

3) Har afseende å *Josefus*, Contra Apion I,26.

tas) fader, är grundläggaren af staden Ramses, och då å andra sidan israeliternes uttåg skedde efter den farao, som uppbyggde staden Ramses (II Moseb. 1,11 & 2,23), böra israeliterne hafva uttågat under denne Meneftas (Merneftas) regering, närmare bestämdt år 1314 f. Kr.

Lieblein polemiserar häremot och säger, att då Lepsius gjort Menofres (Mernefta) identisk med Ramses II:s son, hvilken af Maneto-Africanus benämnes Meneftes, han förändrat källorna. Äfven Lieblein anser, att Josefus' berättelse otvifvelaktigt är identisk med israeliternes uttåg. Men Josefus nämner den då regerande faraon *Amenofis*. Lepsius omändrar namnet, som icke är felaktigt afskrifvet, då ej blott Josefus utan äfven Chairemon (Contra Apion I,33) och biskopen i Antiokia, Teofilus, här hafva namnet Amenofis. Det senare namnet är icke en variant af Meneftes. Dessa äro tvenne bestämdt skilda konunganamn.

Lieblein fortsätter, det Lepsius bevis, att uttåget skulle skett under Ramses II:s efterföljares regering, stöder sig på antagandet, att Ramses byggt städerne Ramses och Pitom. Papyruslitteraturen omnämner dock dessa städer redan under Setos I:s tid (Brugsch, Hist. d'Egypte, sid. 156), äfvensom en bildframställning i Karnaks tempel staden Pitom såsom befintlig under samma Setos I:s tid (Brugsch, Anf. arbete, sid. 129). Dessa kunna sålunda icke vara byggda af Ramses II, hvarföre Lepsius' bevis måste anses oriktigt. Lieblein säger, att om inga förbättringar göras af källuppgifterna, bör israeliternes uttåg förläggas till Amenofis III:s (Amenhoteps, Manebras) regering [1]. Denna konungs regering bestämmer Lieblein på grund af Sotisåret till år 1355—1318 f. Kr.

Sedan det genom den nyare egyptiska kronologin blifvit bevisadt, att den uppgift hos Teon måste vara felaktig, som meddelar, att Menofres regerat under Sotisåret, vore det meningslöst att här närmare ingå i detaljerna af Liebleins andragande [2].

Ur föregående må antecknas, att såväl Lepsius som Lieblein anse, att Josefus' berättelse i stridskriften Contra Apion I,26 har afseende på israeliternes uttåg. Lieblein har bevisat, att det af Josefus anförda namnet Amenofis hvarken är en felskrifning eller en variant af Meneftes (Mernefta).

---

[1]) *Lieblein*, Aegypt. Chron. sidd. 41—45.

[2]) Läsaren hänvisas till *Lieblein*, Anf. arbete, sidd. 105, 116—117 ff., 121—125.

Äfven har han framhållit, att städerne Ramses och Pitom icke blifvit byggda af Ramses II.

Ehuru Liebleins anförande var bekant för Wald. Schmidt, följer han Lepsius såväl i det ena som det andra. Hos honom är Mernefta (sic.!) uttågets farao. Denne är Ramses II:s efterföljare. Josefus' berättelse, att uttågets farao var Amenofis (sic.!), anser Wald. Schmidt vara helt och hållet af egyptiskt ursprung; uttåget skedde följaktligen med all säkerhet under en konung med det af Josefus omförmälda namnet. Då Ramses nämnes som stad i II Moseboken, kan uttåget ej hafva timat före någon konung med namnet Ramses. Ramses I blir utesluten på grund af sin korta regeringstid (1 år); Ramses II, som regerade längre tid än en menniskoålder, är särskildt känd som en „byggarekonung" [1]).

Äfven Sayce har hakat sig fast vid stadsnamnet Ramses. För honom är det afgjordt, att uttåget skedde under Ramses II:s efterföljares regering. Staden Ramses, hvilken byggdes af israeliterne, påminner redan genom sitt namn om den store Ramses. Sedan Zoan [2]) ombyggts af honom, erhöll staden namnet Ramses. Israeliterne kvarbodde sålunda i Egypten allt ännu under Ramses II:s regering. Hvem som var uttågets farao, har blifvit tillfredsställande förklaradt genom fynden i närheten af Tel-el Maskhûta. Vid utgräfningarna af därstädes befintliga gruskullar påträffades ruiner och skrifter, hvilka bevisade, att kullarne voro lemningar efter en förrådsstad, hvars kyrkliga namn var Pitom och borgerliga namn Succot, äfvensom att staden grundlagts af Ramses II [3]).

Vi vilja här tillägga, att israeliterna enligt bibeln utdrogo från Ramses genom Succot (II Moseb. 12,37 & 13,20).

Frågorna om Mernefta samt städerne Ramses och Pitom hafva, sedan de aflifvats af Lieblein, sålunda uppstått ånyo. Det har småningom blifvit en i tysthet afgjord sak, att uttågets farao vore Mernefta.

Förrän vi gå vidare vilja vi precisera vår ståndpunkt. Vi måste anse, att själfva uttåget under Moses' ledning af

---

[1]) *Wald. Schmidt,* Assyriens og Aegyptens gamle Historie, sidd. 155—157, 1171—1174.

[2]) Zoan = hyksosstaden Avaris. — *Brugsch,* Die Geographie des alten Aegypten, 1857, sid. 260 ff. — Då Brugsch vill säga, att Ramses befästat, utvidgat och förskönat denna stad, må det framhållas, att staden ju sålunda icke var en *förrådsstad* (jmf. II Moseb. 1,11).

[3]) *A. H. Sayce,* Talande stenar, Stockholm 1896, sidd. 67—69. Se härom äfven *Spiegelberg,* Anf. arbete, sidd. 22 anm. 3), 27 anm. 15) och 53.

den stamtrupp, som sedermera bildade kärnan i Israel, är en historisk tilldragelse. Vidare anse vi, att, huru utsmyckade berättelserna om uttåget än må vara, samtliga uppgifter, som hafva afseende å lokala egenheter och ortsnamn hafva verkliga minnen som underlag[1]). Den som betviflar folktraditioner, för så vidt det är fråga om omnejden, miljön, där en händelse uppgifves hafva passerat, fäster ej tillbörligt afseende vid folktraditionernas psykologi.

För öfrigt anse vi det icke råda något tvifvel därom, att israeliterne voro besläktade med de herdefolk, som inkräktade Egypten, och hvilka i historien äro kända under namnet hyksos. Detta har antagits såväl af Maneto-Africanus, Josefus, Apion, Eusebius, Justinus m. fl.[2])

Vi återgå till vårt spörsmål.

Att måsta förutsätta en konung vid namn Ramses (Ramesses, Rameses) för att kunna tänka sig en egyptisk stad med namnet Ramses (Raamses, Raemses, Rameses) (II Moseb. 1,11 & 12,37: I Moseb. 47,11) synes fullkomligt onödigt. Antingen är man blind för namnets härledning, eller gör man en afsiktlig blunder.

Det egyptiska namnet *mesen* betyder „dana, forma; konstnär“ [3]). *Ra* är solguden. Konunganamnet Rameses vore sålunda solgudens son; stadsnamnet ungefär den af (åt?) Ra byggda, solgudens stad.

Ortnamnet Rameses i „Gosen“ synes hafva varit bekant redan af ålder. Israeliterne uppgifvas erhålla bostad „i den bästa delen af Egypten, i landet Rameses“ (I Moseb. 47,11). Rameses torde sålunda hafva varit Gosenstammarnes hufvudort i Egypten och blef väl en stad, sedan desse blifvit bofasta i landet.

Pitom i bibeln torde verkligen upptäckts genom Tel-el-Maskhûta utgräfningarna. Men då Pitom och Succot visat sig vara olika namn (det ena kyrkligt, det andra borgerligt) för samma stad, och hvardera namnen användas af israeliterne (II Moseb. 1,11 & 13,20), kan väl staden tydligen icke hafva blifvit grundad vid den tid israeliterne voro därstädes i tvångsarbete. Namnet Succot, som är af semitiskt ursprung, synes afgjordt tala emot detta anta-

---

[1]) Jmf. *Spiegelberg*. Anf. arbete, sidd. 18—29. *F. Buhl,* Det Israelitiske Folks Historie, sidd. 51—57.

[2]) *Lieblein,* Aegypt. Chron. sid. 107; *Wald. Schmidt,* Ass. og Aegypt. gamle Hist., sidd. 883—840. *Josefus,* Contra Apion I,15 & 26; *Justinus,* Historiæ XXXVI, 2 & 12. Namnet hyksos förekommer i inskrifterna under form *Hik-shasu* (= fursteherdar), *Sayce*, Anf. arb. sid. 56 ff.

[3]) *Lieblein,* Det gamla Egypten. Ur vår tids forskning 1877, sid. 75.

gande. En stad med detta namn förekommer af ålder i Kanaan (Genesis 33,17; jmf. Josuab. 13,27). Redan därföre kan uppgiften, att Ramses II grundlagt staden Pitom icke tagas efter orden. Då stadens ena namn, Succot, är semitiskt, och dess andra namn, Pitom, var kändt, såsom Lieblein påvisat, redan före Ramses II:s tid, behöfver Gosenstammarnes uttåg als icke sättas i något samband med Ramses II:s regering. Att Pitom (Succot) varit förrådsstad, framgår af utgräfningarna. Men, då stadens namn synes föra oss tillbaka till hyksos' tider, kan densamma hafva apterats till förrådsstad, t. o. m. redan efter desses fördrifning. Förrådshusen hafva kunnat sedermera endast utvidgas af Ramses II.

Äfven om det kunde anses bevisadt, att israeliternes och uttågets Ramses är identiskt med den gamla hyksosstaden Zoan (Tanis, Avaris) i närheten af Abu Keschêb [1]), såsom Lepsius och Brugsch antaga, har Lieblein påvisat, att *denna* stad bar namnet Ramses redan före Ramses II:s regering [2]).

Men identiteten är väl ej så säkert fastslagen. Det synes, som om afståndet mellan Zoan och Succot vore för stort, för att Zoan kunde vara den stad Rameses, därifrån uttåget afgick. Gosenstammarnes lägerställen under uttågets sju första vandringsdagar äro noggrannt beskrifna. Afstånden motsvara sålunda utan tvifvel dagsleder. På sjunde dagen efter uttåget anlände israeliterne till oasen Elim i öknen, där de togo sig en längre rast. Förutom utgångspunkten Rameses, omnämnas Succot, Etam, Pi-Hahirot mellan Migdol och hafvet (inom synhåll af fästningen Baal-Zefon), tre dagars vandring i öknen Sur, där rastställlet är Mara, samt oasen Elim (II Moseb. 12,37; 13,20; 14,1& 2; 14,22; 15,22 & 23; 15,27). Det må framhållas att med hafvet väl afses Bittervattensjösystemet.

Då Gosenstammarne, ifall de dragit ut från Zoan, nödvändigt hade bort rasta minst ett par gånger, förrän de kunnat nå Succot, men härom intet förmäles i den detaljerade berättelsen, måste man antaga, att uttåget afgick, icke från fästningsstaden Zoan (Ramses), utan från en annan stad Ra-

---

1) *Lepsius*, Königsb. der Aegypt., sid. 128.

2) Zoan uppbygdes af hyksos och var deras första residensstad äfvensom sista befästa plats i Egypten (*Lieblein*, Aegypt. Chron. 63, 68, 69, 106, 107 & 139). Enligt IV Moseb. 13,28 uppbygdes staden 7 år senare än Hebron i Kanaan.

meses, en förrådsstad, som låg en dagsled från Succot (Pitom) [1].

I själfva verket säger Spiegelberg, att Ramses' läge är obekant. Han anser, att staden varit en af de befästade gränsstäderne i närheten af näset och hört till den fästningsgördel, som skyddade deltats gränser i öster. Af detta antagande kan försvaras endast antagandet om närheten af näset.

Då Rameses är antingen hyksosstaden Zoan eller en annan gammal stad i „Gosen", och äfven Succots ålder blir bevisad af namnets semitiska ursprung, behöfver man icke förbinda uttåget vid Ramses II:s regering. Förekomsten af dessa namn i berättelserna om uttåget hindrar oss icke att antaga, att uttåget timat långt före denne konungs tider.

Sedan man vant sig vid tanken att uttågets farao vore Mernefta, är det ingalunda förvånande att finna, att man ur den s. k. Mernefta-inskriften dragit en tvärt motsatt slutsats, än hvad därur uppenbart borde dragas.

Efter Ramses II:s död, under Merneftas regering, inträffade yttre faror för Egypten. En koalition af libyer och grekisk-italiska folk inföllo i riket [2]. Dessa fördrefvos med svårighet. Härefter synes Mernefta hafva genomtågat de semitiska Medelhafsländerne ända upp till heteernes gränser. Heteerne hade redan före Ramses II:s tider mist området kring Hebron och voro numera bosatta mellan Karkemis vid Eufrat samt Kadesh vid Orontes [3]. Mernefta-inskriften, som härstammar från konungens 5:te regeringsår, utgör en segerhymn öfver detta fälttåg. Konungen säger: „Libyen är gjordt till en ödemark, Heta (heteernes rike) är bragt till lugn, Kanaan är fängsladt, bortfördt är Askalon, intaget är Gezer, Jenoam är tillintetgjordt, *Israelsstam är lagd öde utan frukt på marken,* Palestina är blifven en enka" [4].

För att kunna få denna inskrift inpassad i systemet, har man hållit sig till skillnaden mellan de olika hebreiska stammar, som sammansmält till det israelitiska folket. Åsikten om en sådan sammansmältningsprocess har absolut ta-

---

[1]) Se Pitoms läge på Spiegelbergs karta (Anf. arb. sid. 22). I Andrées atlas finnas upptagna såväl Abu-Kebir (Zoan) som Succot och Etam jämte (det antagna läget för?) Ramses.

[2]) *Wallis,* Verldshistoria I, Egypten af Lieblein, sid. 31.

[3]) *Wallis,* Verldshistoria I, Egypten af Lieblein, sidd. 23—25 ff. där Ramses II:s krigsberättelse finnes intagen. *A. H. Sayce,* Talande stenar, sidd. 100—103 ff.

[4]) *Spiegelberg,* Anf. arbete, sidd. 37—41. Hymnen finnes här öfversatt i sin helhet. Israelsstam kallas *Isir'3r.* Namnets samband med Israel är fullkomligt säkert.

get skäl för sig. Hvarje folk har danats af besläktade stammar. Den ursprungliga heterogeniteten i Israel synes äfven blifva antydd af Jakob-Israels dubbla namn, af Leas och Rakels söner, äfvensom däraf att Josefs söner från Egypten icke endast ansågos jämbördiga med de öfriga stammarne utan t. o. m. innehade (Efraim) en ledande ställning i det israelitiska förbundet.

Dock erhålles ur det ifrågavarande aktstycket inga hållpunkter för bedömandet af frågan, till hvilken tidpunkt begynnelsen af folkets daningsperiod vore att förläggas. Man får endast veta, att „Israelsstam" var *bosatt som ett jordbrukande folk i Kanaan* omkring år 1253 f. Kr. Att antaga, att daningsperioden begynt först *efter* just detta årtal, synes oss alltför långsökt. Hela förklaringen utgör endast en nödfallsförklaring. „Israelsstam" har icke kunnat vara en obetydlig klan vid tidpunkten för Merneftas fälttåg, då namnet förekommer tillsammans med Heta (heteerne), Kanaan (till kanaaniterne räknades äfven foinikierne) samt med Palestina (sydkanaaniterne), hvilka samtliga namn uppräknas i geografisk ordning, och hvilka folk utgöra etnografiskt mer eller mindre tydligt afskilda grupper.

Om man antager att uttåget skedde år 1455 f. Kr., samt att Josua öfvergick Jordan 40 år därefter, erhölles en sammansmältningsperiod af omkring 150 år eller mera för de olika hebreiska folkkontingenterna. Under sådana förhållanden erfordrade uppgiften därom, att en mera bemärkt stam „Israel", var bofast i Kanaan omkring år 1253 f. Kr. inga särskilda utläggningar.

Under samma antagande fordrade icke heller sakförhållandet, att stamnamnet Asser förekommer i de egyptiska inskrifterna från Setos I:s (1352—1324 f. Kr.) och Ramses II:s (1324—1258 f. Kr.)[1]) tider, några vidare kommentarier.

Har man inga förutfattade åsikter om uttågets samband med Ramses II:s regering, måste man anse, att dessa tvenne uppgifter utgöra ett bevis därför, att uttåget icke skett under Merneftas tider[2]).

Samtliga utläggningar, som i all hufvudsak afvika från de bibliska berättelserna, blifva så mycket mindre befogade, som man ur en långt tidigare inskrift erhåller viktiga uppgifter om en i Kanaan uppträdande folkstam, hvilken af ko-

---

[1]) *Spiegelberg,* Anf. arbete, sid. 33; *Buhl,* Anf. arbete, sid. 58. Buhl hänvisar till *Max Müller* (Asien und Europa, sid. 236), som identifierat namnet med det israelitiska stamnamnet Asser.

[2]) Denna innebörd gifves Mernefta-inskriften äfven af *Buhl* (Anf. arbete, sid. 57).

nungen i Jerusalem benämnes *habiri.* Med namnet afses utan tvifvel hebreer.

Medan detta erkänts af flere författare, har man velat förringa betydelsen af inskriften, som ej varit förenlig med den teori, att uttågets farao vore Mernefta, genom att förklara, att med habiristammen, som visserligen „står i visst samband med israeliterne“, afses invandrare i allmänhet. Så Winckler. Åter Hommel anser, att namnet borde sättas i samband med stadsnamnet Hebron [1]).

Båda förklaringarna synas oss högst godtyckliga. Man vet icke af andra hebreerer än israeliterne. Vi erkänna villigt, att dessa synes hafva blifvit betecknade med namnet hebré just af kanaaniterne. Namnet, hvars betydelse är „från hinsidan (elfven) kommen“, synas de framryckande Gosenstammarne hafva erhållit af sina fiender vid tidpunkten för invasionen under Josuas tid. I Josuabok 24,2 & 3 förklaras t. o. m. det smått förtretliga namnets „verkliga“ innebörd, hvilket i sin innersta betydelse har en bibenämning af främling [2]). Ännu så långt framåt, som under Sauls tider, har namnet bland israeliterne en hånfull betydelse. I I Samuelsbok 13,3 & 7 kallas israelitiska flyktingar hebreer, i I Samuelsbok 14,21 öfverlöpare. Men detta oaktadt skola vi finna, att såväl Wincklers som Hommels antaganden äro tomma fiktioner. Med habiri menas verkligen hebreer, enbart de anryckande Gosenstammarne [3]).

Enligt Tel-el-Amarna-brefven, en vidlyftig brefvexling mellan asiatiska konungar och vasallfurstar å ena samt Egypten å andra sidan, hvilka bref upptäckts i Amenofis IV:s arkiv och härstämma från dennes jämte hans faders regering, skrifver konung Abdhiba i Jerusalem till farao om ett kringirrande folk, habiri, som oroade sydkanaaniterne men äfven uppträdde i nordost. Desse belägrade äfven Jerusalem. Kunde hjälptrupper ej sändes ännu samma år, skulle staden blifva intagen [4]). Amenofis IV regerade under åren 1392—1376 f. Kr.

---

[1]) *H. Winckler,* Geschichte Israels, sid. 20. *Hommel,* Altisraelitische Überlieferung sid. 233. *Buhl,* Anf. arbete sidd. 57—59.

[2]) Det må antecknas som karakteristiskt, att i förklaringen als icke är fråga om ättefadern Eber eller hans namn. — I I Moseb. 14,13 & 40,16 samt II Moseb. 2,6 och 15,16 förekomner namnet hebré i betydelse af israeliternes *mellanfolkliga* benämning. Då Moseböckerne tillkommit långt senare, bestyrka dessa bibelställen vår mening, att israeliterne erhållit namnet af kanaaniterne.

[3]) Jmf. *Nikolas Howard,* Neue Berechnungen über die Chronologie des Alten Testaments. Bonn 1904, sidd. 214—224.

[4]) *H. Winckler,* Die Tell-el-Amarna-Briefen N:o 179—181, 183 & 185. *Spiegelberg,* Anf. arbete, sidd. 32—35.

Ur inskriften framgår, att Kanaan vid denna tid stod i vasallskapsförhållande till Egypten, synbarligen sedan Tutmosis III:s härnadståg.

Enligt vårt antagande skulle Gosenstammarne uttågat ur Egypten år 1455 f. Kr. och öfvergått Jordan under Josua år 1416 f. Kr. Kort efter Josuas död, omkring år 1392 f. Kr., stridde Juda stam emot Jerusalem och „uppbrände" staden (Domareb. 1,8). Då segern ej medförde någon bestående vinnig, synes Sions borg icke hafva blifvit intagen. Enligt vårt antagande skedde detta under något af åren 1392—1388 f. Kr. [1]). Jerusalem vardt härefter fredadt under flera århundraden framåt. Det är först David, som bemäktigade sig Sions borg.

Tel-el-Amarna-brefven lemna sålunda ett glänsande bevis för det årtal vi erhållit för uttåget. Genom dessa erhålla äfven Mernefta-inskriften, enligt hviken „Israelsstam" var bofast i Kanaan år 1253 f. Kr., äfvensom uppgifterna om Assers förekomst i Kanaan omkring 1350—1250 f. Kr. sin rätta belysning.

Ytterligare må framhållas, att uttågets farao hos oss är en Amenofis (Amenofis II), hvilket är öfverensstämmande med Josefus' berättelse.

Då det dock i Josefus' berättelse säges, att Amenofis' fader hette Rampses och hans son Ramesses, hvilket icke är fallet med Amenofis II, men väl med Mernefta, böra vi taga denna berättelse i närmare skärskådande.

Det må i förbigående omnämnas, att Lieblein, hos hvilken uttågets farao var Amenofis III, hvars fader ej heller är Rampses eller son Ramesses, icke uppehållit sig vid denna fråga eller tillmätt densamma någon betydelse.

Ehuru Josefus uppgifver, att han har berättelsen ord för ord ur Maneto, bör man dock ihågkomma, att Manetos historiska arbete hade gått förloradt *„sannolikt redan före första århundradet e. Kr."* [2]). Josefus, judarnes historieskrifvare, lefde från år 37 till omkring 100 e. Kr. Han skulle sålunda sannolikt aldrig sett Manetos historia i original, utan synes han hafva anlitat mer eller mindre autentiska brottstycken ur Maneto, med eller utan kommentatorers för-

---

[1]) Se härom närmare längre fram i detta kapitel äfvensom 5:te kapitlet. Vi hafva enligt Josefus (Arch. Jud. V,1) påfört Josua en styrelsetid af 25 år (månår). Samtliga tal hafva erhållits genom reducering från månår till julianska år.

[2]) *Lieblein,* Aegypt. Chron. sid. 2.

bättringar och kompilatorers tillägg [1]). Ytterligare må framhållas, att Josefus, såsom historieskrifvare, är föga noggrann, föga kritisk [2]).

Om man granskar Josefus' berättelse i Contra Apion I,26 i sin helhet, måste man finna, att berättelsen utgör en kompilation af tre skilda brottstycken.

Till ett brottstycke hör uppgiften, att Tutmosis fördrifvit hyksos. Att denna uppgift förelegat Josefus endast i en fragmentarisk skrift, framgår redan däraf, att den egentliga utdrifvaren af hyksos var konung Amosis. Om äfven Tutmosis besegrat hyksos, måste dessa hört till en tillfällig skara kringboende nomader, som velat fresta sin lycka och ånyo öfverskridit landets gränser.

Ett annat brottstycke berör ett föraktfullt följe af orena, gentemot hvilka inga epitet äro för starka, och hvilkas ledare är Osarsif-Moyses, en prest från Heliopolis. Desse göra uppror. Tidpunkten är Amenofis regering.

Till det tredje brottstycket böra hänföras tilldragelserna vid invasionen från „Jerusalem" — som föröfrigt tillhörde ända till Davids tid jebuseerne, alltså en kanaanitisk stam [3]) — egyptiska konungens flykt till Etiopien och det tunga oket under vilda folkstammar, som härja landet ända upp till Etiopiens gränser, hvilka måste särskildt skyddas. Tiden är tydligen Merneftas (Meneftes, Menofres, Ammeneftes), då hans fader är Ramses (Ramses II) och hans son Ramesses (Seti-Ramesses, Setos II) [4]).

---

[1]) *Wald. Schmidt,* Assyr og Aegypt gamle Historie, sid. 82, yttrar om de så kallade Manetoska utdragen, att man tog utdrag ur utdrag den ena efter den andra, och allting bar Manetos namn, „selv om Uddragenes Forfattere, hvad der oftere var Tilfældet, havde tilladt sig at indføre deres egne Bemærkninger eller at omdanne forskjellige Enkelheder efter eget Tykke".

[2]) Om Josefus' otillförlitlighet uttalar sig *Röckerath* ganska vidlyftigt (Biblische Chronologie sidd. 8 - 11). Han yttrar bl, a: „Das Urteil des Flavius Josephus selbst in chronologischen Fragen ist von gar keinen Belang, und es verrät sehr wenig historischen Takt und sehr grosse Unkenntniss der Werke des Josephus, wenn man ihn gerade als Nothelfer im chronologischen Wirrsal hat benuzen wollen." Se härom äfven *C. Niebuhr,* Geschichte Assurs und Babels zeit Phul, sidd. 106 ff & 347.

[3]) Huruvida *Jerusalem* funnits omnämndt i den ursprungliga berättelsen af Maneto, eller detta är ett senare tillägg, kan numera knappast afgöras. — Faktiskt är, att en koalition af libyer och grekisk-italiska folk inföllo i Egypten under Merneftas regering. Tre år senare inkommo herdefolk (Shasu) från Edom och bosatte sig i nedre Egypten, (*Wallis,* Verldshistoria I, Egypten af Lieblein, sid. 31. — *Sayce,* Talande stenar, sidd. 69 & 70).

[4]) *Eduard Meyer* (Geschichte Aegyptens, sid. 276) anser, att Josefus' berättelse hänför sig till kättarkonungen Amenofis IV:s reformation. Till ett sådant antagande finns inga som helst grunder.

Ingen, som läser berättelsen om dessa tilldragelser med sansning, kan väl igenkänna här sådana drag, som läte förena sig med den blygsamma judiska uppfattningen om uttåget. Gosenstammarnes uttåg försiggick visst icke efter ett långvarigt herravälde öfver såväl nedre som öfre Egypten [1]).

Att berättelser från fullkomligt olika tider kunnat sammanblandas, låter förklara sig med lätthet af den skenbara likheten i nammen Amenofis (Amenhotep, Amenoftis) och Mernefta (Meneftes, Menofres, Ammeneftes), i synnerhet om man antager, att berättelserna ej utgjorde ett sammanhängande helt utan förelågo i särskilda utdrag [2]).

---

[1]) De „egyptiska landsplågorna“ angifvas i Exodus såsom rubbningar i naturens hushållning. Den sista landsplågan är en förödande pest. Som orsak till israeliternes utdrifning angifves missväxt af Josefus (Contra Apion I.34) samt pest af Tacitus (Historiæ V,3). — Tacitus tror, att uttåget timade under Bockoris' regering. — En pest låter väl förena sig med den egyptiska berättelsen om israeliternes *orenhet*. Jämfördt med Mernefta-inskriften torde det främmande oket kunna antagas hafva varat i 3 år, icke 13 år, såsom hos Josefus.

[2]) Hvilkendera af dessa två konungar, Amenofis eller Mernefta, ville blifva en „gudaskådare, liksom hans föregångare Horus“, kan svårligen bestämmas ur den så grundligt omformade berättelsen hos Josefus.

Självfva „gudaskådandet“ har otvifvelaktigt afseende på någon astronomisk epok eller årscykel, som skulle ingå under antingen den förras eller den senares regering. (Lieblein, Anf. arbete sid. 121 ff). Lieblein antog, att uttrycket afsåge Sotisåret. Detta antagande måste dock, såsom vi sett, förfalla, då Sotisåret inträffade under Ramses II:s regering. Dock användes af egypterne äfven andra årscykler. En sådan är t. ex. foinixperioden, såsom Lieblein påvisar. (Anf. arbete sidd. 134—135. Jmf. *Brugsch*, Zeitschrift für der Morgenländischen Gesellschaft IX, sid. 193 ff.).

På grund däraf, att den egyptiska historiens första Sotisår icke infaller på konung Menes' regeringstid, anser Bunsen, att egypterne i äldsta tider användt månåret. Detta bestyrkes äfven däraf, att månåret omnämnes i en af till Paris hemtade egyptiska sarkofager (*Lersch,* Chron. sid. 43). Men då sommarsolståndet och Sotisstjärnans morgongryningsuppgång samt följaktligen Nilens öfversvämning inföll på den 1 Pachon år 3282 f. Kr., anser Bunsen det påtagligt, att solårskalendern detta år infördes i Egypten. Konungen, som utförde kalenderreformen, hette Tosort–h(o)ros, *i hvars namn Horos ingår:* ett ytterligare bevis för Bunsens antagande. (*Lieblein* Anf. arbete, sidd. 134—135; *Lersch,* Chron. sid. 168). Denne konung är den store Horus, och borde väl äfven vara den „föregångare“. som Maneto afser.

Om man nu utgår från den egentliga Horus, från året, då solårsberäkningen infördes i Egypten, 3282 f. Kr., och räknar tiden i 365-års perioder, ingår en ny sådan period år 1458 f. Kr.

I detta kapitel skola vi längre fram finna en cykel 360, som användes af babylonierne.

I 4:de kapitlet komma vi att stifta bekantskap med vissa heliga tal hos judarne. Bland dessa må nämnas cykeln 354 (månårets dagar) samt 235 år. I samma kapitel komma vi att finna, att de Alexandrinska uttolkarne använda en cykel om 365 år. — I anledning af föregående bör dock

Under dessa förhållanden kan Josefus' berättelse tillerkännas endast ett relativt värde. På oförändrade egyptiska källskrifter grundar sig denna för visso icke.

Af ofvanstående utläggning torde framgå, att det enda man af Josefus' berättelse kan med någorlunda säkerhet sluta, är att uttågets farao enligt egyptiska källor hette Amenofis [1]). Lieblein, som dragit samma slutsats, har framhållit, att namnet hvarken är en variant af Mernefta eller felaktigt afskrifvet.

Ur epygtiska källor, sådan de bevarats till våra tider, eller hvad af dem är tillsvidare bekant, erhållas inga pålitliga direkta uppgifter om Gosenstammarnes uttåg.

Men indirekt erhålles ur egyptiska uppgifter från första hand ännu ett afgörande bevis för årtalet 1455 f. Kr.

Jerusalem eröfrades enligt I Konungab. 14,25—26 af Sosak, konungen af Egypten, i Rehabeams 5:te regeringsår. Enligt det af oss antagna beräkningssättet erhölles härför, räknadt från år 1455 f. Kr., årtalet 949 f. Kr. [2]).

På en af Karnaktemplets väggar har anträffats Sesauk I:s, stiftarens af den 22:dra dynastien, berättelse om hans segertåg till Jerusalem, hvarigenom visshet erhållits därom, att denne är bibelns Sosak. Enligt de af oss förslagsvis uppställda egyptiska dynastilängderna vore Sesauk I:s tronbestigning att förläggas till år 955 f. Kr. Vi hafva här samma årtal som Niebuhr, hvilken antagit, att Sesauk I, hvars regeringstid enligt Maneto-Africanus är 21 år, regerat under åren 955—934 f. Kr. [3]). Lieblein, som frångått sitt tidigare antagande om Sosak, förlägger numera Sesauk I:s regering till åren 964—943 f. Kr. [4]).

Samstämmigheten med årtalet 949 f. Kr. utgör ett ojäfaktigt bevis för det årtal vi erhållit för uttåget. Öfverensstämmelsen kvarstår, till hvilken tidpunkt mellan åren 964

---

framhållas, att egypterne under en tid af sin historia, enligt några författare, räknat året 360 dagar långt. *Lersch* Chron sid. 28.

Man kunde tänka sig, att hvart 365:te år, räknadt från kalenderreformen, haft hos egypterna en helig, mystisk betydelse.

Vi hafva velat endast antyda denna fråga, som för öfrigt är af mindre vikt, då man icke kan veta, under hvilkens af dessa två konungars, Amenofis' eller Merneftas regering, ett märkeår borde infalla.

[1]) Till ungefär samma resultat har äfven Wald. Schmidt kommit i sin vidlyftiga undersökning härom. (Ass. og Aegypt. gamle Historie, sidd. 77 - 83).

[2]) Se i slutet af detta kapitel. Salomos död inträffar år 954 (±) f. Kr.

[3]) *C. Niebuhr,* Chron. der Gesch. Israels sidd. 50—51.

[4]) *Wallis,* Verldshistoria I, Egypten af Lieblein, sidd. 13 och 33. — Jmf. *Lieblein,* Aegypt. Chron. sidd. 80—83, 126—128. — Om Karnakinskriften jmf. *Brugsch,* Geografische Inschriften II, sid. 58 ff.

—955 f. Kr. man än förlägger Sesauk I:s tronbestigning. Denna torde dock med all sannolikhet böra förlägges närmare år 955 än 964 f. Kr.

Den nu gjorda kalkylen bestyrker ytterligare, och det inom ett tidsskede af så betydlig längd som 521 år, att de bibliska talen afse månår. Om dessa antoges motsvara egyptiska solår, blefve samstämmigheten i och med detsamma bruten.

Vi blifva tvungna att lemna granskningen af israeliternes domaretid tills vidare, för att nu kunna vidtaga med jämförandet af den samaritanska textens tal och det hebreiska folkets urtid med den babyloniska kronologin. Härvid skola vi anställa jämförelser äfven med egyptiska synkronismer.

Enligt de bibliska talen timade Abrahams invandring i Kanaan 645 år (månår) samt de hebreiska stammarnes inflyttning i Egypten 430 år (månår) före uttåget [1]). Dessa tal äro hvarken för sig eller hopsummerade cykliska. Det må dock framhållas, att inflyttningen i Egypten förlagts till en tidpunkt, som motsvarar jämt $^1/_3$ af hela tidsskedet. Denna tidpunkt kan därföre vara endast ungefärlig. Åren, som tilllagts för att utfylla den stora cykeln från floden till uttåget, ligga bakom Abrahams invandring. Att Abraham är en historisk personlighet, kan icke betviflas [2]).

Då man utför beräkningen, utgående från år 1455 f. Kr. (1454,8), erhållas följande årtal:

Abraham invandrade i Kanaan år 2081 f. Kr. (2080,5).

Hebreerne inflyttade i Egypten omkring år 1872 f. Kr.

Enligt Lieblein samt de af oss förslagsvis uppställda egyptiska dynastilängderna inbröto hyksos i Nillandet år 2108 f. Kr. [3]), alltså 27 år före Abrahams invandring enligt de bibliska talen. Herdefolkens bosättning i Egypten synes hafva gifvit anledning till en allmän förflyttning vesterut af i öster boende semitiska nomadstammar. Heteernes utbredning i Kanaan från norr, torde vara ungefär samtidig. Hebron, som en tid var desses hufvudort [4]), uppgifves vara

---

1)

Från Abrahams invandring till Isaks födelse	25 år	(I Moseb. 12,4 & 21,5).
Isak till Jakobs födelse	60 „	(I Moseb. 25,26).
Jakob till inflyttningen i Egypten . . .	130 „	(I Moseb. 47,28).
Från inflyttningen till uttåget ur Egypten	430 „	(II Moseb. 12,40).
Summa	645 år.	

2) *Buhl*, Anf. arbete, sidd. 32—34. *Cornill*, Anf. arbete, sid. 21 ff. *Hommel*, Altisraelitische Überliferung, sid. 160 ff.

3) *Lieblein*, Aegypt. Chron. sidd. 56 ff & 65.

4) *Sayce*, Anf. arbete, sidd. 100—105.

grundadt sju år förrän Zoan eller Avaris (IV Moseb. 13,23), hvilken stad var hyksos' hufvudort i Egypten.

Haran, därifrån Abraham invandrade, ligger öster om Eufrat invid handelsvägen till Syrien. Endast en kortare tid dessförinnan hade hans fader Tera dragit hit från Ur i Storkaldeen. Detta framgår af uppgiften, att Abraham redan hade hustrun Sara vid tiden för faderns utflyttning (Genesis 11,28—32).

Då Abraham i anledning af torka i trakten mellan Bet-el och Ai drog söderut och besökte äfven Egypten, kom han i vänlig beröring med ett därstädes herskande folk, som talade synbarligen samma tungomål, som han (Genesis 12,8—20 [1]). Det må särskildt framhållas som högst karakteristiskt, att ströftåget till Egypten, där Abraham riktade sig, företogs synbarligen af hela Abrahams stam, med kvinnor, tjänare och bohag (Genesis 12,16; 13,1—2).

Vid tiden för de hebreiska stammarnes inflyttning i Egypten enligt de bibliska talen, hade de vilda hyksosstammarne, som gjort sin invasion under mord och plundringar, bränt städer och förstört gudarnes tempel [2]), redan civiliserats, blifvit bofaste och antagit egyptiska seder. Den då regerande dynastien är enligt Liebleins och våra egyptiska dynastilängder den 15:de med sina „sex hyksoskonungar". Desse äro erkände som legitima herskare öfver Egypten. Inflyttningens farao vore den andra i ordningen af desse, Bnon, som skulle hafva regerat under åren 1906—1862 f. Kr. [3]).

Af denna jämförelse framgår, att de bibliska talen för Abrahams æra och inflyttningen i Egypten samt de af oss uppställda dynastilängderna från hyksos' tider låta utmärkt väl förena sig med hvarandra [4]).

---

[1]) Jmf. härmed den romantiska skildringen om Josef och hans bröder, mellan hvilka berättaren låter samtalet blifva fördt med tillhjälp af tolk (Genesis 42,23).

[2]) *Josefus,* Contra Apion I, 14, enligt uppgifter ur Maneto.

[3]) *Lieblein,* Aegypt. Chron. sidd. 67, 68 & 138.

[4]) Då Septuagintas uttolkare, ehuru Egyptens äldre historia hos dessa utgör ett kaos af legitima, illegitima och imaginära dynastier, dock funnit sig föranledda, att räkna 430 år från Abraham till uttåget, hvarigenom Abrahams invandring i Kanaan, blifvit förlagd till år 1885 f. Kr., skola vi förklara, huru detta tal sannolikt erhållits.

Äfven utan att känna till förhållandet mellan de olika dynastierna i Egyptens äldre historia, hafva uttolkarne kunnat veta, från hvilken tid egypterne räknade hyksos' egentliga herravälde. Det officiela årtalet härför är enligt Liebleins och våra dynastilängder 1925 f. Kr. Från denna tid äro hyksos legitima, oinskränkta herskare.

För att utröna, hvilken tillit det erhållna utgångsåret för Abrahams æra kan tillvinna sig, vända vi oss till Babylonien.

Utdrag ur Berosos' babyloniska historia, som gått förlorad, hafva lemnat oss några korta sammandrag af den babyloniska tideräkningen från urtiden till floden äfvensom af konungalängderna allt intill Nabonassar och Kyros samt till Alexander den stores död. Urtiden i dessa sammandrag visar en viss öfverensstämmelse med de hebreiska ättartaflorna. Hos kaldeerne förekomma enligt Berosos 10 konungar före floden, motsvarande de tio patriarkerna från Adam till floden hos Jahvisten och i den samaritanska texten. Dessa 10 konungar upptaga en tidrymd af 432,000 tidsenheter, hvilka enheter af Berosos och Diodoros trotts motsvara år. Efter floden är det en allmän splittring i Eufrat-Tigrisdalen. Här

---

Tiden för hyksos' invasion var bevisligen obekant för uttolkarne, då de ju intagit i sin tideräkning äfven tvänne samtida dynastiers årssummor, 453 och 511 år. Att dessa årssummor också hörde till hyksos tider, hafva uttolkarne med säkerhet icke vetat. Hade de vetat detta, skulle de hafva antagit, att hyksos regerat i Egypten omkring 1300 år, hvilket vore orimligt att tänka sig. Uttolkarne hafva synbarligen ansett, att årtalet 1925 f. Kr. motsvarar tidpunkten för hyksos' invasion.

Men då Septuaginta förlägger Abrahams invandring i Kanaan till 1885 f. Kr., framgår häraf, att *uttolkarne ansett, att Abrahams tidehvarf bör sammanfalla med tiden för begynnelsen af hyksos' herravälde i Egypten.* Den af oss antagna synkronismen mellan dessa tidpunkter blir sålunda på sätt och vis bestyrkt äfven af Septuaginta. Själfva talet 430 år motsvarar den tid bibeln räknar från de hebreiska stammarnes inflyttning i Egypten till uttåget. Uttolkarne hafva lånat talet samt ansett uppgiften vara felaktig, räknande 430 år från Abrahams invandring till uttåget. Denna årssumma hafva de delat jämt i tu samt förlagt 215 år från Abrahams invandring till inflyttningen i Egypten (hvilket för öfrigt är öfverensstämmande med bibeln) samt 215 år härifrån till uttåget.

Denna jämförelse har lemnat oss tillfälle att förklara uppkomsten af utgångsåret för Abrahams æra hos uttolkarne. Vi finna, att man ur Septuaginta ej erhåller stöd för åsikten, att tidpunkten för hyksos' infall i Egypten borde framskjutas. Septuaginta bevisar på sin höjd, att Abrahams invandring bör inträffa kort efter hyksos' invasion.

Cornill (Anf. arbete, sid. 24, 25 & 29) anser Abrahams invandring i Kanaan såsom en följd af kassiternes infall från Elam i Eufrat-Tigrisdalen. Dessa tilldragelser förläggas af honom till omkring 1550 f. Kr. Vi mötas här af olösliga svårigheter. Abraham skulle hafva inträngt sig bland de återvändande hyksos. Såväl Abrahams stam som de anfallande kassiterne hade kommit i fötterne på den väldige Tutmosis III, hvilken från och med sitt 22:dra regeringsår, 1494 f. Kr., (*Lieblein,* Aegypt. Chron. sid. 112) gjorde flerfaldiga härnadståg till Medelhafsländerne och Eufrats stränder. Dessutom är tidpunkten als icke förenlig med en synkronism mellan Abraham och Hammurabi, hvilkens regering Cornill förlägger till omkring år 2250 f. Kr. (Se härom längre fram. Jmf. Genesis 14 kap.).

Lehmann (Zwei Hauptprobl. sidd. 163—164) låter hyksos' inträngande i Egypten föregås af den kassitiska invasionen, som han förlägger

förekomma 86 konungar under den jämförelsevis korta tidrymden af 34,090 tidsenheter. Därefter uppräknas olika dynastier. Vi intaga uppgifterna härom ända till Nabonassar (747—734 f. Kr.) och antaga, att utgångspunkten för Nabonassars æra, den 25 Februari 747 f. Kr., är absolut pålitlig [1]).

I	Till floden 10 konungar	432,000 tidsenheter	
II	Efter „ 86 „	34,090 „	
	8 mediska usurpatorer .	—	224 år
	11 konungar	—	248 „
	49 kaldeiska konungar .	—	458 „
	9 arabiska „ .	—	245 „
	45 konungar	—	526 „
III	Från Nabonassar etc. . .	—	— „
	Summa	466,090 tidsenheter och	1701 år

Här har följts den af Schwartz uppställda tabellen (Real-Encyclopädie der classischen Altertumswissenschaft sid. 314), intagen i Rogers babyloniska och assyriska historia [2]). Rogers säger om denna: „Wi do not find the same divisions of dynasties in the latter (Babyl. king lists and Chronicles), nor do we understand who are meant by the Median, Chaldean and Arabian usurpers and kings. The learned and ingenious efforts made by Hommel (Semiten, pp. 329 ff) to

till år 1688 f. Kr. Samma tidpunkt för hyksos' infall har äfven *Spiegelberg* (Der Aufenthalt Israels in Aegypten, sid. 12). Lehmann räknar *400 år* från Ramses II (1324—1258 f. Kr.) till *hyksos' infall* och kommer sålunda till år *1688 f. Kr.* Då det från en inhemsk stor eröfrarekonung är 400 år „*till hyksos*", är uppgiften knappast psykologiskt riktigt uppfattad, om man räknar från denne eröfrare till *begynnelsen* af hyksos herravälde. Uttrycket „till hyksos" måste väl afse: „då hyksos *ännu*, herskade", det är till *slutet, sista året* af hyksos' regemente. Manetos öfversiktstal *511 år*, som uttryckligen säges angifva tidslängden af hyksos' herravälde, förmodar Lehmann peka på den tidpunkt, då Amew-hyksos för första gång visade sig i Egypten under den 12:te dynastiens tider. Räknadt *från år 1688 f. Kr., hyksos' infall, 511 år tillbaka,* erhålles för denna tilldragelse omkring år 2200 f. Kr. Detta beräkningssätt är högst godtyckligt, för att icke använda skarpare uttryck. För öfrigt fins det intet tvingande skäl att ställa kassiternes och hyksos' uppträdande i inbördes samband. Då Manetos öfversiktstal, hvars värde Lehmann icke jäfvat, bevisar, att hyksos infallit i Egypten *senast* år 2088 f. Kr., samt då äfven det andra öfversiktstalet kunnat af oss i 1:sta kapitlet fullständigt förklaras, måste Lehmanns andragande förfalla.

[1]) *Lersch,* Chronol. sid. 35; *Hugo Winckler,* Geschichte Babyloniens und Assyriens, Leipzig 1892, sidd. 121—122; *Lehmann,* Zwei Hauptprobleme, sid. 114.

[2]) *R. W. Rogers,* A History of Babylonia and Assyria, London 1902, I, sid. 332. I hvilket sammanhang de olika talen i tabellen förekommit i Berosos' historia, se *Rogers,* I, sidd. 327—332.

reconcile them are not generally regarded as at all successfull, nor have later attempts been any more fruitful. Like a number of other problems, this must be left unsolved, at least for the present" [1]).

Talet 432,000 är jämt delbart med den kaldeiska cykeln 360 och är sålunda en cyklisk funktion. Då kaldeerne säkerligen aldrig räknat tidsskeden enligt 360 dagar om året, hvilket antal dagar för det enstaka året antagits af teoretiska skäl, på grund af talets delbarhet och bekvämhet, men som grundar sig hvarken på solens eller månens omloppstider, kan man icke anse, att talet 432,000 i och för sig motsvarar dagar. Synbarligen hafva vi här framför oss ett kabbalistiskt tal, som för öfrigt i egenskap af cykliskt ej har något kronologiskt värde.

Talet divideradt med 360 afgifver som qvot 1200. Ur talet 34,090 erhålles enligt samma beräkningssätt 94,7.

Ur Egyptens historia känner man, att egypterne tidigare användt månårsberäkningen. Det egyptiska solåret torde hafva införts omkring år 3282 fr. Kr. [2]).

Då man i tabellen jämför längden i medeltal af de olika konungarnes regering från och med „8 mediska usurpatorer", framgår det, att tiden här angifvits i år. Summan 1701 motsvarar sålunda utan tvifvel babyloniska med solens omloppstid bundna månår om 365 dagar. Men då tiden på andra sidan om de „8 mediska usurpatorerne" icke angifvits på samma sätt som här, utan i talfunktioner, synes härmed vara antydt, att beräkningssättet under dessa tidigare skeden icke varit detsamma som senare. För att icke sammanblanda dessa olika beräkningssätt synas talen hafva blifvit bestämdt afskilda från hvarandra. Den enda årsberäkning, som kan komma i fråga under de tidigaste skedena, är det synodiska månåret.

Vi antaga därföre, att talen 1200 och 94,7 motsvara synodiska månår samt talet 1701 med solåret bundna månår, och framställa här nedan jämsides den kaldeiska tabellen jämte den samaritanska textens ättartafla, hvilken af de judiska kalendermännen tilldömts kronologiskt värde framför Prestkodex. Härigenom komma Sems två år efter floden att bortfalla. Själfva flodens längd är här 40 + 14 dagar, såsom hos Jahvisten (Genesis 7,4 & 12; 8,6—12).

Till utgångspunkt för Abrahams æra antaga vi det tidigare erhållna årtalet 2081 f. Kr. (2080,5).

---

[1]) *Rogers,* Anf. arbete, I, sid. 333.
[2]) Se detta kapitel, sid. 71, anm. [2]).

De kaldeiska talen enligt Berosos	Synodiska månår	Babylo-niska år	Julianska år	Samaritanska ättartaflan	Synodiska månår	Julianska år
Till floden 10 konungar . . .	1200	—	1164,13	Från Adam till floden 10 patriarker	1307	1267,94
Efter floden 86 konungar	94,7	—	91,89	Floden 40 + 14 dagar	—	0,15
Särskilda dynastier till Nabonassar.	—	1701	1699,84	Patriarkerna till Abrahams invandring i Kanaan .	365	354,09
Nabonassars æra .	—	—	746,84	Abrahams æra .	—	2080,50
Summa	—	—	3702,7 f. Kr.	Summa	—	3702,68 f. Kr.

Öfverensstämmelsen i slutsummorna är fullständig och utvisar ett intimt kulturelt samband mellan kaldeerne och hebreerne. Äfven om en skillnad af något år i tabellerna hade uppstått, skulle man dock kunnat framspåra hvarderas samma syfte att framställa i tal, huru långt tillbaka i tiden de två folkens minnen, hvilka gjorts gemensamma, sträcka sig. Bägge räkna tio tidsskeden före floden. I detaljerna finner man, att medan talet från floden till Abrahams invandring är cykliskt hos hebreerne och talet på andra sidan om floden icke-cykliskt, fallet är motsatt i den kaldeiska tabellen. Här är talet på andra sidan om floden cykliskt, medan det är icke-cykliskt från floden till „8 mediska usurpatorer“. Floden förlägges i den kaldeiska tabellen till år 2539 f. Kr.[1]). Om årtalets tillförlitlighet vilja vi vid detta tillfälle ännu icke utlåta oss.

Af vår granskning framgår dessutom, att den kalenderreform, hvarigenom månåret blef bundet med solåret i Eufratländerne, med all sannolikhet genomfördes år 2447 f. Kr.[2]). Då mediska usurpatorer då kommit i välde, hade solårs-

[1]) Berättelserna om den stora floden torde enligt geologen Suess beteckna erinringar om en historisk tilldragelse. Floden skulle hafva öfvergått den egentliga Eufrat-Tigris dalen och varit beroende af en naturevolution, framkallad af en jordbäfning och åtföljd af en störtvåg från hafvet. (*Eduard Suess* „Syndafloden“, Stockholm 1887, sidd. 9—36 & 78—79). Berättelsen om floden hos kaldeerne ingår i Izdubarsagan, enligt hvilken floden varade endast några dagar. — Det hebreiska årtalet för floden, hvilket är cykliskt och sålunda i kronologiskt afseende värdelöst, är 2435 f. Kr.

[2]) Äfven om *sumerierne* måhända räknat året af ålder enligt den kalender, som babylonierne sedermera tillegnade sig, hindrar detta ingalunda vårt antagande. Samtliga semiter hafva ursprungligen räknat året enligt månårsberäkningen. *Troels Lund*, Lifsbelysning, sidd. 17, 22, 23.

beräkningen måhända införts af de soldyrkande arierne från nordvestra Iran.

Men vår jämförelse af dessa tabeller tvingar oss att draga andra viktiga slutsatser.

För det första bevisar den fullständiga öfverensstämmelsen i slutsummorna, att talen i Berosos' tabell äro oförvanskade.

För det andra finna vi det ytterligare bestyrkt, att tideräkningen hos judarne grundar sig på det obundna månåret.

För det tredje finner man, med fästadt afseende å den fullkomligt olika uppställningen af dessa två tabeller äfvensom af sakförhållandet, att den ena följer från och med de mediska usurpatorerne det med solåret bundna månåret, den andra däremot genomgående det obundna månåret, att den samaritanska tabellen har ingen gemenskap med Berosos' historia, ej heller den senare med den förra. Man måste naturligtvis antaga, att den samaritanska tabellen härstammar från Babylonien[1]), men ehuru hebreerna vid sin plagiering af den delvis måhända gemensamma sagotiden omändrat tidsskedets längd från floden till Abraham, i det de för egna syften gjort tidsperioden cyklisk, hafva de detta oaktadt bibehållit den babyloniska urtidens begynnelseår oförändradt[2]). Årtalet är 3703 f. Kr. Detta årtal har uppstått bland annat genom tillägg af en babylonisk cykel och kan väl därföre icke tilldömas kronologiskt värde, trots det att årtalet är i full öfverensstämmelse med ett babyloniskt öfversiktstal, hvarom närmare genast.

Då de samaritanska talen, hvilkas jämförelsevis höga ålder blifvit bestyrkt, utvisa, att hebreerne känt till kaldeernes historia sådan den aktades riktig i Babel, och då den samaritanska texten och bibelkanon hafva samma tal från och med Abrahams invandring i Kanaan, ligger det nära till hands att antaga, att det årtal vi erhållit för Abrahams æra är i all hufvudsak historiskt riktigt. Till ett sådant antagande förefinnes så mycket större skäl, som Abraham var

---

[1]) *H. Schück,* Världslitteraturens historia II, sid. 25, säger, att afvikelsen af den samaritanska bibelns text från den judiska är beroende därpå, „att samaritanerne stodo utanför det senare judiska kanoniseringsarbetet", genom hvilket texten ändrades.

[2]) Septuagintas uttolkare synas hafva försport en utsaga därom, att tidpunkten för floden blifvit omändrad i de hebreiska skrifterna. De hafva åsatt Sem 102 år efter floden som varade 1 år. Om man tillägger dessa tal till cykeln 365 från floden till Abrahams invandring, blefve floden förlagd, i närmaste öfverensstämmelse med Berosos, till år 2535 f. Kr. — Det må framhållas, att uttolkarne bevisligen *icke* följt Berosos' historia, ej heller de babyloniska konungalängderna.

samtida med Hammurabi („Amrafel" Genesis kap. 14), denne stora konung och lagstiftare, som efter att hafva eröfrat Babel, gjorde staden till babyloniska rikets hufvudsad och förenade under sin spira de tidigare småstaterne i landet[1]).

Då den samaritanska textens slutsumma är anpassad efter den babyloniska kronologin, kan man ej tänka sig annat, än att också det för judarne viktiga årtalet för Abrahams invandring i Kanaan bestämts enligt denna babyloniska synkronism.

Huru långt tillbaka i tiden det gamla babyloniska rikets uppkomst kan förläggas, är obekant. Då Nabuna'id (557—538 f. Kr.[2])) lät uppbygga det förfallna soltemplet i Sippar, påträffades i templets grundsten en urkund af Naram-Sin, Sargon I:s son. Nabuna'id är förtjust öfver fyndet, som härrörde från en konung, hvilken regerat *3200 år* före honom.

Räknadt från Nabuna'id erhölles, då talet är angifvet endast i *rundt tal*, för Naram-Sins regering omkring år 3750 eller måhända 3700 f. Kr.

I själfva verket förlägger Rogers Sargon I:s regering till omkring 3800 f. Kr. samt Naram-Sins till omkring 3750 f. Kr. Enligt honom regerade den första historiska dynastien från 2454 f. Kr.[3]). Dock förmodar Winckler, att uppgiften om de 3200 åren är beroende endast på de babyloniska lärdes utläggningar. Han anser, att rikets uppkomst kunde förläggas till omkring 3000 f. Kr. Den första historiska dynastien regerade enligt Wincklers kronologiska system från 2403 f. Kr.[4]).

Lehmann har upptagit frågan om de 3200 åren, som det andra hufvudproblemet i den fornorientaliska kronologin. Enligt Lehmann regerade den första historiska dynastien från år 2360 f. Kr., och han framhåller med rätta det omöjliga, att antaga ett vacuum af mer än tusen år i den babyloniska historien. Han läser därföre 2200 år och förlägger Naram-Sins regering till omkring 2750 f. Kr.[5]).

Oss synes dock som vore Lehmann, såväl som Rogers, härvid helt och hållet på falskt spår.

Det ifrågavarande runda talet pekar med all önskvärd tydlighet på de babyloniska minnenas begynnelseår. Men

---

[1]) Jmf. *Lehmann,* Anf. arbete, sidd. 81—85; anm. sid. 208. *Schück,* Anf. arbete, II sidd. 165—166. *Cornill,* Anf. arbete, sidd. 22—25.

[2]) Se längre fram kap. 4.

[3]) *Rogers,* History of Babyl. and Ass. I, sidd. 318—319, 337—338.

[4]) *H. Winckler,* Geschichte Babylons und Assyriens, sidd. 29, 31, 37, 40—42 & 58—66.

[5]) *Lehmann,* Anf. arbete, sidd. 2, 175 ff, 186 ff & 190 ff. Tab. I & II.

då det icke är lika tydligt, att Sargon I, hvars namn tillfälligtvis anträffats, vore just den mera betydande personlighet i kaldeernes urhistoria, från hvilken desse datera sina sagominnen, synes det, som om uppgiften om de 3200 åren afgifvits konungen endast i undersåtligt kryperi.

I uppgiften synes oss för öfrigt ligga en tyst tillsats af en viss ironisk spydighet. Man låter konungen, som vurmade med arkeologiska utgräfningar, slutligen hafva nått sina önskningars mål! Det torde därföre vara försiktigast att uppfatta öfversiktstalet 3200 år hvarken enligt den ena eller den andra läsarten. Bäst torde vara att utmönstra detsamma, såsom äfven Winckler gjort. Denne anser uppgiften bero på en i största allmänhet gjord ompröfning, där urkunder felades, och vara en „förlägenhetsuppskattning“ [1]). Härmed hafva vi icke velat säga, att ej Sargon I och Naram-Sin kunde hafva regerat redan före floden. Tvärtom anse vi detta troligt. Men vi hålla före att, då årtalet 3703 f. Kr., som uppbärs af en cykel, tydligen ej kan hafva afseende på någon verklig kronologi, icke heller öfversiktstalet, som pekar på samma årtal, kan hafva detta.

Då det ur vår undersökning framgått, att talen i Berosos' tabell äro äkta, följer häraf som korollarium att de icke-cykliska talen i tabellen måste besitta kronologiskt värde.

Vår närmaste uppgift skall därföre blifva att försöka inpassa talen i de babyloniska konungalistorna.

För jämförelsens skull vilja vi förse Berosos' lista med årtal. Slutåret är Nabonassars æra, den 25 Februari 747 f. Kr.

De kaldeiska sagominnena före floden 1164 år 3703—2539 f. Kr.
Anarki efter floden . . . 92 år 2539—2447 f. Kr.

I)	8 mediska konungar . . .	224	„	2447—2223	f. Kr.
II)	11 konungar	248	„	2223—1976	f. Kr.
III)	49 kaldeiska konungar . .	458	„	1976—1518	f. Kr.
IV)	9 arabiska „ . .	245	„	1518—1273	f. Kr.
V)	45 konungar till Nabonassar	526	„	1273— 747	f. Kr.
	122 kon. Summa	1701	=	1700 jul. år.	

De kända babyloniska konungalistorna och krönikorna

[1]) Se härom närmare *H. Winckler* (Zur babylonisch-assyrischen Chronologie) Untersuchungen zur altorientalischen Geschichte 1889, sidd. 44 ff.

befinna sig i delvis fragmentariskt skick. Genom jämförelse med hvarandra af de olika fragmenterna har man försökt uppställa dynastilängderna i kronologisk ordning [1]. De olika dynastierna A—H jämte dynastien I till Nabonassar äro i allmänhet försedda med konungarnes namn. Samtliga dynastiers hopsummerade regeringsår äro angifna förutom för dynastien H. För de flesta dynastierne känner man äfven de enskilda konungarnes regeringsår. I detta afseende äro dock delar af dynastien C, den kassitiska, och dynastien H mycket fragmentariska.

De forskare, som hafva största förtjänsten af att hafva utredt den fornbabyloniska kronologin, äro Winckler och Lehmann.

Isynnerhet Lehmann har på grund af en massa öfversiktstal och synkronismer lyckats uppbygga en kronologi, som i sina allmänna drag är att anses icke så litet pålitlig. Senare har Rogers visserligen uppställt ett härifrån afvikande system, men har näppeligen erhållit ens närmelsevis så goda resultat, som Lehmann.

Howards år 1904 uppställda kronologi vilja vi behandla endast i en not i 5:te kapitlet.

Vi komma att finna, att det egentliga felet i Lehmanns kronologi är beroende därpå, att han knappast lyckats utreda frågan om dynastierna A:s och B:s ställning till hvarandra och till det hela. Äfven vissa detaljer i uppställningen af kassitiska dynastien C kunna anses osäkra hos Lehmann. Ytterligare må anmärkas, att då Lehmann åsatt dynastien H 179 år, han med säkerhet gjort dess regeringstid åtminstone några år för lång. Dynastiens längd kan bestämmas på det närmaste af de assyriska eponymlistorna. Dessa utomordentligt tillförlitliga tabeller har Lehmann på sätt och vis förändrat. Eponymlistorna afbrytas med år 894 f. Kr. under Ramman-nirari II:s regering. Lehmann förlägger dennes tronbestigning till 911 f. Kr., ehuru konungen uppenbart först år 893 f. Kr. bekläder eponymatet. Under dessa tidigare perioder af Assyriens historia sker detta alltid under det första hela året af en konungs regering [2].

Frågan om dynastierna A:s och B:s ställning har varit tvist underkastad. Dynastien A är „bortbruten“ ur den stora

[1]) *Rogers*, Anf. arbete I, sid. 312 ff.; *Niebuhr*, Chronologie, sidd. 58—61.

[2]) *Lehmann*, Zwei Hauptprobleme, Tab. V. Se eponymlistorna: *Carl Lederer*, Die Biblische Zeitrechnung vom Auszuge aus Ägypten bis zum Beginne der babylonischen Gefangenschaft, Programm, Speier 1888, sid. 86 ff. Om eponymlistorna närmare längre fram.

babyloniska konungalistan („A"), säger Lehmann [1]). Niebuhr har antagit dynastierne A och B, som erhållits ur den lilla konungalistan „B" äfvensom ur listan „C", vara delvis samtida [2]). Hommel har tidigare velat omkasta dem, men håller numera före, att konungarne 7—10 af dynastien B böra „helt och hållet bortlemnas" [3]).

Lehmann anser, att den s. k. stora konungalistan („A") utvisar dynastiernes följd efter hvarandra. Att omkasta dynastierna A och B vore att ställa uppgifterna i motsägelse [4]) Lehmanns dynastilängder äro följande:

Tab. II.	Dyn. A	11	konungar	304 år		2360—2057	f. Kr.
„	Dyn. B	11	„	368 „		2056—1689	f. Kr.
Tab. III.	Dyn. C	36	„	576 „	9 mån.	1688—1113	f. Kr.
Tab. IV.	Dyn. D	11	„	132 „	6 mån.	1112— 981	f. Kr.
„	Dyn. E	3	„	21 „	5 mån.	980— 960	f. Kr.
„	Dyn. F	3	„	20 „	3 mån.	959— 940	f. Kr.
„	Dyn. G	1	„	6 „		939— 934	f. Kr.
Tab. V.	Dyn. H	11	„	179 „		933— 754	f. Kr.
„	Dyn. I	2	till Nabonassar	7 år		753— 747	f. Kr.
	Summa	89	kon.	1615 år.			

Lehmanns kategoriska uttalande beror hufvudsakligast på följande omständigheter.

Enligt Lehmanns uppställning erhålles för Hammurabi, den 6:te konungen af dynastien A, regeringsåren 2248—2194 f. Kr. Denne är samtida med Kudurnanhundi och Kedorla omer (Kudurnuhgamar), konungar af Elam, hvilka hvardera besegras af Hammurabi [5]).

Då Assurbanipal intog Susa omkring år 645 f. Kr., återförde han Nanaia-bilden, som för 1635 år sedan bortförts från Erek af Kudurnanhundi, konungen af Elam. Artalet härför vore omkring år 2280 f. Kr. Af samtliga elamitiska konungar känner man ända till omkring år 1150 f. Kr., förutom dessa två, endast tre andra, af hvilka en också bär namnet Kudurnanhundi [6]). Om den konung Kudurnanhundi,

[1]) *Lehmann*, Anf. arbete, sidd. 16 & 17.

[2]) *Niebuhr*, Geschichte des hebräischen Zeitalters 1894, I, sid. 50. Anm. 4. *Niebuhr*, Chronologie. sid. 74.

[3]) *Hommel*, Geschichte Babyloniens und Assyriens, 1885, sid. 173, enligt *Lehmann*, Anf. arb. sid. 6. *Hommel*, The true date of Abraham and Moses, The Expository Times, X, p. 211 (Februari 1899), enligt uppgift af *Rogers*, Anf. arb. sidd. 339—340.

[4]) *Lehmann*, Anf. arbete, sid. 6.

[5]) „ Anf. arbete, sidd. 113, 114 & 118.

[6]) „ Anf. arbete, sidd. 7, 8 & 74 ff.; Tab, I & III.

som besegrades af Hammurabi, vet man för öfrigt ingenting [1]).

Assurbanipals uppgift behöfver därföre als icke hafva någonting att göra med bestämmandet af Hammurabis tidehvarf. Man har endast erhållit ett konunganamn jämte ett fristående årtal, utan uppgifter om synkronismer, det äldsta kända årtal från Elams historia. Om anledning uppstode, att antaga tre konungar af Elam med namnet Kudurnanhundi, förhindrar intet ett sådant antagande.

I Berosos' tabell förekommer efter Nabonassar ett öfversiktstal utgörande 480,000 (490,000?) tidsenheter [2]). Lehmann upptager talet, ur hvilket han borteliminerar tusentalet såsom felskrifning i Plinius-handskrifterna och ett tillägg af Perizonius. Då han nu utgår från Nabonassars æra och räknar härifrån 480 år framåt, kommer han till Antiokos I:s regering eller den tid, då Berosos skref sin historia.

Åter tidsfunktionerna 432,000 och 34,090 tidsenheter [3]), hvilket sistnämnda tal i Berosos' tabell angifver *tiden från floden till „8 mediska usupatorer"*, behandlar Lehmann på följande sätt. Då Sarosperioden är 3600 år, är det första talet cykliskt. Den första (mytiska) dynastien efter floden giver Berosos 34,080 år; det *närmaste* (!) cykliska tal är 36,000 år (= 10 Sarosperioder). *Skillnaden* mellan dessa två tal utgör 1920 (!). Detta tal skulle motsvara år. Räknar man nu från babyloniernas *Seleukidska æra* (!) år 311 f. Kr., tillbaka i tiden (311 + 1920), erhåller man årtalet 2231 f. Kr. Detta årtal skulle utvisa tiden för babyloniska rikets förening under Hammurabi, d. är. Babyloniens æra. Kallistenes uppgifver omkring år 331 f. Kr., att han i Babel *funnit astronomiska observationer*, som sträcka sig 31,000 år tillbaka i tiden. Detta tal är tvifvelaktigt, säger Lehmann. I Moerbekas latinska öfversättning (1271 e. Kr.) lyder talet 1903 år. Räknadt från år 331 f. Kr. 1903 år tillbaka, erhålles årtalet 2234 f. Kr. eller måhända 2231 f. Kr., d. ä. Babyloniens æra. Dessa kalkyler utgöra, säger Lehmann, ett *slående bevis för hans lösning* [4]).

Lehmanns lösningar af talen äro helt och hållet gripna ur luften. Äfven om Moerbekas tal, 1903 år, icke vore fel-

---

[1]) *Lehmann,* Anf. arbete, sidd. 84, Anm. 1) & 208.

[2]) *Lehmann,* Anf. arbete, sid. 115 ff. Detta tal har Schwartz ansett sig böra förändra till 468,000, hvilket utgör en rund summa af hela tidsskedet från urtiden till Nabonassar. Jmf. *Rogers,* Anf. arbete I, sid. 332.

[3]) Enligt *Lehmann,* 34,080; så äfven hos *Niebuhr* (Chronol. sid. 61).

[4]) *Lehmann,* Anf. arbete, sidd. 105—109, 110—112 & 118. Se äfven sid. 210. Den sista kursiveringen af Lehmann.

aktigt, har talet intet att göra med Babyloniens æra, då det skall utvisa ett astronomiskt märkeår, det tidigaste kända. Med denna äldsta astronomiska uppteckning kan afses endast en total förmörkelse, med större sannolikhet en sol- än en månförmörkelse. Lehmann har visat att inga sådana inträffa kring åren 2232—2229 f. Kr. Men då talet i *alla öfriga handskrifter* lyder 31,000, och Lehmann just framhållit hurusom detta tal och 1903 hafva paleografiskt nästan samma utseende, bör man hålla sig till talet 31,000. Tidsfunktionen 34,090 hör till anarkin efter floden. Det finnes intet af Berosos' tabell betingadt skäl att i någon kalkyl utgå just från Seleukidernes æra. Lehmann gör det först, sedan han upptäckt, att det från Seleukidernas æra är 1920 år till omkring år 2230 f. Kr., till hvilken ungefärliga tidpunkt han *ville* komma

I lösningen af talet 480,000 utgår Lehmann från Nabonassars æra, hvilket äfven betingas af talets ställning i Berosos' tabell. Men ur dess egenskap af en summa, framgår, att räkningen bör gå tillbaka i tiden. Dessutom låter Lehmann tusentalet bortfalla, ehuru talets egenskap bevisar, att här bör finnas ett jämförelsevis högt tal. Då man icke egt nyckeln till talens lösning, har man varit inkompetent att bedöma, hvilka Plinius-handskrifter (där tusentalet i somliga förekommer, i andra däremot icke) äro i detta afseende riktigast. Det må framhållas, att Schwartz bibehållit tusentalet, ehuru han omändrat siffran till 468,000. Under sådana förhållanden måste det erkännas, att Lehmann frambragt intet bevis för den tidpunkt, till hvilken han förlagt Hammurabis tidehvarf och Babyloniens æra.

Vår jämförelse af de samaritanska talen med Berosos' tabell lemnade oss nyckeln till den rätta värdesättningen af talet 480,000 [1]).

Då talet behandlas såsom tidigare de andra talfunktionerna, 432,000 och 34,090, d. ä. divideras med 360, erhålles som qvot 1333,33. Detta tal motsvarar år. Då beräkningen utgår från Nabonassars æra, är det här tydligen fråga om med solåret bundna månår, af hvilka inom en tidrymd af 1461 år ett år bortfaller. Vi erhålla 746,85 + 1333,33 = 2080,18 = 2081 f. Kr., eller enligt progressiv reduktion 746,85 + 1332,40 = 2079,25 = 2080 f. Kr.

Då dessa årtal i det allra närmaste sammanfalla med Abrahams æra (2080,5) enligt de bibliska talen, och då Abra-

[1]) Såsom Lehmann, anse vi, att talet 480,000 har företräde framför 490,000, hvilket tal äfven förekommer i olika handskrifter.

ham är samtida med Hammrabi, måste det nu erhållna årtalet utvisa tidpunkten för babyloniska rikets förening. *Vi hafva erhållit utgångsåret för Babyloniens æra.*

Enligt Genesis 14 kapitel hade Kedorla omer, konungen af Elam, hvars „förbundne", det är vasaller, voro bland andra Hammurabi (Amrafel), gjort ett krigståg till de vestsemitiska länderna, hvilka i det trettonde året affallit, sedan de i tolf år underlydt Kedorla omer. Fälttåget i det fjortonde året, slutades olyckligt för Kedorla omer. Det är därföre mycket möjligt, att Hammurabi kort därpå befriat sig från Elams öfvervälde samt förenat babyloniska riket. Vårt antagande härom afviker icke från Lehmanns. Det antydda kriget ingick kort efter Abrahams invandring i Kanaan, i alla fall före „Irmaels födelse", som tänkes hafva inträffat 11 år efter invandringen (Genesis 12,4 & 16,16). Dock hade Abraham däremellan hunnit göra en afstickare till Egypten (Genesis 12 och 13 kap.).

Under sådana förhållanden synes det, som borde åtminstone något år ligga mellan Abrahams invandring i Kanaan och Babyloniens æra.

Man torde därföre måhända kunna antaga, att utgångsåret för Abrahams æra ej bestämts på grund af judarnes egna minnen, utan att årtalet, äfven om æran ej direkte lånats, i alla fall korrigerats med tillhjälp af babyloniska uppgifter. Men då det ju ändå ligger en tid af omkring 1 $^1/_3$ —$^1/_3$ år mellan dessa två æror, är man ej obetingadt tvungen till detta antagande.

Hvilkendera åsikten man än må anse hafva större skäl för sig, kan man ej förringa värdet af det erhållna resultatet. De två lika årtalen stöda inbördes hvarandra.

Enligt den nu erhållna tidpunkten för babyloniska rikets förening måste dynastien A:s ställning bestämmas. Då Hammurabi besegrat elamiten Kudurnanhundi, men Kedorla omers välde sträckt sig i omkring 14 år ända till Kanaan, torde babyloniska rikets förening icke hafva kunnat ske *före* Hammurabis 15:de regeringsår. Som hjälpreda vid uppställningen af dynastilängdernas kronologi skall Berosos' tabell tjäna oss. Om konungarnes antal må särskildt framhållas, att Berosos räknar från och med 8 mediska usurpatorer icke mindre än 122 konungar, emot 89 från dynastien A i konungalistorna. Några usurpatorer tillkomma. Berosos' tal äro sålunda i detta afseende värdelösa. Kompilatorn synes hafva hopsamlat dem afgjordt felaktigt. Då i tabellen förekomma 8 mediska usurpatorer, alltså soldyrkande ariska herskare, hvilka afsluta anarkin efter floden och regera i 224 år,

kan det vara af vikt att ihågkomma, att månåret bands med solåret i Eufratländerna sannolikt år 2447 f. Kr., samt att en arisk konung, Kudurnanhundi af Elam, herskade åtminstone öfver Assyrien omkring år 2280 f. Kr. Det synes som om ariska stammar inträngt i de af floden härjade länderne samt erhållit härstädes öfvervälde för en längre tid. Den „babyloniska språkförbistringen“ utgör måhända ett minne af ariernes invasion.

Om dynastien A må särskildt framhållas, att konungarnes af denna dynasti namn äro högst säregna, om man tänker sig dem vara infödda herskare i Babel. Rogers säger, att de två första och sex sista konungarnes namn med säkerhet als icke äro babyloniska. Namnen böra sättas i samband med den kanaanitiska folkgrenen, och dèt synes som stode deras ursprung i förbindelse med en invasion från Kanaans högländer. Regenterne i dynastien B anser Rogers däremot hafva varit infödda prinsar, som härstammade från Babel. Under sådana förhållanden synes man ej kunna hänföra konungar i någondera af dessa två dynastier till „8 mediska usurpatorer“ hos Berosos.

Man kunde antaga, att dynastierna A och B vore delvis samtida, att B vore den ursprungligen äldre och den inhemska i Babel, samt att Hammurabi, sedan han intagit staden och gjort densamma till hufvudstad i det förenade riket, bragt med sig som släptåg i konungalistorna de tidigare konungarne af sin dynasti jämte sina egna regeringsår före år 2081/2080 f. Kr., och vidare, att sedan Hammurabis dynasti utgått eller störtats, ättlingar af dynastien B svingat sig på tronen. Den nyuppståndna regenten af denna dynasti skulle i känslan af sin legitimitet räknat sig till den gamla dynastien B, hvilken han låtit annalisterne fortsätta. Men då desse hvarken ville eller kunde förbise Hammurabis lysande tidehvarf, hade annalisterne ansett det lämpligt att uppställa jämsides de begge rivaliserande dynastierne. Ett sådant antagande synes mera befogadt, än att här och hvar mer eller mindre godtyckligt bortlemna vissa regenter. Härigenom erhölles äfven förklaring däröfver, att dessa två dynastier förekomma på hvar sin sida om samma stentafla.

Tanken, att Hammurabi tidigare jämte sina företrädare varit vasallfurstar under Elam, kan icke försvaras, då Hammurabi, efter att hafva slagit Kudurnanhundi, dock fick kvarstå i sin furstevärdighet såsom Kedorla omers vasall. Man måste antaga, att desse varit själfständiga småfurstar, dock icke i staden Babel. Hammurabi själf kom att vara en kor-

tare tid lydfurste under eröfraren Kedorla omer, tills han befriade sig och förenade det babyloniska riket.

Under samtliga dessa premisser hafva vi uppställt de babyloniska konungalängderna.

Förrän de intagas här nedan, måste vi dock återvända till Kallistenes' tal, hvilket vi lemnat ur sikte och som borde utvisa ett astronomiskt märkeår.

I hvilket sammanhang Kallistenes fått se talet 31,000 i Babels kronologiska urkunder, har icke blifvit antecknadt. Det synes dock vara tydligt, att talet förekommit i någon kronologisk tabell, hvars uppställning varit ungefär sådan som den hos Berosos. Kallistenes har uppfattat talet absolut, med förbiseende af de efterföljande summorna, samt räknat det från sin egen tid i den tro, att den svindlande siffran motsvarade år. Vi veta nu, att de ifrågavarande 31,000 tidsenheterna skola divideras med 360 för att ett år erhålles. Kallistenes tal motsvarar sålunda omkring 86 år. Då det är obekant, från hvilken tidpunkt man bör räkna 86 år tillbaka i tiden, för att erhålla det tidigaste astronomiskt bestämda årtalet hos kaldeerne, har Kallistenes uppgift för oss intet värde.

Vår behandling af talen i Berosos' tabell har afgifvit som resultat ett samstämmigt årtal för Abrahams æra och Babyloniens æra. Härigenom har erhållits bevis därför, att Berosos' tabell besitter icke ringa kronologiskt värde. På grund häraf anse vi det sannolikt, att det kaldeiska årtalet för den stora floden i Eufrat-Tigrisdalen är tillförlitligt. Årtalet vore 2539 f. Kr.

Samma tidpunkt för floden erhålles äfven af ett öfversikstal hos Josefus, hvarom närmare i 5:te kapitlet. I samma kapitel blir det ytterligare bevisadt, att vi här rätt värdesatt de hittills oförklarade talen hos Berosos.

Vi meddela här följande tabell, däri Berosos tal inpassats i de babyloniska konungalängderna. Emedan man tills vidare ej känner till några detaljer om regenterne i dynastien B och i dynastien A endast om lagstiftaren Hammurabi, måste vår uppställning anses utgöra endast ett förslag beträffande dessa två dynastier. Hammurabis tidehvarf är här det enda med säkerhet bekanta.

	år	år	Summa år	Årtal
I) Dyn. X 8 mediska usurpatorer	—	224	224	2447—2223 f. Kr.
II) Dyn. B 1—3 konungar i Babel	—	142	285 [1]) (+ 37)	2223—1938 f. Kr.
Dyn. A 6. *Hammurabi*	37			
Dyn. A 7—10 konungar	106	143		
III) Dyn. A 11. Samsusatana	—	31	420 år 9 mån. [2]) (— 37)	1938—1518 f. Kr.
Dyn. B 4—11. konungar	—	226		
Dyn. C 1—7. konungar	—	163 år 9 mån.		
IV) Dyn. C 8. *Karaindash*	—	—	245	1518—1273 f. Kr.
9. Kadashman-Bel I	—	—		
10. Burnaburiash	—	—		
11. Kurigalzu I	—	—		
12. Kadashman-Bel II (*„Kallima-Sin"*)	—	—		
13. *Burnaburiash II*	25 + x	—		
14—18. konungar	—	—		
Dyn. C. 19. Kudur-Bel	8 + x	—		
20. *Shagaraktiburiash*	—	—		
Dyn. C. 21. [Bibei] ashu II.	—	—		
Tuklat-Ninib I af Assyrien, usurspator	7	—		
22. Adad-shum-usur I	38	—		

[1]) I Berosos' tabell 248 år. Tillagts 37 år.
[2]) I Berosos' tabell 458 år. Afdragits 37 år.

	år	år	Summa år	Årtal
V) Dyn. C. 23. X eller Sibir	26			
24. Sibir eller X	17			
25. Kadashma[nburiash]	14			
26. Gishammeti	16	168		
Dyn. C. 27—34. konungar	91 [1]			
35. *Zamamu-shum-iddin*	1			
36. Bel-shum-iddin	3			
1—7. konungar	—		526 år 2 mån.	1273–747 f. Kr.
Dyn. D. 8. *Marduk-nadin-ahe*	22	132 år 6 mån.		
9—11. konungar	21 år 6 mån.			
Dyn. E. 1—3. konungar		21 år 5 mån.		
Dyn. F. 1—3. konungar	—	20 år 3 mån.		
Dyn. G. 1. konung	—	6		
Dyn. H. 1—11. konungar	—	171		
Dyn. I. 1—2. konungar till Nabonassar	—	7		

[1]) Konungarne 27—34 hafva erhållit till sina regeringsår ett tillägg af 3 år. Dynastien C:s hela regeringstid 576 år 9 månader är oförändrad. (163 år 9 mån. + 245 år + 168 år = 576 år 9 mån.)

Den 26:te konungen i kassitiska dynastien C har erhållit 16 år (pro 6 i Lehmanns tabell). Lehmann säger: „Bei der Zahl legen die von mir notirten Regierungsjahre die Ergänzung zu 6 oder 16 nahe“ [1]). Inom samma dynasti hafva tre år flyttats öfver till slutet af dynastien. En sådan jämkning kan alltid blifva nödvändig, där regeringsåren äro angifva endast i hela år. Själfva dynastiens längd är orubbad. Till omjämkningen förefinnes dess större skäl som konungarnes antal i afsnittet V) äro desamma som hos Berosos; äfven synas regenterne 23 och 24 samt 25—36 höra till samma grupper [2]).

Berosos, eller den person, som uppgjort tabellen, har begått det räknefel, att han, sedan han väl kommit till Hammurabi, stannat vid dennes dödsår, utan att tillägga 37 år till babyloniska rikets förening. Då kompilatorn emellertid erhållit riktig slutsumma, ett sakförhållande, som bevisas af den samaritanska tabellen, måste felet hafva blifvit begrafvet inom någon annan af detaljsummorna. Den enda dynasti, inom hvilken detta kunna ske, är den kassitiska. I vår tabell är felet återtaget.

För kontroll af vår babyloniska konungalista stå följande öfversiktstal till buds:

1) [Burnaburiash] regerade 700 år [före Nabuna'id? / efter Hammurabi?] [3])

2) Hammurabi regerade 700 år före Burnaburiash.

3) Tuklat-Ninib i Assyrien intog Babel 600 år före Sanherib.

4) Shagaraktiburiash regerarade 800 år före Nabuna'id

5) Från Sanheribs regering år 689 f. Kr. är det {418 / 318?} år till Tiglat-Pileser I i Assyrien [4]).

Ett ytterligare öfversiktstal är kändt:

6) Samsi-Ramman i Assyrien regerade 641 år före Assurdaian i Assyrien [5]).

Öfversiktstalet 1). Uppgiften är i alla afseenden problematisk. Äfven Lehmann och Rogers hafva lemnat den obeaktad.

---

1) *Lehmann,* Anf. arbete, sid. 20.
2) *Lehmann,* Anf. arbete, sidd. 140—141.
3) *Lehmann,* Anf. arbete, sidd, 8 & 9; *Niebuhr,* Chronol. sid. 63. *Rogers,* Anf. arbete I, sidd. 316—318.
4) *Lehmann,* Anf. arbete, sidd. 2, 13, 94—99. Jmf. *Rogers,* Anf. arbete I, sidd. 320—321.
5) *Lehmann,* Anf. arbete, sid. 165.

Öfversiktstalet 2). För Burnaburiash II, den 13:de konungen af dynastien C. (afsnitt IV), förekomma synkronismer från Egypten. Burnaburiash II var äldre samtida med Amenofis IV, hvars regering bör förläggas till åren 1392—1376 f. Kr. Derföre förlägger Lehmann Burnaburiash II:s död till senast år 1390 f. Kr. [1]).

Enligt vår tabell hafva vi för afsnittet IV årtalen 1518—1273 f. Kr. Burnaburiash II är den 5:te regenten. Regeringsår fattas för så godt som alla konungar inom detta afsnitt, men man vet, att Burnaburiash II regerat minst 25 år. Om man förlägger hans regering till åren omkring 1418—1390 f. Kr., återstå 100 år för 5 regenter, hvilket godt låter försvara sig. Från Hammurabi, d. ä. Babyloniens æra, 2081 f. Kr., är det 691 år till Burnaburiash II:s död. Det runda öfversiktstalet är 700 år. Att räkna till just Burnaburiash I, såsom Lehmann gjort, förefinnes ingen speciel anledning [2]), snarare tvärtom, då Burnaburias II är en af de mera beryktade konungarne. Assur-uballit i Assyrien är morfar till Kadashmanharbe I. Den förstnämndes regering torde därföre kunna förläggas till omkring 1390 ellen 1380 f. Kr. [3]).

Öfversiktstalet 3). Vi hafva kunnat införa i vår tabell Tuklat-Ninib I:s 7 års öfverherrskap i Babylonien mellan samma regententer som hos Lehman [4]) (afsnitt IV). Enligt vår lista begynner denne assyrerkonungs 7-åriga välde 7 + 38 år före år 1273 f. Kr., hvilket årtal utgör slutåret i IV:de afsnittet. Vi erhålla sålunda för Tuklat-Ninib I årtalen 1318—1311 f. Kr. (Hos Lehmann 1312—1305 f. Kr.) Från Sanheribs intagning af Babel, år 689 f. Kr., är det 629 år till 1318 f. Kr. Öfversikstalet är 600 år.

Öfversiktstalet 4). Shagaraktiburiash är den 20:de konungen af dynastien C (afsnitt IV). Enligt vår lista är det en konung, [Bibei] ashu II, mellan Tuklat-Ninib I, 1318 f. Kr., och Shagaraktiburiash. Man kunde sålunda förlägga dennes död till omkring år 1325 f. Kr. (Hos Lehmann omkring 1320 f. Kr.) Från Nabuna'ids tid, omkring 550 f. Kr., är det 775 år till år 1325 f. Kr. Öfversikstalet är 800 år. Då Nabuna'ids dödsår är 538 f. Kr., är det 792 år mellan dessa två konungars död.

Öfversiktstalet 5). Ehuru öfversikstalet 418 bibehållits i tvenne inskrifter, har Lehmann dock kunnat lemna, såsom vi förmena, fullgod förklaring däröfver, huru talet blifvit af-

---

1) *Lehmann,* Anf. arbete, sidd. 52—53, 135—139. Jmf. Tab. III;
2) Jmf. *Rogers,* Anf. arbete I, sidd. 316—317.
3) *Lehmann,* Anf, arbete, sid. 70 anm. 4.
4) *Lehmann,* Anf. arbete, Tab. III.

skrifvet 418 i stället för *318,* såsom talet också *kan* läsas [1]). Man finner dessutom, att denna läsärt betingas såväl af eponymlistorna, genom hvilka dynastien H:s längd kan på det allra närmaste bestämmas, som af uppgiften därom, att Tiglat-Pileser I:s 1:sta regeringsår inträffar 60 år efter Assurdaian hvilken är samtidig med Zamama-shum-iddin, den näst-sista konungen af Kassiternes dynasti (afsnitt V) [2]). Rogers polemiserar visserligen emot Lehmanns läsart, men då han å sin sida blifvit tvungen att göra de mest våldsamma uteslutningar i tabellerna öfver Kassiternes dynasti, hvilkas kronologiska syfte allmänt erkänts, och hvartill såsom vi hittills funnit och såsom vi under loppet af vår undersökning skola ytterligare finna, intet skäl föreligger, kunna vi ej fästa afseende vid Rogers andragande, som han bestyrker hufvudsakligast med allmänna slagord [3]). Vi måste läsa med Lehmann 318 år, ehuru Tiglat-Pileser I:s regering, lika okärt för oss som för Lehmann, härigenom blir förlagd till konung Davids tider [4]).

Från Sanheribs regering år 689 f. Kr. är det 318 år till Tiglat-Pileser I. Årtalet är *1007 f. Kr.* Tiglat-Pileser I skulle hafva blifvit besegrad af Marduk-nadin-ahe, den 8:de konungen af dynastien D (afsnitt V). Enligt vår lista inträffar den sistnämda konungens död 168 + 132 år 6 mån — 21 år 6 månader efter år 1273 f. Kr. (hvilket årtal är begynnelseåret för V:te afsnittet), d. ä. år 994 f. Kr. Då Marduk-nadin-ahe regerade i 22 år, bör hans regering förläggas till åren 1016 —994 f. Kr. Marduk-nadin-ahes seger öfver Assyrien inträffade i hans *10:de regeringsår,* d. ä. år *1007 f. Kr.* Rogers yttrar: „On the boundary stone of Marduk-nadin-akhe there is mention of a victory over Assyria in the tenth year of his reign. It is most natural to connect this victory with the removal of the statues to wich Sennacherib refers." [5]).

Denna kalkyl har lemnat det starkaste bevis därför, att öfversiktstalet bör läsas 318, äfvensom att dynastien H regerat i 171 år, såsom vi antagit. Men härmed förfaller Rogers kronologiska system, däri dynastien H påförts 280 år, och den 19:de och 20:de regenten af kassitiska dynastien, Kudur-Bel och Shagaraktiburiash, gjorts identiska med den

---

1) *Lehmann,* Anf. arbete. sidd. 13, 40 ff. 94—99.
2) *Lehmann,* Anf. arbete, sidd. 40—41; Tab. III.
3) *Rogers,* Anf. arbete I, sidd 320 - 321. Jmf. sidd. 340—341.
4) Jmf. härmed *Lehmann,* Anf. arbete, sidd. 170—171.
5) *Rogers,* Anf. arbete I, sid. 321.

26:te och 27:de regenten, Gishammeti ... och Shagaraktishuriash [1]).

Från Tiglat-Pileser I:s 1:sta regeringsår är det 60 år till Assurdaian, hvilken åter är samtida med Zamamu-shum-iddin. Denne sistnämnde, som regerade 1 år, besteg tronen 168—4 år efter 1273 f. Kr. d. ä. år 1109 f. Kr. (Hos Lehman år 1116 f. Kr. [2]). Hvarken Assurdaians eller Tiglat-Pileser I:s regeringsår äro kända.

Öfversiktstalet 6). Samsi-Ramman af Assyrien regerade 641 år före Assurdaian. Räknadt 641 år tillbaka från 1109 f. Kr., erhålles årtalet 1750 f. Kr. Detta årtal har för oss intet jämförande värde.

Vi öfvergå till synkronismerna.

Frågan om Tuklat-Ninib I, Assurdaian och Tiglat-Pileser I:s samtidighet med regenter i Babylonien har redan undersökts. Burnaburiash II:s regeringstid bestämdes med fästadt afseende därvid, att han var Amenofis IV:s samtida. Bestämningssättet motsades icke af vår babyloniska konungalista.

a) Shagaraktiburiash, hvars död vi kunnat bestämma till omkring 1325 f. Kr., är samtida med Salmanassar I, som är Tuklat-Ninib I:s fader [3]). Den sistnämnde intog Babel år 1318 f. Kr. Ingen motsägelse förefinnes härutinnan.

b) Karaindash, den 8:de regenten af dynastien C (afsnitt III), är samtida med Assur-bel-nishekisshati i Assyrien [4]). Enligt vår konungalista besteg Karaindash tronen år 1518 f. Kr. (Hos Lehmann regerade Karaindash jämte hans efterföljare, Kadashman-Bel I, till „minst 1490 f. Kr.“) [5]). Synkronismerna mellan dessa regenter och konungarne i Egypten leda oss till Amenofis I:s, Tutmosis I:s och Tutmosis III:s tidehvarf. Lehmann säger om Karaindash, att han bör vara samtida med Tutmosis I, samt om Assur-bel-nishekisshati, att han är samtida med Karaindash och Tutmosis I samt Tutmosis III („början“ af dennes regering) „i alla fall äfven redan med Amenofis I“ [6]). Då Amenofis I regerade under åren 1553—1544(?) f. Kr., Tutmosis I 1544(?)—1515 f. Kr. och Tutmosis III från år 1515 f. Kr., synes det som

---

[1]) *Rogers,* Anf. arbete, I sidd. 318, 341 & 345. Jmf. *Lehmann,* Anf. arbete, Tab. III.

[2]) *Lehmann,* Anf. arbete, Tab. III.

[3]) *Lehmann,* Anf. arbete, sidd. 145 & 213.

[4]) *Lehmann,* Anf. arbete, sid. 166. Vi skrifva namnet enligt Lehmann.

[5]) *Lehmann,* Anf. arbete, Tab. III.

[6]) *Lehmann,* Anf. arbete, sidd. 136, 137, 159 & 166.

om vi kommit synkronismerna åtminstone lika nära som Lehmann. Man kan förlägga Karaindashs regering till åren 1518—(omkr.) 1490 f. Kr. [1]).

c) „Kallima-Sin", Burnaburiash II:s företrädare (Kadashman-Bel II?), är samtida med Amenofis III, hvilken regerade omkring 1427—1392 f. Kr. „Kallima-Sins" dödsår vore omkning år 1418 f. Kr. [2]).

d) Sibir, den 23:dje eller 24:de regenten af dynastien C (afsnitt V), bör vara ungefärligen samtida med Mernefta [3]), som regerade omkring 1258—1238 f. Kr.

För den 23:dje konungen, x eller Sibir, som begynner V:te afsnittet i vår babyloniska konungalista, erhållas direkte årtalen 1273—1247 f. Kr. samt för den 24:de konungen, Sibir eller x, 1247—1230 f. Kr.

Våra babyloniska konungalängder torde hafva visat sig uppfylla hvarje billigt kraf på samstämmighet med kända öfversiktstal och synkronismer. Genom att jämföra konungalistorna med Berosos' tabell har man vunnit den fördel, att dynastien H:s längd har kunnat på årtalet bestämmas, samt att kassitiska dynastien, där konungarnes regeringsår blifvit fullständigt bevarade först från och med den 22:dra regenten, nu kunnat afdelas i tre skilda afsnitt. Härigenom har man i vissa fall erhållit konungarnes regeringsår direkte ur konungalistan samt behöft använda synkronismerna endast för kontroll af de erhållna årtalen. Ytterligare har erhållits nya hållpunkter för uppfattningen af dynastierne A:s och B:s ställning till hvarandra samt sannolikhetsskäl för antagandet, att „8 mediska usurpatorer" kunna inryckas inom den historiska tidens råmärken.

Ur själfva de Berososka afsnitten äfvensom ur dynastiafsnitten erhållas på siffran bestämda årtal.

Det må antecknas, att Berosos' tabell iakttager i fråga om kassitiska dynastien ett slags gruppering af vissa omisskänneliga regentgrupper, hvilka upptäckts redan af Lehmann. Sålunda ingå i afsnittet III grupperne 1 och 2, i afsnittet IV grupperna 3, 4, 5 och 6 samt i afsnittet V grupperne 7 och

---

[1]) För Karaindashs tre företrädare återstå 94 år eller i medeltal 31 + år. För Kadashman-Bel I och Karaindash jämte hans tre företrädare har Lehmann 129 år, eller i medeltal 26-år. (Tab. III). — Kariandashs regering kan icke antagas hafva varit kort. Den fölägges af *Rogers* (Anf. arb. sid. 341) till omkring 1450 f. Kr. dock under antagande att han efterföljes af „Kallima-Sin", hvilket svårligen kan vara riktigt.

[2]) *Lehmann,* Anf. arbete, sidd. 132—139 & 213.

[3]) *Lehmann,* Anf. arbete, sidd. 143—144, 144 a, 145 anm. 4 & 160, Tab. III.

8 [1]). Intressant är att finna, att „9 konungar“ i afsnittet IV betecknas af Berosos som „arabiska“. Måhända är det Burnaburiasherne, som afses med dessa araber [2]). I afsnittet V är regenternes antal 45 riktigt angifna af Berosos. För öfrigt må anmärkas, att då Berosos als icke fäster afseende vid de olika dynastierne, den här förekommande sammanslagningen måhända blifvit utförd i afsikt att karakterisera vissa politiska tidehvarf. Ett sådant politiskt tidehvarf kunde åtminstone afsnittet IV anses vara med sina mångfaldiga förbindelser med Egypten. Då äfven Karaindash hör till detta tidehvarf, torde det vara riktigast att göra afsnittet vid tidpunkten för hans tronbestigning.

Beträffande dynastien A gör Berosos oriktigt ett afsnitt mellan den 10:de och 11:te regenten samt begår dessutom ett lapsus calami. Vi kunna omnämna, att det i själfva verket förekommer öfver dynastien A en tabell, listan „C“, som slutar med den 10:de konungen [3]).

Enligt våra babyloniska konungalängder begynner kassitiska dynastien C:s regering 163 år 9 månader före år 1518 f. Kr., eller år 1682 f. Kr.

Då dynastien H:s årslängd kunnat på siffran bestämmas, och då sakförhållandet, att Marduk-nadin-ahes 10:de regeringsår sammanfaller med det rätta årtalet 1007 f. Kr., utvisar, att vår babyloniska kronologi är riktig åtminstone till sagda tidpunkt, och att den af Rogers gjorda förlängningen af dynastien H och uteslutningen af vissa regentgrupper i dynastien C är felaktig; då öfversiktstalet, som hänför sig till Shagaraktiburiashs regering är öfverensstämmande med konungalistorna, samt då årtalet för Karaindashs tronbestigning, 1518 f. Kr., som kan noggrannt bestämmas, blir kontrolleradt genom synkronismerna, och det sålunda äfvensom med fästadt afseende å Burnaburials II:s ställning finnes skäl till antagandet, att konungalistorna öfver dynastien C äro i sina hufvuddrag riktiga ända upp till det sistnämnda årtalet; och då å andra sidan öfversiktstalet, som angifver dynastien C:s hela regeringstid, icke blir därmed förkortadt, att man gör uteslutningar af vissa konungar inom dynastien, torde man

---

[1]) Jmf. *Lehmann,* Anf. arbete, sidd. 131—144.

[2]) Jmf. *Lehmann,* Anf. arbete, sidd. 136—140, som berör „Kallima-Sins“ bref-vexling mellan Amenofis III. I denna synes „Kallima-Sins“ legitimitet blifva ifrågasatt.

[3]) *Rogers,* Anf. arbete I, sidd. 313—314. Man har antagit, att listan härstammar från den tid dyn. A ännu var på tronen. Detta är måhända icke så fullt säkert!

inse, att det erhållna årtalet, 1682 f. Kr., är att anses tillförlitligt[1]).

Men under sådana förhållanden, då det gäller att anpassa dynastierne A och B på så sätt, att något år af Hammurabis regering — närmare bestämdt, tidigast hans 15:de regeringsår — inträffar år 2081 f. Kr., måste man finna, att dessa två dynastier varit delvis samregerande, ett antagande, som man gjort tidigare redan på grund af yttre formela skäl, beroende på konungalistornas redaktion. Med fästadt afseende å den stora konungalistan „A", som upptager dynastien B oafkortad och i tidsföljd framför dynastien C, men hvarur man får veta ingenting om dynastien A, synes det som vore vår uppfattning om dessa två dynastiers inbördes ställning att föredragas framför Hommels, hvilken försökt utmönstra vissa konungar ur den senare dynastien. Vår uppfattning stödes dessutom däraf, att Hammurabis dynasti, trots tudelningen af dynastien B, icke kommer att öfverskjuta den senare i anseende till regeringstiden. Vidare beredes genom vår uppställning rum för Berosos' „8 mediska usurpatorer". Då Hammurabis dynasti tydligen härstammar från de vestsemitiska länderne, dynastien B åter från Babylonien, kunna de ariska usurpatorerne icke höra till dessa dynastier.

Vi vilja framställa våra babyloniska konungalängder i detaljerad redaktion samt införa i sammanhang därmed några andra data.

Den stora floden i Eufrat-Tigris dalen 2539 f. Kr.

Det med solåret bundna månåret infördt i Babylonien år 2447 f. Kr.

Dynastien X. 8 mediska usurpatorer *2447—2223 f. Kr.* . . . . . . } *Kudurnanhundi I* i Elam eröfrar *Erek år 2280 f. Kr.*

---

[1]) Det må omnämnas, att Lehmann här har årtalet 1688 f. Kr., samt framhållas, att äfven Rogers bibehållit kassitiska dynastiens regeringstid i hufvudsak oförändrad (576 år, pro: 576 år 9 mån). *Lehmann*, Anf. arbete, Tab. III; *Rogers*, Anf. arbete I, sidd. 340—341.

Dynastien A.

Icke-babyloniska konungar.

1.	Sumuabi . .	*2211*—2196 f. Kr.	
2.	Sumu-la-ilu .	2196—2161 f. Kr.	
3.	Zabu . . .	2161—2147 f. Kr.	
	(Usurpatorn Immeru)		
4.	Apil-Sin . .	2147—2129 f. Kr.	
5.	Sinmuballit .	2129—2099 f. Kr.	
6.	*Hammurabi* .	2099—*2081 f. Kr.*	

Babyloniska rikets förening; Babyloniens æra 2081 f. Kr.

6.	*Hammurabi* .	*2081—2044 f. Kr.*
7.	Samsuiluna .	2044—2009 f. Kr.
8.	Ebishum . . .	2009—1984 f. Kr.
9.	Ammisatana .	1984—1959 f. Kr.
10.	Ammisadugga	1959—*1938 f. Kr.*
11.	Samsusatana	*1938—1907 f. Kr.*

Dynastien B.

1.	An-ma-an	*2223*—2163 f. Kr.	
2.	Ki(-an)-ni(-bi) . . .	2163—2107 f. Kr.	Kudurnanhundi II i Elam slagen af Hammurabi omkring 2099 f. Kr. *Kedorla omer* i Elam slagen af Hammurabi *2081 f. Kr.*
3.	Dam-ki-ilu-shu . .	2107—*2081 f. Kr.*	
4.	Ish-ki-bal	*1907*—1892 f. Kr.	
5.	Shu-ush-shi . . .	1892—1868 f. Kr.	
6.	Gul-ki	1868—1813 f. Kr.	
7.	Kir-gal(-dara-bar) . .	1813—1763 f. Kr.	*Samsi-Ramman* I i Assyrien omkring *1750 f. Kr.*
8.	Adara(-kalama) . .	1763—1735 f. Kr.	
9.	A-kur-ul(-an-na) . .	1735—1709 f. Kr.	
10.	Me-lam(-kur-kur-ra) .	1709—1701 f. Kr.	
11.	Ea-ga(-mil)	1701—*1682 f. Kr.*	

Dynastien C.

1.	Gandish	*1682*—1665 f. Kr.	
2.	Agum-Shi	1665—1643 f. Kr.	
3.	Bibeiashi	1643—1621 f. Kr.	
4.	Dushi 9 (19?) år. .	1621—1612 (?) f. Kr.	
5.	Adumetash	1612 (?)—	
6.	Tashzigurmash . .	—	
7.	*Agum-kakrime* . .	— *† 1518 f. Kr.*	Assur-bel-nishe-kisshati i Assyrien.
8.	*Karaindash*. . . .	*1518*— † omkring 1490 f. Kr.	
9.	Kadashman-Bel I. .	—	
10.	Burnaburiash I . .	—	
11.	Kurigalzu I. . . .	—	
12.	Kadashman-Bel II („*Kallima-Sin*“) † omkring 1418 f. Kr.		
13.	*Burnaburiash II* (25 + x år) — omkring	1418—1390 f. Kr.	Assur-uballit i Assyrien omkring 1381 f. Kr. [1]).
14.	Karahardash . . .	—	
15.	Kadashmanharbe I (1 år 9 mån?). (Usurpatorn Shuzigash)		
16.	Kurigalzu II (23 + x år).		
17.	Nazimaruttash.		
18.	Kadashman-Turgu.		
19.	Kudur-Bel (8 + x år).		
20.	*Shagaraktiburiash* † omkring 1325 f. Kr.		Salmanassar I i Assyrien.
21.	[Bibei] ashu II omkring 1325—1318 f. Kr.		

Tuklat-Ninib I af Assyrien, usurpator 1318—1311 f. Kr.

22.	Adad-shum-usur I .	1311—*1273 f. Kr.*
23.	X eller Sibir . . .	*1273*—1247 f. Kr.
24.	Sibir eller X . . .	1247—1230 f. Kr.
25.	Kadasma[nburiash] .	1230—1216 f. Kr.
26.	Gishammeti	1216—1200 f. Kr.
27.	Shagarakti[shuriash] .	1200—1186 (?) f. Kr.
28.	Bibe[iashu] III. . .	1186(?)— 1177 (?) f. Kr.
29.	Bel-shum-iddin . .	1177(?)—1176 (?) f. Kr.
30.	Kadasmanharbe II .	1176(?)—1174 (?) f. Kr.
31.	Adad-shum-iddin. .	1174(?)—1168 (?) f. Kr.

---

[1]) Årtalet har närmare bestämts på grund af uppgifter från israeliternes domaretid till omkring 1381 f. Kr. Se detta kapitel längre fram.

32.	Adad-shum-usur II .	1168(?)—1138 (?) f. Kr.	
33.	Melishipak	1138(?)—1123 (?) f. Kr.	
34.	Marduk-apal-iddin .	1123(?)—1109 f. Kr.	
35.	*Zamamu-shum-iddin*	*1109—1108 f. Kr.*	Assurdaian i Assyrien.
36.	Bel-shum-iddin . .	1108—*1105 f. Kr.*	

Dynastien D.

1.	Ma[rduk?]	*1105*—1087 f. Kr.	
2.	X.		
3.	X.		
4.	X.		
5.	X.		
6.	Nebukadrezar I.		*Tiglat-Pileser I* i Assyrien besegrad af Marduk-nadin-ahe *1007 f. Kr.*
7.	Bel-nadin-apli.		
8.	*Marduk-nadin-ahe* .	*1016—994 f. Kr.*	
9.	Marduk-ahe(?)-irba .	994—992 f. Kr.	
10.	Marduk-shapik-zer-mati (Usurpatorn Adad-apal-iddin)	992—981 f. Kr.	
11.	Nabu-shum(-nadin?) .	981—*973 f. Kr.*	

Dynastien E.

1.	Sibarshipak	*973*—955 f. Kr.
2.	Ea-mukin-zer . . .	954 f. Kr.
3.	Kasshu-nadin-ahe . .	954—*952 f. Kr.*

Dynastien F.

1.	Eulbar-shakin-shum .	*952*—935 f. Kr.
2.	Ninib-kudur-usur . .	935—932 f. Kr.
3.	Silanim-shukamuna .	*931 f. Kr.*

Dynastien G.

1.	X (en Elamit) . . .	*931—925 f. Kr.*

Dynastien H.[1]

1.	Nabu-kin-abli . . .	*925*—889 f. Kr.
2.	(Illegitima konungar?) Shamash-mudammik (8 mån. 10 dag.?).	

---

[1]) Jmf. *Rogers*, Anf. arbete, sid. 345; *Lehmann*, Anf. arbete, Tab. V.

3. Nabu-shum-ishkun I (12 år).
4. Nabu-apal-iddin (31 + x år).
5. Marduk-nadin-shum.
6. Marduk-balatsu-ikbi.
7. Bau-ah-iddin.
8. X.
9. X.
10. X.
11. X . . . . † *754 f. Kr.*

Dynastien I (till Nabonassar).

1. X . . . . tronb. *754 f. Kr.*
2. Nabu-shum-iskhun II † *747 f. Kr.*

Nabonassars æra den 25 Februari 747 f. Kr.

För att stöda beviset därom, att Berosos' tabell besitter kronologiskt värde, hafva vi blifvit föranledda att med tillhjälp af densamma uppställa babyloniska konungalistorna i sin helhet ånyo allt intill Nabonassars æra. Dessa hafva nu kunnat ordnas enligt ett bestämdt system. Systemets riktighet har blifvit bestyrkt af samtliga kända öfversiktstal och synkronismer.

Tidigare framställde vi ett förslag till de egyptiska dynastilängdernes kronologi i afsikt att utvisa, hurusom Septuagintas uttolkare icke varit obekanta med Egyptens historia från och med hyksos' senaste tidehvarf. Härvid benyttjade vi oss af Septuagintas hela årssumma 5156 år, som lemnade oss ledning, huru man skulle komma till Manetos öfversiktstal 3555 år, följde den modärna egyptiska kronologin från Amosis' tider år 1573 f. Kr. framåt samt visade att Maneto-Africanus' hopsummerade tal för vissa afsnitt kunde användas från och med den 18:de dynastien framåt med korrigering af endast Setos II:s regeringsår, hvilka bevisligen äro felaktiga hos Africanus, samt från Amosis tillbaka i tiden utan omändring eller förbättring af Maneto-Africanus' siffror. Här hade Lieblein begått ett fel mot logiken beträffande den 17:de dynastien, som uppenbart måste hafva varit delvis samregerande. I enlighet med denna uppfattning uppgjorde vi förslaget till vår egyptiska kronologi och erhöllo, genom att tillägga till de hittills erhållna åren 1—16:de dynastiernes oafkortade regeringsår, samma summa, 5156, som Septuagintas uttolkare. Under sådana förhållanden — hvilka

fel Maneto-Africanus' lista än må vidlåda — är det bevisadt, att dynastiernes 1—16 regeringsår hafva bibehållit sig oförvanskade i densamma.

Sedan Abrahams æra numera blifvit bestämd, kan man med tillhjälp af detta årtal, 2081 f. Kr., då Abrahams stam synes hafva hört till hyksos' eftertrupper, kontrollera tidpunkten för hyksos' invasion. Vårt årtal härför, 2108 f. Kr., som för öfrigt är detsamma som hos Lieblein, bestyrkes af Abrahams æra. Under sådana omständigheter torde man kunna anse, att vår uppfattning af 17:de dynastiens ställning är riktig.

Genom vår undersökning har parallellismen mellan de egyptiska talen och Septuagintas tal blifvit bevisad. Då uttolkarne hållit sig till Egyptens historia, som de behandlat kritiskt från och med den 17:de dynastien, och då de ända till sagda tidpunkt gjort uteslutningar af samregerande regenter och dynastier[1]), samt då uttolkarne oberoende af bibeln, förlägga israeliternes uttåg ur Egypten till år 1455 f. Kr., är detta att anses betydelsefullt.

Sedan vi på skilda vägar kontrollerat uttågets årtal och härför undersökt olika tidsskedens längd från år 1455 f. Kr. såväl framåt som tillbaka i tiden, må de hittills erhållna resultaten rekapituleras. — Vi hafva antagit, att Jerusalem förstördes af Nebukadrezar II den 10 Ab. 587 f. Kr. samt vid hvarje beräkning uppfattat de bibliska talen som obundna synodiska månår.

1) Septuagintas uttolkare, hvilka enkelt hopsummerat judakonungarnes regeringsår, men förkortat domaretidens öfveriktstal, och hvilka följa den egyptiska solårsberäkningen, förlägga uttåget till 1455 f. Kr. Vid denna tidpunkt regerade Amenofis II.

2) Enligt Josefus' berättelse, Contra Apion I,26, var uttågets farao en Amenofis.

3) Genom att använda oafkortadt det bibliska öfversiktstalet från uttåget till Salomos tempelbyggnad samt de af oss uppställda judiska konungalängderna från tempelbyggnaden till Jerusalems förstöring hafva vi erhållit för uttåget årtalet 1455 f. Kr.

---

[1]) Enligt Rydbergs uppställning af parallellismen mellan de egyptiska talen och Septuagintas tal, skulle uttolkarne hafva uteslutit den 22:dra och 25:te dynastien. Vore antagandet riktigt beträffande 22:dra dynastien, hade uttolkarne varit okunniga därom, att Sesauk I, hvilkens välde sträckte sig från öfre Egypten allt intill Palestina, bl. a. eröfrade Jerusalem. Under samma antagande hade uttolkarne sett endast Africanus' lista, som ännu var oskrifven (inclusive dess fel, 60 år pro 2 år, i Setos II:s regeringsår!), icke Manetos historia, som stod dem till buds.

4) Riktigheten af sagda tidsskedes årslängd i vår judiska konungalista bestyrkes af den judiska verldsæran. För att komma till sitt årtal för „verldens skapelse“ böra kalendermännen hafva användt som detaljpost en årssumma, som motsvarar längden af tidsskedet från Salomos tempelbyggnad till Jerusalems förstöring i vår judiska konungalängd. Då kalendermännen uppställt sin verldsæra, hafva de bland annat hållit sig till den samaritanska bibeltextens tal från Adam till floden, hvilka tal de tilldömt kronologiskt värde.

5) Om man utgår från årtalet 1455 f. Kr., invandrade Abraham i Kanaan enligt bibeln år 2081 f. Kr.

6) Då man tillägger till Abrahams æra den samaritanska bibeltextens tal till Adam[1]) samt till Nabonassars æra, 747 f. Kr., enligt Berosos' babyloniska konungalista tiden från Nabonassar så långt de babyloniska minnena sträcka sig, erhålles en full öfverensstämmelse i de sålunda erhållna tvenne årssummorna. Denna omständighet bevisar, att den samaritanska textens tal äro anpassade efter den babyloniska kronologin. Men under sådana förhållanden måste man antaga, att också den för judarne viktiga tidpunkten för Abrahams invandring, årtalet 2081 f. Kr., som bör nära sammanfalla med utgångsåret för Babyloniens æra, bestämts enligt denna babyloniska synkronism. Enär å andra sidan talen i Berosos' tabell visat sig oförvanskade och äkta, följer häraf, att de måste besitta kronologiskt värde.

7) Ett öfversiktstal i Berosos' tabell afgifver årtalet 2081 f. Kr. Då talet sammanfaller med utgångspunkten för Abrahams æra, och då Abraham är samtida med Hammurabi, som förenade babyloniska riket och gjorde Babel till sin hufvudstad, måste med det ur Berosos' tabell erhållna årtalet afses Babyloniens æra. De två lika årtalen stöda således inbördes hvarandra.

8) Genom att inpassa de babyloniska konungalistorna inom ramen af talen i Berosos' tabell, har tabellens kronologiska värde blifvit ytterligare bestyrkt. Öfverensstämmelse har ernåtts bland annat mellan babyloniska och egyptiska synkronismer från 18:de och 19:de dynastiens tider.

9) Septuagintas uttolkare hafva hållit sig parallelt med Egyptens historia. Denna har dock af dem behandlats fullkomligt okritiskt från 1:sta till 16 dynastien, hvilka dynastiers regeringsår enkelt hopsummerats. Från och med 17:de dynastien hafva uttolkarne gjort uteslutningar af

---

[1]) Cykeln från Abraham till floden 365 år är densamma i bibelkanon och den samaritanska bibeln.

samregerande regenter och dynastier, en omständighet, som bevisas af den af uttolkarne erhållna slutsumman. Att uteslutningarna varit riktiga, synes framgå däraf, att man genom att för öfrigt följa den modärna egyptiska kronologin på denna väg erhåller för hyksos' invasion i Egypten årtalet 2108 f. Kr., ett årtal som är i god öfverensstämmelse med tidpunkten för Abrahams invandring i Kanaan och uppgiften om stammens ströftåg kort därpå till Egypten. Härigenom hafva vi kommit till synkronismer mellan Abrahams, Hammurabis och begynnelsen af hyksos' tidehvarf. Då uttolkarne, såsom vi sett, egt en viss insikt i Egyptens historia, och de förlagt israeliternes uttåg oberoende af bibeln (jmf. punkterne 1 & 2) till Amenofis II:s regering, år 1455 f. Kr., måste de hafva bestämt denna tidpunkt på grund af egyptiska källskrifter.

10) Den s. k. Mernefta-inskriften omnämner „Israelsstam" såsom ett jordbrukande folk i Kanaan omkring år 1253 f. Kr. Stammen Asser omnämmes i Kanaan af tvenne egyptiska konungar redan från omkring 1350 f. Kr.

11) Tel-el-Amarna-brefven omnämna en folkstam, *habiri*, hvilket namn pekar på hebreernes. Detta folk belägrade Jerusalem, och skyndsam hjälp uppgifves vara af nöden, för att rädda staden. Brefven härstamma från Amenofis IV:s arkiv. Denne regerade under åren 1392—1376 f. Kr. Om man utgår från årtalet 1455 f. Kr., erhåller man för intagningen och uppbränningen af Jerusalem af Juda stam, kort efter Josuas död, något af åren omkring 1392—1388 f. Kr.

12) Sesauk I, som regerade omkring 955—934 f. Kr., intog Jerusalem i Rehabeams 5:te regeringsår. Om man utgår från 1455 f. Kr. och bibehåller oafkortadt det bibliska öfversiktstalet från uttåget till Salomos tempelbyggnad, erhålles för Sesauk I:s eröfringståg årtalet 949 f. Kr.

Vi hafva räknat såväl framåt som tillbaka i tiden från år 1455 f. Kr. Samtliga undersökningar och kalkyler utvisa, att uttåget måste hafva timat vid denna tidpunkt. Då vi antagit att Jerusalem förstördes år 587 f. Kr. — icke år 588 eller 586 f. Kr., hvilka tvenne årtal äfven kunde vara möjliga — synes det eventuela felet hafva blifvit begränsadt till högst ett år.

Af hela vår undersökning framgår det otvetydigt, att de bibliska talen afse obundna synodiska månår.

Medan israeliternes, egypternes och babyloniernes äldre kronologi hittills varit mer eller mindre osäker, och årtalen merendels endast ungefärliga, hafva vi genom vår undersökning, utan att våldföra oss på det befintliga siffermaterialet,

erhållit ett antal bestämda och, såsom vi hoppas, icke så litet tillförlitliga årtal, hvilka för öfrigt utvisa en inbördes öfverensstämmelse i de forna folkens tideräkning.

Vi skola öfvergå till tidehvarfvet i israeliternes historia från uttåget till Salomos tempelbyggnad. Då uttågets årtal 1455 f. Kr. icke stödes enbart af uppgiften om Sesauk I:s eröfringståg, utan af hela vår tidigare undersökning, utgör det erhållna årtalet härför, 949 f. Kr., ett kriterium för bedömandet af domaretidens längd. Det bibliska öfversiktstalet 479,1 år (månår) (I Konungab. 6,1) synes måsta anses vara fullkomligt riktigt.

Skärskådar man närmare de bibliska detaljtalen från domaretiden, finner man, att det blir af nöden, för att ur dem erhålla den angifna verkliga årslängden för tidsskedet, göra en stark sammandragning af de enskilda talen, ett sakförhållande, som utvisar att vissa tidsuppgifter beröra samtida händelser. Då öfversiktstalet sålunda utgör ett sammandrag af det hela, är det väl ringa anledning att förkasta det utan vidare. Åter en våldsam förkortning af tidsskedet, på den grund Lepsius och Schmidt förkortat detsamma, synes blifva så mycket mindre påkallad, som äfven detaljtal, sådana som 3, 6, 7, 8, 10, 22 och 23 år, förekomma. Dessutom framgår det, sedan de olika årssummorna inpassats i deras så vidt möjligt rätta ställning inom domaretiden, att inom de för denna tid karakteristiska 40-talen ingå äfven detaljerade årssummor ända till 18, 19 och 20 års längd. För att förklara orsaken till det genomgående 40-talet, kan man därföre icke tillgripa hypotesen, att här vore fråga om ett släktleds antagna medellängd.

Tvärtom synes det som stode vi här inför israeliternes äldre tidmätning, hvilken påtagligen grundade sig på det egyptiska tiotalet [1]) Detta tal synes hafva gifvit israeliterne anledning till att afdela längre tider i 40-års perioder.

Härmed vare det icke sagdt, att ej de återkommande 40-års tidslängderna torde vara angifna mer eller mindre approximativt. Det är dock en helt annan sak, om en tidsuppgift afser ett bestämdt antal år, ehuru angifna i runda tal, och om det är fråga om en årssumma, som i det närmaste motsvarar en verklig tidsperiod enligt gängse beräk-

---

[1]) *Troels Lund,* Lifsbelysning sidd. 56—68.

ningssätt, eller om med årsuppgiften afses ett abstrakt tidsmått, ett släktleds antagna längd. Att 40-talet användts som tidmätare under de tidigare skedena i det israelitiska folkets historia, synes framgå äfven af andra antydningar. Moses' lifstid är afdelad i 40-års perioder. Den stora floden vällde fram enligt Jahvisten under 40 dagar. Moses fastade uppe på Sinai 40 dagar och 40 nätter.

Judarnes sjutal har ännu icke gjort sitt genombrott.

Sjutalet, som erhållits ur fjärdedelen af dagarnes antal under ett månomlopp och som dessutom kan anses vara en astrologisk funktion och beroende på planeternes antal [1]), detta tal är ursprungligen semitiskt och härstammar i sin astrologiska betydelse från Kaldeen. Sjutalet, som småningom undanträngde äfven i Egypten det därstädes tidigare använda tiotalet samt sedermera blifvit allherskande i verlden, befästes hos israeliterne genom Moses' bestämmelse om sabbatsdagen [2]).

Då i Mose lag införts föreskriften därom, att hvart sjunde år skall helgas som sabbatsår samt ett jubelår firas efter tilländalupna 7 × 7 år, synes det betydelsefullt, att icke dessa perioder — utan 40-års perioden — förekomma i tideräkningen under det nu ifrågavarande skedet af det israelitiska folkets historia.

Först längre fram i tiden finna vi hos judarne 7-års och 49-års perioderna i kabbalistiska talserier äfvensom synbarligen använda såsom tidmätare.

Det antydda sakförhållandet synes utvisa, att sabbatsåren antingen försummats under åtminstone större delen af domaretiden, eller att iakttagandet af sådana ännu icke hade blifvit påbjudet. Vi kunna för gången ej utveckla spörsmålet närmare, utan hafva vid detta tillfälle velat förutskicka endast en anmärkning härom.

Då öfversiktstalet är 480 (479,1) och icke 490, blir redan häraf bevisadt dess härstamning från domaretiden. Under sådana förhållanden förfaller Niebuhrs antagande, att talet vore „harmonistiskt", d. v. s. härstammade från de ti-

---

1) Som planeter ansågos solen och månen; däremot voro Uranus och Neptunns obekanta.

2) *Schiaparelli,* Die Astronomie im Alten Testament, sidd. 114—119. *Troels Lund,* Lifsbelysning, sidd. 23—33, 71—74; *Buhl,* Anf. arbete, sidd. 68—70. — Äfven om man godkänner *Wellhausens* uppfattning om „Moses' lagstiftning" (Isr. und jüd. Geschichte, sidd. 29—35), är det ingen anledning att betvifla, att Moses är en historisk personlighet. Detta erkänner äfven Wellhausen, sid. 25. Likaledes måste det anses påtagligt, att firandet af sabbatsdagen påbjudits af honom. Jmf. *Driver,* Anf. arbete, sidd. 32—36 & 39.

der, då judarne efter kaldeernes mönster begynt intressera sig för kabbalistiska cykler. Det må för öfrigt framhållas, att talet förekommer i Konungaboken, icke hos kronisten. Men då det sålunda är omisskänneligt, att talet är af denna höga ålder, måste detsamma tillerkännas vitsord, isynnerhet om öfversiktstalet icke blifvit vederlagdt utan bestyrkt af årtalet för Sesauk I:s eröfringståg till Jerusalem [1]).

Äfven utan att förkorta tiden från uttåget ur Egypten till Salomos tempelbyggnad, är det ytterst svårt att få detaljerna i årsuppgifterna anordnade inom tidsskedets ram. Svårigheterna härvid kunna väl aldrig lösas på ett tillförlitligt sätt. Tidsuppgifter för Josuas regentskap äfvensom för den tid Samuel skötte domarekallet saknas helt och hållet. Eget nog har också uppgiften om konung Sauls regeringsår kommit att falla bort vid den sista redaktionen af Samuels böcker.

Då utläggningarna om det israelitiska folkets daning, om Gosen-jakobitiska stammarnes och Palestina-israelitiska stammarnes sammansmältning till ett folk, inverka intet på vår kronologi, kunna de här förbigås. Daningsperioden har af oss blifvit tillbakaskjuten. Självfva besittningstagandet af landet skedde småningom, hvarunder sammansmältningsprocessen fortfarande pågick. Josuas öfvergång af Jordan måste anses historisk redan på den grund, att infallet skedde från *öster*, icke från söder med Kades som utgångspunkt [2]).

Den äldre bibliska kronologin har att uppvisa en massa olika förslag till årstabeller öfver domaretiden. Dock hafva uppställarne af dessa dels sväfvat i fullständig ovisshet om tiden för uttåget, dels hafva de utgått från felaktiga begynnelseår. I det senare fallet har man erhållit oriktiga kontrollpunkter och ej alltid varit nogräknad om att anpassa

---

[1]) Vår slutledning kvarstår, äfven *om* kronisten sedermera insmugglat i talet 480 år 12 släktled af den öfversteprästerliga familjen. (*E. Stave*, Daniels Bok, Upsala 1894, sid. 163). Kronisten har dock betett sig härvid så oskickligt, att han misstagit sig om öfverstepresten Asaria I och Asaria II, och har härigenom erhållit *15 släktled!* (I Krön. 6,8—10). *Staves* äfvensom *Cornills* (Die siebzig Jahrwochen Daniels 1889, sidd. 16—18) bevisföring därom, att släktleden i verkligheten äro 12, mister sitt värde, då talet 480 år icke härstammar från kronistens tid, hvilken ej ens omnämner detsamma, och då dessa 12 öfversteprester äro kända *endast af kronisten*. Talet 480 år behöfver därföre als icke vara betingadt af 12 släktled, ehuru de 12 släktleden *kunna* vara betingade af talet 480 år.

[2]) I fråga om det israelitiska folkets daningsperiod hänvisas läsaren bl. a. till: *Wellhausen*, Anf. arbete, sidd. 22—26 & 35 ff.; *Cornill*, Anf. arbete, sidd, 47—52. *Spiegelberg*, Anf. arbete, sidd. 13, 43, 44, 49 & 50. *Buhl*, Anf. arbete, sidd. 77—79 ff.

talen i enlighet med den angifna totallängden för tidsskedet. I det förra fallet har man i allmänhet hållit sig till öfversiktstalet, men äfven här gått miste om den kontroll Egyptens krigshistoria eljest hade kunnat erbjuda.

Vi förbigå dessa tabeller [1]), men tillåta oss en anmärkning om en fråga, som är af allmännare betydelse. Man har ansett, att Jefta, och i följd häraf några andra domare efter honom, aldrig dömt hela Israel, utan endast de ostliga stammarne. Detta kan väl dock knappast vara riktigt. Jefta kom till Mispa efter sitt lyckliga krigståg (Domareb. 11,34). Staden ligger i Juda. Han var till en början visserligen icke erkänd af Efraim, men sedan han tilltvingat sig lydnad af stammen, säges det, att han dömde Israel i 6 år (Domareb. 12,1—7). Hade Jefta varit domare endast i Gilead, hade väl ej den sedvänja uppstått i Israel, „att Israels döttrar begräto Jeftas dotter fyra dagar om året.“ Därföre torde Jefta ej böra anses samtida med någon annan domare [2]). Däremot bör väl öfverstepresten Eli, som skötte äfven domarekallet, kunna anses hafva varit under en del af de honom påförda 40 åren enbart öfversteprest. Enligt I Samuelsbok 4,17, 18; 6,1; 7,2—15 förgick en tid af 20 år och 7 månader från Elis död till Samuels styrelse som domare. Denna mellantid utgör anarkins tider [3]).

Ur Egyptens historia vet man, att Kanaan stod i vasallskapsförhållande till Egypten under Amenofis IV:s tider, samt att Setos I och Ramses II företogo upprepade krigståg till de semitiska Medelhafsländerna. Den senare förde bland annat ett 18-årigt krig emot heteerne i Kadesh vid Orontes. Merneftas krigståg omkring år 1253 f. Kr. har redan omnämnts. Om dessa härnadståg förekomma inga antydningar i Domareboken.

Man kunde måhända sammanställa det israelitiska folkets daningsperiod med detta tidehvarf i Egyptens historia. Enhetskänslan är först i sin utveckling. Sammanslutningen mellan de skilda stammarne är i början ringa eller ingen. Först mot slutet af perioden har folket lemnat no-

---

[1]) Den intresserade läsaren hänvisas bl. a. till Lederer och Kinzler, som intagit särskilda tabeller öfver domaretiden, uppställda af olika författare. *C. Lederer,* Die Biblische Zeitrechnung, sidd. 42—48, 61 & 62; *Ad. Kinzler,* Die Biblischen Altertümer, Stuttgart 1893, sidd. 539—540.

[2]) Jmf. *Buhl,* Anf. arbete, sid. 85.

[3]) Se härom närmare i sista kapitlet. — Om Simson må framhållas, att berättelserna om honom hafva en genomgående sagolik, t. o. m. mytisk karaktär. Det historiska underlag berättelserna *måhända* kunna hafva synas beröra endast Dans stam.

madlifvet bakom sig samt öfvergått till jordbruk. Endast enstaka händelser och namn hafvat etsat sig i folkets minne [1]). I självfva verket gingo egypterne, som undanträngde de mäktiga heteerne, till en början snarare israeliternes ärenden tillmötes, än de voro att anses som fiender.

Först från och med Gideon uppträda domare med större myndighet. Denne är väl den första i egentlig mening historiska domare i Israel [2]). Från Gideons tider göras ansatser till dynastibildningar. Antydningar härom erhållas ur Domareboken 8,22 samt ur berättelserna om Abimelek, Elis och Samuels söner.

Förutom den nu antydda kontrollen, som vi komma att finna ej vara af enbart negativ art, erhålles som kontroll ett öfversiktstal från Jeftas tid. Jefta säger till ammoniternes konung, för att bevisa israeliternes bättre rätt till amoreernes land, att israeliterne bott från Arnon till Jabbok i Hesbon och Aroer i trehundra år (Domareb. 11,21—26). Uppgiften, som afser månår, är angifven i ett rundt tal. Självfva intagningen af amoreernes land skedde före öfvergången af Jordan. De hebreiska stammarne kringsvärmade dessa trakter redan under vistelsen i öknen. Vid infallet i Kanaan hade Ruben, Gad och halfva Manasse redan inkräktat delar af sina områden (Josuab. 12,2 & 6; 22,1- 6).

En ytterligare kontroll erhålles ur sabbats- och jubelårsserien, hvars begynnelseår pekar på Samuels regeringstid, och genom hvilken Samuels tidehvarf kan på det noggrannaste bestämmas. Detta meddelas här endast som en upplysning på förhand. Självfva utläggningen af frågan i dess helhet måste uppskjutas till sista kapitlet af vår undersökning.

Vi meddela här ett förslag till tabell öfver tidsskedet från uttåget ur Egypten till Salomos tempelbyggnad. Anordningen kan väl knappast göra anspråk på någon synnerlig tillförlitlighet i detaljerna, men vi våga tro, att tidigare uppställda tabeller näppeligen kunna göra det i större grad.

---

[1]) Jmf. *Buhl,* Anf. arbete, sidd. 83—88.
[2]) *Buhl,* Anf. arbete, sidd. 88—93.

Uppgifterna angifvas.		Månår	Summa månår	Summa julianska år	År f. Kr.
V Moseb. 1,3 & 8,2	Moses i öknen	40	40	38,8	1455—1416
Josuab. 24,29	Josua	25 (?)			
Domareb. 1 kap. & 2,1—19	De äldstes styrelsetid . .	4 (?)			
Domareb. 3,8	Mesopotamiskt öfvervälde	8			(1388—1381)
„ 3,11	Otniel domare	32			
Domareb. 3,14	Moabiternes öfvervälde .	18			(1349—1331)
„ 3,30—31	Ehud och Samager domare	62			
Domareb. 4,3—4	Kanaaniternes öfvervälde	20	169	164	(1272—1253
„ 4 kap. & 5,31	Debora och Barnak . . .	20			
Domareb. 6,1	Midianiternes öfvervälde .	7	27	26,2	(1233—1226) 1416—1226
„ 8,28	Gideon domare	33			
Domareb. 9,6 & 22	Abimelek „ och konung	3			
„ 10,1—2	Tola „	23			
„ 10,3	Jair „	22	81	78,6	1226—1148
„ 10,7—8	Ammoniternes öfvervälde i Gilead 18 år . . .				(1148—1130)
Domareb. 10,7—8; 11,26	Filisteernes maktställning hotfull. — Jefta domare	6			
„ 12,7	Ibsan „	7			
„ 12,8—9	Elon „	10			
„ 12,11	Abdon „	8	31	30,1	1148—1117
„ 12,13—14					
„ 13,1	Filisteernes öfvervälde — Eli „	19,5			
„ 15,20					
„ 16,31					
„ 17 kap.—21 k.	Anarki	20,5	40	38,8	1117—1079
I Samuelsb. 4,17—18					
„ 6,1 & 7,2—15					
„ 7 kap. & 8 kap.	Samuel domare	25,5	25,5	24,8	1079—1054
„ 10 „ —31 kap.	Saul konung	22	22	21,4	1054—1033
II „ 2,10	David, Isboset motkonungar .	2			
„ 5,4—5	David konung	38,5	40,5	39,3	1033— 993
I Krön. 3,4					
I Konungab. 2,11					
I Konungab. 6,1	Salomo „ till tempelb.	3,1	3,1	3	993— 990
	Summa	—	479,1	465	—

Årsuppgifter för Josua, Samuel och Saul saknas i de bibliska böckerne. Då Josua redan i början af ökenvandringen var Gosenstammarnes fältherre, och han dog vid 110 års ålder, kan han anses hafva lefvat omkring 25 år, efter öfvergången af Jordan. Talet är lånadt ur Josefus (Arch. Jud. V,1). Josefus' tal är i full öfverensstämmelse med Tel-el-Amarna-brefven och uppgiften i Domareboken 1,8, att Juda stam kort efter Josuas död uppbrände Jerusalem.

Det år Samuels styrelse begynner, utgångspunkten för jubelårsserien, hvarom närmare i 7:de kapitlet, hvilket år anknytes till tideräkningen af I Samuelsb. 4,17—18, 6,1 och 7,2, bör vara år 1079 f. Kr. (1078,3). Till denna tidpunkt synes den allmänna botgöring måsta förläggas, hvarom förmäles i I Samuels bok 7,2. Uppgiften härom vinner i värde, då man måste anse, att I Samuelsbok från kapitlet 4 till 7,1 är af hög ålder [1]. Utgående från detta årtal, erhåller man för Samuel och Saul 47 1/2 år tillhopa. Af dessa hafva 22 år påförts Saul. Härvid hafva vi följt den ena af Josefus' tvenne olika uppgifter om Sauls regeringstid (Arch. Jud. VI,14) [2].

Att Saul i verkligheten regerat 22 år, kommer att framgå i 5:te kapitlet.

Sedan begynnelseåret för Samuels styrelse bestämts och Josua påförts 25 år, återstår 4 år för „de äldstes" styrelse, hvarom omnämnes i Domareboken 1 och 2 kapitlen. De äldstes styrelse har väl i verkligheten varat under folkets hela daningsperiod, afbruten endast då och då af mera framstående män, men då detta afsnitt i domaretiden synes följa den *efraimitiska tideräkningen* [3]) och för öfrigt är den

---

[1]) *Driver*, Anf. arbete, sidd. 188, 197. *Schück* (Världslitteraturens historia, II, sid. 338) anser att dessa kapitel äro fragmenter, som härstamma ur *tempelkrönikan*.

[2]) Josefus säger (Arch. Jud. VI,13), att Samuel styrt Israel 12 år före Saul, samt att han under dennes regering varit domare i 18 år. Vidare säger Josefus (Arch. Jud. VI,14), att „Saul regerade 18 år, medan Samuel lefde, och efter hans död 22 år". På ett annat ställe säges (Arch. Jud. X,8), att Saul regerat 29 år.

Vi komma att finna i 5 kapitlet, att Josefus enkelt hopsummerat domaretidens årsuppgifter. Vid samma tillfälle blir det ådagalagdt, hvarföre Josefus har motsägande uppgifter om Sauls regeringstid. För öfrigt kan det icke vara riktigt, att Samuel dött 22 år före Saul. Tvärtom framgår det ur de bibliska berättelserna, att Samuel, som fortsatte att handhafva domarekallet äfven under Sauls regering (I Samuelsb. 7,15) och var dennes främste rådgifvare, afgick med döden endast några få år före Saul. Redan detta sakförhållande bevisar, att Josefus' uppgifter om Samuels styrelsetid ej kunna tillmätas något värde.

I Apostlagärningarna (13,21) uppgifver Paulus, sedan han omnämnt, att domaretiden från Josua till Saul varat omkring 450 år, att Saul regerat 40 år. Begge dessa tal bero på en enkel addition, som förekommer äfven hos Josefus. Regeringstiden för Saul är hos Paulus samma felaktiga tal 18 + 22 som äfven hos Josefus. Också säger *Lederer* (Die Biblische Zeitrechnung, sid. 30) att uppgifterna i Apostlagärningarna ej hafva större kronologiska värde än de hos Josefus.

[3]) Jmf. Domareb. 3,27 & 30; 4,4—6; 5,31. Då Josuas välde sträckte sig ända till den heteiska staden Hebron (Josuab. 14,13—15), motsäges icke vårt antagande af uppgiften om Otniel (Domareb. 3,9—11). Se äfven *Buhl*, Anf. arbete, sidd. 70 & 71 i fråga om Josuab. samt sidd. 79, 80, 83—85.

enda befintliga, måste man hålla sig till densamma, för att kunna fastställa de i egentlig mening historiska domarnes ungefärliga ställning inom tidsskedet.

I vår tabell har erhållits för vistelsen i öknen åren 1455—1416 f. Kr. samt för Jeftas uppträdande årtalet 1148 f. Kr. Då det runda öfversiktstalet, 300 månår, motsvarar 291 julianska år, låter tabellen godt försvara sig härutinnan. Amoreernes land skulle hafva intagits af hebreerne, om man räknar fullt 300 månår, omkring 16 år efter uttåget.

Vi skola jämföra tabellen med tillhjälp af synkronismer. Sedan Syrien och Palestina af Tutmosis III gjorts till ett lydland under Egypten, hade egypternes inflytande inom dessa länder försvagats under Amenofis III:s tider (1427—1392 f. Kr.). Josua öfvergår Jordan. Amenofis IV (1392—1376 f. Kr.), kättarkonungen, som intresserade sig för konst och vetenskap samt ville med våld införa i Egypten den rena solgudens dyrkan, egnade förhållandena i de semitiska länderne ingen uppmärksamhet. Jerusalem uppbrännes af Juda stam under något af åren omkring 1392—1388 f. Kr., rundt taget omkring år 1390 f. Kr.

Den mesopotamiska konungen Kusan-Risataim (Domareb. 3,8) intränger i Medelhafsländerne omkring åren 1388—1381 f. Kr. Mesopotamiska riket, hvars hufvudstad torde hafva varit Haran, underkastade sig assyrerkonungen Assuruballit [1]). Denne som var morfar till babylonerkonungen Kadashmanharbe I, måste hafva regerat under Burnaburiash II:s eller Karahardas tider, d. ä. omkring år 1390 eller 1380 f. Kr. [2]). Samtidigt upplefver den egyptiska hierarkin kättarkonungens upprörda och utåt okrigiska tider.

Moabitiska förtrycket förlägges af bibeln till omkring åren 1349—1331 f. Kr. I Egypten herskade den krigiska konnngen Setos I (1352—1324 f. Kr.). Han berättar att „arffienden“ (ökenstammarne på halfön Sinai?) „äro i uppror och stå på berget (?) i Palestina“. Denne konung rensade det sydliga Palestina från röfvarstammarne [3]). Vi finna häraf, att Egyptens arffiende äfven varit fiende till hebreerne, hvilka sammanfattat dessa tider af oroligheter och örlig till 18 år.

Ramses II (1324—1258 f. Kr.) undanträngde under ett 18-årigt krig heteerne ända upp till Orontes' stränder. Kri-

---

1) *Rogers,* Anf. arbete, II, sidd. 6—9 ff.

2) *Lehmann,* Anf. arbete, sid. 70, anm. 4. Jmf. våra babyloniska konungalängder, där vi på grund af det nu erhållna årtalet hänfört Assuruballits regering till omkring år 1381 f. Kr.

3) *Spiegelberg,* Anf. arbete, sidd. 35 och 54, anm. 28).

get pågick under åren 1321—1303 [1]) f. Kr. Efraim torde utan vidare hafva erkänt Egyptens öfverherskap och lefvat i lugn (Domareb. 3,30).

Merneftas krigståg år 1253 f. Kr. synes hafva varit framkalladt däraf, att de nordligare kanaaniterne börjat röra på sig omkring åren 1272—1253 f. Kr. Ramses II satt i lugn i sitt rike sedan år 1303 f. Kr. Dock voro de syriska länderna under egyptisk öfverhöghet — åtminstone till namnet, tillägger Sayce — under Ramses II:s hela regering [2]). Äfven „Israels“ stam kom att lida af Merneftas fälttåg tillsammans med kanaaniterne. Dessa sakförhållanden förklara, huru de bibliska berättelserna, trots „kanaanitiska öfverväldet“, kunnat säga att landet hade en (omkring) 80-årig fredstid (Domareb. 3,30).

Det israelitiska folkets daningsperiod kunde anses afslutad senast vid tidpunkten för Gideons uppträdande, samt sålunda förläggas till omkring åren 1416—1226 f. Kr. Tanken om Israels enhet uttalas redan i Deboras sång (Domareb. 5,7), säger Buhl [3]).

Efter Merneftas död, omkring 1238 f. Kr. regerade Setos II i två år. Härpå följer en svaghetsperiod för Egypten. Arisus vilda nomadstammar infalla i Nillandet och beherska det en längre tid. En allmän villervalla råder i Medelhafsländerna. Israeliterne betryckas af midianiterne omkring åren 1233—1226 f. Kr., tills de befrias af Gideon. Denne styr landet, oafhängig af Egypten och med större myndighet än någon tidigare domare, ända till sin död omkring år 1194 f. Kr. Hans efterträdare Abimelek utropas till och med till konung (Domareb. 9,6), men dödas efter 3 år, omkring år 1191 f. Kr.

Häremellan hade Egypten besegrat Arisus nomadstammar under Setnecht, grundaren af den 20:de dynastien. Denne herskade såsom själfständig regent i ett års tid, omkring 1200—1199 f. Kr. Han efterföljdes af Ramses III, som regerade omkring 1199—1167 f. Kr. I denne konungs 8:de regeringsår öfvergick en formlig folkvandring Nordsyrien och Palestina. Ramses III gjorde ett fälttåg till Palestina och slog de anryckande stammarne omkring 1191 f. Kr. Det egyptiska namnets glans var återupprättadt för ett

---

[1]) *Wallis,* Verldshistoria I, Egypten af Lieblein, sid. 23 och 29.

[2]) I *Sayce,* Talande stenar (sidd. 65—66), anföres en egyptisk mohars berättelse om sin resa genom Medelhafsländerna mot slutet af Ramses II:s regering. Skildringen berör de större städerne och moharens egna upplefvelser på resan.

[3]) *Buhl,* Anf. arbete, sid. 103.

ögonblick. Efter Ramses III:s död faller Egypten i en långvarig vanmakt [1]).

I Israel uppstod efter Abimeleks död domaren Tola „till Israels frälsning“ (Domareb. 10,1), men det är numera als icke fråga om att utropa honom till konung. Storhetsdrömmarne hafva fått vika för långa tider framåt. Egypten är mäktigt ånyo. Efter dess inråkade lägervall, uppstår som en hämsko för israeliterne det filisteiska förbundet.

Vi hafva sett, att det mesopotamiska öfverväldets slut sammanfaller med assyrerkonungen Assur-uballits seger öfver mesopotamiska riket. Denna synkronism jämte den erhållna tidpunkten för Jerusalems uppbränning af Juda stam i belysning af Tel-el-Amarna-brefven utgöra ovedersägliga bevis därför, att vi äro på rätt spår. Vi hafva erhållit en öfverensstämmelse mellan israelitiska, egyptiska och assyrisk-babyloniska synkronismer. Setos I:s härnader sammanfalla med moabiternes plundringståg, Merneftas krigståg med slutet af kananiternes öfvervälde. Det synes som om Egypten varit det välde, som under dessa tider i allmänhet upprätthöll ordning i Medelhafsländerne, hvilka tidtals voro i vasallskapsförhållande till detta rike. Däremot synes den kraftiga Gideons själfrådiga styrelse blifvit möjliggjord därigenom, att Egypten under hans tid låg underkufvadt. Att faraonernes krigståg systematiskt förtigas i domareboken, ehuru själfva tidpunkterna för dessa angifvas, *synes bero på en senare, deuteronomistisk uppfattning*, med hvilken det ej var förenligt att låta israeliterna hafva underlydt Egypten, sedan de blifvit befriade „ur träldomens hus“.

Ur vår undersökning af israeliternes domaretid har erhållits några årtal, hvilka sammanfalla med de egyptiska. Dessa stöda inbördes hvarandra och lemna sålunda kontroll äfven öfver vårt förslag till uppställning af de egyptiska dynastilängderna från 18:de dynastiens början till 20:de dynastien och Ramses III:s regering. Efter detta bör hvarje tvifvel om riktigheten af de astronomiska beräkningarna beträffande Amenofis I:s och Tutmosis III:s regeringstider vara uteslutet.

Förrän vi gå vidare, torde det vara skäl att göra en kort sammanfattning af heteernes tidigare historia. Heteerne, som kommo från norr, utsträckte vid tidpunkten för hyksos' invasion sitt välde ända till Hebron. De ur Egypten fördrifna hyksos trängde dem sedermera tillbaka åt norr. Därföre kunde Josua intaga Hebron. Under Ramses II:s tid be-

---

[1]) *Niebuhr*, Chronologie, sidd. 49—50; *Cornill*, Anf. arbete, sid. 46.

gränsades heteernes välde till länderne mellan Orontes' och Eufrats stränder.

Kort efter Ramses III:s död, omkring år 1148 f. Kr., omnämnas filisteerne för första gången som en farlig fiende för israeliterne. Cornill ställer desses uppträdande i samband med folkvandringen i början af Ramses III:s regering [1]). Jefta, Ibsan, Elon och Abdon lyckas ordna förhållandena i Israel och sålunda stäfja filisteernes makt för en tid, men efter den sistnämndes död är öfvermakten afgjordt hos filisteerne till Samuels och Sauls tider. Tunga år upplefvas; efter den svage Elis död är det fullständig anarki i landet.

Först Samuel återinför ordning i Israel, utan att dock mäkta ernå en säker jämnvikt mellan israeliterne och filisteerne. Sedan folket samlats kring den stridbare Saul, som koras till konung öfver landet, och han med framgång värjt sitt rike mot filisteerne, hvilkas välde begränsas, kunde detsamma ernå sin maktställning under David och Salomo.

Salomos tempelbyggnad påbörjades den 2 Ijjar 990 f. Kr. Templet invegs den 8—15 Tishri 983 f. kr. (I Konungab. 6,38; II Krön 7,9—10).

Då templets æra måste räknas från den dag templet på Sion stod i sin glans, är den 8 Tishri 983 f. Kr. att anses som utgångspunkten för denna æra. Davids och Salomos lysande tidehvarf bör ställas i samband med egyptens djupa förnedring. Ungefär samtidigt ernår Assyrien en betydande politisk ställning och begynner uppträda som eröfrare i vester.

Ehuru det af oss antagna årtalet för Jerusalems förstöring blir närmare bestämdt först i nästa kapitel, kunna vi på grund däraf, att vi erhållit för Sesauk I:s segertåg till Jerusalem det årtal, som af senare forskare allmänt ansetts riktigt, redan nu, för att icke vidare behöfva återkomma till tidsskedet från uttåget till tempelbyggnaden, uppräkna de kronologiska data, som hittills erhållits enligt oförändrade hebreiska tal.

Det hebreiska folkets urtid.

Abrahams invandring i Kanaan; *Abrahams æra 2081 f. Kr.* (2080,5).

De hebreiska stammarnes inflyttning i Egypten 1872 f. Kr.

1) *Cornill,* Anf. arbete, sidd. 46—47. Skillnaden mellan filisteerne och semitar i allmänhet synes hafva varit ringa eller ingen. Jmf. *Buhl,* Anf. arbete, sidd. 22—23.

Uttåget ur Egypten; *uttågets æra den 14 Nisan 1455 f. Kr.*
De hebreiska stammarne i öknen 1455—1416 f. Kr.

Moses † 1416 f. Kr.

Domaretiden.

De hebreiska stammarnes öfvergång af Jordan; Josua 1416 f. Kr.
Det israelitiska folkets daningsperiod omkring 1416—1226 f. Kr.
Juda stam uppbränner Jerusalem omkring 1390 f. Kr.
Mesopotamiskt öfvervälde omkring 1388—1381 f. Kr.
Assur-uballit besegrar Kusan-Risataim omkring 1381 f. Kr.
Merneftas krigståg till Medelhafsländerne 1253 f. Kr. [1])
Israeliternes öfvervikt omkring 1226—1148 f. Kr.
Gideon domare omkring 1226—1194 f. Kr.
Abimelek domare och konung omkring 1194—1191 f. Kr.
Ramses III:s omkring 1199—1167 f. Kr.
Ramses III:s krigståg till Medelhafsländerne omkring 1191 f. Kr. [2]).
Filisteernes maktställning hotfull omkring 1148—1117 f. Kr.
Jefta domare omkring 1148—1142 f. Kr.
Filisteernes öfvervälde omkring 1117—1079 f. Kr.
Eli domare och öfversteprest † 1099 f. Kr.
Samuel domare 1079—1054 f. Kr. (1078,4—1053,6).

Israels och Juda gamla rike.

Saul 1054—1033 f. Kr. (1053,6—1032,2).
David 1033—993 f. Kr. (1032,2—992,8).
Isboset motkonung i Israel 1033—1031 f. Kr.
Salomo 993—954 f. Kr. (992,8—954).
Tempelbyggnaden påbörjad den 2 Ijjar 990 f. Kr.
Templets æra den 8 Tishri 983 f. Kr.

[1]) I Merneftas 5:te år enligt egyptiska källor.
[2]) I Ramses III:s 8:de år enligt egyptiska källor. Ramses III:s regeringstid 32 år.

IV.

Förrän de bibliska årsuppgifterna från Israels och Juda gamla rikes tider jämföras med assyriska och babyloniska årtal, är det af vikt att kontrollera årtalet för Jerusalems förstöring. Äfven om kontroll kunde erhållas på grund af assyrisk-babyloniska kalkyler och med tillhjälp af den egyptiska historien, komme resultatet att utgöra endast det yttre beviset och vore därföre af annat värde för vårt kronologiska system, än om kontrollen kunde erhålles också ur judarnes egna tidsuppgifter. Dessutom kan man på grund af den assyrisk-babyloniska tideräkningen knappast få årtalet i fråga bestämdt noggrannare, än på ett år nära.

Det är påtagligt, att kalendermännen, Samuel och Hillel d. y., känt till anknytningsåret från antingen Jerusalems förstöring eller exilens slut (exilens æra) till Seleukidernes æra. Enligt den judiska kalendern kan dock årtalet för Jerusalems förstöring antagas med ungefär lika rätt till 586 f. Kr. (585,5) som till 587 f. Kr. (586,5), — hvilket senare af oss användts — beroende därpå, huru Sems år efter floden skola beräknas. Det år man möjligen kunde tillägga Sem efter floden, utöfver hvad honom åsatts, inverkar endast på årtalet för Jerusalems förstöring, icke på tempelæerans längd. Ty om man öfverföre detta år på tempelæran, borde i och med detsamma äfven konungarnes sammanlagda regeringstid i Israels och Juda riken förlängas jämsides såväl i bibeln som i Septuaginta med ett helt år, ett tilltag hvartill vi sakna fog och berättigande.

Judarnes heliga skrifter, som gifva bestämda fortlöpande årsuppgifter från urtiden ända till Jerusalems förstöring, göra här ett tvärt afbrott. Från tiden efter exilens slut erhållas endast enstaka tidsuppgifter i Esras och Nehemias böcker, samt sedermera i de Makkabeiska böckerna, från frihetskampen emot Antiokernes herravälde i Syrien.

Ett undantag härifrån utgör måhända Daniels bok, som jämte förutsägelser om den tillkommande Messias, synes, anknytande sig till exilens dagar, angifva äfven historiska

data från det syriska väldets tider, hvilka uppgifter om särskilda tidsskeden uttryckas i kabbalistiska talserier.

Att på fullt allvar taga i tu med de talserier i Daniels bok, hvilka synas anspela på verkliga tilldragelser under frihetskampen, för att försöka fastställa deras värde i siffror och årtal, kan vid första anblicken väl synas resultatlöst, i alla fall icke vetenskapligt. Dock hafva sansade forskare, såsom Wolf och Cornill, ej aktat det ovetenskapligt att söka erhålla lösning till de hemliga talen [1]). Äfven framskymta här kända historiska tilldragelser, betecknande karaktärsdrag af personer, dynastier och tidsskeden, som för den uppmärksamme, fördomsfria läsaren gifva en antydan om, att äfven bestämda årsuppgifter torde ligga fördolda i denna österländska irrgångssal, som förefaller honom så fantastisk.

Dessutom tycker sig granskaren finna att två, måhända flera af talserierna hafva afseende på samma tidpunkt, ehuru dessa uttryckas med olika talkombinationer.

Vore detta fallet, borde det ej vara omöjligt att upptäcka nyckeln till de olika talens betydelse.

Vi vilja vedervåga försöket. Lyckades vi häri, kunde man måhända erhålla uppgifter af kronologiskt värde icke endast för utredning af det närmast till hands liggande spörsmålet, utan äfven för uppfattning af vissa andra mystiska tidsbestämmelser, som här och där ligga kringspridda i de bibliska böckerne.

Af gamla testamentets större profeter hafva Daniel och Hesekiel upplefvat fångenskapen i Babel. Enligt Daniels bok uppfostrades Daniel vid Nebukadrezar II:s hof och bevittnade Babels eröfring af perserne.

Dessa två profeters stil, huru olika! Hesekiel ljungar sin vredes åska öfver det genstöriga, afgudadyrkande släktet af judar vid elfvarne i Babel, styrker dem ånyo, hotar med förstöring alla kringliggande folk, ett hvart i sin tur och ordning.

I Daniels bok däremot förekomma så godt som intet af för judarne viktiga händelser under fångenskapen. Förra delen innehåller hufvudsakligast berättelser om Daniels fromhet, lärdom och siareförmåga. Han ernår en hög ställning

---

[1]) *Erik Stave* (Daniels bok, Upsala 1894 sid. 145) säger i fråga om årsveckorna i Daniels bok: „Hvad Keil och Kliefoth anfört för att visa, att vi här ha att tänka på symboliska tider af okänd utsträckning, torde numera icke finna tilltro i många kretsar". *R. Wolf* (Siebzig Wochen Daniels, 1889) och *Cornill* (Die Siebzig Jahrwochen Daniels, 1889) hafva näppeligen lyckats lösa talen i Daniels bok.

vid det babyloniska hofvet och lyckas bibehålla densamma äfven under persernes herravälde. I förra delen af Daniels bok ingå dock förutsägelser, som afgjordt synas anspela på politiska förhållanden under fångenskapens tid äfvensom på Babels fall.

I senare delen af Daniels bok ingå förutsägelserna om det instundande Messiasriket äfvensom synerna om olika verldsväldens uppkomst och förfall, hvilka riken merendels jämföras vid skilda djur och städse bibehålla det karakteristiska fyratalet. Synerna angifvas sedda dels under fångenskapens tider, dels kring tidpunkten för exilens slut. Att större delen af dessa beskrifver sig från betydligt senare datum, finner man dock med lätthet.

I 11:te kapitlet skildras med realistisk noggrannhet en konung i det fjärde riket. Hvilken säkerhet i detaljerna! Från Darejaves' af Medien tider är det tre konungar i Persien. (Enligt den bibliska uppfattningen regerade „Darejaves af Medien“ en kortare tid efter Babels fall och före Kyros, [Danielsb. 1,21, 6,28 & 9,1]). Den fjärde konungen af Persien, som är rik och stark (Xerxes), skall bekriga Javans rike (Grekland). En väldig konung skall uppstå och regera med stor makt (Alexander den store); hans rike skall brista sönder och blifva deladt efter himlens fyra vädersträck; dock skall det ej tillfalla hans afkomlingar, men väl hans furstar (Danielsb. 11,1—5).

Sedermera skildras förhållandena mellan konungen i Nordlandet och i Söderlandet, hvilket uttryckligen säges afse Egypten (Danielsb. 11,7, 8, 11 & 42), alltså Ptolemaiernes rike. Nordlandet blir sålunda angifvet såsom Syrien, Seleukidernes och Antiokernes välde. Om dessa konungars strider och förehafvanden sinsemellan afgifvas noggranna uppgifter, för så vidt desamma äro af intresse för det härliga landet (Palestina). En af Nordlandets konungar, en föraktlig man, som bedrifver svek, (Danielsb. 11,21—23), skall oskära helgedomens fäste (Jerusalem) och afskaffa det dagliga offret samt uppställa förödelsens stygelse (Danielsb. 11,31). Dem som hafva kränkt förbundet, skall han med hala ord locka till helt affall (Danielsb. 11,32); men de af folket, som känna sin Gud, de förståndiga, skola blifva hemsökta med svärd, eld och fångenskap (Danielsb. 11,33). Medan denne konung är i Egypten, skall han förskräckas af rykten och återvända med vrede; han skall uppslå sitt palatstält mellan hafvet och helgedomens härliga berg. Men han går till sin undergång, och ingen skall finnas, som hjälper honom (Danielsb. 11,42—45).

I 8:de kapitlet är denne konung ytterligare karakteri-

riserad. — En konung skall uppstå i ett af de riken, som uppstått ur konungens af Javan (Grekland) rike, en fräck och arglistig konung (Danielsb. 8,21—23), som skall fördärfva många och jämväl de heligas folk (Danielsb. 8,24). Han skall lyckas med sitt svek och uppsätta sig äfven emot furstarnes furste (Danielsb. 8,25), borttaga det dagliga offret och förstöra helgedomen (Danielsb. 8,11). Hans rike skall varda stort söderut och österut och åt det härliga landet till. Han själf skall utan menniskohand varda krossad (Danielsb. 8,9 & 25).

I dessa syner äro händelserna naturligt och konkret utvecklade. Här talas om det härliga landet (Palestina), det heliga berget (Sion) och om förbundets folk (judarne), om Egypten, Javan, skepp från Kittim (Kypros) samt Edom, Moab och Ammon, dessa judarnes gamla arffiender. Att ur dessa berättelser uppkonstruera en allegori, vore meningslöst. Att anse dessa syner härröra från exilens tider, vore att antedatera desamma.

Då man jämför den fräcka, arglistiga konungens göranden och låtanden med Antiokos IV Epifanes', enligt berättelserna i Makkabeerböckerna, där hans framfart utförligt skildras, hans oskärande af templet, hans återkomst från Egypten till Jerusalem, där folket upprest sig på grund af det falska ryktet om hans död, äfvensom hans kvalfulla ändalykt (II Makkab. 9 kap.), blir det fullt tydligt, att denne konung här afses. I självfva verket erkännes detta ganska allmänt [1]).

Då den mäktige konung, som beskrifves i 7:de kapitlet, „föröder den Högstes heliga“ och „tager sig före att förändra tider och lag“ (Danielsb. 7,25) och då Antiokos IV Epifanes, sedan han infört beläten i Sions tempel, förbjöd judarne deras gudstjänst äfvensom efterföljandet af yttre af Mose lag beroende kultformer samt införde den makedoniska kalendern i landet [2]), är äfven här otvifvelaktigt fråga om samma konung, som i de två andra synerna [3]).

---

[1]) Detta säges uttryckligen äfven af Josefus. (Arch. Jud. X,11). I fråga om Daniels förutsägelser om det syriska väldet säger han: „Detta inträffade i verkligheten. Vårt folk utstod allt det onda under Antiokos Epifanes, och det enligt Daniels syn och det han skref härom många år förut.“

[2]) I Makkabeerböckerna följer tideräkningen det egyptisk-makedoniska solåret.

[3]) Om Daniels bok säger *Driver*, att den mening, att boken vore ett verk af Daniel själf, kan omöjligt upprätthållas. Inre grunder tyda med ovedersäglig beviskraft därpå, att Daniels bok ej kunde hafva blifvit skrifven tidigare än omkring år 300 f. Kr. och detta endast i Palestina,

De syner i Daniels bok vår undersökning afser, innehålla följande tidsbestämmelser.

1) *9 kapitlet.* I Darejaves', Ahasveros' sons, första regeringsår — hans som var af medisk härkomst och blifvit konung öfver kaldeernas rike — *gaf Daniel akt* i skrifterna *på antalet af de år*, med afseende på hvilka Jehovahs ord skedde till profeten Jeremia, *att Jerusalems ödeläggelse skulle vara i 70 år.* Daniel vände sig då i bön till Herren.

Genom engeln Gabriel erhöll Daniel upplysning om, att det är bestämdt sjuttio veckor öfver Daniels folk och hans heliga stad till den eviga rättfärdighetens framställande och till det allra heligastes smörjande; samt att *från den tid, då ordet utgick att återställa och att uppbygga Jerusalem*, till en smord furste äro sju veckor; och *under sextiotvå veckor skall Jerusalem vara återställdt och bebyggdt med sina gator och vallgrafvar,* om ock i tider af trångmål (Danielsb. 9,1, 2, 24—25).

2) *10—12 kapitlen. I den persiske konungen Kores', tredje regeringsår* fick Daniel en uppenbarelse genom engeln Gabriel. Fursten för Persien hade stått emot Gabriel *under tjugoen dagar,* hvarefter Gabriel besegrade perserkonungen (Danielsb. 10,1 & 13). Dessförinnan hade Darejaves af Medien regerat åtminstone ett år (Danielsb. 11,1). I 11:te kapitlet omtalas den svekfulla, föraktliga konung, hvarom tidigare omförmälts. I 12:te kapitlet gifvas upplysningarna om synen.

---

och är det åtminstone *sannolikt,* att boken författats år 168 eller 167 f. Kr. vid tiden för Antiokos Epifanes' förföljelse. Från 7:de kapitlet framåt innehar Antiokos Epifanes en framträdande rol. Med konungen i 8:de och 11:te kapitlen afses afgjordt denne konung. Sådant arbetet nu föreligger oss, synes det vara ett verk från Antiokos Epifanes' tid. Boken torde dock stöda sig på *traditionel grundval.* Daniel är att anses som en historisk personlighet. Författaren af Daniels bok torde hafva egt till sitt förfogande *äldre skriftligt material.* „Es ist jedenfalls wahrscheinlich dass er sich zu den Schilderungen in 2—7 irgend eines Werkes oder irgend welcher Werke bediente, worin die Geschichte Babyloniens im 6. Jahrhundert v. Chr. behandelt wurde.“ Kapitlen 1—6 utvisa, hvem Daniel var. Kapitlen 7—12 innehålla framtidssynerna. — Det är icke afgjordt, att ej hufvuddragen i boken kunna härstamma från samma tid som Krönikan. — Äfven så måttfulla i sin kritik, som *Delitsch, Riehm, Lücke, Strack, Schlottmann, Schürer, Briggs* m. m. hafva antagit, att Daniels bok är ett alster af Antiokos Epifanes' tid. (*Driver* Anf. arbete, sid. 534, 528—537, 546—548 och 552). Jmf. äfven *A. E. Larsen,* Profeten Daniel og Esthers Bog, sidd. 3—47 och *Erik Stave,* Daniels bok, Upsala 1894, sidd. XIV—XXX; sid. 212 ff. — Vi skola sedermera återkomma till detta spörsmål. Tills vidare anse vi, att Daniels bok erhållit sin nuvarande form under Makkabeernes tidehvarf.

Efter *en tid och* (*några* [1])) *tider och en half tid,* när det heliga folkets makt blifvit krossad i grund, skall ett lyckligt tidehvarf ingå (Danielsb. 12,1, 3 & 7).

3) *8:de kapitlet. I konung Belsazars tredje regeringsår* såg Daniel en syn om striden mellan konungen af Medien-Persien och konungen af Javan (Grekland) (Danielsb. 8,20, 21). Det senare riket skall brista sönder. Ur ett af de nya rikena skall uppstå en fräck och arglistig konung, som skall fördärfva de heligas folk, borttaga det dagliga offret och förstöra helgedomen. Synen om det dagliga offret och förtrampandet af helgedomen afser *tvåtusen trehundra aftnar-morgnar;* därefter skall helgedomen komma till sin rätt igen (Danielsb. 8,1, 11, 13, 14 & 20 24).

4) *7:de kapitlet. I den babyloniska konungen Belsazars första regeringsår* såg Daniel en dröm om fyra riken. Det fjärde af dessa var fruktansvärdt och starkt, det uppslukade, krossade och söndertrampade allt. Tio konungar skola uppstå i detta rike; efter dem skall uppstå en annan, som skall vara olik de förre och som skall nedslå tre konungar. Denne skall tala ord emot den Högste och förtrycka den Högstes heliga och skall taga sig före att förändra tider och lag; och de skola *gifvas i hans hand för en tid och* (*några* [1])) *tider och en half tid* (Danielsb. 7,1, 23, 24—25).

Tidpunkten, därifrån tidsskedet skall beräknas, är i 7:de och 8:de kapitlen Belsazars 1:sta och 3:dje regeringsår. Här fans intet att fördöljas, då ju Belsazars regering var i och för sig obekant. Därföre kunde sakförhållandet sägas ut tydligt och med oförtäckta ord. Ehuru äfven Belsazars 1:sta regeringsår finnes uttryckt i de dolda talen i Daniels bok, må detta lemnas tills vidare åsido. De två andra synerna i 9:de och 10:de kapitlen hänföra sig till en tidpunkt, som afsiktligt invecklas genom motsägelser, bortresoneras, förklaras vidlyftigt för att ånyo fördöljas. Vi befinna oss inom kabbalans område. Men också är tidpunkten, därifrån beräkningen skall utgå, här alltför allmänt bekant. I den ena af synerna (i 9:de kapitlet) säges dock uttryckligt (9,25), att utgångsåret är exilens slut.

Emellertid hafva de skenbara motsägelserna äfven en annan betydelse, hvarom närmare längre fram. Också låta de förklara sig. Nyckeln härtill är lemnad redan i första kapitlet (1,21), där det säges att Daniel *lefde* (fortfor vara;

---

[1]) Tillägg för tydlighets skull *Stave* öfversätter här orätt „*två* tider" (Anf. arbete sidd. 207 & 112).

var så) *till* Kores' 1:sta regeringsår[1]). Synen i 10—12:te kapitlen sågs i Kores' 3:dje år, sedan Kores i *21 dagar* stått emot Gud, hvilket med all säkerhet afser, att Kores först efter „21 dagar" utfärdat påbudet om judarnes hemförlofning ur fångenskapen. Med fästadt afseende på Daniels dödsår blifva Kores' första och tredje år identiska.

Från babyloniska rikets fall till Kyros' personliga styrelse i Babel angifves „Darejaves af Medien" hafva varit regent åtminstone under ett år[2]).

Utgångsåret för beräkningarna är således detsamma i hvardera synerna.

Vi göra följande antaganden på förhand:

Belsazars 1:sta år i 7:de kapitlet är 556,25 f. Kr.

„ 3:dje „ „ 8:de „ „ 555,25 f. Kr.

Exilens slut, hvarom fråga i 9:de och 10—12 kapitlen är 535,98 f. Kr.

Läsaren föres nu på ett fantastiskt område, där alla verkliga talvärden omstörtas, der „dagar", „veckor" och „tider" hafva sin särskilda förhemligade betydelse, där „en tid" för sig har en annan betydelse, än då den står i serie med flera „tider", där vissa tal äro heliga och användas som funktioner i beräkningarna. Så snart ett tal är anfördt i Daniels bok, måste detta städse betraktas med djupaste misstro: det kan hafva en dold betydelse, eller åtminstone en dubbelmening. Af heliga tal må antecknas 7-talet jämte 70-talet[3]). Ett likaså heligt tal är $7 \times 7 = 49$, beroende dels på 7-talets kvadrat dels på 7 „årsveckor", som bestämma de judiska jubelåren (klangåren)[4]). Ett ytterligare heligt tal är den lilla måncykeln 235, som beror därpå att nymånen

[1]) *Stave* öfversätter „lefde ännu i Kores' 1:sta regeringsår". Detta på grund af Daniels bok 10,1, hvarur det framgår, att Daniel lefde i Kores' „3:dje regeringsår". Ingenting är farligare än att göra tolkningar på fri hand och frångå ordalydelsen i en kabbalistisk uppgift. Tolkaren faller härvid i det försåt uppställaren af kabbalat just tillställt (*Stave*, Daniels bok, sidd. 9—10).

[2]) Enligt den Kyroska stentaflan tillsatte Kyros landshöfdingen i Gutium, Gobryas till vicekonung i Babel. Samtidigt som Darejaves regerade enligt den bibliska uppfattningen, Kores i Persien (Danielsb. 6,28). — *A. H. Sayce*, Talande stenar, sid. 159. — Om Darejaves, se närmare längre fram, sid. 138, anmärkn. 1).

[3]) Sju och sjuttio omnämnas redan i Genesis 4,24, där det är frågan om att Lamek begått ett mord. Han skulle bli hämnad sju och sjuttiofaldt. Karaktetistiskt härför är Lameks lefnadsålder 777 år.

[4]) Enligt Josefus räknades år i *årsveckor* à 7 år, med fästadt afseende på jubelåret, som firades efter *7 årsveckor* (Arch. Jud. III,12). En „vecka", motsvarande 7 år, förekommer i bibeln äfven i ickekabbalistisk betydelse (I Moseb. 29,27—28). Om jubelåren närmare längre fram. Se härom äfven III Moseb. 25,3—4.

efter 235 lunationer infaller på nästan samma årsdag, som för 19 år tillbaka. Denna gamla österländska utjämningsformel, var hos judarne, liksom hos babylonierne, alltid endast ungefärlig; den preciserades närmare af egypterne och grekerne [1]). Slutligen är månens synodiska omloppstid 29,53 dagar att antecknas. Häraf erhålles det heliga talet 29,53.

I detta virrvarr erhåller granskaren ledning därigenom, att tre af talserierna peka på samma årtal, samt att resultaten kunna kontrolleras. Den fjärde serien angifver, då ett af de tidigare beräkningssätten användes, Antiokos IV Epifanes' dödsår, ett utslag, som på förhand kunde emotses.

Från undersökningen afskilja vi samtliga spörsmål, som hafva afseende på Messias' ankomst. Då ett referat härom intagits i den 3:dje synen, hafva vi härmed endast velat påvisa, att det i ett sammanhang (Danielsb. 9,24 & 25) talas om sjuttio (samt också om sju veckor) till Messias' ankomst, som det angifves vara sextiotvå veckor till dess gatorna och vallgrafvarna i Jerusalem äro återuppbygda i „tider af trångmål". Gör man en enkel analogisk ekvation, 62 förhåller sig till 70 (samt också 7) likasom tiden för uppbyggandet af Jerusalems gator och vallgrafvar till Messias' ankomst, förfaller hvarje påstående, att här afses Jerusalems befästande efter exilens slut under Artaxerxes' regering (Nehemia kap. 1, 2, 12 & 13).

Försök till lösning af talserierna meddelas här.

1) Synen i 9:de kapitlet.

Exilens slut 535,98 f. Kr. =	552,49	månår,
62 „veckor" = 7 × 62 =	434	„
Rest	118,49	månår.
Återgång i tiden X =	29,53	„
Jerusalem återställdt	148,02	månår = *143,58 f. Kr.*

2) Synen i 10—12:te kapitlen.

Exilens slut 535,98 f. Kr. =	552,49	månår,
Transport	552,49	månår

[1]) Därföre kan talet 19 ej anses vara ett heligt tal hos judarne. Dels hade talet afseende på solåret, dels var det icke korrekt med hänsyn till 365-dagars kalenderåret. För utjämning af året i den äldre judiska kalendern hade talet ingen betydelse. Judarne gjorde sina iakttagelser direkte efter månens lunationer och deras cykel af 235 lunationer skiljer sig från *19-årscykeln* med afseende på epoken, hvilken för den senare är år 1 f. Kr. och för den förra år 17 f. Kr. — Se föröfrigt härom *Lersch,* Chronologie, sidd. 44, 45, 80, 81 och 155.

		Transport	552,49 månår
„En tid"	= 235 månår		
„(några) tider" = 4×49 =	196 „		
„en half tid 7/2 . . =	3,5 „	434,50	månår,
	Rest	117,99	„
	Återgång i tiden X =	29,53	„
Ett lyckligt tidehvarf ingår för det heliga folket		147,52	„ = *143*,11 *f. Kr.*

3) Synen i 8:de kapitlet.

Belsazars 3:dje år . 555,25 f. Kr. =		572,36	månår,
2300 „dagar" (aftnar-morgnar) $\frac{70 \times 2300}{354{,}3333}$ . . . . =		454,37	„
	Rest	117,99	„
	Återgång i tiden X =	29,53	„
Helgedomen kommer till sin rätt		147,52	„ = *143*,11 *f. Kr.*

4) Synen i 7:de kapitlet.

Belsazars 1:sta år . 556,25 f. Kr. =		573,36	månär,
„En tid, (några) tider och en half tid" . . . . =		434,50	„
	Rest	138,86	„
	Återgång i tiden X =	29,53	„
En mäktig konung förgjord		168,39	„ = *163*,36 *f. Kr.*

Enligt II Makkabeerboken (1,19 och 1,18) firades en renings- och tempelinvigningsfest efter det syriska väldets slut den 25 Kasleun (= Kislev) det 169:de året af seleukidska æran. Vi hafva härför erhållit året 143,11 f. Kr. Om den seleukidska æran närmare framdeles. Nu må endast framhållas, att en så godt som bortglömd judisk æra, *befrielsens æra* [1]), synes genom Daniels bok blifva framdragen ur glömskan. Kort före tempelfesten hade Jerusalems murar blifvit förhöjda och en inre ringmur uppbyggd (I Makkab. 12,36—38) emot Sions borg, som ännu befann sig i Syriens välde. Den långvariga frihetskampen var emellertid nu redan faktiskt förd till ett lyckligt slut. Juda rike, som allt sedan exilens

[1]) *Lersch* affärdar densamma med två rader. „*Aera der Befreiung* vom syrischen Joche durch die Makkabäer, Herbst 143 v. Chr. scheint wenig gebräuchlig gewesen zu sein" (Chronologie, sid. 32).

upphäfvande bildat en vasallstat under Persien, samt sedermera varit ett lydland under Alexander den stores rike, Egypten och Syrien, hade nu vunnit politiskt oberoende. Det formliga erkännandet härom erhölls dock först något senare. Simon Makkabeus, folkfurste samt sedermera äfven öfversteprest, bildade sin egen regeringsæra, på samma sätt som hvarje annan regent, och skref „i Simons första regeringsår“ (I Makkab. 13,41). Antiokos IV Epifanes dog enligt I Makkabeerboken (6,16) det 149:de året af seleukidska æran. Härom närmare längre fram.

I samtliga beräkningar har gjorts en återgång i tiden af 29,53, hvilken tid betecknats med x.

Att judarne äfven i verkligheten — icke endast i sina kabbalistiska talserier — skulle mätt tidsskedena med 235 års perioder, hvari 29 1/2 år skulle utgöra i det närmaste en åttondedelsperiod, framgår ur inga uppteckningar eller antydningar. Judarnes årsperiod är 49 år, jubelårsperioden [1]. I denna ingår icke talet 29 1/2. Därföre kan en felräkning på 29 1/2 år af tidsskedet från exilens slut als icke antagas.

Tvärtom har det framgått ur hela vår undersökning, med hvilken noggrannhet judarne mätte tiden allt ifrån långt aflägsna skeden i sin historia.

Talet 29,53 bör derföre antagas vara ett löst bihang, tillsatt för att försvåra lösningen af de kabbalistiska talkombinationerna, ett säkerhetslås emot den oinvigde [2]. Då det motsvarar antalet af dagarne i en lunation, är talet ett af de heligaste. Genom att införa det i talkombinationerna för tidsbestämningara, voro dessa lagda under himlakropparnes skydd. Att vara stjärnkunnig och astrolog, var under dessa tider ingalunda syndigt (Jmf. Danielsb. 2,48 och de „tre vise männen“).

Vår mening härom synes längre fram blifva bestyrkt genom Septuaginta.

---

[1]) Se härom *Lersch,* Chronologie, sidd. 84—88. Vi återkomma till ämnet längre fram.

[2]) Sakförhållandet att ett sådant säkerhetslås ansetts behöfligt, synes bestyrka vår åsikt om den ringa åldern af vissa delar af Daniels bok. Enskilda inre bevis för samma sak kunde måhända upptäckas i själfva texten. Sådana synas oss vara följande uttryck. I Daniels bok 11,14: „Vid samma tid skola många andra resa sig mot konungen i Söderlandet; våldsmän af ditt eget folk skola ock upphäfva sig, *på det att synen må fullbordas;* men dessa skola falla“. — En profetia, som bevisar sin riktighet med exempel tagna 400 år framåt i tiden! — Mycket betecknande äro uttrycken:

Danielsb. 12,4: — *„försegla denna skriften intill ändens tid —“;*

Danielsb. 8 26: — *„men göm du den synen, ty den syftar på en aflägsen tid“.*

Då vi skärskåda de erhållna talvärdena, befinnes det att 62 „veckor“, som väl med lätthet kunna erkännas motsvara 62 sjuårsperioder [1]), eller „årsveckor“, = 434 månår, är jämt ett halft år kortare tid än den enligt rent judiska tal erhållna summan af „en tid, (några) tider och en half tid“. I denna serie har antagits, att den första funktionen vore cykeln 235 dagar, tagen som år, den andra funktionen $4 \times 49 = 196$ år, samt den sista tidsutjämnaren $^7/_2$ år $= 3\,^1/_2$ år, enligt hvilket „en tid“, absolut taget motsvarade 7 år. Vi skola finna ur ett annat ställe i Daniels bok, att „en tid“ för sig äfven där har betydelsen af 7 år.

Resultatet af beräkningen i den 4:de kalkylen synes gifva ett nog så påtagligt bevis därför, att den judiska betydelsen af serien „en tid, (några) tider och en half tid“ uppdagats. Här komma vi till Antiokos IV Epifanes' dödsår. Sakförhållandet synes blifva ytterligare bestyrkt, då man i den 2:dra kalkylen genom samma beräkningssätt erhåller tidpunkten för det nyvunna politiska oberoendet och den i Makkabeerboken omnämnda tempelfesten. Ur den 3:dje kalkylen erhålles på siffran samma tidpunkt: helgedomen kommer till sin rätt 143,11 f. Kr. Här har antagits, att 2300 „dagar“ (aftnar-morgnar), multiplicerade med 70, böra divideras med dagarnes antal om året. Att multiplikatorn för kortare tider är än 70, än 7, finna vi framdeles. Uttrycket „aftnar-morgnar“ måste anses hafva betydelsen af „dagar“, hvilken tidsfunktion förekommer äfven i Daniels bok 12,11 & 12. „Afton-morgon“ användes i det högstämda talesättet. Det är definitionen af „dagen“. Jämför härmed Genesis 1 kap [2]). Ehuru kalkylen synes blifva bestyrkt genom samstämmigheten med resultaten i tvenne andra kalkyler, hvilka resultat ernåtts utan att svårfattliga eller icke-judiska tal behöft tillgripas, står det sistnämnda beräkningssättet dock tills vidare ensamt.

För att bevisa dess riktighet och tillika lemna en inblick i kabbalasystemets smådetaljer samt för att påvisa, huru de hemliga talen jämte hela berättelsens gång kan kastas i oordning, men huru omsorgsfullt utgångspunkten bestämmes m. m., vilja vi göra en kort afvikelse från Daniels bok till Nehemias bok.

Denna innehåller en liten, prydlig kabbalaberäkning,

---

[1]) Jmf. *Cornill,* Siebzig Jahrwochen, sidd. 5—7 ff.

[2]) *Cornill* (Siebzig Jahrwochen sid. 10 ff.) antager, att med uttrycket afses *halfva* dagar = omkr. $3\,^1/_2$ år. Vår undersökning skall visa det felaktiga i detta antagande.

omfattande den korta tiden af 10 $^1/_2$ år inom historiska råmärken.

Nehemia afreste till Jerusalem i Nisan månad i Artaxerxes' (Artasastas) 20:de regeringsår, sedan denne regerat på det 20:de året äfven i Kislev månad (Nehem. 1,1 och 2,1). Kommen till Jerusalem, begynte han efter *tre dagar* bygga på stadens murar (Nehem. 2,11). Murarne blefvo färdiga inom *52 dagar* den 25 Elul (Nehem. 6,15). Nehemia var landshöfding i Juda i tolf år, allt intill Artaxerxes' 32:dra år (Nehem. 5,14). Murarne invegos af Esra (Nehem. 12 kap.), hvarefter lagen upplästes för folket (Nehem. 13 kap.). Vid „allt detta" var Nehemia icke närvarande, ty han var inrest till Babel i *Artaxerxes' 32:dra regeringsår.* Efter *några dagar* erhöll han af konungen orlof att återvända. Sedan han återvändt, fortsatte han med sin styrelse i Juda (13 kap.).

För den uppmärksamme läsaren framgår genast det förvånansvärda däri, att stadsmurarne kunde blifva uppbyggda inom 52 dagar. Frågan blir ställd på sitt hufvud, då murbyggnaden påbegyntes kring 20:de året af Artaxerxes' regering, men murarne invegos först omkring 10 eller 11 år därefter. Att härunder ligger en fördold mening, är sålunda tydligt.

Nehemia anlände till Jerusalem . 444,80 f. Kr.

Murbyggnaden påbörjades efter 3

„dagar" $= \frac{70 \times 3}{354,3333} =$ 0,59 månår . . $=$ 0,58 julianska år.

Murarne färdiga efter 52 „dagar"

$= \frac{70 \times 52}{354,3333} =$ 10,20 månår . . . . . $=$ 9,90 julianska år.

Murarne färdiga 434,32 f. Kr.

Nehemia vistades i Babel *några dagar*, alltså minst *3 dagar* $=$ 0,58 år. Då han afreste från Jerusalem hade Artaxerxes' 32:dra år ännu als icke infallit. Murarne blefvo färdiga i slutet på Elul månad; några dagar därefter inträffar löfhyddofesten, om hvars firande läses närmare redan i 8:de och 9:de kapitlen, för att låta påskina, att de 52 dagarne vore att tagas efter ordalydelsen. Här beskrifves om uppläsandet af lagen samt afskiljandet af blandningsfolket ur Israel, och samma sak återtages i 13:de kapitlet, sedan murarnes invigning beskrifvits i 12:te kapitlet [1]).

[1]) Nehemias bok utgör en kompilation, hvarvid bl. a. Nehemias och Esras memoarer blifvit benyttjade (*Driver,* Anf. arbete, sidd. 579. 581—

Då lagen lästes hvart sjunde år (V Moseb. 31,10—13) under sabbatsåret, erhålles ur detta sakförhållande ytterligare stöd för vår åsikt, att samma tilldragelse här beskrifvits två gånger. Om sabbatsåret är år 435/434 f. Kr. (434,3—433,3), kan det icke hafva varit det år 445/444 f. Kr. (444,3—443,3). Att det förstnämnda året 435/434 f. Kr. verkligen är ett sabbatsår, framgår, såsom vi förmena, otvetydigt ur 13:de kapitlet. Då här talas om sabbats*dagen*, sker det tydligen i afsikt att ej lemna ledning för uttydningen af de kabbalistiska talen. De brott emot sabbaten Nehemia beifrar vid sin hemkomst skördetiden, äro specifikt sabbatsårs brott [1]).

---

583). Den kronologiska tidsföljden i Nehemias bok synes vara följande: 1,1—7,5; 11,3—36 (kompletterad af 12,1—26); 11,1 ff.; 12.27—47; 9—10, 13,1—5; 7,6—8, 18; 13,6—31 (Jmf. härmed den härifrån något afvikande uppställningen hos *Driver*, sidd. 589 och 590).

[1]) Frågan om sabbatsåren och jubelåren har varit mycket omtvistad (Se härom *Lersch*, Chron. sidd. 84—88). Då man icke kunnat finna en regelbunden serie för dessa, har man på senaste tider antagit, att sabbatsår aldrig iakttagits före exilen (*Buhl*, Det Israelitiske folks Historie, sid. 267). Denna radikala förklaring beror på missuppfattning af judarnes tideräkning. Att sabbatsår då och då verkligen iakttagits, och detta under det rätta af serien bestämda året, kommer att framgå under loppet för af vår undersökning. Andra, hvilka hållit före, att sabbatsår firats, hafva omtvistat, huruvida jubelåret inträffade det 49:de eller 50:de året. Det må anmärkas, att jubelåret skulle enligt Mose lag (III Moseb. 25,8—4) ingå med löfhyddofesten det 50:de året. Hela perioden blefve sålunda 50 $^1/_2$ år. Men då 50 $^1/_2$ månår motsvara nära nog på dagen 49 kalenderår, innesluter ju 49-års perioden inom sig den period för jubelåren, Mose lag föreskrifvit. Det borde därföre redan häraf vara tydligt, att jubelåren räknades, sedan månåret bundits med solåret i afseende å borgerlig tideräkning och firandet af de religiösa festerna, i 49-års perioder. Detta antagande a priori synes blifva bestyrkt af talet 4×49 i Danielsbok, däri 49 år motsvara det mellersta talvärdet af „en tid“ i en serie för ett längre tidsskede. Denna period multiplicerad med 10 ingår äfven i Daniels „70 veckor“ $= 10 \times 49 = 490$ år, äfvensom i de 14 lederna hos Matheus $\left.\begin{matrix}14 \times 35\\10 \times 49\end{matrix}\right\} = 490$ år (Matheus 1.17). Josefus uttalande i saken är otydligt såsom alltid. Däremot säger Moses Maimonides, den utmärkte judiske lärde i Kordova († 1204 e. Kr), uttryckligen. att jubelåret är det 50:de året: „Annus jubilæus non resultat e numero annorum hebdomadæ, sed annus 49:est sabbathicus et annus 50:est jubilæus, annusqve 51: est initium *sex* annorum sequentis hebdomadæ et sic est in unoquoque jubilæo“. Detta påstående får dock icke förvilla oss. Uttalandet är helt och hållet ett teoretiskt och grundar sig på ordalydelsen i Mose lag. Firandet af jubelåren hade upphört öfver tusen år före Maimonides' tid; äfven var det Maimonides obekant att talen i bibeln afsågo månår.

Emellertid kan frågan afgöras på grund af de sabbatsår vi med säkerhet känna.

Ett sådant är med tydliga ord omnämndt i I Makkab. 6,49 & 53. Men emedan de två epokerna i Makkabeerböckerna varit tvist underka-

Årstiden för Nehemias hemkomst samt sakförhållandet, att konungen vistades i Babel, i sin vinterresidenstad, bevisa ytterligare, att de kabbalistiska talen blifvit af oss rätt värdesatta. Nehemias resa var synbarligen gjord i akt och mening

---

stade, har icke heller detta sabbatsår varit säkert bestämdt. Sedan vi nu enligt detta kapitel kunna fastställa epoken i I Makkabeerboken, kan sabbatsåret bestämmas med anspråk på tillförlitlighet. Krigshären får, sedan skörden gjorts i första hälften af det 150:de året æra Seleuch. inga lifsförnödenheter. För ett och ett halft år framåt äro utsikterna desamma. Sabbatsåret blir sålunda 162/161 f. Kr. (161,3—160,3). Under Jerusalems belägring inföll ett sabbatsår (Jeremia 34,15). Dessa två jämte sabbatsåret 435/434 f. Kr. angifva, att perioden för jubelåret är 49 år, att jubelåret sålunda icke afbryter sabbatsårens 7-års följd. Sabbatsåret under Jerusalems belägring blir sålunda 589/588 f. Kr. (588,3—587,3).

Det antingen sabbats- eller jubelår Agrippa öfvervar under sin vistelse i Judeen åren 794—797 urb. cond. (*Lersch,* Chronol. sid. 88) infaller på år 42/43 e. Kr. Enligt judiska källor inföll ett sabbatsår under Jerusalems sista belägring af romarne. Sabbatsåret måste hafva utropats år 70 e. Kr. kort före stadens fall (*Lersch,*Chronol. sid. 87; jmf. sid. 85, anm 3). Tiden för Sanheribs fälttåg genom Juda ned till Egypten kan fastställas på grund af sabbatsårsberäkningen. I Jesaia 37,30 säges härom: „Och detta skall för dig vara tecknet: man skall detta år äta hvad som *uppväxer af spillsäd* och nästa år *själfvuxen säd*, men det tredje året skolen I så och skörda och plantera vingårdar och äta deras frukt". Sabbatsåret infaller på år 701/700 f. Kr. (700,3—699,3). Årtalet öfverensstämmer med assyriska uppteckningar härom.

Ännu ett sabbatsår kan med säkerhet bestämmas, ett sabbatsår som dessutom är det första efter exilen. År 519 f. Kr. (Esra 4,24) hade Darius Hystaspis gifvit judarne tillåtelse att fortsätta med tempelbyggnaden. Tydligen genast härefter, den 24 Tishri 519 talar Haggai till folket, bevisar huru skörden slagit fel, huru Gud slagit judarne med sot och rost och hagel i deras arbete allt sedan grunden till templet lades. Intet af judarnes arbete har burit frukt, ty folket har varit orent. Men *från denna dag skall Gud gifva folket välsignelse* (Haggai 2,11, 15—20).

Vi måste anse, att sabbatsåret denna dag just före den tilltänkta sådden utropades. Sabbatsåret vore 519/518 f. Kr. (518,1—517,3). Slutledningen bekräftas därigenom, att babyloniska fångenskapen ansågs vara straffet för sabbatsårsbrott (Jeremia 34 kap. jämfört med 25,1 & 11; II Krön. 36,21). Firandet af sabbatsåren hade under Juda gamla rikes tid allt som oftast försummats. Oroliga tider och konungar, som gjorde „det ondt är", förekommo icke sällan Försummandet af lagen var snarare regel än undantag. Det är först efter exilen, som frihetsåren iakttagas med rigorös noggrannhet. Om nu år 519/518 f. Kr. är ett sabbatsår, såsom det framgår tydligt ur Haggai, *återupptaga judarne den regelbundna följden af sabbatsåren jämt 70 år (månår) efter Jerusalems förstöring.*

Exilen afslutades sålunda i kyrkligt afseende år 519 f. Kr. Vi komma att finna, att äfven hos Jesaia en talfunktion pekar på detta deuteronomistiskt viktiga år så när som på månaden.

Då dessa samtliga sabbatsår bilda en fast period, och antingen det ena eller det andra sabbatsåret blefve omöjligt, om perioden skulle förskjutas ett år framåt eller tillbaka, är serien tillförlitlig. Denna undersökning af sabbatsåren lemnar sålunda slutbeviset därför, att värdesättningen af talen i Nehemias bok är riktig.

att rentvå sig emot Sanballats beskyllning om affall (Nehem. 6:te kap.) samt för att betyga judarnes underdånighet, trots Jerusalems befästande. Ur den kabbalistiska serien framgår för öfrigt att Artaxerxes bestiger tronen i början af år 465 f. Kr. (464,8).

Men hvarföre hafva dessa kabbalistiska tal uppställts? Jerusalems murar äro skyddade under deras mystiska tecken. Endast den, som löst talen, eger nycklarna till Jerusalems portar och kan få staden i sitt våld[1]).

Genom Nehemias bok har riktigheten af de af oss gifva talvärdena i den 3:dje kalkylen i Daniels bok blifvit ovedersägligt bevisad[2]). Dessa fem olika beräkningar stöda inbördes hvarandra. Det återstår sålunda att undersöka, huruvida det erhållna tidsskedet låter sammanknyta sig med Seleukidernes æra samt med årtalet för Jerusalems förstöring. Är detta fallet, erhålles årtalet för denna tilldragelse ur judarnes egen tideräkning. Från Jerusalems förstöring och exilens slut samt det något tidigare timade slaget vid Karkemis

---

Ett jubelår inföll med all säkerhet under Nehemias tid, sedan Jerusalems murar grundlagts (enligt 2:dra kapitlet), men förrän dessa „52 dagar" därefter, blifvit färdiga (enligt 6:te kapitlet). Ur Nehemias 5:te kapitel framgår, att till främmande förpantade grundbesittningar återgingo till de lagliga rättsinnehafvarne (Nehem. 5,11), — ett otvetydigt tecken på jubelår (III Moseb. 25,14—16 & 25; se äfven Ad. Kinzler, Die Biblischen Altertümer, sidd. 228 & 488). Detta jubelår bör sålunda hafva varit år 442/441 f. Kr. (441,3—440,3). Följaktligen var sabbatsåret under Jerusalems belägring af Nebukadrezar II äfven ett jubelår. Att Jeremia här icke särskildt omnämner återgången af grundbesittningarna, torde bero därpå, att af hela landet endast Jerusalem, Lakis och Aseka, som voro belägrade, numera kvarstodo i judarnes besittning. (Jeremia 34,7). — Däremot är sabbatsåret, som omnämnes af Agrippa, icke ett jubelår.

Sabbatsår äro sålunda: 701/700, 589/588, 519/518, 442/441, 435/434, 162/161 f. Kr. och 42/43 e. Kr. År 70 e. Kr. urtropades ett sabbatsår kort före Jerusalems fall och slutliga förstöring.

Af dessa äro jubelår 589/588 och 442/441 f. Kr.

[1]) Under ett likadant mystiskt skydd belade Nebukadrezar II sitt kungliga palats. Josefus berättar efter Berosos, att slottet skulle hafva blifvit uppbyggdt på *15 dagar*. En monumental inskrift af Nebukadrezar bekräftar denna uppgift. Orden lyda: *Ina 15 jumi sibirsa usaklil,* d. ä. „på 15 dagar har jag fulländat det härliga verket". Enligt vår lösning af detta kabbala, uppbyggdes palatset i verkligheten på omkring *3 år*. (*Z. Schalin*, Babels ruiner. Nytt och gammalt från kilskriftforskningens område, „Finland" $^{26}/_{1}$ 1886). — Jmf. härmed sakförhållandet, att äfven bibelkodifikationen belades af judarne under ett likartadt mystiskt skydd. (Se vår undersökning sid. 30, anm. 2).

[2]) I Hesekiels bok finnes samma beräkningssätt, samma kabbalistiska serie, som hänför sig till tiden för tempelbyggnaden efter exilen. Då denna ej är af något vidare intresse, må den uppställas längre fram i ett annat sammanhang.

hade vi kommit till den babyloniska och egyptiska historiens viktigaste anknytningspunkter.

Det är allmänt kändt, att den seleukidska æran användes i Makkabeerböckerna, samt att densamma förekommer i den 1:sta boken med tidigare begynnelsepunkt än i den 2:dra boken. Enligt den förra räknas året från den 1 Nisan (I Makkab. 4,52—54); ur den senare erhållas ej bestämda uppgifter, om räkningen utgår från den 1 Nisan eller — hvilket ansetts troligt — från den 1 Tihsri.

Lersch säger härom äfvensom om Seleukidernes æra bl. a. [1]. „Nach der Gewöhnlichen Annahme, welche Ideler, Riess u. a. verteidigten, die aber schon Petav wiederlagt zu haben schien, kommt diese Aera mit 2 Anfängen vor und zwar im 1. Buche der Makkabäer mit dem 1. Nisan des Jahres 312 v. Chr., im 2. Buche, wo die Monate Dioskur und Xantikus genannt werden, mit dem 1. Tisri 311 als Eingang, so dass die Anfänge um 1 $^1/_2$ Jahre auseinander lägen. Patrizzi (1856) nahm nur einen Unterschied von $^1/_2$ Jahre an, ähnlich Lücke, der den Anfang auf 4 Oktober 312 verlegte und meinte, dass das 1. Buch den Nisan, das 2. den Tisri zuerst stelle.

Dass im 1. Buche der Nisan das Jahr beginnt, ist offenbar. Das 2. Buch giebt keinen Anhalt, woraus man den Anfang ersehen könnte, setzt aber die im 1. Buche bei A. 149 und 150 vermerkten Thatsachen, wie's scheint, 1 Jahr früher, den Anfang der Zählung später nehmend, warscheinlich um $^1/_2$ Jahr. — —

Schram (Hilfstafeln) legt den Anfang der Aera (der Seleuchiden) auf 311 Jahre 93 (resp. 123) Tage vor Anfang der christlichen Aera, also auf 1 Oktober (Sept.) 312, bemerkt aber, dass ihre Jahre zuweilen mit dem *vorgehenden* Elul oder Gorpiäus (Aug. oder Sept.) begannen; dass wäre also Aug. 312.

Dagegen kam Epping bei ger Erklärung von astronomischen Tafeln der Chaläer zur Ansicht, dass der 1. Nisan des Jahres 189 a. Sel. sich als der 25. März des Jahres 123 (u. c. 631) herausstelle, dass also Frühjahr 311 das 1. Jahr dieser Aera gewesen. (Stimmen aus Maria Laach, 1881.) Auch eine bei Ideler erwähnte Babylonische Aera fing im Jahre 311 an“.

Ur dessa utdrag framgår, hvilken osäkerhet härom är rådande. Lersch säger dock om Seleukidernes æra: „Bei den Astronomen war wohl jedenfalls der Anfang mit Oktober 312 gebräuchlich.“

---

[1]) *Lersch,* Chronol. sidd. 38—39.

Vi öfvergå nu till Makkabeerböckerne.

Då årets begynnelsedag i I Makkabeerboken är den 1 Nisan, och som Antiokos IV Epifanes' dödsår erhållits 164 f. Kr. (163,28), samt då han uppgifves hafva dött det 149:de året (I Makkab. 6,16), låter denna tidsuppgift förklara sig, antingen man beräknar åren från 311,76 f. Kr. eller från 310,76 f. Kr. Det fel, som uppstår genom rubbningen af årsdagarnes ställning i kalendern under 235-månaders cykeln, som motsvarar den julianska 19-års perioden, ligger, såsom vi komma att se, icke i slutet utan i begynnelsen af tidsskedet. Felet är ungefär det 13:de årets (19—13—19) i perioden såväl för tiden från Belsazars 1:sta regeringsår till Antiokos IV Epifanes' död, som för tidsskedet från exilens slut till tempelfesten.

I början af II Makkabeerboken är infördt ett bref, skrifvet det 169:de året æra Seleuch. till i Egypten bosatta judar (II Makkab. 1,10). I brefvet omförmäles en tempelinvigningsfest, som skulle firas den 25 Kasleun (= Kislev) (II Makkab. 1,18). Det har hittills allmänt antagits, att här föreligga tvenne bref, hvilka blifvit hopfogade, hvarföre tempelfesten als icke skulle firas det 169:de året. Det vore fråga om den tempelinvigningsfest Judas Makkabeus firade det 148:de året den 25 Kislew (I Makkab. 4,52—54). Berättelsen härom till i Egypten bosatta judar skulle gjorts i det andra icke daterade brefvet.

Då det ur Makkabeerböckerna särskildt framgår, att månaden och dagen för tempelfesten är vald med hänsyn därtill, att templet först oskärades just på denna dag, utgör månadsdagen intet bevis för det anförda antagandet. Sedan „befrielsens æra“ framdragits ur glömskan och det framgått, att tvenne af talserierna i Daniels bok med bestämdhet utvisa denna tempelinvigningsfest, måste hela antagandet förfalla.

Då brefvet i fråga bör anses hafva blifvit skrifvet kort före tempelfesten, för hvilken erhållits årtalet 144 f. Kr. (143,11), vore utgångspunkten för tidsuppgiftena i II Makkabeerboken den 1 Tishri 312 f. Kr.

Med fästadt afseende härå, och då utgångspunkten i I Makkabeerboken är i hvarje fall minst ett halft år tidigare än i II Makkabeerboken, vore epoken i den förra den 1 Nisan 312 f. Kr.

Då tempelfesten utgör änden på den tid, under hvilken „det heliga folket förkrossades“, komme utgångsåret för befrielsens æra att vara 144 f. Kr. Beräkningen begynner antingen från den 25 Kislev eller kanske från den 1 Tishri.

Judarne kommo numera mycket väl till rätta utan den officiela bekräftelsen om sitt oberoende. Denna utgör egentligen endast beviset för Syriens vanmakt gentemot judarne.

Allt detta vore bevisadt, såvida den på förhand antagna tidpunkten för exilens slut kan fås rätt sammanbunden med årtalet för Jerusalems förstöring samt Belsazars 1:sta regeringsår i sammanhang härmed kontrolleradt.

Vi vilja fortsättningsvis antaga, att den ungefärliga tiden för exilens slut vore 536 f. Kr. äfvensom att Daniel, detta år såg synen i 10—12:te kapitlen *den 24 Nisan* (Danielsb. 10,4). Han hade då fastat *3 veckor* eller *21 dagar* (Danielsb. 10,2—3). Engeln Gabriel sade till honom: „Frukta icke, Daniel, ty *ifrån den första dagen,* då du riktade ditt hjärta till att förstå och ödmjuka dig inför din Gud, hafva dina ord blifvit hörda. — Men fursten öfver Persiens rike stod emot mig i *21 dagar.*" (Danielsb. 10,12—13).

Ur detta framgår, att påbudet om exilens slut utfärdades af Kyros *samma dag Daniel började sin fasta,* samt att Kyros dessförinnan regerat personligen i „21 dagar". Före honom fördes regeringen i Babel enligt den bibliska uppfattningen af Darejaves af Medien." I fråga om hans regeringstid omnämnes på två särskilda ställen „Darejaves' första regeringsår" (Danielsb. 11,1 & 9,1). Ytterligare karakteriseras detta „första år" därmed, att det var samma år, till hvilket Jeremia förutsagt, att Jerusalem skulle ligga öde (Danielsb. 9,2), d. ä. under Darejaves' första regeringsår ingick det 70:de året af fångenskapen, uppfattadt enligt judarnes beräkning af dess begynnelse. Redan häraf framgår, huru farligt det vore, att antaga flera år för Darejaves' styrelse, eller ens en dag utöfver ett år. Darejaves' „första regeringsår" betyder i själfva verket, att han regerat endast 1 år, hvilket framgår äfven ur en annan uppgift, hvarom närmare längre fram. Det dunkla, vilseledande i uttrycket är afsiktligt. Ett analogt fall förekom äfven hos Nehemia. För att just låta påskina, att Darejaves regerat i det närmaste två år, eller måhända längre tid omnämnes, att synen sågs i Kores' „tredje regeringsår" (Danielsb. 10,1), hvilket emotsäges af Daniels 10,2—4, 12 & 13. Motsägelsen läte dock förklara sig, om man antoge, att Kyros' första år räknats den ena gången från Darejaves' död eller afgång, den andra gången från Kyros' fösta större seger öfver babylonierne — på samma sätt, som en lycklig motregent merendels räknar sina regeringsår. Den tid Kyros, konungen af Elam, behöfde för intagandet af babyloniska riket, kan icke bestämmas noggrannt. Den s. k. Kyroska stentaflan, där Nabuna'ids, den

sista konungens i Babel regering, beskrifves ända till hans 12:te regeringsår, har icke bevarats i sin helhet. Då texten ånyo blir läslig, befinner man sig i hans sista regeringsår, och Kyros har redan gjort sitt infall i riket. Man får följa hans segerlopp under fyra månader; den ena staden efter den andra öppnar frivilligt sina portar, tills Kyros den 3 Markeshvan intågar i Babel, hvars invånare i festdrägt emottaga honom[1]). För att erhålla den rätta förklaringen behöfver man väl dock icke hålla sig till historiska fakta; Danielsb. 10,1 hör till ett sentida tillägg, då skillnaden mellan Kyros' olika regeringsår ej mera var så viktig att veta, och man för att vilseleda försökte gå till det möjligas yttersta gränser. Man han skjutit Kyros' uppträdande 0,2 år tillbaka, räknadt från Babels fall.

Kalkylen blefve sålunda följande.

Daniels syn den 24 i första månaden = Nisan 535,65 f. Kr. . . . . = 552,15 månår

Daniel har fastat i 21 „dagar"

$\frac{7 \times 21}{354{,}3333}$ . . . . . . = 0,41. „

Påbudet om exilens slut 552,56 månår = *536,04 f. Kr.*

Vi hade antagit exilens slut till 535,98 f. Kr. Felet, som utgör 0,06 år torde vara beroende endast därpå, att dagarne inom cykeln 235 lunationer (19 julianska år) förflytta sig under olika år på olika sätt i den judiska kalendern[2]).

Ur föregående erhålles äfven årtalet för Babels fall.

Exilens slut . . . . 552,56 månår

Kores' 21 „dagar" $\left\{\frac{7 \times 21}{354{,}3333}\right.$ = 0,41 månår

Darejaves 1 „ . 1,41 „

Babels fall 553,97 månår = *537,39 f. Kr.*

Då i båda dessa kalkyler användts en tidigare riktig befunnen värdesättning af ett antal „dagar", är resultatet att anses tillförlitligt.

---

[1]) *A. H. Sayce,* Talande stenar, sidd. 160—161, där en öfversättning af stentaflans innehåll är intagen.

[2]) Äfven i den modärna judiska kalendern skiljer sig den 1 Tishri betydligt under det ena året, från den 1 Tishri i det andra året.

I 2:dra kapitlet af Daniels bok beskrifves en dröm, som Nebukadrezar såg i sitt 2:dra regeringsår. Drömmen tydes af Daniel. Då han vid Jerusalems första intagning af Nebukadrezar II bortfördes i sin första ungdom, måste detta 2:dra regeringsår, räknas från Jerusalems förstöring, denna för judarne så betydelsefulla tilldragelse. I 4:de kapitlet ingår en beskrifning af en snarlik dröm. Jämte det Daniel tyder drömmen, förutsäger han tiden, när den skall gå i fullbordan. Här saknas dock utgångsåret, ett af de vanliga kabbalistiska fördöljningsmetoderna. Af drömmens innehåll framgår dock, att den bör hänföras till samma tid, som den förra.

Uttydningen lyder: „Man skall utstöta dig (Nebukadrezar) från människorna, bland djuren på marken skall du få din boning, man skall gifva dig såsom oxar gräs att äta, af himlens dagg skall du fuktas och *sju tider* skola så gå fram öfver dig, till dess du förstår, att den högste råder öfver *menniskornas herradöme och kan gifva dem åt hvem han vill* (Danielsb. 4,22.)

Att med Nebukadrezar här afses i vidsträcktare bemärkelse det babyloniska verldsväldet, hvars representant konungen är, borde vara självfallet. I trängre bemärkelse kan här tillika afses konungen själf.

„Allt detta (det förutsagda) slog in på konung Nebukadrezar. Ty efter *tolf månader* hörde han en röst från himlen, som sade: *„Konungadömet har vikit ifrån dig,* från människorna skall du varda utstött och bland djuren på marken skall du hafva din boning, gräs skall man gifva åt dig att äta såsom åt oxar, och *sju tider* skola så gå fram öfver dig, till dess du förstår, att den högste har makten öfver menniskornas konungadöme och kan gifva det åt hvem han vill. *I samma ögonblick gick ordet i fullbordan på Nebukadrezar"* (Danielsb. 4,25—30).

Härpå följer en drastisk skildring om konungen, som vardt utdrifven från människorna, åt gräs såsom oxar och fuktades af himlens dagg, till dess hans hår växte på örnars vis och hans naglar på foglars vis. Därefter återvände förståndet till Nebukadrezar, och till ära för hans rike återkom hans härlighet och glans; *han vardt åter insatt i sitt rike, och en utomordentlig storhet vardt honom förlänad* (Danielsb. 4,31—33).

Vi måste särskildt framhålla, att här tvenne gånger upprepas förutsägelsen om *„7 tider"*.

Första delen af förutsägelsen innehåller uppenbart, att

det är *7 tider* från Nebukadrezars dröm, d. ä. från 2:dra året efter Jerusalems förstöring, till babyloniska rikets fall.

Babels fall	553,97 månår	
7 „tider" = 7 × 7	= 49 „	
Nebukadrezars dröm; andra året från Jerusalems förstöring .	602,97 månår	*584,9 f. Kr.*

Det har tidigare framgått, att „en tid" för sig motsvarar 7 år. Kalkylen bör därföre anses riktig. Emedan månadsdagen för Jerusalems förstöring, den 10 Ab, är bekant, erhålles för denna tilldragelse härur direkte det af oss tidigare antagna årtalet *587 f. Kr.* (586,5).

Då riket inom 7 tider från 12 månader därefter skall få en än större härlighet, erhåller „Darejaves af Medien" härigenom en regeringstid af jämt ett år. Från judisk synpunkt var väl härligheten stor under Kyros, som upphäfde fångenskapen och som med stolthet berömmer sig i den anträffade lercylindern öfver de välgärningar han gjort samtliga under det babyloniska väldet suckande folk[1]). Men denna sista afdelning af berättelsen om Nebukadrezars dröm har äfven en djupare betydelse; „tolf månader" motsvara äfven verkliga kabbalistiska tal.

Nebukadrezars dröm	602,97 månår	
12 „månader" = $\frac{12 \times 490}{235}$ . .	24,89 „	
Nebukadrezars död	578,08 månår	= *560,8 f. Kr.*

Nebukadrezar död	578,08 månår	
7 „tider" = $\frac{7 \times 235}{354,3333}$	4,65 „	
Nabuna'id (och Belsazar) på tronen	573,43 månår	= *556,31 f. Kr.*

Dessa senast anförda taluppgifter hafva erhållit en värdesättning, som, då de stå ensamma för sig, icke kunna kontrolleras förutom genom de erhållna resultaten. Dock må det framhållas, att endast af gammalt bekanta icke svårfattliga, rent judiska tal blifvit här använda. Att 7 „tider" i den sista kalkylen icke denna gång motsvara 49 år, är uppe-

1) *A. H. Sayce,* Talande stenar, sidd. 160—162, där innehållet af lercylindern är intagen i öfversättning.

bart, och framgår detta redan däraf att 12 kabbalistiska „månader“ förflutit, emellan den tid „en tid“ hade värdet af 7 år. Den nu gjorda värdesättningen blir dock bestyrkt af Septuaginta, såsom vi framdeles komma att se. Den bestyrkes dessutom af det erhållna årtalet för Nebukadrezar II:s död, äfvensom däraf, att „*Belsazars 1:sta regeringsår*“ själffallet *måste* hafva blifvit sammanknutet med de öfriga kabbalistiska talen.

Nebukadrezar hörde tolf månader efter drömmen *en röst från himlen,* som sade: „*Konungadömet har vikit ifrån dig*“. „*I samma ögonblick* gick ordet i fullborden på Nebukadrezar“ (Danielsb. 4,30). Att härmed afses Nebukadrezars död borde redan a priori kunna antagas.

Den urgamla babyloniska kulturen lutade redan till sitt fall. Riket hade uppburits af den kraftfulle, lysande Nebukadrezar II, som gaf det nybabyloniska väldet maktställning för en kort tid. Redan efter hans död störes riket af uppror och inre oroligheter. Regenterne äro svaga, tronen inkräktas af den ene efter den andra. Det mäktiga verldsriket, den stolta örnen har blifvit en ruggig fogel. Under Nabuna'id, som upptog sin son Bel-sarru-usur som medregent, återvann riket för sista gång sin tidigare yttre glans. Nabuna'id själf sysslar mest med religiösa omstörtningsplaner [1]), hvarföre regeringsbestyren äro öfverlåtna åt Belsazar [2]).

---

[1]) Detta framgår ur den åberopade stentaflan.

[2]) Om Belsazar yttrar *Elof Tegnér* (Ninives och Babylons kilskrifter, 1875, Ur vår tids forskning, sidd. 92—93): „Babylons siste konung Naboned (Nabu-, nâhid — —) talar i en inskrift om, Belsar uçur, min förstfödde son. — — — Af det sammanhang, i hvilket denne son omnämnes, har man slutit, att han af sin fader varit upptagen till medregent, och på det sätt förlikt bibelns uppgift om att Babel förstördes under Belsazar — — med de klassiske författarnes berättelse om att Naboned eller Labynetus — — var rikets siste regent“. Se härom äfven *Rawlinson,* Inscriptions I pl. 68, n:o I, col. II, 1,24. *Rogers* (A. History of Babylonia and Assyria II, sidd. 361—363) omnämner, att Nabuna'id icke als vistades i Babel, utan i en mindre ort Tema. Han intresserade sig mest för tempelbyggnader och framkastade fantastiska planer för sådana Ehuru därför icke finnas säkra bevis, synes det dock, som hade statsbestyren varit öfverlemnade åt Belsharusur (Belsazar), hvilken sannolikt var regent under större tiden af Nabuna'ids regering, Då Kyros' här inföll i Babylonien och närmade sig hufvudstaden, erhöll Belsharusur hela ledningen af statsärendena.

Ungefär samma sak anföres af *Winckler* (Geschichte Babyloniens und Assyriens, sidd. 315—316). Nabuna'ids förhållande till hufvudstaden var märkvärdig. Har höll sig afsiktligt borta från Babel och bodde i en föröfrigt obekant stad Tema. Icke ens till nyårsfesten, då hans närvaro egentligen hade varit oundgänglig (för att ånyo blifva befäst

Vårt utgångsår, Belsazars 1:sta regeringsår var i beräkningen af talserien i 7:de kapitlet *556,25 f. Kr.* Jämfördt med det ofvan erhållna resultalet, utgör felet samma 0,06 år, som i fråga om resultatet för exilens slut. Årtalets ställning till exilens slutår, jämförd med den julianska 19-års perioden, angifver att felet icke kan vara större i detta än i det förra.

Äfven om tidpunkten för Daniels syn efter exilens slut förflyttades t. ex. en månad, till 535,75 f. Kr., förblir själfva systemet detta oaktadt orubbadt. Felet förflyttade sig lika för såväl året för exilens slut som Belsazars första regeringsår. Redan häraf framgår, att skillnaden är en yttre, beroende på den judiska kalendern nyckfullhet. Själfva de verkliga felen i längre tidsskeden, som mätas enligt det obundna månåret, blifva ytterst minimala. Genom skottmånaden kan dock alltid uppstå ett tillfälligt fel. Är skottåret icke detsamma hos judarne som hos babylonierne, kan felet, då man jämför ett datum i hvardera folkens kalender, under vissa omständigheter blifva t. o. m. betydande. Då den seleukidska æran fastknutits med den 25 Kislev, hvarigenom felet förflyttats till begynnelsen af exilens æra, och då den Kyroska stentaflan angifver, att Babylons fall inträffade den 3 Markeshvan, ur hvilken uppgift erhölles ungefär år N,27 f. Kr., kunna vi saklöst återtaga skillnaden 0,06 år, och erhålla sålunda fullkomligt judiska årtal. Då vår senaste värdesättning, som för öfrigt blir bestyrkt af Septuaginta, afgifvit en noggran samstämmighet med tidigare resultat, ända intill $^1/_{100}$ år, utgör redan detta sakförhållande ett starkt sannolikhetsbevis för dess riktighet. Kontrollen erhålles af Nebukadrezar II:s dödsår. I 6:te kapitlet skola vi behandla en kabbalistisk talfunktion i Jesaias bok. Då beräkningen i denna utgår från år 709 f. Kr. och afgifver som resultat årtalet 519 f. Kr., hvarifrån man genom en återgående räkning leder sig till *år 587 f. Kr.,* årtalet för Jerusalems förstöring, erhålles genom denna talfunktion hos Jesaia ytterligare stöd för de nu senast gjorda värdesättningarna.

Orsaken, hvarföre dessa kabbalistiska talserier, som, utgående från Jerusalems förstöring, fixera tidpunkten för

---

som konung) lät han förmå sig att komma till staden. Vid Kyros' infall lät han sakerna hafva sin egen gång. Regeringen synes hafva varit ombetrodd hans son Belsharuçur (Belsazar); det berättas att denne, under konungens vistelse i Tema, bar insignierna i Babel och var befälhafvare för hären. I flera af faderns inskrifter omnämnes Belsharuçur jämte fadern i slutbönerna, i hvilka annars alltid blott konungens namn brukar omnämnas. Härigenom blir det lätt förklarligt, hvarföre Belsazar i Daniels bok anses hafva varit den sista regenten i Babel.

exilens slut [1]), äfvensom för Nebukadrezars död, Nabuna'ids (Belsazars) tronbestigning och Babels fall blifvit uppställda, blir tydlig, då man ihågkommer, att i Daniels bok förutsäges äfven Messias' ankomst efter 70 „veckor" (också 7 „veckor"). Denna förutsägelse, där de tvenne talen „70 veckor" (9,24) och „7 veckor" (första hälften af 9,25) synbarligen afse samma sak (tiotalen kunna fritt tilläggas eller fråntagas), har uppstått under en uppfattning om verldsstyrelsens förutbestämmelse. I talet ingår cykeln 490. Denna förutsägelse, som håller sig till ett cykliskt tal, måste anses vara den äldsta, den ursprungligen uppställda. I *motsats till en annan förutsägelse* om Messias, är *denna* anknuten vid *exilens slutår.* Redan häraf framgår dess ålder. Då förutsägelsen går under Daniels namn, vittnar detta om ett anseende, som Daniel måste hafva åtnjutit i sin lifstid.

Förutsägelsen i fråga går med säkerhet i fullbordan! För att bevisa detta, låter man äfven andra förutsägelser af Daniel — om Nebukadrezars död, Belsazars (Nabuna'ids) tronbestigning, Babels fall och exilens slut — hafva blifvit fullbordade.

Af det sagda torde framgå, att ofvannämnda tidpunkter måste hafva blifvit fixerade af uppställaren af det ifrågavarande ursprungliga kabbalistiska talet. Tanken om Messias vaknar till lifs under exilens tider. Då den ifrågavarande förutsägelsen med all sannolikhet blifvit uppställd vid tiden kort efter exilen, torde de här bevarade årtalen kunna tilldömas äfven historiskt värde [2]).

---

[1]) Planen är mycket sinnrikt uttänkt. Då månaden och dagen för Jerusalems förstöring var känd, erhölls exilens sista år direkte ur Nebukadrezars 2:dra år + 49 + 1 + 0,41 år, sedan man erhållit upplysning om, att påbudet utfärdades före den 24 Nisan. För oss var året för Jerusalems förstöring = x, och vi voro därföre tvungna att göra beräkningen i motsatt riktning.

[2]) Det ohistoriska i Daniels bok, då det är fråga om exilens tider, har man funnit bl. a. af „Darejaves'" mellanregering och uppgiften i 5 kap. att Nebukadrezar II vore Belsazars *fader* — för att nu icke tala om Nebukadrezars „vansinne".

Vi vilja undersöka frågan.

Då „Darejaves" förekommer i den ursprungliga kabbala-uppställningen representerad med 1 år, står det fast, att en mellanregering måste hafva förekommit. Hvem denne „Darejaves" varit, är däremot obekant. Antagandet af en mellanregering motsäges för öfrigt hvarken af Kyros' stentafla, där det talas om en vicekonung i Babel, eller af Xenofons uppgift om, att „Kyaxares af Medien" jämte Kyros af Persien eröfrat Babel. Att „Darejaves" i 6. kap. fått låna flere drag af Darius Hystaspis, är uppenbart. Men detta kapitel hör als icke till uppställningen af de kabbalistiska talen, så när som på uppgiften i den sista versen (6,28). Allt

Spörsmålet i Daniels bok från tiden kort efter exilens slut begynner efter den nyvunna friheten från Syriens välde ånyo sysselsätta den judiska anden. Då förtydliganden och tolkningar af de ursprungliga talen nu göras, sammanknytas *dessa* förutsägelser (i Danielsb. 12,11—12) *med årtal ur Makkabeernes tider* [1]). Men för att kunna göra detta under Daniels egid måste tidsskedet bindas med exilens æra. Då härvid valts till utgångspunkt bland annat Belsazars 1:sta och Belsazars 3:dje regeringsår, sker detta, sedan man upptäckt, att det är jämt lika lång tid från exilens slut till befrielsens æra som från Belsazars (Nabuna'ids) regering till Antiokos IV Epifanes' död. Analogin i hvardera fallen var dessutom betecknande. I den ursprungliga förutsägelsen voro hvardera tidpunkterna, Belsazars (Nabuna'ids) tronbestigning och exilens slut redan färdigt angifna enligt den kabbalistiska metoden. Det gällde sålunda att endast an-

---

det öfriga hör till den Danielska sagokretsen och har från helt annat håll inryckts i Daniels bok, synbarligen för att lemna personalia om Daniel.

Hela 5. kapitlet, där det är fråga om Belsazars gästabud, hör till samma sagokrets och har intet som helst att göra med det verkliga innehållet i Daniels bok. Samma är förhållandet med hela 3. kapitlet. Sedan Nebukadrezars „vansinne" fått sin förklaring genom siffror och årtal, behöfva vi ej uppehålla oss härmed.

Kännedomen om en „Darejaves" samt det riktiga årtalet för Nebukadrezar II:s död bevisa, att Daniels bok grundar sig på en tidigare uppränning, som härstammar från tiden kort efter exilen.

I stället för Belsazars tronbestigning bör man dock skrifva Nabuna'ids, hvilken är den egentliga regenten. Belsazars namn förekommer för öfrigt icke i det ursprungliga underlaget till Daniels bok, endast året för en regents tronbestigning, hvilken återgaf riket dess glans. Namnet Belsazar, som för öfrigt låter försvara sig, har sedermera, då man gaf Daniels bok dess nuvarande form, lånats ur Danielska sagokretsen.

[1]) Vi kunna här endast antyda frågan. Det kan bevisas. att förutsägelsen i Danielsb. 12,11—12, med sina talserier „1290 dagar" och „1335 dagar", icke afse en ny från de ursprungliga talen afsiktligtvis afvikande förutsägelse, utan endast ett förtydligande af den älsta förutsägelsen, en förklaring af det mångtydiga i „70 veckor" och „7 veckor", sedan den „rätta tolkningen" numera upptäckts. Utredningen af spörsmålet i sin helhet, som icke kan behandlas i denna kronologiska undersökning, måste lemnas af oss till ett annat tillfälle. Det må här endast omnämnas, att Daniels bok genom tydningar och förtydningar gifvit anledning till dessa uppror under romaretiden, hvilka tidtals rasade som epidemier bland judarne och blefvo orsaken till folkets fullständiga förskingring. Hvarje af de större upproren kan visas hafva stått i nära samband med en ny tolkning af förutsägelsen i Daniels bok 9,24—27 samt 12,11—12. Detta är afgjordt fallet med upproret 65—70 e. Kr. och den sista resningen under Bar-Kokba 132—135 e. Kr — *Stave* (Anf. arbete, sidd. 145—165) försöker förklara, hurusom de „70 veckorna", (också „7 veckorna") icke skulle hafva afseende på Messias. Hans utläggning utgör en modärn förklaring, som med säkerhet icke är historiskt riktig.

vända dem. Det enda självständiga arbete man här gjort berör utgångspunkten från Belsazars tid. Man skrifver Belsazars 3:dje regeringsår, där man egentligen borde skrifva Belsazars 2:dra regeringsår. Till systemet hör, att man om möjligt behandlar en icke kabbalistisk årsuppgift sålunda, att tiden blir skenbarligen längre eller kortare än den är i verkligheten. Härvid går man oftast ända till det möjligas yttersta gräns. (Jmf. Artaxerxes' 32:dra år hos Nehemia. För samma sak betecknande är äfven „Darejaves' 1:sta regeringsår" och det vilseledande i Kores' „3:dje regeringsår".) Då Belsazars (Nabuna'ids) tronbestigning ej hade i och för sig någon större betydelse, kunde man med godt samvete skrifva „Belsazars 3:dje regeringsår". Hans tronbestigning blir härigenom i verkligheten förskjuten ett år tillbaka från den ursprungligen angifna tiden.

Sedan de fantastiska berättelserna från exilens tider, framställda i österländskt bildspråk, erhållit sin naturliga förklaring, växer Daniels gestalt i våra ögon. Han blir framryckt ur den sagokrets, som bildat sig kring hans namn. Men om Daniel, såsom traditionerna förmäla, var en högt betrodd person, kan han äfven hafva inverkat på sitt folks politiska öden. Då fångenskapens år, räknade enligt det af Jeremia angifna sättet, blefvo jämt 70 (månår), såsom vi genast skola se, måste Daniels inflytande här spåras. Såsom en af „Babels vise" har han egt auktoritet, om han inför Kyros hänvisat till förutsägelsen. Jeremias förutsägelse behöfver sålunda als icke antagas vara efteråt tillaggd. Tvärtom är det att antagas, att Jeremia hotat judarne med sjuttio års förbannelse. Talet är ett *rundt tal,* redan i Genesis användt i fråga om straffdom. Exilen räknas dock i kyrkligt afseende från Jesusalems förstöring 587 f. Kr. till det första sabbatsåret efter exilen 519 f. Kr. — också en tidrymd af 70 år (månår). Daniel hade dess lättare att vinna sitt mål, att få fångenskapen upphäfd, då det just ingick i Kyros' politik att ånyo uppbygga de af babylonierne underkufvade och ödelaggda länderna, såsom det framgår ur skriften i den funna lercylindern. — Daniels stora anseende hos judarne efter exilen finge sin förklaring redan häraf.

Den med sådan säkerhet angifna tiden för babyloniska fångenskapen har hittills icke kunnat fås fullt 70 år lång. Enligt Jeremias 25,1 & 11—12, jämförda med II Konungaboken 24,1—7 och II Krönikeboken 36,5—8 (se äfven Daniels bok 1,1—2), räkna judarne fångenskapen från Jojakims 4:de regeringsår, då Jerusalem första gången intogs af Nebukadrezar II (II Konungb. 24,1 & 4) efter slaget vid Karkemis. Be-

lägringen hade varat ett halft år eller något däröfver (Danielsb. 1,1 [1])). En mindre del af befolkningen, bland dem Daniel, blef bortförd nu redan. Heliga kärl röfvades ur templet, hvilket sålunda hade blifvit oskäradt af fiendehand[2]). Äfven om ordalydelsen i Jeremia 25,11—14 måhända formulerats efteråt, räknas dock fångenskapens år från den här antydda tidpunken.

Exilens slut	552,49 månår =	535,98 f. Kr.
Fångenskapens tid . .	70 „ =	68,02 julianska år
Babyloniska fångenskapens begynnelse	622,49 månår =	*604 ± f. Kr.*
Jerusalems förstöring		586,5 f. Kr.
Jojakims tronbestigning 0,1 + 10,3 + 0,25 + 11 = 21,65 månår . . . . . =		21 julianska år
Jojakims tronbestigning . .		607,5 f. Kr.
Jojakims 4:de år		3,5 julianska år
Babyloniska fångenskapens begynnelse .		604 ± f. Kr.

---

[1]) I Danielsb. säges, att belägringen började i Jojakims 3:dje regeringsår, icke när staden intogs. Återigen en af de kabbalistiska finesserne! Genom detta tillvägagående kan den ouppmärksamma läsaren förledas att skjuta den verkliga tidpunkten för exilens slut ett helt år tillbaka.

[2]) Man har ifrågasatt, huruvida Nebukadrezar II als intagit Jerusalem i 4:de året af Jojakims regering (*Driver,* Anf. arbete, sid. 534). Intagningen af staden omnämnes uttryckligen endast i II Krön. 36,5—8, hvarvid åberopas det förlorade kompilationsarbetet „Israels och Juda konungars bok“, äfvensom i Danielsb, 1,1—2, enligt hvilken belägringen påbörjades i Jojakims 3:dje regeringsår. Jämför man härmed II Konungab. 24,1—7 äfvensom Jeremia 25,1—10, finner man dock en fullständig öfverensstämmelse i samtliga uppgifter, ehuru själfva intagningen af staden ej beskrifves i de senare. Jeremia talar dock om en „olycka“ och konungaboken säger, att Nebukadrezar „intog allt från Egyptens bäck till floden Frat.“ Särskildt bör framhållas, att Jeremia 25,1—10 kunna hänföra sig till tiden ***kort efter*** slaget vid Karkemis, som stod vid själfva årsskiftet af Jojakims 3:dje—4:de regeringsår. Jerusalem behöfver sålunda ej vara intaget ännu vid tiden för Jeremias tal. Det synes därföre vara ingen anledning att betvifla autentiteten i kronistens utsago. Kronisten har visserligen en moraliserande tendens, men hans kronologi afviker i intet från den i konungaböckerne. Hans årsuppgifter äro aldrig cykliska. — Då *Stave* (Anf. arbete, sidd. 155—157) dock säger, att Jeremia och kronisten räkna cykliskt 490 år från Samuels död till Jerusalems förstöring, må framhållas följande:

Jeremia räknar 70 „försummade sabbatsår“ *från urtiden till år 604 f. Kr.*

Det är 490 solår *från Samuels reformation till år 589 f. Kr.*, hvilket icke är årtalet för Jerusalems förstöring. ***Uppgiften om ett märkeår*** vid tidpunkten för Samuels uppträdande ***erhålles icke af kronisten*** utan ur de älsta delarne af *I Samuelsbok* (I Sam. 4,17, 18; 6,1; 7,2, hvilka förtydligas af 7,3—15). Då 490 solår motsvara 10 jubelårsperioder, utgör talet endast en länk i sabbatsårsserien och har här icke egenskapen af en cykel. De cykliska talen motsvara för öfrigt städse månår.

Härmed har årtalet för Jerusalems förstöring fast sammanknutits med exilens æra och den seleukidska æran. Då tidpunkten för exilens slut och Babels fall erhållits på grund af fullt kontrollerbara värdesättningar af de kabbalistiska talen, och vi här utgått direkte från exilens slut, samt användt i beräkningen icke-kabbalistiska tal, måste det erhållna resultatet anses tillförlitligt. Till samma årtal kommo vi äfven på grund af ett kontrollerbart kabbalistiskt tal äfvensom med tillhjälp, af sabbatsårsserien, räknadt 70 år tillbaka från det första sabbatsåret efter exilen. Årtalet för detta första sabbatsår blir i 6:te kapitlet bestyrkt af en talfunktion i Jesaias bok.

Äfven om man ville påstå, att de två sista lösningarna, genom hvilka vi erhöllo Nebukadrezar II:s dödsår och Nabuna'ids (Belsazars) tronbestigningsår, äro att anses som en sifferlek, inverkar detta icke på vårt kronologiska system, hvars omspännande årtal 144, 536, 538 och 587 f. Kr. det oaktadt stå orubbade och fullt tillförlitliga. Årtalet för Jerusalems förstöring, den *10 Ab 587 f. Kr.*, som vi i samtliga våra tidigare beräkningar användt, har sålunda på grund af rent judiska tal befunnits vara riktigt.

Ur kalkylen framgår, att slaget vid Karkemis stått i förra hälften af år 605 f. Kr. Årtalet och årstiden blir bestyrkt af en bestämd uppgift härom hos Jeremia (46,2) jämförd med utsagon i Danielsbok (1,1). Slaget synes hafva stått jämt tre år efter Jojakims tronbestigning, det är i Juni 605 f. Kr. Samma årtal erhålles härför från egyptiskt äfvensom från babyloniskt håll. Uppgiften att Jerusalems förstöring skedde i Nebukadrezars 19:de regeringsår (II Konungb. 25,8—11), är öfverensstämmande med det erhållna årtalet 587 f. Kr. (586,5). Jeremia och Hesekiel lemna oss någorlunda säker upplysning om, när Jerusalems belägring påbörjades af Nebukadrezar II. Enligt den ena inneslöts staden den 10 Tebet 589 f. Kr.; enligt den andra utdrog Nebukadrezar den sistnämnda dagen till kriget mot Jerusalem. (Jeremia 52,4; Hesekiel 24,1 & 2).

Då Jerusalems andra intagning skedde år 597 f. Kr. (596,6) [1]), hvarefter konung Jojakin jämte en stor del af befolkningen bortfördes, och detta angifves hafva inträffat i Nebukadrezars 8:de regeringsår (II Konungb. 24,10—15), är uppgiften öfverensstämmande med verkliga sakförhållandet. Ur det sistnämnda årtalet ledes man till Avil-Marduks (Evil-Merodaks) regering i Babel. Enligt II Konungaboken 25,27

---

[1]) 586,5 + 10,1 (= 0,1 + 10 julianska år) = 596,6 f. Kr.

kom den fångne Jojakin i ynnest hos denne konung det 37:de året, efter det han blifvit bortförd. Det 37:de året motsvarar 34,9 – 35,9 julianska år. Tiden låge sålunda emellan 562,7 – 561,7 f. Kr. Då Nebukadrezar II enligt de judiska talen, som för öfrigt öfverensstämma med andra kända uppgifter, dog år 561 f. Kr. (560,7) [1]), blir härigenom bestyrkt det vanliga antagandet, att konungen upptagit sonen Avil-Marduk till medregent mot slutet af sin lefnad. Vore det högst ett par månader efter Nebukadrezar II:s död, som Avil-Marduk blir mördad af Nergal-sareser, (Nergal-shar-usur), och har den andre mördaren, Nabuna'id, antingen räknat eller icke räknat sig till godo barnet Labashi-Marduks (Laborosoarkods), 0,7 år, erhölles för Nabuna'ids tronbestigning det årtal Daniels bok angifver. I intet fall synes Nebukadrezars son, enligt ordalydelsen i Daniels bok (4,29), där det säges, att „riket blir bortgifvet åt den Gud vill“, hafva regerat någon längre tid efter Nebukadrezar. Man får tvärtom det intryck, att den rakt nedgående dynastien utslocknade genast efter Nebukadrezars II.s död.

Å andra sidan har Nabuna'ids regeringstid varit osäker. Hans tronbestigning angifves än till år 555, än till 556 f. Kr. Då Nebukadrezar II:s dödsår och årtalet för Babels fall, enligt judarnes tideräkning, öfverensstämma med alla öfriga kända uppgifter, och dessa jämte Nabuna'ids tronbestigningsår fast sammanknutits med året för slaget vid Karkemis, enligt egyptisk-babyloniska källor och dessutom med Seleukidernas æra, bör väl det enligt judiska uppgifter, som härstamma från tiden icke långt efter exilen, erhållna årtalet erkännas vara säkrare än Josefus' tillfälliga uppgift härom [2]). Nabuna'ids regering är sålunda att räknas från år 557 f. Kr. (556,25) [3]).

Utgående från detta årtal kan man fastställa det hittills osäkra året för mediska rikets fall. Enligt den Kyroska stentaflan [4]) besegrades Astyages, konungen i Medien, af Kyros i Nabuna'ids sjette regeringsår, d. ä. år 551 f. Kr.

---

[1]) Vi använda här, såsom tillförene de rent judiska årsdecimalerna sedan felet 0,06 år korrigerats.

[2]) Jmf. *Winckler*, Anf. arbete, sidd. 314, 315–316. — Det är att framhållas' att Nabuna'ids regeringstid 17 år als icke är säker, utan tagen ur Josefus utdrag, som gått under Berosos' eller Ktesias' namn. Se härom äfven *Rogers*, Anf. arbete II, sidd. 354—361, 376—379.

[3]) Felet 0,06 år har här korrigerats.

[4]) *Sayce*, Anf. arbete med den intagna öfversättningen af Kyroska stentaflan, sid. 157.

Babels fall erhåller, sedan felet 0,06 i den judiska kalendern korrigerats, årtalet 538 f. K. (537,33) [1]).

Emedan judarne mycket väl kunde skilja mellan assyrierne och babylonierne, och assyriska riket ännu bestod, då farao Neko utdrog på sitt eröfringståg till Eufratländerne (II Konungab. 23,29), hvarunder Josia mötte honom och sårades dödligt i slaget vid Megiddo, erhålles ur denna uppgift en notis af vikt. Josias dödsår är 608 f, Kr. (607,7))[2]. Då Nekos eröfringståg dock blef afbrutet genom babylonerkonungens son Nebukadrezars seger vid Karkemis i förra hälften af år 605 f. Kr., framgår häraf, att Ninives fall enligt judiska uppgifter bör infalla mellan dessa år 607,7—604,6 (?), sannolikt i slutet af år 606 f. Kr. Slutledningen blir oafvislig, då man härmed jämför Jeremia 25,1, 9, & 19—26, enligt hvilka bibelställen assyriska riket ej mera fanns till bland folken vid tiden för Jerusalems första intagning år 604 f. Kr.

Genom såväl babyloniska fångenskapens 70 år som Daniels bok har det ytterligare bestyrkts, att den judiska tideräkningen angifver sina årsuppgifter enligt det synodiska månåret [3]).

[1]) Skillnaden i den babyloniska och judiska kalendern har tidigare påvisats. Enligt den förra intogs Babel den *3 Markeshvan.* Skottåren hos de två folken synas icke hafva sammanfallit omkring år 538 f. Kr.

[2]) 586,5 + 21,2 (= 0,1 + 10 + 0,2 + 10,7 + 0 2 julianska år) = 607,7 f. Kr. Detta årtal, 608 f. Kr., lämpar sig bättre för den egyptiska kronologin än det tidigare antagna året 609 f. Kr. (Jmf. *Lieblein.* Ae gypt. Chronol. sid. 129).

[3]) Vårt slutomdöme om Daniels boks uppkomst är i korthet följande. Daniels bok grundar sig på ett manuskript eller ett utkast med en kabbalistisk uppställning, hvilka härstamma från tiden icke långt efter exilen. I detta dokument förekomma berättelser och tidsbestämmelser, som utgöra underlaget i kapitlen 2,1—39 pr. 2,44—49, 4 och 6,28. Hela det hufvudsakliga innehållet i kapitlen 1, 9,1—24 och första hälften af 9,25 samt 10,2—14 förekom i denna skrift. De två sistnämnda kapitlen hafva sedermera blifvit ombrutna.

Den här förekommande förutsägelsen om Messias har tagits under „noggrann ompröfning“ *efter år 144 f. Kr.* (Tidpunkten vilja vi närmare bestämma framdeles i en särskild undersökning). Dess rätta tydning fastställes nu, och Daniels bok i sin helhet erhåller sin slutliga nuvarande form.

Då emellertid kapitlet 7, utan att detta motiveras af innehållet (*Driver,* Anf. arbete, sid. 551), är skrifvet på arameiska, såsom äfven kapitlen 2,4—6, och då kapitlet 7 förutsäger årtalet för Antiokos IV Epifanes' död, vid hvilken tidpunkt inga af de följande förutsägelserna anknytas, torde man kunna antaga, att en del af Daniels bok offentliggjordes redan kort efter denne konungs död, förrän man efter den nyvunna friheten gjorde ansats att återinföra hebreiskan i litteraturen. Vore detta fallet, hade

Ett enda undantag från regeln utgöra Makkabeerböckerne, hvilka angifva tiden enligt det egyptisk-makedoniska solåret.

Frågan om sabbatsåren blefvo vi tvungna att behandla endast i en not. Undersökningen om sabbatsårsperioden upptages framdeles i texten. Medan sabbatsårsserien hittills varit omöjlig att uppspåras, medan den icke besuttit större fasthet, än att man kunnat anse jubelårsperioden motsvara än 49 än 50 år, fortlöper den hos oss utan afbrott och kommer längre fram att lämna värdefulla bevis för riktigheten af vissa detaljer i de af oss uppställda konungalängderna.

Emedan det bevisats, att Jerusalems förstöring vidtog den 10 Ab 587 f. Kr., framgår häraf, att Sems två år efter floden beräknats af Samuel-Hillel från flodens första inbrott.

Sedan det af oss antagna årtalet för Jerusalems förstöring, 587 f. Kr., visat sig riktigt, kan man räkna äfven härifrån till Sesauk I:s intagning af Jerusalem i Rehabeams 5:te regeringsår. Då man följer våra judiska konungalängder erhålles härför samma årtal, 949 f. Kr., som man erhöll, då räkningen utgick från uttågets årtal 1455 f. Kr. Årtalet 949 f. Kr. har af senare forskare allmänt ansetts vara riktigt. Härigenom har erhållits ett ytterligare bevis för slutsumman i våra judiska konungalängder.

Det kunde vara belysande, att påvisa, huru Septuagintas uttolkare uppfattat talen i Daniels bok. Redan genom Nehemias bok får man insikt därom, att judarne voro invigda i kabbalan efter exilens tider. Utgående från Kaldeen, eröfrade stjärntydningen småningom de gamla kulturlanden. I Egypten blef Alexandria sedermera hufvudsätet för denna kunskap [1]. Stjärntydningens tvillingssyster var städse den hemliga läran om talens självständiga betydelse. Pytagoras' skola utvisar, att icke engång de reelt anlagda hellenerne

det ursprungliga utkastet till Daniels bok *efter år 164 f. Kr.* erhållit som tillägg, förutom kapitlet 7, äfven kapitlen 3, 5 och 6,1—27 hvilka intagits ur Danielska sagokretsen för att gifva åt det hela en tydlig bakgrund, samt 2,39 fin — 43. Förra delen af Daniels bok har måhända redan nu erhållit sin slutliga form.

Den egentliga utvecklingen af den ursprungliga förutsägelsen förekommer i kapitlen 8, 9,25 fin — 27, 10,1, 15—21, 11 och 12. Dessa härstamma från tiden *efter år 144 f. Kr.*, vid hvilken tidpunkt Daniels bok slutligen sammanfogades.

Att kapitlen 8, samt 10,1, 15—21, 11 och 12, hvilka utgöra ett helgjutet tillägg, varit ända intill det sista gömda och „förseglade", framgår ur 8,26 och 12,4.

[1]) *Troels Lund,* Lifsbelysning, sidd. 40 & 68.

blefvo fullständigt främmande för denna lifssyn [1]). Under medeltiden och långt utöfver renässansens dagar hade dessa två „vetenskaper", astrologin och kabbalan, afgjordt herravälde öfver sinnena.

Då Septuagintas uttolkare icke afvetat månårsberäkningen i bibeln, är det af intresse att undersöka, huruvida de utan vidare antagit serierna i Daniels bok oförändrade, eller om de insett deras historiska betydelse och försökt afpassa dessa efter af dem kända årtal. Redan vid en flyktig blick i Septuaginta finner man det senare vara fallet. Ett nytt bevis därför, att talen hafva afseende på verkliga årtal [2]). Det är för öfrigt att beklagas, att man redan tidigt försökte förbättra och återställa Septuaginta i enlighet med orginaltexten. Hvarken dessa „recensioner" eller den „allmänna Septuaginta" förefinnas numera i sitt ursprungliga skick. Vi införa här Septuagintas talserier med angifvande af olika läsarter.

1) Till först finna vi, att förutsägelsen i Daniels bok 9,25 om de „62 veckorna" als icke kunnat användas af uttolkarne. De hafva därföre antagit att dessa höra till de förutsagda „7 veckorna" till Messias' ankomst och läst dem i ett sammanhang. Semikolonet har med afseende härå flyttats, hvarigenom erhållits till Messias' ankomst „70 veckor" (9.24) samt äfven „7 veckor" och „62 veckor" (9,25). Till denna omflyttning af skiljetecknet hafva öfversättarne trott förefinnas dess större skäl, som de följande verserne (9,26 och 27) synas tala om den från talet 70 ännu återstående sista „veckan".

2) Förutsägelsen i 10—12 kapitlen om „en tid, (några) tider och en half tid" tills ett lyckligt tidehvarf ingår, lyder *„tiders tid och en half tid"*. (I vissa manuskript är serien „en tid, (några) tider och en half tid" oförändrad).

3) Förutsägelsen i 8:de kapitlet om de „2300 dagarne" tills helgedomen kommer till sin rätt har ändrats till *„2400 dagar"*. (Då dessa dagar i vissa manuskript äro ändrade tillbaka till 2300 dagar, bör äfven detta antecknas).

4) Förutsägelsen i 7:de kapitlet om *en tid, (några) tider och en half tid* till dess en mäktig konung är förgjord, är oförändrad.

---

[1]) *A. Schwegler,* Geschichte der griechischen Philosophie, 1859, § 13.

[2]) Då talen för Messias' ankomst äro i Septuaginta oförändrade, bevisar detta, att det här är lika litet fråga om en enkel reduktion från månår till solår, som det var fråga om en sådan reduktion inom tidsskedet från uttåget ur Egypien till Jerusalems förstöring.

Utgångsåren för beräkningarna äro desamma, som i originaltexten.

På grund af det föregående lemnas synen i 9:de kapitlet helt och hållet utan afseende.

Att skilda folk användt skilda talserier i sina förhemligade skrifter, måste anses säkert. Sålunda torde dessa hos babylonierne hafva grundat sig förutom på det allt beherskande 7-talet [1]), äfven på 60-och 360-talet. (Jämför himlakretsens delning i 360 grader med dessas underafdelningar af 60 minuter och 60 sekunder äfvensom talfunktionerna i Berosos' tabell) [2]). Den rent judiska serien $235 + \left\{ \begin{matrix} 4 \times 49 \\ = 196 \end{matrix} \right\} + \frac{7}{2}$ blir mindre själffallen, då det gäller ett tal hos den Alexandrinska juden med sin kosmopolitiska bildning. Här vore väl närmast till hands 365-års cykeln (den egyptiska) för „en (hel) tid“ samt den österländsk-grekiska cykeln 19 år såsom funktion i „(några) tider“ [3]). Den sistnämnda uråldriga cykeln blef närmare bestämd redan omkring år 330 f. Kr. af greken Kallippos, enligt hvilken 19 år är = 6,939 $^3/_4$ dagar, den första kända formeln för det julianska året. Den motsvarande semitiska cykeln är 6939,69 dagar. Denna cykel, som motsvarar i det närmaste 19,6 månår, är icke hel. Hela cykeln är 69443 dagar, som motsvarar 196 månår. Felet är endast $2^1/_2$ minuter på året.

Men då 4 × 49 = *196*, erhålles ur cykeln en ytterligare förklaring till detta tals betydelse. Denna sistnämnda cykel, som står i förbindelse med det kabbalistiska talet 196 år, måste anses vara rent judisk. Den förklarar, hurusom talet 196 motsvarar månår och icke kalenderår [4]). Cykeln 19 år hos Kallippos är dock icke heller hel; hela cykeln är 4 × 19 = *76* julianska år, eller 27759 dagar [5]). I Egypten blef det julianska året infördt år 238 f. Kr. [6]), och var cykeln sålunda bland vetenskapsmännen högst viktig på den tid Septuaginta öfversattes. Vi komma att finna, att dessa tvenne cykler, 365 och 76, användts af uttolkarne.

Då desse antaga, att det i Daniels bok är fråga om egyptisk-makedoniska år, bör talserien af ett antal „dagar“

---

1) *Troels Lund,* Lifsbelysning sidd. 22—25.

2) *I. Epping,* Astronomisches aus Babylon, sidd. 10, 40—42, 168, 172—179.

3) Jmf. Amenofis' „gudaskådande“ i 3:dje kapitlet, sid. 70, anm. 2.

4) Om talet 49 år såsom utjämnare af sol- och månåret, se *Schiaparelli,* Die Astronomie im Alten Testament, sidd. 136—137.

5) *Lersch,* Chronologie. sidd. 44, 45 & 61.

6) Se 1:sta kapitlet, sid. 2, anm. 4).

divideras med 365. Sammalunda är divisorn 365 i serien från Nebukadrezar II:s död till Nabuna'ids (och Belsazars) tronbestigning.

Om längden af exilens æra enligt den judiska kalendern var uttolkarne bekant, visste de, att æran slutades i det 393:dje året. Tidsskedets verkliga längd är 393 kalenderår, men då judarne först *efter* den 1 Nisan anlände till Jerusalem, kommer ungefär 0,20 år af exilens æra utom beräkning och blir tidsskedets numeriska längd 392,8 år. Att judarne återvände till Jerusalem först på våren, framgår tydligt ur Esras bok (3,1), enligt hvilken löfhyddofesten är den första större fest, som firades i Jerusalem efter fångenskapen. Det första året begynner sålunda från den 1 Nisan 536 f. Kr.

Då Septuagintas uttolkare med all säkerhet räknat årets början från den 1 Tishri, såsom äfven II Makkabeerboken gör, måste tidsskedet, räknadt efter „det 393:dje året", blifva för uttolkarne ett halft år kortare än det är i verkligheten. Epoken blir år 535,34 f. Kr.

Exliens slut 535,34 f. Kr. =	535,71	kalenderår,	
Darejaves[1]	1	„	
Babylons fall	536,71	„ .	536,35 f. Kr.
7 „tider" .	49	„	
Nebukadrezars dröm: andra året från Jerusalems förstöring	585,71	kalenderår,	
Tillägg	1,19	„	
Jerusalems förstöring	586,90	kalenderår	*586,50 f. Kr.*

Tiden för Nebukadrezars dröm är här andra året efter Jerusalems förstöring.

Nebukadrezars dröm . . .	585,71	kalenderår	
12 „månader" $= \frac{12 \times 490}{235} =$	24,89	„	
Nebukadrezars död =	560,82	kalenderår	*560,43 f. Kr.*
7 „tider" $= \frac{7 \times 235}{365} =$	4,51	„	
Nabuna'id (och Belsazar på tronen)	556,31	kalenderår	*555,94 f. Kr.*

[1]) Då vi här utgå direkte ur exilens slut, hafva vi antagit, att Septuagintas öfversättare satt mot hvarandra Daniels fasta „3 veckor" samt Kores' motstånd i „21 dagar". Till ett sådant förfarande hafva uttolkarne för öfrigt blifvit tvungna, då de ansett, att „den 24 i första månaden" var i Tishri.

Sedan utgångspunkterna sålunda bestämts, vilja vi ututvisa, huru Septuagintas öfversättare tänkt sig lösningen af talen i de tre synerna.

2) Synen i 10—12:te kapitlen.

Exilens slut 535,34 f. Kr.		= 535,71	kalenderår,
„en tid“	365		„
„(några) tider“ = 4 × 19 =	76		„
„en half tid“ =	0,50 =	441,50 [1])	„
	Rest	94,21	„
	Återgång i tiden	49	„
Ett lyckligt tidehvarf ingår för det heliga folket		143,21	= *143,11 f. Kr.*

3) Synen i 8:de kapitlet.

Belsazars 3:dje år 554,10 f. Kr. =	554,48	kalenderår	
2400 „dagar“ = $\frac{70 \times 2400}{365}$ =	460,27	„	
Rest	94,21	kalenderår	
Återgång i tiden	49	„	
Helgedomen kommer till sin rätt	143,21	„	= *143,11 f. Kr.*

4) Synen i 7;de kapitlet.

Belsazars 1:sta år 555,94 f. Kr.	556,31	kalenderår	
„en tid, (några) tider och en half tid“	441,50	„	
Rest	114,81	„	
Återgång i tiden	49	„	
En mäktig konung förgjord	163,81	„	= *163,70 f. Kr.*

Antiokos IV Epifanes’ dödsår skiljer sig från det judiska årtalet med 0,34 år, men då månadsuppgifter härom — lyckligt nog för uttolkarne! — saknas i Makkabeerböckerne, hafva öfversättarne kunnat känna sig tillfreds med resultatet. Granskaren däremot kan känna sig mindre tillfreds med det talvärde „en half tid“ erhållit i serien „en tid, (några) tider och en half tid“. Sakförhållandet, att uttolkarne måst åsätta härför det icke-kabbalistiska värdet af ett halft år, gifver oss upplysning därom, att serien ej är den ursprungligen uppställda, utan ett försök till tolkning af den förefintliga. Tolkningen vidlåder de brister, som alltid måste uppstå, där man utgår från felaktiga premisser.

[1]) Hvarföre „tiders tid“ här ansetts motsvara „en tid, (några) tider och en half tid“ i den ursprungliga Septuaginta, framgår längre fram.

Det kan för öfrigt ej råda något tvifvel därom, hvilkendera serien är den ursprungliga. Man besinne blott, att grundskriftens tal, „2300 dagar“, förändrats i Septuaginta till „2400 dagar“, samt att synen i 9:de kapitlet blifvit hänförd i sin helhet till Messias' ankomst.

Den förra förändringen utgör ett ojäfaktigt bevis därför, att uttolkarne vetat, att de hemliga talen i Daniels bok afse bestämda årtal samt att de velat komma till befrielsens æra. Genom att antaga, att skyddslåset är 49 år, hafva de ej behöft göra flera än en enda ändring i siffrorna.

På grund däraf, att uttolkarne här kommit till befrielsens æra, samt att de kunnat använda hela den Kallipposka cykeln 4 × 19 = 76 såsom funktion, anse vi, att den af oss nu använda texten är att anses som Septuagintas normaltext [1]).

[1]) Med afseende å föregående undersökning vilja vi uppställa den text för talserierna i Danielsbok jämte ett årtal i II Makkabeerboken, som i Septuaginta är att anses som normaltext, jämsides med den, som måste anses höra till felaktiga varianter.

Normaltext af Septuaginta och II Makkabeerboken.	*Felaktig variant af Septuaginta och II Makkabeerboken.*
Danieleb. 7,25: „en tid, tider och en half tid“.	
Danielsb. 8,14: — „2400 dagar“.	Danielsb. 8,14: — „2300 dagar“.
Danielsb. 12,7: „en tid, tider och en half tid“.	Danielsb. 12,7: „tiders tider och en half tid“.
II Makkab, 1,10: — „169:de året“.	II Makkab. 1 10: — „188:de året“.

Det är icke samma person, som öfversatt Daniels bok, hvilken infört ändringen af årtalet „169:de året“ till „188:de året“ i II Makkabeerboken 1,10 Denne senare har antagit, att skyddstalet i Daniels bok är 29,53 samt räknat:

Synen i Danielsb. 8,14 enligt „2400 dagar“ och kommit på grund af skyddstalet 29,53 till det oriktiga. 188:de året ær. Seleuch.

Synen i Danielsb. 7,25 med tillhjälp af den haltande cykeln 3 × 19 (365 + 3 × 19 + ½), ehuru cykeln bör vara 4 × 19, och kommit på grund af skyddstalet 29,53 till rätt årtal för Antiokos IV Epifanes' död.

Synen i Danielsb. 12,7 enligt serien „tiders tider och en half tid“, hvarvid han användt den riktiga cykeln 4 × 19 = 76, och kommit på grund af skyddstalet 29,53 till det oriktiga 188:de året ær. Seleuch. För att antyda de två sistnämnda olika serierna (i 7:de och 12:te kapitlen), har han i sitt manuskript af Daniels bok infört i 12:te kapitlet „tiders tider och en half tid“ i stället för „en tid, tider och en half tid“.

Detta 188:de år ær. Seleuch har ingen betydelse; då det ej är sabbatsår, kan det följaktligen ej heller vara ett jubelår, hvilket möjligen kunnat gifva det ett visst värde. Därföre torde det engång för alla kunna lemnas bort ur samtliga bibliska kommentarier till II Makkabeerboken.

Att uttolkarne för öfrigt varit icke så litet sakkunniga, framgår däraf, att de erhållit fullt riktigt årtal för Jerusalems förstöring.

Detta sakförhållande är för oss af synnerlig vikt. Det förklarar oss, huru Septuagintas uttolkare kunnat föra sin kronologi parallelt med den egyptiska historiens år, utan att känna till den riktiga längden af tidsskedet från uttåget ur Egypten till Salomos tempelbyggnad eller från tempelbyggnaden till Jerusalems förstöring. Uttolkarne hafva synbarligen fastställt tiden för Jerusalems förstöring antingen omedelbart på grund af egyptiska källor, utgående från slaget vid Karkemis [1]), eller hafva de därjämte haft tillfälle att jämföra dessa med judiska uppgifter om tidsskedets kalendariska längd från Jerusalems förstöring och exilens slut till seleukidernes æra och befrielsens æra.

Att sådana kalendariska årstabeller verkligen kunnat förefinnas och gifva uttolkarne ledning, synes framgå däraf, att de tabeller, kalendermännen Samuel och Hillel d. y. synas hafva användt, varit från och med Jerusalems förstöring angifna enligt kalenderåret. Från Salomos tempelbyggnad till Jerusalems förstöring hafva uttolkarne icke haft tillgång till något öfversiktstal, då däremot kalendermännen stått ett sådant till buds äfven från detta tidsskede. Detta har dock, såsom vi sett, varit angifvet, icke enligt kalenderårsberäkning, utan enligt månårsberäkning. Josefus, som i allmänhet bekymrar sig ganska litet om verklig historisk kronologi, har tillfälligtvis bevarat några uppgifter härom, hvilka låta oss veta tempelærans längd, och hvilka bevisa, att ett öfversiktstal från denna tid förefunnits, samt att tidsskedet varit angifvet enligt månårsberäkning. Härom närmare i nästa kapitel.

Det intressanta sakförhållandet, att de olika ærorna synas hafva varit angifna efter olika årsberäkning, vilja vi endast påpeka, utan att på grund häraf försöka draga några hypotetiska slutledningar.

Läsaren kunde måhända göra det inkastet, att hela den del af vår bevisföring, som grundar sig på den judiska kalendern, bygger enbart på antagandet, att de olika ærorna varit angifna enligt dessa två olika beräkningssätt.

Detta är dock icke fallet. Vår undersökning af Daniels bok i Septuaginta bevisar, att årtalet för Jerusalems

---

[1]) Slaget vid Karkemis 604,6 f. Kr.
Nebukadrezars 19:de år 18,1.
Jerusalems förstöring 586,5 f. Kr.

förstöring var bekant i Alexandria. Detta år kunde därföre ej vara obekant för den lärde kalendermannen Samuel. Ett öfversiktstal öfver tempelærans längd har bevisligen förefunnits; det har förelegat Josefus och användts af kalendermännen. Detta var angifvet enligt månårsberäkningen. Äfven om inga öfversiktstal från senare tidsskeden förefunnits, ett antagande, som är absurdt, då ett sådant stått kalendermännen till buds från ett tidigare skede, hafva Samuel och Hillel d. y. detta oaktadt kunnat uppställa sin kalender med tillhjälp af blott och bart öfversiktstalet öfver templets æra samt årtalet för Jerusalems förstöring. Från den sistnämnda tidpunkten framåt hafva de kunnat följa den egyptiska tidmätningen och sedermera sammanbinda årtalet för egyptiska rikets fall med Selukidernes æra samt dessutom, för kontrollens skull lösa de kabbalistiska talen i Daniels bok på sätt uttolkarne bestämt dem och löst desamma.

Vår undersökning af talen i Daniels bok enligt Septuaginta har sålunda varit egnad att klargöra ställningar och förhållanden, som tidigare måst lemnas öppna och oförklarade, samt att ytterligare bestyrka de af oss gjorda slutledningarna.

Vi hafva velat bygga vår undersökning, icke på enstaka öfverenstämmelser i resultaten, utan på fullständig samstämmighet i samtliga till buds stående uppgifter. Äfven om en slutledning ensam för sig i anseende till det kronologiska materialets beskaffenhet, icke alltid kunnat blifva ovedersägligen bindande, har dock hvarje erhållet resultat utgjort ett indicium, ett nytt sannolikhetsbevis, såsom ett tillägg till en mängd andra dels indicier dels verkliga bevis.

De hittills erhållna resultaten utvisa en samstämmighet i den egyptiska, babyloniska och judiska kronologins viktigaste årtal.

Vi återkomma till dessa frågor ännu i nästa kapitel, där Josefus' tal skola skärskådas.

Vi vilja flyktigt genomgå tidsskedet från exilens æra, för att uppteckna viktigare data från denna period, hvilka hittills ej blifvit omförmälda eller berörda i ett sammanhang.

Sesbazar jämte öfverstepresten Jesua anförde 42,000 återvändande judar och anlände till Jerusalem på våren 536 f. Kr. (Esra 1,1 & 2,2, 5,14 ff; Haggai 1,12 [1]).

Tempelbyggnaden påbörjades i Ijjar 535 f. Kr. (Esra 3,8), men blef afbruten till år 519 f. Kr. (Esra 4,24). Templet kunde invigas, först i Darius Hystaspis 6:te regeringsår, den 3 Adar 516 f. Kr. (Esra 6,15). Till en början var Sesbazar landshöfding i Juda (Esra 5,14), sedermera Serubbabel åtminstone från 519 f. Kr. till år 516 f. Kr. (Esra 4,24, 5,2; Haggai 2,22—24; Sacharia 4,9).

Årtalet för templets invigning erhålles äfven ur Hesekiels bok. I femte året efter det Jojakin fördes fången till Babel (Hesekiel 1,2) såg Hesekiel en syn. *Sju dagar* därefter (3,16) fick han en uppmaning af Herren att i *390 dagar* ligga på sidan och äta orent bröd (4,5, 9—10). ***Likaså skola Israels barn äta sitt bröd orent bland hedningarna, till hvilka jag skall fördrifva dem.*** (4,13).

Jojakin bortförd		596,6	f. Kr.
5:te året (ej fullt en månad före dess slut)		4,8	julianska år.
	Synes sågs	591,8	f. Kr.
7 „dagar“ $= \frac{70 \times 7}{354{,}3333} = 1{,}4$ månår	. .	1,3	julianska år.
	Rest	590,5	julianska år.
390 „dagar“ $= \frac{70 \times 390}{354{,}3333} = 77$ månår	$\doteq$	74,7	julianska år.
Israels barn äta orent bröd till		515,8	f. Kr.

Att med de hemliga talen afses just det nya templets invigningsår, framgår förutom af det betecknande uttrycket, att Israels barn äta *orent bröd* i fångenskapen, äfven af det stora intresse i Hesekiels bok hyses för templet. I kapitlen 8—11 framhållas orsakerna därtill, att det gamla templet måste förstöras. I kapitlen 40—44 ingå beskrifningar ända

[1]) Ehuru Esra 2,2 ställer Serubbabel i första planet vid hemvandringen från Babel, är det tydligen Sesbazar, som jämte Jesua är ledaren för tåget. Sesbazar har identifierats med Senassar af Davids ätt i Krön. 3,18. Andra anse honom hafva varit en persisk embetsman. Jmf. *Buhl.* Anf. arbete sidd. 254—258.

in i minsta smådetalj om det nya tempel, hvilket Hesekiel skulle hafva sett i en syn.

Ur denna kalkyl har erhållits det sista bevisat därför, att ett antal „dagar“ blifvit af oss rätt värdesatta [1]).

Enligt Hesekiel 4,6 skulle *Juda* lida för sina missgärningar ytterligare *40 dagar.* Dessa äro icke inberäknade i de 390 dagarne (Jmf. Hesekiel 4,5 och 4,9). Vi erhålla $\frac{70 \times 40}{354{,}3333} = 7{,}9$ månår $= 7{,}7$ julianska år. Årtalet är *509 f. Kr.* (508,1). Denna uppgift i Hesekiels bok torde måste ställas i samband med nya kolonisters ankomst från de babyloniska kolonierna Gola och Bne ha-Gola. Kolonisterne nedsatte sig i *Juda och Benjamin.* Denna inflyttning skedde enligt *Wellhausen* (Anf. arbete, sidd. 161 och 162) under det *första årtiondet* efter det tempelbyggnaden fulländats. Vi hafva sålunda äfven här funnit vår värdesättning af de kabbalistiska „dagarne“ bestyrkt. Redan därföre, att det funnits forskare, som velat hafva dessa „390 dagar“ i Hesekiels bok till 390 *år* och tagit denna årssumma till ledning för bestämmandet af tempelærans årslängd (!), hafva vi blifvit tvungna att i detta kapitel påvisa den verkliga innebörden af vissa kabbalistiska tal i bibeln.

Presten Esra anförde nya kolonister och anlände till Jerusalem i Ab månad 459 f. Kr. [2]). (Esra 7,8).

Nehemia anlände till Jerusalem i Nisan månad 445 f. Kr. och var landshöfding till år 433 f. Kr. Uppbyggandet af Jerusalems murar påbegynnes under Nehemias öfverinseende och ledning på hösten samma år. Ett jubelår ingår på hösten 442 f. Kr. (441,3—440,3). Murarne äro färdigbyggda och invigas af Esra den 25 Elul 435 f. Kr.

Juda rike bildar allt sedan exilen en fredlig och förnöjsam vasallstat under Persiens i allmänhet icke tryckande öfvervälde. Under hela denna tid förekomma inga data af vikt. Ett uppror under Artarxerxes III:s Ochus' tid (359—339 f. Kr.) är dock att antecknas [3]). Under den långvariga fredens hägn uppblomstrar den nationela odlingen. Återfall till mångguderiet förekomma ej mera. Tron på en enda, osynlig Gud har genomträngt det allmänna folkmedvetan-

---

[1]) Att talserien utgör en senare interpolation, måste anses säkert.

[2]) Att det allmänt antagna året 458 f. Kr. är oriktigt, framgår ur kabbalaberäkningen i Nehemias bok, enligt hvilken Artaxerxes' tronbestigning sker i början af år 465 f. Kr. (464,8).

[3]) *Josefus* Arch. Jud. XI,7 Jmf. äfven. *Driver,* Einleitung in die Litteratur des alten Testaments, sidd. 239—240, hvarest förekomma uttalanden om upproret af Diodoros Siculus, Eusebius och Solinus.

det. Judarne blifva det folk, som i större grad än något annat folk i verlden utöfvat sin inverkan på hela vår lifssyn.

Då Alexander den store gjorde sitt segerlopp genom österns länder och tågade genom Juda, öppnade Jerusalem frivilligt sina portar för honom [1]).

Sedan Alexander den store dött, och hans rike sammanfallit, kom Juda land att underlyda först Ptolemaierne i Egypten samt slutligen Seleukiderna och Antiokerne i Syrien. Den hellenistiska bildningen vann småningom i viss grad insteg bland de högre klasserna; redan i 2:dra århundradet f. Kr. är skrifspråket det grekiska [2]). I följd af Antiokos IV Epifanes' (175—164 f. Kr.) öfvermod och okloka politik uppstod en jäsning bland judarne; då konungen som svar härpå nedbryter en del af Jerusalems murar (I Makkab. 1,30—33) och oskärar helgedomen den 25 Kislev 168 f. Kr. (I Makkab. 1,62) samt förbjuder judarne fri religionsutöfning, uppflammar i Juda ett långvarigt, ytterst hårdnackadt uppror under Makkabeernes ledning. Redan före Antiokos IV Epifanes' död, år 164 f. Kr., kunde Judas Makkabeus återinviga templet, på samma årsdag det blifvit oskäradt, den 25 Kislev 165 f. Kr. (I Makkab. 4,52—54).

Frihetskampen var dock långt ifrån afslutad ännu. Den fördes med vexlande stridslycka. Sedan Judas mördats år 160 f. Kr., fortsattes kriget af hans broder Jonatan. Denne föll i fiendehand samt mördades svekligen, hvarefter ledningen af de upproriskes angelägenheter öfvertogs af den yngste brodern Simon.

Det långvariga befrielsekriget var faktiskt fördt till ett lyckligt slut år 144 f. Kr., i slutet af året, hvarpå judarne till minne af det återvunna nationela oberoendet firade en tempelfest den 25 Kislev samma år. Detta år, räknadt från den 1 Tishri eller 25 Kislev, bör antagas utgöra begynnelsen af frihetens æra. Att epoken torde räknats från den 1 Tishri 144 f. Kr. blir nära nog otvifvelaktigt, då årets början i judarnes skrifter förskjutes under Makkabeernes tider till denna dag, som tydligen redan sedan exilen [3]) eller måhända af ålder utgjort det borgerliga årets begynnelse. Härigenom blir årsskiftet äfven nära öfverensstämmande med det i Seleukidernes æra, hvilken var i allmänt bruk öfverallt i österns länder.

---

[1]) *Josefus,* Arch. Jud. XI,8.

[2]) *Wellhausen,* Anf. arbete, sidd. 222—238. *Cornill,* Anf. arbete, sidd. 176—194.

[3]) *Kinzler,* Die Bibl. Altertümer, sidd. 215—217. — Se härom närmare längre fram i 5:te kapitlet, sid. 173 f.

Simon, folkfurste och sedermera äfven öfversteprest, styrde i Juda under åren 144—135 f. Kr. Judarnes oberoende blef formligen erkändt af Syrien år 143 f. Kr. (I Makkab. 13,41) Dock intogs Sions borg först den 23 Ijjar 142 f. Kr., sedan besättningen uthungrats (I Makkab. 13,51). Hvilken tid på året oberoendet blef erkändt af Syrien, framgår ej ur Makkabeerböckerna, — ett bevis därför, huru ringa vikt judarne fäst vid årtalet 143 f. Kr., jämfördt med det förra året, som är angifvet genom tre talserier i Daniels bok. Åsikten, att judarnes fullständiga oberoende blifvit genomfördt först under Johannes Hyrkanus, som antog konungatiteln, måste anses felaktig. Äfven om ordalydelsen i syrienes förklaring synes vilja antyda ett visst vasallskapsförhållande mellan Juda rike och Syrien, utvisar väl aktstycket endast den diplomatiska form, under hvilken Syrien bekvämade sig att erkänna ett fullbordadt faktum. Gentemot den antydda åsikten måste sättas talen i Daniels bok samt „Simons första regeringsår“ i I Makkabeerboken äfvensom det minnesvärda året, som bildade utgångspunkten för „befrielsens æra.“ Ur I Makkabeerboken 15,6 framgår det, att Simon slog egna mynt. Då han tillerkännes rätt härtill, är väl detta endast en diplomatisk sanktion af något, som redan skett. Också säger Wellhausen, att „Simon var grundaren af den hasmoneiska dynastien; har var den förste, efter hvilkens år man räknade och den som slog egna mynt, måhända också den förste, som ingick förbund med romarne“ [1]).

Först under belysning af de två Makkabeerböckerna, som skildra den stora frihetskampen, få vissa uttryck i Daniels bok sin förklaring. Ett litet folk har upprest sig emot den mäktiga kolossen, Syrien, med en uppoffrande hänförelse och frihetslängtan, med ett öfverspändt hat emot inkräktaren, med en blodtörst, som frossar i beskrifningen af de nedgjorda fiendernes antal. Frihetskämparne själfve iakttaga den strängaste renlefnad enligt Mose lag; de äro genomdrifna puritaner, eller låtom oss säga fariseer, äro „de heligas folk“ „den Högstes heliga“, och ombilda sig under kampen till det i sin rigorism och självtillräcklighet föga älskvärda släkte, som träder oss till mötes i början af vår tideräkning.

Följande kronologiska data hafva erhållits ur oförändrade judiska tidsuppgifter.

Slaget vid Megiddo . . . . 608 f. Kr. (607,7).

Neko från 608 f. Kr.

[1]) *Wellhausen*, Anf. arbete, sid. 269.

Ninives fall . . inom åren 608—605 f. Kr. (607,7—604,6).
Slaget vid Karkemis . . . . i Juni 605 f. Kr.
Jerusalems första intagning af Nebukadrezar II 604 ± f. Kr.
Babyloniska fångens- } enligt Jeremia . . *604—536± f. Kr.*
kapen . . . . . } i kyrkligt afseende 587—519 f. Kr.
Jerusalems andra intagning af Nebukadrezar II 597 f. Kr. (596,6).

Jubelår 589/588 f. Kr. (588,3—587,3).

Jerusalems belägring påbörjad af Nebukadrezar II den 10 Tebet 589 f. Kr.

Jerusalem förstöring; Juda gamla rikes fall den 10 Ab. 587 f. Kr.

Nebukadrezar II:s regering 604—561 f. Kr. (604?—560,7).
Nabuna'ids regering 557—538 f. Kr. (556,25—537,33).
Mediska rikets fall . . . . 551 f. Kr. [1].

Babyloniska rikets fall 538 f. Kr. (537,33). (Enligt babyloniska källor den 3 Markeshvan; skillnaden beroende på judarnes nyckfulla kalender.)

Påbudet om fångenskapens slut; *Exilens æra* första dagarne af *536 f. Kr.*

Juda nya rike.

1) *Vasallstat under Persien 536—332 f. Kr.* [2]).

Landshöfdingen Sesbazar och öfverstepresten Jesua med 42,000 kolonister anlända till Jerusalem på våren *536 f. Kr.*

Serubbabel landshöfding åtminstone 519—516 f. Kr.

Tempelbyggnaden påbegynt i Ijjar 535 f. Kr.

Sabbatsår 519/518 f. Kr. (518,1—517,3).

Templet invigdt den 3 Adar 516 f. Kr.

Kolonister från Gola och Bne ha-Gola bosätta sig i Juda och Benjamin 509 f. Kr.

Artaxerxes' tronbestigning 465 f. Kr. (omkr. 464,8).

Esra med nya kolonister anländer till Jerusalem i Ab *459 f. Kr.*

Nehemia anländer till Jerusalem i Nisan 445 f. Kr.

Nehemia landshöfding 445—433 f. Kr.

Jerusalems murar grundlagda 445 f. Kr. (444,3).

Jubelår 442/441 f. Kr. (441,3—440,3).

Jerusalems murar invigda den 25 Elul 435 f. Kr.

Sabbatsår 435/434 f. Kr. (434,3—433,3).

---

[1]) Enligt babylonisk-persiska källor.
[2]) Enligt icke-judiska källor.

2) *Juda ett lydland under Alexander den store.*
3) *Juda ett lydland under Egypten.*
4) *Juda ett lydland under Syrien.*

Templet oskäradt af Antiokos IV Epifanes den 25 Kislev 168 f. Kr.

Templet återinvigdt af Judas Makkabeus den 25 Kislev 165 f. Kr.

Antiokos IV Epifanes död 164 f. Kr. (163,4).

Sabbatsår 162/161 f. Kr. (161,3—160,3).

Judas Makkabeus död 160 f. Kr.

Jonatan Makkabeus död 144 f. Kr.

5) *Juda rike oafhängigt från slutet af år 144 f. Kr.*

Tempelfest, frihetens invigning den 25 Kislev 144 f. Kr.

Frihetens æra den 1 Tishri (den 25 Kislev?) *144 f. Kr.*

Simon folkfurste 144—135 f. Kr.

Oafhängigheten erkänd af Syrien 143 f. Kr.

Sions borg intagen den 23 Ijjar 142 f. Kr.

I Makkabeerbokens tideräkning afviker från Seleukidernes æra sålunda, att den utgår från den 1 Nisan 312 f. Kr. samt II Makkabeerbokens sålunda, att den utgår från den 1 Tishri 312 f. Kr.

V.

I Judarnes gamla historia af Josefus omnämnas samtliga detaljtal från domaretiden samt konungarnes i Juda och Israels riken regeringsår, i allmänhet enligt oförändrade bibliska tal, allt intill Samariens fall och Jerusalems förstöring.

Oberoende af dessa tidsuppgifter, erhållas af Josefus öfversiktstal öfver särskilda tidsskedens hela årslängd, hvilka tidsuppgifter ej alltid äro öfverensstämmande med de förra.

Ehuru väl kronologiska uppgifter hos Josefus sällan äro att anses tillförlitliga och ofta äro sinsemellan stridiga, böra vi skärskåda de antydda öfversiktstalen för att utröna, hvilket värde man måhända kunde tillmäta desamma. Vår närmaste uppgift skall blifva, att undersöka, huru talen sannolikt tillkommit. Genom ett sådant förfarande borde man erhålla en oberoende ståndpunkt vid bedömandet af talens kronologiska värde. Vi vilja, utgående från Jerusalems förstöring, utsträcka vår undersökning äfven till öfversiktstalen på andra sidan om uttåget.

Till en början hålla vi oss till följande grupper, som äro delvis beroende af hvarandra. Tvenne öfversiktstal, som hänföra sig till „Adams skapelse“, men som äro sinsemellan stridiga och ej öfverensstämma med några andra kända tal eller æror, förbigå vi.

Josefus räknar:

1) X, 8,5. Från Jerusalems förstöring till Salomos tempelbyggnad 470 år 6 mån. 10 dagar;
2) X, 8,5. Från Jerusalems förstöring till uttåget ur Egypten 1062 år 6 mån. 10 dagar;
3) X, 8,5. Från Jerusalems förstöring till floden 1957 år 6 mån. 10 dagar;
4) VIII, 3,1. Från Salomos tempelbyggnad till uttåget ur Egypten 592 år;
5) VIII, 3,1. Från Salomos tempelbyggnad till Abrahams invandring 1020 år;
6) VIII, 3.1. Från Salomos tempelbyggnad till floden 1440 år;

7) IX, 14,1. Från Samariens fall till uttåget ur Egypten 947 år;
8) IX, 14,1. Från Samariens fall till Josua 800 år;
9) X, 9,7. Från Samariens fall till Jerusalems förstöring 130 år 6 mån. 10 dagar.

Där månader och dagar angifvas, äro de genomgående desamma.

För att uppfatta uppgiften om 470,53 år från Jerusalems förstöring till Salomos tempelbyggnad samt 592 år från tempelbyggnaden till uttåget ur Egypten, bör man veta, att Josefus påför Salomo 80 regeringsår (Arch. Jud. VIII, 7,8) samt uppgifver den ena gången, att Saul regerat efter Samuels död 22 år, den andra gången att han regerat 29 år (Arch. Jud. VI, 14,9 & X, 8,4). Om man håller sig till uppgiften om 29 år, har Josefus erhållit talet 592 år genom en hopsummering af sina egna detaljtal från uttåget till tempelbyggnaden. Talet 470,53 har uppstått genom tillägg af Salomos 40 öfverloppsår till judakonungarnes enkelt sammanslagna regeringsår, hvilka icke förändrats af Josefus. Bägge uppgifterna för sig äro sålunda fullständigt värdelösa.

Om man utgår från Jerusalems förstöring år 587 f. Kr. (586,5), erhålles enligt Josefus:

Från Jerusalems förstöring . .	586,5	f. Kr.			
1) till Salomos tempelbyggnad	470,53	f. Kr.	1) Från Salomos tempelbyggnad	1057	f. Kr.
Summa	1057	f. Kr.			
Från Jerusalems förstöring . .	586,5	f. Kr.			
2) till uttåget ur Egypten . .	1062,53	år	4) till uttåget ur Egypten . .	592	år
Summa	1649	f. Kr.	Summa	1649	f. Kr.

Häraf framgår att Josefus' uppgifter 5) och 6) böra räknas från år 1057 f. Kr. såsom utgångspunkt.

Från Jerusalems förstöring . .	586,5	f. Kr.	Från Salomos tempelbyggnad	1057	f. Kr.
3) till floden .	1957,53	år	6) till floden .	1440	år
Summa	2544	år	Summa	2497	år
=	2542,7	f. Kr.	=	2495,7	f. Kr.

Skillnaden, *47 år*, kan förklaras, om man antager, att Josefus vid uppställandet af talet 6), glömt iakttaga Salomos 40 och Sauls 7 år, hvilka han, såsom vi längre fram komma att se, afsiktligt och för ett särskildt ändamål tillagt på hvardera sidan om tempelbyggnaden.

Då årtalet för floden enligt uppgiften 3) sammanfaller i det allra närmaste med det årtal vi härför erhållit ur den Berososka tabellen, och då Josefus uppgifver sig känna till Berosos, skola vi närmare skärskåda det erhållna årtalet. Floden ingick enligt Berosos år 2539 f. Kr. (2538,6).

Hos Berosos äro talen före år 2447 f. Kr. angifna enligt det obundna månåret. Om Josefus följt Berosos, har han erhållit för tiden till floden en för hög siffra, motsvarande skillnaden mellan det bundna och obundna månåret under en tidsperiod af 92 år, eller 2,8 år. Det ur uppgiften 3) erhållna årtalet borde sålunda förändras till 2539,9 f. Kr. Det är: floden inträffade enligt Berosos år 2539 f. Kr. samt enligt Josefus år 2540 f. Kr. Då Josefus i sina kalkyler är allt annat än noggrann, har denna skillnad ingen betydelse. För öfrigt räknar Josefus floden 1 år lång; enligt den kaldeiska Izdubar-sagan varade floden endast några dagar. Öfverensstämmelsen i siffrorna bevisar ovedersägligen, att Josefus här följt Berosos' tal. Att Josefus ej har sina uppgifter härom ur judiska källor, framgår tydligt redan däraf, att tidsperioden hos Josefus är angifven enligt det med solåret bundna månåret, då däremot samtliga judiska tal motsvara synodiska månår.

Ur denna undersökning hafva vi erhållit ett nytt bevis därför, att de Berososka talen blifvit af oss rätt värdesatta.

Våra slutsatser vinna i beviskraft, om vi kunna ådagalägga, att Josefus följt Berosos' uppgifter äfven i fråga om Abrahams æra.

Josefus räknar:

Från Salomos tempelbyggnad . .	1057 f. Kr.	
5) till Abrahams invandring . . .	1020 år	
Summa	2077 år	= 2076 f. Kr.

Då Hammurabi förenade babyloniska riket år 2081 f. Kr., befinnes det, att Josefus äfven här hållit sig till Berosos. Josefus, som knappast känt till Hammurabis tidigare förhållande till Kedorla omer, men ur Genesis 14 kunde finna, att Hammurabis namn förekommer främst bland de här uppräknade konungarne, har väl ej funnit någon motsägelse i dessa två årtal. Tvärtom torde han hafva tyckt sig vara rik-

tigt nogrann, då han lemnat en tid af omkring 5 år mellan Abrahams fader Teras utvandring ur Storkaldeen och Abrahams invandring i Kanaan.

Den tidpunkt vi erhållit för babyloniska rikets förening har sålunda blifvit bestyrkt äfven af Josefus' uppgift om tiden för Abrahams invandring i Kanaan, hvilken bevisligen härstammar från icke-judiska källor.

Då Josefus i uppgifterna 7) och 8) räknar från Samariens fall 947 år till uttåget ur Egypten, men 800 runda år till Josua, förekommer här ett fel. Då man iakttager uppgiften 9) finner man, att de ifrågavarande talen dessutom stå i strid med talen i uppgifterna 2) och 4).

Josefus' årtal för tempelbyggnaden och uttåget hafva intet kronologiskt värde. Till uppgiften 9) återkomma vi i sammanhang med följande öfversiktstal hos Josefus:

10) X, 8,4. Konungarnes regeringstid, inclusive Saul[1]) till Jerusalems förstöring utgör 514 år 6 månader 10 dagar; Vid detta tillfälle säges, att Saul *regerat 29 år.*
11) IX, 14,1. Från Jerobeam I till Samariens fall är det 240 år 7 månader 7 dagar;
12) XI, 1,1. Exilens längd är 70 år.

Den babyloniska fångenskapen begynner enligt Josefus från Jojakims *5:te* regeringsår, (Arch. Jud. X, 6,2—3), d. ä. 17 år före Jerusalems förstöring.

För att uppfatta Josefus' tideräkning i denna grupp, som jämte uppgiften 9) berör konungarnes regering och exilen, blir man tvungen att jämföra Josefus' öfversiktstal med hans detaljtal under denna tid. I konungalängden öfver Israels rike gör Josefus den ändring, att han låter Jehu regera 27 år och Jerobeam II 40 år (Arch. Jud. IX, 8,1 & 10,3). Härigenom förkortas de bibliska talen med 2 år.

Vi komma att finna, att Josefus här lemnat helt och hållet åsido uppgiften om 470 1/2 år från Salomos tempelbyggnad till Jerusalems förstöring, en uppgift, som hör till en annan grupp af öfversiktstal. Josefus är en författare, som inrycker i sina skrifter okritiskt hvarje uppgift han lyckats öfverkomma, utan att se efter, huruvida den ena uppgiften står i strid med den andra. I detta afseende står Josefus hvarken högre eller lägre än t. ex. vissa äldre kristna författare.

---

[1]) Då i vissa manuskript uppgiften förändrats till 514 år 6 månader 10 dagar, *förutom* Saul, har afskrifvaren fäst otillbörligt afseende vid Josefus' årssumma i uppgiften 1) och varit okunnig om de manipulationer Josefus tillåter sig beträffande sina siffror.

I 7:de kapitlet komma vi att finna hos Eusebius icke mindre än sex olika sinsemellan stridiga kronologiska uppgifter i fråga om en och samma sak. Äfven om Josefus stundom upptäcker en motsägelse i tvenne erhållna uppgifter, anser han sig dock skyldig att låta hvardera ingå. Detta förfarande vore berömvärdt, om han härvid påpekade motsägelsen och angåfve de olika källorna, toge frågan till ompröfning och försökte förklara densamma. Tvärtom ryggar Josefus städse tillbaka för hvarje slutledning; han fördöljer motsägelsen och begrafver felet.

Då talet 470 ½ år grundade sig på Juda rikes konungalängder, skola vi finna, att Josefus försökt inpassa den andra gruppen af erhållna öfversiktstal i ett system, där hänsyn tagits till Israels rikes konungalängder.

Då Josefus angifver, att Samariens fall inträffade i Hiskias *7:de*, icke i hans 6:te, regeringsår (Arch. Jud. IX, 14,1), blifva detaljtalen inom tidsskedet från Samariens fall till Jerusalems förstöring förkortade med 1 år. Nebukadrezar II, som regerade 43 år, intog Jerusalem i sitt 18:de regeringsår (Arch. Jud. X, 8,5). Samtliga uppgifter hos Josefus om babylonerkonungarnes regering förekomma i Arch. Jud. X, 11.

Josefus kalkyl är följande:

	Josefus' detaljtal	
	År	Summa år
Saul	22	
David	40,5	
Salomo	40	
	(80)	
Från Jerobeam I till Ahabs död	84	
Från Ahabs död till Samariens fall	155,5	
Från Samariens fall till Jerusalems förstöring	132	474
Nebukadrezar II:s återstående regering	25	
Evil Merodak	18	
Neglissar	40	
Labosordakos	0,58	
Belsazar	17	
		100,58
Summa		574,58

	Josefus' öfversiktstal	
	År	Summa år
10) Från Saul till Jerobeam I	103,4	
11) Från Jerobeam I till Samariens fall	(143,4) 240,6	
9) Från Samariens fall till Jerusalems förstöring	130,53	474,53
Men då uppgiften 10) angifver, att tidsskedets längd är 514,53, tilläggas här ofvan afdragna Salomos 40 år	40	
12) Återstod af exilen	53	
Då Josefus i sammanhang med uppgiften 10) angifver, att Saul regerat 29 år, tillägges denne	7	100
Summa		574,53

Denna tabell åskådliggör orsaken, hvarföre Josefus säger, att Salomo regerat 80 och Saul 29 år. Den förres 40 och den senares 7 tilläggsår betingas af Josefus' uppgifter om babylonerkonungarnes regeringstid efter Jerusalems förstöring. Beträffande dessa synes Josefus hafva anlitat källskrifter sådana som en Ktesias', eller historiska brottstycken, som gått under Berosos' namn [1]). Tilläggstalet, *47 år,* kan icke påstås vara en fiktion af oss, då vi stiftade dess bekantskap redan tidigare i sammanhang med undersökningen af uppgifterna 3) och 6).

Af denna undersökning framgår, att öfversiktstalet i uppgiften 10), som angifver en tidrymd af 514 år 6 månader 10 dagar från Saul till Jerusalems förstöring, förekommer hos Josefus i korrumperadt skick. Också säger Josefus uttryckligen, i och med det han afgifver sin uppgift, att till talet bör tilläggas sju år. Det är, tidsperiodens längd är i verkligheten 521,53 år — under förutsättning att Salomo regerat 80 år. Å andra sidan räknar Josefus *detta oaktadt* Sauls regering faktiskt 22 år lång. Här förekommer en äkta Josefusk motsägelse. Här har synbarligen gjorts en taskspelarekonst för att begrafva ett fel. Då detaljtalen från Saul till Jerobeam I äro 22 + 40,5 + 40 = 102,5, och talet för motsvarande tid i den andra tabellen är 103,4, befinnes det att Sauls regering i öfversiktstalet är 22,9 år. Då man tillägger honom 7 år, blir skillnaden mellan de tvenne uppgifterne om Sauls regering *7,9 år.*

Däremot utgöra Salomos 40 tilläggsår ett löst bihang, som införts redan i beskrifningen om Salomos regering. Man kan sålunda saklöst borteliminera dessa såväl från denna beskrifning som från öfversiktstalet, i synnerhet som Josefus i verkligheten räknar Salomos regering 40 år lång.

Öfversiktstalet ifråga bör följaktligen hafva ursprungligen angifvit en tidrymd af 481,53 år. Detta tal har af Josefus vanställts. Då han ej gärna kunnat förlänga fångenskapens notoriska 70 år, har det synts honom lämpligt att påföra Salomo ett tillägg af 40 år. För att kunna föra räkningen ifråga om Saul, David och Salomo parallelt, har han för tillfället afdragit 7 år ur öfversiktstalet med angifvande af detta afdrag, som han senare behöfver tillbaka. Saul har inga regeringsår angifna i de bibliska böckerna. Då skillnaden, *7,9 år,* anmälts ligga inom dennes regering, hafva de-

[1]) Om Ktesias' värde som historieskrifvare, se *Wald. Schmidt,* Inledning till Syriens Historie i Oldtiden, sidd. 104—105, samt om uppgifterna ur Berosos hos Josefus samma arbete, sidd. 52—53. — Om Ktesias se äfven *Winckler,* Geschichte Babyloniens und Assyriens, sid. 9.

taljtalen i konungalängderna ej behöft undergå någon grundligare omändring.

Vi uppställa jämsides det sist erhållna talet 481,53 år, som vi benämna 10:a), samt öfversiktstalen i uppgifterna 9) och 11) jämte de af oss erhållna judiska konungalängderna i oreducerade månår i nedanstående tabell.

	Josefus' öfversiktstal			Våra konungalängder	
	År	Summa år		Månår	Summa månår
Från Saul till Salomos död	110,40	110,40	Saul	22	
			David	40,5	
			Salomo till tempelbyggnaden . . .	3,1	
11) Från Jerobeam I till Samariens fall	240,60		Salomos återstående regering	36,9	102,5
9) Från Samariens fall till Jerusalems förstöring	130,53	371,13	Från Jerobeam I till Samariens fall . .	245,4	
			Från Samariens fall till Jerusalems förstöring	133,6	379
Summa 10:a)		481,53	Summa		481,5

Slutsummorna äro fullständigt öfverensstämmande med hvarandra och motsvara den årssumma vi tidigare funnit, att det ursprungliga öfversiktstalet från Saul till Jerusalems förstöring bör hafva angifvit. I detaljsummorna förekommer en skillnad af *7,9 år*. Tidsskedet från Jerobeam I:s död till Jerusalems förstöring är med detta tal kortare hos Josefus är hos oss, då däremot tidsskedet på andra sidan om Jerobeam I är hos Josefus med samma antal år förlängdt.

Vi hafva här framför oss öfversiktstal, som äro af så hög ålder, att talen äro angifna enligt månårsberäkningen, ett sakförhållande, som är uppenbart[1]). Under sådana omständigheter kunna talen ej hafva blifvit direke uppställda af Josefus, ej heller kunna de vara lånade ur några sentida uppgjorda kalkyler eller vara tagna ur Egyptens eller Eufratländernas historia.

Men då Josefus' tal, trots sin samstämmighet med våra tal, utvisa äfven en högst egen afvikelse från dessa, kunde man måhända tänka sig, att Josefus, förutom öfversiktstalet

---

[1]) Skillnaden i talen är icke proportionel. Afvikelsen mellan sol- och månåret inom en tidrymd af 481,5 år utgör 14,8 år.

från Saul till Jerusalems förstöring, egt uppgift om ett längre tidsskedes längd, hvars tal fördelats på olika tidsperioder och måhända vanställts. Då Josefus faktiskt räknar Sauls regering 22 år långd, måste den verkliga afvikelsen ligga inom Salomos regering. Men under sådana förhållanden stode vi inför spillrorna af tempelærans årssumma.

Ehuru tidpunkten för påbörjandet af Salomos tempelbyggnad anknutits vid uttåget genom ett öfversiktstal (I Konungab. 6,1), kan väl denna tidpunkt knappast anses som det rätta utgångsåret för templets æra. Tideräkningen „från templet“ kan väl utgå först från den dag templet blifvit invigdt. Själfva årsräkningen har aldrig användts i det borgerliga lifvet; epoken har först senare fixerats såsom en i religiöst afseende minnesvärd dag och är tydligen af deuteronomistiskt ursprung. Detta framgår äfven af Konungabokens tystnad om invigningsfesten.

Om Josefus egt kännedom om tempelærans årssumma och försökt inskjuta æran i konungalängderna, har han ur samtliga kronologiska detaljer måst finna, huru nästan omöjligt det är att få æran inpassad i dessa, om man antager, att den begynner från sagda tidpunkt, då han däremot kunnat finna, att de största svårigheterna blifva öfvervunna, därest man antager, att utgångspunkten är det år Salomo påbörjade tempelbyggnaden. Att Josefus' beräkningsätt borde vara det senare, framgår redan af det tidigare undersökta öfversiktstalet, som angaf tiden enligt Juda rikes hopsummerade konungalängd från Jerusalems förstöring till påbörjandet af tempelbyggnaden.

Salomo byggde på templet från sitt 4:de regeringsår, 2:dra dagen af andra månaden, Siv (Ijjar), (I Konungab. 6,1; II Krön 3,2) till sitt 11:te regeringsår. I åttonde månaden, Bul (Markeshvan), var templet fullfärdigt (I Konungab. 6,38). Dock kunde det invigas redan vid löfhyddofesten den 8—15 Tishri (II Krön. 7,9—10). Skillnaden mellan dessa två utgångspunkter är 7,4 år. Men om Josefus vidare antagit, att året begynner med den 1 Tishri, har han, då tempelæran afslutades i „N året“, erhållit en ytterligare förskjutning af jämt ett halft år. Hela förskjutningen vore sålunda *7,9 år*, eller just den skillnad, som detaljsummorna i tabellen utvisa. Samma tal, 7,9 år, anträffades tidigare inom Sauls regering.

Det måste sålunda anses otvifvelakligt, då det felande talet förekommer i Sauls regeringsår, att Josefus egt uppgift om tempelærans längd och uppfattat dess utgångsår på det af oss antydda sättet. Han har härigenom i själfva verket förkortat tempelærans årssumma med 7,9 år, hvilka för-

lagts på andra sidan om Salomos tronbestigning. Davids dödsår och Jerobeam I:s tronbestigningsår hafva härigenom blifvit framskjutna.

Ehuru vi efter samvetsgrannaste pröfning måste anse, att Josefus gjort sig skyldig till vissa konstgrepp beträffande de af honom använda öfversiktstalen, kan å andra sidan framhållas, att Josefus varit så godt som tvungen till sina korrigeringar, då han på annat sätt ej kunnat förlika sinsemellan de israelitiska, judiska och babyloniska konungalängderna samt fångenskapens 70 år.

Man kan därföre anföra såsom en förmildrande omständighet, att Josefus gjort sina „förbättringar“ af talen efter bästa förstånd.

Det viktigaste resultatet af denna undersökning är, att man, för att återställa tempelæran i sitt ursprungliga skick, bör förflytta 7,9 år framom templets invigningsår. Då det här gäller att kontrollera våra konungalängder, skola vi gå den genväg, att vi framställa direkte tiden från Salomos tempelbyggnad till Jerusalems förstöring i nedanstående tabell. Det bör framhållas, att tempelbyggnaden påbörjades samt templet invegs enligt Josefus vid samma tidpunkter som enligt de bibliska böckerne. Salomos återstående regering efter tempelbyggnaden är 36,9 år. Tilläggstalet 7,9 år måste sålunda förläggas till tidsskedet efter Salomos död.

	Josefus' öfversikstal. Månår	Josefus' öfversikstal. S:ma månår
Från Saul till Salomos tempelbyggnad med afdrag af 7,9 år 110,4—(36,9 + 7,9)	65,60	65,60
Salomos återstående regering	36,90	
Tillägg af det tidigare afdraget . .	7,90	
Från Jerobom I till Samariens fall . .	240,60	
Från Samariens fall till Jerusalems förstöring	130,53	415,93
Summa		481,53

	Våra konungalängder. Månår	Våra konungalängder. S:ma månår
Från Saul till Salomos tempelbyggnad = 102,5—36,9	65,6	65,6
Salomos återstående regering	36,9	
Från Jerobeam I till Samariens fall .	245,4	
Från Samariens fall till Jerusalems förstöring	133,6	
		415,9
Summa		481,5

Dessa tal motsvara månår.

Summan i den af oss uppställda konungalängden från Salomos tempelbyggnad, 415,9 månår, är densamma som enligt Josefus återställda tal och har densamma sålunda äfven på denna väg befunnits vara riktig. Äfven om en skillnad på ett par år hade uppstått, hade vi kunnat anse oss nöjda med resultatet. Af vår undersökning har för öfrigt framgått, att Sauls regeringstid bör vara 22 år.

Tidpunkten för Salomos tempelbyggnad, den 2 Ijjar 990 f. Kr., samt utgångsåret för templets æra, den 8 Tishri 983 f. Kr., hvilka tidigare bestämdes på grund af uttågets årtal med tillhjälp af det bibliska öfversikstalet, hafva nu erhållits oförändrade ur Josefus' återställda öfversikstal med Jerusalems förstöring som utgångspunkt.

Sedan vi hos Josefus anträffat uppgifter, som låtit oss veta tempelærans verkliga längd, har den sista länken i vår kedja blifvit fast sammanbunden med de öfriga. Judarnes kronologi sträcker sig numera från våra dagar i oafbruten följd till tiden, då judarnes nuvarande kalender aflöstes af Seleukidernes æra, från seleukidska æran till exilens slut och Jerusalems förstöring, till Salomos tempelbyggnad och uttåget ur Egypten, samt vidare ut i den dunkla forntiden till Abrahams och Babyloniens samfälda æra. Årtalen för Babels fall, Jerusalems förstöring och slaget vid Karkemis blifva på vägen kontrollerade genom babyloniska, egyptiska och persiska historiens årtal; dessa vålla ingen rubbning i systemet, utan bevisa tvärtom dess riktighet.

Uttågets årtal är oberoende af de bibliska talen detsamma hos Septuagintas uttolkare, som hos oss enligt oförändrade bibliska tal, och låter fullständigt förklara sig ur Egyptens historia. Uppgiften i Tel-el-Amarna-brefven om Jerusalems belägring är i full öfverensstämmelse med bibelns uppgift, att Juda stam uppbränt staden. Det mesopotamiska öfverväldet i Medelhafsländerna för oss till Assur-uballits af Assyrien regeringstid och babyloniska synkronismer. Slutkontrollen erhålles genom Sesauk I:s eröfring af Jerusalem i Rehabeams 5:te regeringsår. Det rätta årtalet härför, 949 f. Kr., erhålles oberoende däraf, om man i beräkningen utgår från uttågets årtal eller från årtalet för Jerusalems förstöring under Nebukadrezar II.

Det hela ligger inom den ram af tidsskeden, som afmätts af de judiska lärde i fjärde århundradet, hvilka med all sannolikhet egt tillgång till sådana källuppgifter, som numera gått förlorade. Samuel-Hillels epok kan förklaras, om tidsskedet från tempelbyggnaden till Jerusalems förstöring

tages enligt den tabell vi uppgjort. Tabellens riktighet blir ytterligare bestyrkt af Josefus.

Vid fastställandet af denna stomme till den judiska kronologin, har såväl beträffande det hela som detaljerna öfverallt framgått den minutiösa noggrannhet, hvarmed judarne städse mätte tiden.

De sammanfogade tidsskedena utgöra en fast och såsom vi hoppas, icke så lätt rubbad byggnad. Som en af hörnpunkterna för all framtida historieskrifning öfver de forntida kulturfolken bör blifva dagen för Jerusalems förstöring den 10 Ab 587 f. Kr. Härifrån leder man sig genom slaget vid Karkemis till Egyptens och Babyloniens historia samt från Babels fall till Mediens och Persiens historia. Ninives fall, om hvilken viktiga tilldragelse uppgifter saknas, låter ej bestämma sig ur bibeln närmare än på tre år.

De bibliska taluppgifterna, liksom allt annat i bibeln, har bevarats af judarne emot förvanskningar med yttersta pietet. Därföre böra dessa uppgifter tillmätas ett ganska stort värde äfven i sina detaljer, såvida det är fråga om sådana viktiga tilldragelser, som icke kunnat råka i glömska eller förvexlas med andra, äfven om tidsuppgifterna ej genast nedskrifvits eller om de historiska böckerne, i det skick de föreligga oss, endast utgöra kompilationer af tidigare specialuppteckningar.

Ett sådant årtal måste tidpunktens för Samariens fall anses vara.

Då Josefus angifver, att tiden från Samariens fall till Jerusalems förstöring är 130,53 år, torde han väl kommit till detta tal på grund af egna kalkyler. Jämför man samtliga öfriga detaljuppgifter hos Josefus, synes det som hade han egt uppgift endast om tempelærans hela årslängd, icke om särskilda tidsskedens längd inom densamma. Huru som helst, är det uppenbart, att Josefus funnit æran betydligt kortare än regenternes i Juda rike hopsummerade regeringsår för motsvarande tid, men däremot några år längre än regeringsåren i Israels rike från templets invigning, med tillägg af tidsskedet från Samariens fall till Jerusalems förstöring. Det har därföre gällt, då Josefus försökt inpassa talet i regentlängderna, att gå så vidt möjligt medelvägen.

Härvid har han helt och hållet afstått från försöket att få æran inpassad i Juda rikes konungalängd, som är omkring 18,5 år längre än den i Israels rike för motsvarande tid. Josefus har hållit sig enbart till det senare rikets historia och med fästadt afseende på det andra öfversikstalet, från Saul till Jerusalems förstöring, utgått från tempelbygg-

naden. Att detaljtalen grunda sig på privata beräkningar, bevisas redan af alla dessa månadsdata. I uppgiften om 130 år 6 månader 10 dagar från Samariens fall till Jerusalems förstöring, hafva månaderna och dagarna intet att göra med Samariens fall. Dessa månader och dagar förekomma, såsom vi funnit, äfven beträffande tiden från Jerusalems förstöring till templets uppbyggande, till uttåget ur Egypten, till floden och till Adam. Samma månadsdata förekomma äfven i fråga om konungarnes regeringstid.

Hvilka jämkningar i talen Josefus blifvit föranledd att göra, må följande tabell utvisa.

	Josefus' öfversikstal; månår	Josefus' detaljtal; månår	Bibelns tal enkelt hopsummerade; månår
Från Jerobeam I till Ahabs död . . .		84	84
Till Samariens fall	240,60	155.5	157,5
Till Jerusalems förstöring	130,53	132	133
Summa	371,13	371,5	374.5

Josefus har redt sig nog så väl ur svårigheterna, isynnerhet som han dolt det största felet, genom att uppgifva, att Samariens fall timade i Hiskias sjunde regeringsår (IX,14), icke i det sjette. Härigenom har han vunnit ett spelrum af inemot två år och verkligen kunnat gå medelvägen. Ur denna jämförande tabell framgår äfven, att det tidigare omnämnda tilläggstalet, 40 år, ligger på andra sidan om Jerobeam I. Ytterligare utvisar tabellen den fördel Josefus vunnit genom att förkorta templets æra.

Genom detta sitt tillvägagående har Josefus kunnat låta detaljtalen inom Israels rike följa parallelt med det motsvarande öfversikstalet.

Men ur tabellen framgår otvetydigt, att Josefus i sina öfversiktstal endast omjämkat konungarnes enkelt hopsummerade regeringsår. I följd häraf måste detaljsummorna anses vara beräknade af Josefus själf. Därföre torde de ej kunna tillmätas något kronologiskt värde.

Hade Josefus velat inpassa sina tal äfven i Juda rikes konungalängd, skulle hans felaktiga beräkningar kommit att stå i öppen dager. Tvärtom, för att icke lemna tillfälle till kontroll, har han slopat de flesta ankytningsåren. Josefus har äfven här ryggat tillbaka för slutledningarna.

Man kunde måhända tänka sig, att Josefus' tal inom tidsskedet från Samariens fall till Jerusalems förstöring vore äkta, men motsvarade egyptiska solår. Detta motsäges dock af samtliga månadsdata. Under antydda förhållande blefve dessutom Josefus' hela kronologiska system ofattligt. I stället för att man nu kunnat uppdaga Josefus' tankegång, förklara hans öfversiktstal på ett förnuftigt sätt; stode man under antydda antagande ånyo inför alla de motsägelser, hvilka gjort den judiska tideräkningen hittills så osäker. I fråga härom behöfva vi emellertid icke stöda oss på några antaganden. Vi komma att bestämma astronomiskt Hiskias 14:de regeringsår och i följd häraf äfven hans 6:te år, tidpunkten för Samariens fall. På grund af det astronomiska datum vi erhålla, blir det säkert, att Josefus' tal är oäkta, äfvensom att det ifrågavarande tidsskedets längd är något för knappt tilltagen i de bibliska talen. I anledning af detta sakförhållande hafva vi förlängt i vår konungalängd tiden från Samariens fall till Jerusalems förstöring med 0,6 år. I dess ställe gjordes, för att icke rubba tidsskedets från Salomos tempelbyggnad hela årslängd, en motsvarande förkortning i den andra afdelningen i konungalängderna, det enda möjliga stället för en sådan förkortning.

Den sista afdelningen i de judiska konungalängderna, tiden från Samariens fall framåt, är väl den afdelning, som i större grad än någon annan undandrager sig hvarje egentlig kontroll. Medan de mångfaldiga olika tidsuppgifterna i de öfriga afdelningarna ingripa i hvarandra samt bestämma på det noggrannaste den ställning i tabellerna samt den regeringstid hvarje enskild konung kommer att erhålla, beror tillförlitligheten i den sista afdelningen endast därpå, huru noggrannt de i allmänhet i hela år angifna detaljtalen, enkelt hopsummerade, motsvara tidsskedets verkliga längd. Att hela årssumman ej vore på decimalen korrekt angifven, kunde därföre antagas a priori.

Det torde vara rätta platsen att här, förrän konungalängderna granskas i detalj och jämföras med samtida assyriska uppteckningar, taga till tals frågan, huru konungarnes i bibeln angifna regeringsår egentliga böra uppfattas.

De assyriska och babyloniska konungarne räkna sina regeringsår enligt kalenderåret [1]).

---

[1]) Detta beräkningssätt, ehuru motsagdt på visst håll, (se härom *Lederer,* die Biblische Zeitrechung, sidd. 66, 67), synes kunna fullständigt bevisas. Sålunda användes detta t. ex. af Tiglat-Pileser III, ett sakförhål-

Man har trott sig böra antaga, att äfven de judiska konungarnes regeringsår äro angifva efter detta beräkningssätt. Vore detta fallet, kunde en konungs regering i vissa fall synas i det närmaste ett ett helt år längre än den varat i verkligheten. Under samma förhållande erhölle man dessutom helt andra resultat, om man antager, att årets början räknades i båda rikena, såväl Juda som Israel, från den 1 Nisan, eller man antager, att den räknades i Israels rike från den 1 Tishri.

Det måste anses afgjordt säkert, att den 1 Nisan, hvarmed det kyrkliga året ingick, räknas som årets första dag i de bibliska böckerna allt intill Makkabeertiden, åtminstone för så vidt årsuppgifterna i dessa beröra Juda rike. Dock torde det borgerliga året i allmänhet redan tidigt räknats af judarne från den 1 Tishri. Antydningar härom synas förekomma i II Moseb. 23,16 och 34,22. Lederer yttrar i fråga om det borgerliga året: „Auch Ideler gesteht zu, dass die Zeit der Herbstnachtgleiche für die Hebräer einen bequemen Einschnitt im Sonnenjahr bildete, weil dann Ernte, Obstun Weinlese in Palästina zu Ende sind und sich für den bürgerlichen Verkehr, für Kauf, Pachtung u. s. w. kein Zeitpunkt besser eigne. Zwingend ist dieser Grnnd allerdings nicht. Nimmt man aber hinzu, dass auch die Babylonier neben dem religiösen das bürgerliche von Iischri zu Tischri, und die Ägypter neben dem beweglichen Kirchenjahre ein bürgerliches, festes Jahr hatten, mit welch letzteren die Israeliten mehrere Jahrhunderte zusammenlebten, so wäre es mehr als sonderbar, wenn sie die dort gewohnte Jahrrechnung auf einmal vergessen hätten. Sie behielten dieselbe stillschweigend bei neben dem Kirchenjahre und Moses redet davon als von einer bekannten Sache wenig“ [1]).

Men från hvilkendera årstiden räknades årets begynnelse i Israels rike?

I ett hos Lederer [2]) intaget uttalande af Petavius säges: „Est enim illud Magistrorum in Talmudicis commen-

---

lande, som ovedersägligen framgår ur mariginalanteckningarna i de s. k. eponymlistorna, jämförda med öfriga uppteckningar om konungens krigståg. — Eponymlistorna, hvarom närmare längre fram, finnas fullständigt intagna i anf. arbete, sidd. 68—75. — Se härom *Wald. Schmidt,* Assyr og Aegypt. gamle Historie, sid. 391 & 394. *Rogers,* A. History of Babylonia and Assyria, II sid. 108. *Winckler,* Geschichte Babyloniens und Assyriens, sid. 222.

[1]) *Lederer,* Anf. arbete, sidd. 21—22.

[2]) *Lederer,* Anf. arbete, sidd. 22—23.

tariis celebre decretum: Annos regum Judaicorum, undecumque tandem inierunt, a Nisan incipere, ab eoque procedere: exterorum vero Regum a Tisri.“

Vi måste tyvärr anse denna förklaring af talmudisterne icke vara riktig. Talmudisterne hafva återigen teoretiserat, synbarligen för att kunna inknappa en erhållen årssumma, som från deras synpunkt sedd visat sig för lång. Man kan gärna medgifva, att det kyrkliga året småningom måhända bortföll i Israels rike. Dock framgår det i 7:de kapitlet, att äfven Israel stundom iakttog sabbatsåret. Ett faktiskt helgadt sabbatsår förekommer under Jerobeam II:s regering. Skillnaden mellan de religiösa förhållandena i Israels och Juda riken var sålunda måhända ej fullt så stor judarne själfva velat göra det troligt. I Israel verkade ju för öfrigt profeterne Elia, Elisa, Hosea och Amos. Vare härmed huru som helst, men det kan bevisas, att konungarnes regeringsår icke räknades, åtminstone i Juda rike, efter kalenderåret, hvarken det kyrkliga eller borgerliga, utan från den dag regenten inträdde i styrelsen. Då konungarnes regeringstider i alla fall äro angifna enligt det obundna månåret, hvilket fortlöpte oberoende af kalenderåret, är det för öfrigt naturligast att beräkningssättet är det antydda. Kalenderåret spelade härvid ingen rol hos judarne, såsom det gjorde hos assyrierne och babylonierne. Ett ovedersägligt bevis för det sagda finna vi i Nehemias bok 1,1 och 2,1, enligt hvilka bibelställen Artaxerxes’ 20:de regeringsår, enligt judisk beräkning, infaller såväl inom Kislev som Nisan månad. Att det är frågan om just *föregående* Kislev månad, framgår förutom ur berättelsens vidare gång äfven ur de i Nehemias bok uppställda kabbalistiska talen, hvilka vi tidigare löst [1]). Äfven Nebukadrezar II:s regeringsår äro angifna enligt detta beräkningssätt. Ett genomgående bevis för samma sak utgör tidsskedet från Samariens fall till Jerusalems förstöring. Det är tydligt, att om beräkningssättet för konungarnes regeringsår vore detsamma i Juda rike, som i Eufratländerna, tidsskedets sammanslagna längd borde vara angifven för lång i de bibliska talen. Dock finna vi enligt en erhållen astro-

---

[1]) *Schiaparellis,* antagande (Die Astronomie im Alten Testament, sid. 105 anm. 1), att dessa bibelställen skulle utvisa, att Nehemia räknade enligt det *borgerliga* året, blir härigenom onödigt. Det finns för öfrigt ringa anledning att antaga ett sådant räknesätt i en kanonisk bok, som bibehållit månårsberäkningen, då t. o. m. I Makkabeerboken, hvilken dock följer solåret, räknar årets begynnelse från den 1 Nisan. Så äfven Esras bok 3,1—4. Jämför för öfrigt Nehemia 8,2, som motsäger Schiapa rellis anförande.

nomisk tidsbestämmelse, att densamma tvärtom är angifven omkring 0,6 år för kort. Dessutom hafva vi, genom att jämföra med hvarandra uppgifterna om konungarnes regeringsår i Juda och Israels riken, med särskildt fästadt afseende på det nu ifrågavarande spörsmålet, icke trott oss finna någon skillnad i beräkningssätten i de tvenne rikena, åtminstone före Jerobeam II:s tider [1]). Den härpå följande mellanrege-

---

[1]) *Nikolas Howard,* (Neue Berechnungen über die Chronologie des Alten Testaments, sidd. 60—79 ff) har anfört några ytterligare bevis för vår mening.

Då Howard, ehuru han i detta afseende utgått från samma förutsättningar som vi, vid sin granskning af konungalängderna detta oaktadt kommit till olika slutsumma, i det han erhållit 390 år från Salomos död till Jerusalems förstöring, måste vi egna hans kronologiska system några ord.

Howard uppställning af konungalängderna medgifver icke en parallel jämförelse af Juda och Israels rikens konungalängder, om man bibehåller de af honom godkända anknytningsåren. Detta kan med lätthet bevisas, då man förser konungarnes regeringsår med årsdecimaler, eller de af honom själf angifna $^1/_4$-åren, hvilka han ej hopsummerat i genomgående följd jämsides för hvarje konung i hvardera rikena.

Summan 390 utgör en reduktion af judakonungarnes sammanslagna regeringsår, som motsvara 393 år. För att återtaga det han förlorat genom anknytningsårens kombination, antager han ett 11—12 års interregnum (sidd. 88—89) mellan Amasia och Asaria. Detta motsäges dock af Sallums, Menahems m m. anknytningsår, hvilka erfordrade en motsvarande ytterligare förlängning af Jerobeam II:s regering eller ett 11—12 års interregnum genast efter Jerobeams död. Howards antagande måste därföre anses felaktigt.

Howard vill komma till talet 390 (sidd. 110—114) på grund af Hesekiels „390 dagar“ (Hesekiel 4,4—13). Den verkliga betydelsen af detta kabbala har tidigare i 4:de kapitlet påvisats.

Till detta tal tillägger Howard Salomos regering till tempelbyggnaden samt 480 år till uttåget samt erhåller hänför årtalet 1492 f. Kr. Tvärtemot Assyriens historia antager han, att Sanheribs fälttåg timade år 710 f. Kr. Året 709/708 f. Kr. borde på grund af Jesaia 37,30 och II Konungab. 19,29 vara ett jubelår, säger Howard. Då han räknar enligt jubelårsserien, finner han årtalet 1492 f. Kr. bestyrkt (sidd. 123 ff). Sedan Howard på detta sätt erhållit grunderna för sitt system, går han vidare. Han negligerar den modärna egyptiska kronologin, med dess astronomiska bestämmelser för 18:de dynastiens ställning, och bestämmer Amenofis IV:s regering på grund af Tel-el-Amarna-brefven till tiden för Josuas regentskap, som har beräknar, utgående från 1492 f. Kr. Det sistnämnda årtalet blir hos Howard Amenofis II:s dödsår (sidd. 246—269). Till samma tidpunkt förlägges babylonerkonungen Burnaburiash II:s regering (sidd. 270 & 316). Abrahams invandring i Kanaan samt Hammurabis tidehvarf bestämmer Howard, utgående från 1492 f. Kr., på grund af de bibliska talen till år 2137 f. Kr. (sidd. 167—171, 283—284). Lehmanns tal. 1920 år, hvilket erhållits, såsom vi sett, på grund af missuppfattning af de Berososka talen, och är bevisligen felaktigt, bibehåller Howard samt erhåller härur, utgående från Seleukidernes æra, årtalet 2231 f. Kr., hvilket år skulle utvisa tidpunkten för begynnelsen af Dynastien A:s regering (sid. 285).

På grund af dessa fullkomligt värdelösa hufvudårtal ombryter Howard

ringen och anarkin tillåta oss icke att fortsätta jämförelsen vidare.

Under sådana förhållanden är det af ringa vikt att veta, om årets begynnelse räknades i Israels rike från den 1 Nisan eller den 1 Tishri. Vi äro böjda för antagandet, att det kyrkliga året småningom bortföll i Efraim, men detta sakförhållande inverkar föga eller intet på hufvudsummorna i de uppställda tabellerna. Konungarnes i Israels rike ställning till dem i Juda rike äro väl anförda hufvudsakligast efter judiska källskrifter. Det är väl egentligen endast detaljuppgifterna om en konungs görande och låtande, som erhållits ur „Israels konungars krönika“.

För öfrigt äro konungarnes regeringsår nästan öfverallt angifvna endast i hela tal, hvarje månadsuppgift saknas. I hvarje händelse erhålles därföre den enda ledningen för bestämmandet af de särskilda konungarnes ställning i regentlängderna ur det sätt, hvarmed de olika tidsuppgifterna ingripa i hvarandra. Ojämnheter och mindre fel i detaljerna måste uppstå, men man torde kunna antaga, att dessa inom längre tidsperioder i det närmaste upphäfva hvarandra. Då tempelærans hela årssumma erhållits riktig, torde detaljfelen därföre ej vara af större betydelse.

---

hela den fornorientaliska kronologin. De bibliska talen tror han motsvara egyptiska solår.

Systemet — uppställdt så sent som år 1904 — grundar sig mindre på „nya beräkningar“ än på den allra äldsta, för längre sedan utdömda bibliska kronologin, hvarvid man merendels också hakat sig fast vid Hesekiels „390 dagar“ och erhållit för uttåget årtalet 1492 f. Kr. (1493—1491).

VI.

Hvilket år Samarien intogs och en del af befolkningen bortfördes till Assyrien, framgår icke ur bevarade assyriska uppteckningar. Så mycket vet man med säkerhet, att detta skedde under Sargon II:s, icke under Salmanassar IV:s regering. Med hänseende till de oriktigt uppfattade bibliska talen, har Samariens fall bestämts än till år 722, än till 720 f. Kr., oftast beroende därpå, om Jerusalems förstöring antagits hafva timat år 588 eller 586 f. Kr. Judakonungarnes missuppfattade regeringsår hafva sålunda varit härvid afgörande.

Enligt våra konungalängder timade Samariens fall 133,6 månår = 129,6 julianska år före Jerusalems förstöring, d. ä. år 717 f. Kr.

Assyrerkonungen, som intog Samarien, kallas i bibeln Salmanassar, men att Samarien blef åtminstone tvenne gånger intaget, förrän det förstördes, synes framgå af berättelsen. För öfrigt må framhållas, att bibeln äfven på ett annat ställe förvexlar assyrerkonungarnes namn på ett analogt sätt, och detta just i fråga om Sargon II. Denne, eller hans tartan (befälhafvare), belägrade och, såsom det synes, intog Jerusalem mot slutet af konungens lefnad. Berättelsen härom har sammanflätats med den om Sanheribs fälttåg i början af dennes regering, hvarvid Sanherib led ett nederlag, och Jerusalem räddades såsom genom ett under. Då Sargon II, efter krigståget mot Jerusalem, höll sig mest i Babel, samt sedermera mördades, säges i bibeln allt detta om Sanherib. Dessa två konungars mord hafva sålunda sammanblandats med hvarandra. Själfva detaljerna i beskrifningen hafva afseende på Sanheribs mord. (II Konungab. 19,36—37).

Vi torde kunna påvisa, att Sargon II afsiktligt glömts. Hans namn fick ej förekomma i Juda rikes häfder. Sargon nämnes blott en gång af Jesaia (20,1), hos hvilken profet förekommer ett på Sargon II:s fälttåg grundadt flerfaldigt bestämdt årtal.

Att Samarien åtminstone två, måhända tre gånger blifvit intaget kort före dess förstöring, framgår ur följande bibelställen.

12

„Mot honom (Hosea) drog den assyriske konungen Salmaneser upp; och *Hosea måste blifva hans tjänare och gifva honom skänker.* (II Konungab. 17,3).

„Men sedan märkte konungen i Assyrien (Sargon [1])), att Hosea förehade stämplingar, i det han *skickade sändebud till So,* konungen i Egypten, och *icke, såsom förut, hvart år sände skänker* till konungen i Assyrien (alltså en icke så liten tid senare än den förra tilldragelsen). Då lät konungen i Assyrien *inspärra honom* och hålla honom bunden i fängelse (II Konungab. 17,4).

„Ty konungen i Assyrien (Sargon [1])) *drog upp och angrep hela landet* och drog upp mot Samaria och belägrade det i tre år (II Konungab. 17,5).

„I Hoseas nionde regeringsår intog konungen i Assyrien (Sargon [1])) Samaria och bortförde Israel till Assyrien" — — (II Konungab. 17,6).

Det synes, som om Sargon II först intagit staden och fängslat Hosea, samt sedermera blifvit tvungen att ånyo belägra densamma. Efter detta nya uppror skulle staden blifvit förstörd och en del af invånarne bortförda.

Af dessa två eller tre fälttåg omnämnes blott det sista i sammanhang med Hiskias regering (II Konungab. 18,9—10), just kort före de sammanflätade berättelserna om Sargon II:s och Sanheribs fälttåg emot Jerusalem. Författaren af konungaböckerne, som ej önskar, att den segerrike Sargons namn blir synligt, säger här uttryckligen, att Samarien intogs af Salmanassar, som bortförde Israel i fångenskap. Vi skola genast återkomma till detta intressanta spörsmål.

Då Sargon II:s första regeringsår äro höljda i dunkel, har man trott sig kunna antaga, att Salmanassar IV påbörjat Samariens belägring, som sedermera afslutats af Sargon.

Men då Salmanassar IV:s regeringstid med all säkerhet bör förläggas till åren 727—722 f. Kr.[2]), och här uppenbart är fråga om flera krigståg, synes antagandet icke vara riktigt. Förhållandena i det assyriska riket voro för öfrigt sådana, att hvarje ny regent var tvungen att göra sin eriksgata i spetsen för en mäktig här, för att tilltvinga sig erkännande och tribut af de tidigare underkufvade länderna.

Vid hvilken tid af Salmanassar IV:s korta regering tåget emot Samarien skedde, är obekant. Kilinskrifter från denna konungs regeringstid hafva tillsvidare ej anträffats. Äfven

---

[1]) Tillägg af oss.

[2]) *Winckler,* Geschichte Babyloniens u. Assyriens, sid. 233. *Rogers,* A History of Babylonia a. Assyria II, sidd. 144 & 146.

mariginalanteckningarna i de s. k. eponymlistorna äro afbrutna för denne konungs regering. Ur babyloniska krönikan synes det dock framgå, att Salmanassar IV eröfrade staden Shamara eller Schab(m)ara'in (Sefarvaim?) år 727 f. Kr. Detta namn kan, enligt Winckler, omöjligt motsvara Samarien. Enligt de fragmentariska marginalanteckningarna i eponymlistorna synes konungen hafva vistats hemma år 726 f. Kr., då däremot särskilda krigståg synas hafva egt rum under de tre sista åren af hans regering[1]). Samariens underkastelse torde därföre ej hafva skett före år 725 f. Kr.

Förrän vi följa i regelbunden tidsföljd Sargon II på hans långvariga segertåg, må tiden bestämmas för de två fälttåg, hvarvid Jerusalem belägrades af assyrierne.

Dessförinnan dock några ord om den assyriska kronologin. Denna besitter en hög grad af tillförlitlighet. Såväl babylonierne som assyrierne egnade tideräkningen en stor omsorg. Särskildt assyrierne hade uppbyggt ett sinnrikt system för bevarandet af sina historiska minnen. De uppsatte tidigt en *eponym kanon,* i hvilken upptogs för hvarje år namnet af en af landets högsta embetsmän. Hvarje år fick sålunda sitt namn efter en eponym. Efter en ny konungs tronbestigning upptogs hans namn i årslistan. Härigenom kunde man genast veta, under hvilket år i en konungs regering en viss händelse inträffat, då man kände till, under hvilket eponymat denna tilldragit sig. Dessutom äro listorna försedda med mellansträck, för att antyda de skilda konungarnes regeringstider. Äfven äro de merendels försedda med korta mariginalanteckningar, hvilka lemna upplysningar om konungarnes förehafvanden under hvarje särskildt år. Af dessa eponymlistor hafva bevarats till våra dagar flerfaldiga fragment, omfattande tiden emellan åren 893 – 666 f. Kr. De hafva kunnat ordnas i sitt rätta sammanhang genom den s. k. Ptolemaioska kanon. Astronomen Ptolemaios i Alexandria, under 2:dra århundradet e. Kr., hade uppgjort en katalog öfver de forntida ländernas konungar. Denna begynner med Nabonassar i Babylonien (747 f. Kr.) och sträcker sig ända till Alexander den store. Å dessa har astronomen infört af honom gjorda beräkningar om förmörkelser från olika tider. De sålunda erhållna listorna hafva bevisat sig öfverensstämma med kilinskrifterna. Assyriens och Babyloniens historia hafva kunnat sammanknytas med hvarandra. Dessutom har man

[1]) *Winckler,* Anf. arbete, sid. 233. — Jmf. eponymlistorna (*Lederer,* Anf. arbete, sid. 73).

erhållit data för tvenne solförmörkelser, den ena den 15 Juni 763 f. Kr., den andra den 27 Juni 661 f. Kr.[1])

Vi böra tillägga, att konungarne från och med Tiglat Pileser III icke bekläda eponymatet året omedelbart efter sin tronbestigning, utan under något af de efterföljande åren[2]).

Sargon II:s krigståg mot Jerusalem skedde under Hiskias 14:de regeringsår (II Konungab. 18,13 & 17), d. ä. år 709 f. Kr. Efter detta krig lefde Hiskia ännu i 15 år (II Konungab. 20,1 & 6). Att Jerusalem härunder belägrades, framgår tydligt ur Jesaia (22,5—11). Då Jesaia säger, att såsom Karkemis, Kalno, Arpad, Hamat, Damaskus och Samarien intagits, skall äfven Jerusalem blifva intaget (Jesaia 10,9—11), bör man anse, att konungen eller hans tartan verkligen bemäktigade sig staden. Först under detta antagande får II Konungab. 18,15—16 sin förklaring. Här förmäles, att Hiskia „lösbröt från dörrarne till Herrens tempel den beläggning, hvarmed han själf hade öfverdragit dem", samt gaf detta jämte alla penningar i templet åt konungen af Assyrien. Ett sådant helgerån begick Hiskia svårligen själf[3]).

Den tribut åter, som Hiskia erlade frivilligt, 300 talenter silfver och 30 talenter guld (II Konungab. 18,14), hör tydligen till Sanheribs fålttåg[4]), som inträffade något senare.

Att årtalet för Sargon II:s fälttåg verkligen är 709 f. Kr. framgår äfven ur Jesaia.

Denne profet och storpolitiker har bättre än författaren af konungaböckerne bevarat den rätta ordningen af Sargons fälttåg emot Samarien och Jerusalem[5]). Hos Jesaia anföras äfven årsbestämmelser i form af förutsägelser för kriget mot Jerusalem samt för Sanheribs olyckliga fälttåg.

---

[1]) *Schrader* Keilinschriften und Geschichtsforschung, Giessen 1878, sid. 299 ff. *Rogers*, A History of Babylonia a. Assyria I, sidd. 312 ff, 323 ff, 333—334; *Lersch*, Chronologie, sid. 168; *Lederer*, Die Biblische Zeitrechnung, sidd. 68—76.

[2]) Jmf. eponymlistorna hos *Lederer*, som ofvan.

[3]) Antydningar om detta fälttåg förefinnas äfven i kilinskrifterna. *Schrader* meddelar (Keilinschriften und Geschichtsforschung. sid. 9) ett kort utdrag, hvilket bevisar detta: „(Sargon), *der das Land Juda, dessen Lage eine ferne, unterwarf*". — —

[4]) Sanherib uppgifver i berättelsen om sina bedrifter den tributs storlek, som han uppburit af Hiskia. Talen motsvara fullkomligt, såsom Sayce framhållit, de i bibeln omnämnda 300 talenter silfver och 30 talenter guld. — Sanheribs berättelse är intagen i *Sayce*, Talande stenar, sidd. 131—133.

[5]) Jesaias tal äro efteråt samlade. Slutet af profeten Jesaia från och med 40:de kapitlet är skrifvet af en icke namngifven författare, som lefde mot slutet af exilen („Deutero-Jesaia") eller senare. Icke heller kapitlen 24—27 härstamma af Jesaia eller från hans tid. Driver hänför uppkomsten af

Samarien faller, sedan Karkemis, Kalno, Arpad, Hamat och Damaskus intagits (Jesaia 10,9). Därefter intages Jerusalem, ehuru dock på ett annat fälttåg (Jesaia 20,1 & 22,5—11). Från denna olycka (Jesaia 10,11) är det *en liten tid* = 7 år (Jesaia 10,25, 26, 33) till det fälttåg, då Assyrien blir gissladt af Herren, d. ä. till Sanheribs krigståg.

„Han (Assur = Sanherib) kommer öfver Ajat, han drager fram genom Migron, i Mikmas lämnar han sin tross. De draga fram öfver passet; i Geba taga de nattkvarter. Rama bäfvar; Sauls Gibea flyr. Ropa högt, du dotter Gallim. Gif akt, du Laisa. Arma Anatot! Madmena flyktar; Gebims invånare bärga sitt gods. Ännu samma dag står han i Nob; han lyfter sin hand mot dottern Sions berg, mot Jerusalems fröjd. *Men se, då afhugger Herren, Herren Sebaot den lummiga kronan, med förskräckande makt; de resliga stammarna ligga fällda, de höga träden störta ned.*" (Jesaia 10,26, 28—33).

Enligt II Konungaboken förutsäger Jesaia Sanheribs fälttåg inför konung Hiskia. „Och detta skall för dig vara tecknet: man skall detta år äta *hvad som uppväxer af spillsäd* och nästa år *själfvuxen säd,* men det tredje året skolen I så och skörda och plantera vingårdar och äta deras frukt" (II Konungab. 19,29; Jesaia 37,30).

Här synes förekomma en anspeling på ett sabbatsår.

Då vi tidigare i 4:de kapitlet bestämde några sabbatsår, kunde detta ej ske i sammanhang med texten, utan måste undersökningen härom införas i en not. Vi återhemta härur att åren 589/588 (jubelår), 519/518, 442/441 (jubelår), 435/434, 162/161 f. Kr. samt 42/43 e. Kr. böra hafva varit sabbatsår. Det sista sabbatsåret utropades år 70 e. Kr., kort före Jerusalems fall och slutliga förstöring af Titus. Samtliga uppgifter och antydningar om sabbatsår vid nämnda tidpunkter blifva förklarade under det antagande att just dessa år äro sådana. Förflyttas serien ett år antingen fram eller tillbaka, blir det ena eller andra sabbatsåret i serien omöjligt. Vi påvisade på grund af Jesaia 37,30 och II Konungaboken 19,29, att äfven år 701/700 f. Kr. (700,3—699,3) var ett sabbatsår.

---

dessa kapitel till den första tiden efter exilen. *Driver,* Anf. arbete, sidd. 236—240: 248 ff; 254—262. Om kapitlen 13, 14 och 23 se *Driver* sidd. 229, 230, 235 och 236. Längre fram kommer det att framgå, att tidsbestämmelserna i 23:dje kapitlet om Tyrus' tvenne 70-års perioder (23,15 & 17) hafva afseende på historiskt fullt kontrollerbara tidpunkter. Äfven om det ifrågavarande kapitlet torde i hufvudsak vara af Jesaia, äro tidsbestämmelserna med säkerhet interpolerade. För öfrigt må framhållas, att vissa delar af Jesaias bok måhända härstamma från betydligt senare tider, än hvad Driver antagit. Tankar förekomma, som innehålla det mest ideela den judiska anden siat.

Jesaias förutsägelse är den, att Sanherib infaller i Juda 7 år efter Sargon II:s krigståg emot Jerusalem. Han nedtrampar grödan; icke heller under följande år erhålles någon skörd, emedan året är ett sabbatsår. Senast under sabbatsåret har Sanherib lidit ett nederlag, beroende på Guds gissel, d. ä. på grund af pest, som utbrutit i hären (Jmf. II Konungab. 19,35—36). I verkligheten afbröt Sanherib Jerusalems belägring och drog emot Egypten. Hans återtåg blef olyckligt. Sanheribs härnadståg infaller sålunda under åren 701—700 f. Kr. Samma årtal härför hafva erhållits ur assyriska historien [1]).

Riktigheten af vår slutsats beträffande innebörden af uttrycket i Jesaia 37,30 och II Konungaboken 19,29, behöfver så mycket mindre ifrågasättas, som vi längre fram komma att finna två anspelningar på jubelår och äfvenledes tvenne anspelningar på sabbatsår från långt mera aflägsna tider. Samtliga antydda anståndsår infalla på fullkomligt regelrätta tidpunkter. Åminstone tre af dessa äro afgjordt otvetydiga och lemna oss tillfälle till kontroll af detaljerna i våra konungalängder. Det må för öfrigt omnämnas, att äfven tidigare författare ansett, att dessa nu anförda bibelställen anspela på ett sabbatsår [2]).

I Nedre Egypten herskade vid tiden för Sanheribs krigståg Tirhaka, men då han hör till den icke-legitima, samregerande 25:te dynastien, erhållas ur Egyptens historia inga tillförlitliga jämförelsepunkter för bestämmandet af tiden för Assyriens nederlag. Intet hindrar att anse, att Tirhaka regerat från år 701 f. Kr. eller ännu något tidigare [3]).

På grund af denna undersökning synes det blifva bestyrkt att Sargons tåg emot Jerusalem hänför sig till år 709 f. Kr. [4]). Om vi tänka oss, att detta skedde på sommaren, utgjorde tiden emellan dessa två krigståg egentligen omkring 7 ½ år, men „en liten tid", 7 år, kan lika väl uppfattas som

---

[1]) *Winckler,* Anf. arbete, sidd. 251—254; *Rogers,* Anf. arbete II, sidd. 191—202—206; *Wald. Schmidt,* Indledning till Syriens Hist., 239—241.

[2]) *Lersch,* Chronologie, sid. 84 ff, sid. 88.

[3]) Jmf. *Lieblein,* Aegypt. Chron., sidd. 129 ff, 140 & 141. Det må framhållas, att det af intet framgår, att Tirhaka efterföljes omedelbart af Psametikos I.

[4]) Jmf. härmed den antydda berättelsen af Sanherib äfvensom den högst intressanta utläggningen af dessa två fälttåg hos *Sayce,* Anf. arbete, sidd. 126—139. Vår slutledning afviker från Sayces endast ifråga om årtalet 709 f. Kr., som hos denne är 711 f. Kr. Äfven *Wald. Schmidt* förlägger oriktigt Sargons tåg emot Jerusalem till år 711 f. Kr. (Ass. og Aegypt. gamle Hist., sid. 1262). Som orsak till Sanheribs nederlag antydes pest i hären äfven af *Herodotos* (II, 141).

ett rundt tal. Hos Jesaia äro de kabbalistiska talen ännu icke hårfint uträknade, såsom de befinnas vara längre fram i tiden. För öfrigt torde 7 år (sabbatsårsperioden), motsvarande en „liten tid“, samt 49 år (jubelårsperioden), som motsvarar „en (lång) tid“ knappast vara egentligen kabbalistiska tal. Månne icke dessa tal i grunden motsvara verkliga tidsperioder enligt det gängse beräkningssättet?

Årtalet för Sargons fälttåg, 709 f. Kr., vinner ytterligare stöd för sig, då vi finna hos Jesaia (22 kap.), att infallet egde rum kort efter Babels fall (Jesaia 21 kap.). Hiskia hade för handen ett förbund med konungen i Babel, Merodak-Baladan (II Konungab. 20,12—15). Det var naturligt, att Jerusalem skulle näpsas, sedan Sargon under åren 710—709 f. Kr. fört det ytterst hårdnackade kriget emot babylonerkonungen till ett lyckligt slut och intagit Babel[1]).

Vi komma med tillhjälp af Jesaia äfven på en annan väg till år 709 f. Kr. Från det år Sargons tartan belägrar Asdod (Jesaia 20,1) är det ett år till dess Kedars[2]) härlighet skall vara förgången (21,16). Därefter kommer turen till Jerusalem (22 kap.). Asdod belägrades år 711—710 f. Kr.[3]).

Samma år, 709 f. Kr., då Jerusalem belägrades och intogs (Jesaia 22 kap.), synes äfven Tyrus hafva blifvit intaget (Jesaia 23 kap.). Hos Jesaia säges, att Tyrus ligger underkufvadt i 70 år (månår).

Efter ytterligare 70 år (månår) blir Tyrus en sköka, som bedrifver boleri med alla konungariken på jorden (Jesaia 23,15—17).

Ur denna uppgift erhålles räknadt från slutsommaren 709 f. Kr. följande årtal.

Tyrus under Assyriens öfvervälde åren 709—641 f. Kr.[4]) (708,3—640,4).

Tyrus intaget af Nebukadrezar II år 573 f. Kr. (572,5).

Mot slutet af Assur-bani-pals regering tillstöta olyckor i assyriska riket. Uppror förekomma från och med åren 642—640 f. Kr. Städer i Foinikien lösrycka sig och vägra

---

[1]) *Winckler*, Anf. arbete, sid. 247. Enligt *Rogers* (Anf. arbete, II sid. 175) genomgick Sargon i Babel de öfliga ceremonierna, som befäste honom som konung öfver Babylonien, redan nyårsdagen 709 f. Kr. — Jmf. härmed äfven *Ptolemaios' kanon* (införd i *Lederer*, Anf. arbete, sid. 76).

[2]) Med Kedar betecknas arabiska ökenstammar. (*Schrader*, Keilinschriften und Geschichtsforschung, sidd. 52 ff & 101 ff. *Rogers*, Anf. arbete II, sidd. 275—276).

[3]) *Winckler*, Anf. arbete, sidd. 246—247.

[4]) Under denna period har Tyrus rest sig och belägrats under åren 673—668 f. Kr. Se *Winckler*, Anf. arbete, sidd. 263 & 276.

erlägga tribut. Redan år 640 f. Kr. är det assyriska väldet försvagadt [1]).

Enligt Josefus intogs Tyrus af Nebukadrezar II efter en trettonårig belägring. I fråga om Tyrus' historia åberopar han sig på Menandros, Diokles och Filostratos. Kriget emot Syrien påbörjades först efter Jerusalems förstöring, sedan konungen vistats någon tid i Babel [2]). Enligt Winckler belägrades Tyrus under åren 585—573 f. Kr. [3]). Årtalet 573, som erhållits ur Babyloniens historia äfvensom ur profeten Jesaia, motsäges dock af Hesekiel. Då dessa „sjuttio år" hos Jesaia otvifvelaktigt angifva endast en ungefärlig tidslängd, torde Hesekiels vittnesmål härom kunna anses pålitligast [4]). Ur Hesekiels 26:te kapitel framgår, att stadens belägring påbörjades år 585 f. Kr., samt ur 29,17—18 jämförda med 27 och 28 kapitlen, att staden intogs år 572 f. Kr.

Af denna undersökning torde framgå, oberoende af någon mindre ojämnhet i tidsbestämmelserna hos Jesaia, att den antagna tidpunkten, sommaren 709 f. Kr., är att anses riktig. Tidpunkten blir bestämd genom Hiskias 14:de regeringsår, bestyrkes genom årtalet för Sanheribs fälttåg, hvilket årtal åter beräknats med tillhjälp af sabbatsårsserien och befunnits öfverensstämma på det noggrannaste med assyriska uppteckningar. Vidare stödes densamma af årtalet för Merodak-Baladans fall i Babel, Asdods belägring, tiden för Assyriens begynnande vanmaktsperiod och Tyrus' förstöring af Nebukadrezar.

Vi skola lemna det sista afgörande beviset för samma årtal.

Dessförinnan några ord om författaren af konungaböckerne. Då han sammanflätat i sina berättelser Sargon II:s fälttåg år 709 med Sanheribs år 701—700 f. Kr., behöfver detta ej förklaras vara beroende därpå, att en oafsiktlig sammanblandning uppstått. Orsaken är otvifvelaktigt en annan. Hade Hiskia varit en svag regent, hade han dessutom gjort „det ondt är", skulle väl kompilatorn icke uraktlåtit att fram-

---

[1]) *Wald. Schmidt,* Indledning til Syriens Historie, sidd. 249, 252—253; *Sayce,* Anf. arbete, sidd. 142—143.

[2]) Då Josefus (X, 9) säger, att kriget emot Syrien påbörjades under det 5:te året efter Jerusalems förstöring, kan detta icke vara riktigt. Man har allmännast antagit, att Tyrus förstördes år 474 eller 472 f. Kr., beroende därpå, till hvilken tidpunkt man hänfört Jerusalems förstöring. — Se bl. a. *Wald. Schmidt,* Assyr. og Aegypt gamle Historie, sidd. 450 & 715.

[3]) *Winckler,* Anf. arbete, sid. 312.

[4]) Hesekiels skrifter äro med all säkerhet nedskrifna af honom själf. *Driver,* Anf. arbete, sidd. 300, 316 & 317. — I 4:de kapitlet förekomma dock interpolationer (Jmf. 4:de kap. af vår undersökning, sidd. 154—155).

häfva Hiskias olyckor. Men nu var han en af de bästa regenter Juda rike egt, en konung, som särskildt nitälskade för Mose lag. Konungens olycka måste därföre fördöljas, isynnerhet som hans ståndaktighet sedermera blef krönt med en lysande framgång. Härvid har den judiske häfdatecknaren följt endast vanlig österländsk god ton. Man jämföre härmed den assyriske berättelsen om Sanheribs bedrifter. Själfva det stora nederlaget omnämnes ej med ett ord. Tvärtom låter berättelsen Sanherib berömma sig öfver att hafva inneslutit Hiskia, „såsom en fogel i sin bur i Jerusalem". Här säges icke, att Sanherib ej mäktat intaga staden. Då Hiskia före infallet i landet redan vid landets gränser erlade tribut, för att afvärja kriget, låter den assyriska berättelsen påskina, att Sanherib beskattat judakonungen efter belägringen [1]).

Om en skugga af tvifvel måhända ännu kvarstode om förklaringens riktighet, synes detta sista tvifvel böra försvinna, då man jämför berättelserna om Sanheribs fälttåg i II Konungaboken med relationen härom i II Krönikeboken. Hos kronisten är ett genomgående drag, att han undviker att omnämna den rättfärdiges synder eller motgångar [2]). — Här har Sargon II:s krig emot Jerusalem fått helt och hållet bortfalla, templets sköfling, helgeränet nämnes ej med ett ord, ej heller omtalas den betydande tribut Hiskia erlade åt Sanherib, ur hvilkens hand han blef hulpen af Herren (II Krön. 32, 21—22). Däremot nämnas omständligt Hiskias lycka och medgång, hans nitälskan och fromma vandel.

Vi hafva ansett årtalet 709 f. Kr. ytterst viktigt. Det sista beviset för dess riktighet, som här nedan meddelas, skall göra detsamma till den andra hörnpunkten i judarnes kronologi.

Under detta år synes en solförmörkelse böra inträffa, hvarom Jesaia är på förhand underkunnig.

Kort efter eller under Sargon II:s krig, i Hiskias 14:de regeringsår, blef konungen dödssjuk (II Konungab. 20,1 & 6 samt 18,2; Jesaia 38,1 & 5). „Då kom Herrans ord till Jesaia; han sade: „Gå och säg Hiskia: Så säger Herren, din fader Davids Gud: Jag har hört din bön, jag har sett dina tårar. Se jag skall föröka din lifstid med femton år; jag skall rädda dig och denna stad ur den assyriske konungens

---

[1]) Se Sanheribs berättelse i öfversättning hos *Sayce,* Anf. arbete, sidd. 131—133.

[2]) Jmf. *Driver,* Anf. arbete, sidd. 563, 564 & 570.

hand. Ja jag skall beskärma denna stad. Och detta skall för dig vara tecknet från Herren därpå, att Herren skall göra, hvad han har sagt:

Se, solvisarskuggan, som nu på Ahas' solvisare gått efter solen, skall jag låta vända tio steg tillbaka" (Jesaia 38,4—8).

Jesaia framförde detta budskap samt lät *skuggan på solvisaren gå tillbaka tio steg* (II Konungab. 20,6,9—11).

I Hiskias 14:de regeringsår, 15 år före hans död, sker en rubbning i solens lagbundna gång; hon går tillbaka tio steg på soluret. Om detta var inrättadt enligt babyloniskt bruk, utvisade det dagen från morgongryningen till solens nedgång och var indeladt i 12 (olika långa) „steg" eller grader [1]).

Innebörden i berättelsen synes vara den, att det den 4 timmen på morgonen (kl. 10 f. m.) blef midnatt.

Att det här är fråga om en solförmörkelse, borde vara uppenbart, och torde detta äfven misstänkts af mången före oss. Men på grund af missuppfattning af den bibliska tideräkningen, och då man hyst absolut tillltro till hvarje assyriskt årtal, äfven om dessa måhända ej varit fullt säkert fastställda, har man väl öfvertygat sig därom, att berättelsen om Ahas' solvisare saknar all betydelse.

För den, som uppmärksamt följt oss i vår undersökning, torde det hafva framgått, huru viktiga ofta skenbart intetsägande uppgifter i bibeln visat sig vara. Den djupaste visdomen i fråga om tideräkningen har man merendels undandolt för den oinvigde, hvilket åter torde bero på det ur kabbalan härflutna åskådningssättet. Att tilldragelsen med Ahas' solvisare ansetts viktig, finner man redan af den omsorg, hvarmed Jesaia fastställt tidpunkten för densamma. Årsbestämmelsen har efteråt blifvit ytterligare befästad genom att inrycka i Jesaia förutsägelserna om Tyrus' tvenne 70-års perioder och Manasses dödsår. Man kan svårligen tro, att allt detta skett för att fixera tiden för ett krigståg, som man tvärtom försökt fördölja. En ytterligare orsak till fördöljandet af Sargon II:s krig har väl just varit den, att ej lemna ledning för bestämmandet af året för solförmörkelsen. Att åter tänka sig de mångfaldiga tidsbestämmelserna uppgjorda i afsikt att fastställa tidpunkten för en så trivial händelse, som en konungs sjukdom, vore absurdt.

---

[1]) *Kinzler,* Die Biblischen Altertümer, sid. 213, Jmf. *Schiaparelli,* Die Astronomie im Alten Testament, sidd. 87—89.

Då Hiskia enligt våra konungalängder regerade under åren 722—694 f. Kr. (721,8—693,7), borde solförmörkelsen hafva inträffat år 709 f. Kr.

I självfva verket inträffade enligt v. Oppolzer en total solförmörkelse den 17 Juli 709 f. Kr.[1]) Denna förmörkelse bör hafva varit synlig i Jerusalem under beskuggning af större delen af solskifvan omkring kl. 9 f. m. Timmen tillstädjer Jesaia att låta Hiskia själf bestämma, om solens skugga på solvisaren skall gå *framåt* eller *tillbaka* (II Konungab. 20,10). Hade Hiskia velat hafva skuggan framåt, skulle räkningen varit till *mörkrets inbrott.*

Men är det af kronologiskt värde för judarne att ihågkomma denna förmörkelse? Solförmörkelsen är en af de periodiska totala sådana, som under en längre tid kunde iakttagas i österlanden. Perioden hänför sig till den solförmörkelse, som inträffade den 15 Juni 763 f. Kr., hvilket datum sedermera blifvit det viktigaste i vår tid för bestämmandet af den assyriska tideräkningen. Under Juda gamla rikes tid kunde dessa förmörkelser iakttagas i Jerusalem, räknadt från sistnämnda år, under åren 763, 745, 709, 691, 637 och 601 f. Kr.[2])

Då berättelsen i II Konungaboken 20,6, 9—11, otvifvelaktigt hänför sig till en verklig tilldragelse mellan Hiskia och profeten[3]), erhölles ur berättelsen ett bevis därför, att den glänsande Jesaia äfven stått på höjden af sin tids vetenskapliga bildning.

Från solförmörkelsen år 709 f. Kr. har tiden sedermera räknats framåt — under Jesaias namn — till det första sabbatsåret efter exilen. Då årtalet 709 bestämts så omsorgsfullt af judarne, kan man för öfrigt redan a priori antaga, att tiden härifrån omspännts till något annat i deras tycke viktigt årtal.

Förutsägelsen härom är intagen i Jesaia 24 kapitlet. Här talas om Jerusalems förstöring, fångenskapen och Babels fall. Judarne skola återvända till Jerusalem, de mäktiga hemsökas efter *en mängd dagar* (Jesaia 24,22).

---

[1]) *Th. R. v. Oppolzer,* Canon der Finsternisse, Wien 1887. (Denksschriften der Kaiserlichen Akademie der Wissenschaften), Canon pagg. 48—49, Blatt N:o 24.

[2]) *v. Oppolzer,* Anf. arbete, Canon pagg. 42—43, Bl. N:o 21; Canon pagg. 44—45, Bl. N:o 22; Canon pagg. 50—51, Bl. N:o 25; Canon pagg. 56—57, Bl. N:o 28; Canon pagg. 58—59, Bl. N:o 29.

[3]) Händelsen finnes antydd äfven i II Krönikeboken 32,24.

I Daniels bok blefvo vi bekanta med cykeln $4 \times 49 =$ 196 år (månår), använd som kabbalistisk funktion efter exilen. Om man antager, att uttrycket „en mängd dagar“ afsåge denna årsperiod, erhölles, räknadt från sommaren 709 f. Kr. (708,4), årtalet 519 f. Kr. (518,2)[1]. Vill man dock vidhålla uttrycket *dagar*, mötes man af den judiska cykeln 69443 dagar, som omnämnts i 4:de kapitlet[2]. Räkningen afgifver $\frac{69443}{354,3333} = 196$ månår. Just vid sagda tidpunkt utropades det första sabbatsåret efter babyloniska fångenskapen. Vi veta förut, att exilens 70 år (månår) räknas i kyrkligt afseende från Jerusalems förstöring till detta år.

För att visa, hvilka sakförhållanden stöda den nu gjorda kalkylen jämte den lösning af de kabbalistiska talen i 4:de kapitlet, hvilka beräknades från exilens slut till Jerusalems förstöring och vice versa till Belsazar, och hvilka serier stodo enstaka för sig, böra vi göra följande korta rekapitulation af härmed sammanhängande frågor.

1) Årtalet för exilens slut 536 f. Kr. är sammanknutet med Seleukidernes æra. Genom att lösa ett fullt kontrollerbart kabbalistiskt tal hafva vi från detta år kommit till årtalet för Jerusalems förstöring.

2) Den okontrollerbara lösningen i 4:de kapitlet stödes af Septuaginta.

3) Årtalet för Jerusalems förstöring erhålles äfven på annan väg ur slaget vid Karkemis 605 f. Kr. samt ur årtalet för Jerusalems första intagning år 604 f. Kr. Jeremia räknar exilen från detta år. Från år 604 f. Kr. är det 70 månår till exilens slut.

4) Om man utgår från Jerusalems förstöring år 587 f. Kr. är det 70 månår till år 519 f. Kr.

5) Utgår man från solförmörkelsen år 709 f. Kr., erhålles enligt talfunktionen i Jesaias bok samma årtal 519 f. Kr.

6) År 519 f. Kr. ingick det första sabbatsåret efter exilen, hvars 70 år ansågos som ett straff därföre, att iakttagandet af sabbatsåren försummats.

Samtliga dessa kombinationer stöda inbördes hvarandra.

---

[1]) 708,4—190,2 = 518,2. — Jmf, *Driver*, Einleitung in die Litteratur des Alten Testaments, sidd. 236—240. Att förutsägelsen såsom Cheyne antagit (Driver, Anf. arb., sid. 239), kunde hänföras till Alexander den stores tid år 334 f. Kr, hafva vi icke funnit. Inga cykliska tal synas peka på denna tidpunkt.

[2]) Sid. 148.

Sedan solförmörkelsen den 17 Juli 709 f. Kr. utvisat, att vår tabell är riktig i fråga om Hiskias 14:de regeringsår, kunna vi fortsätta vår undersökning. Då Samariens fall inträffade i Hiskias 6:te regeringsår, har äfven på denna väg erhållits för Samariens förstöring årtalet 717 f. Kr.

Vi skola jämföra detta årtal med uppgifter ur Assyriens historia. Sargon själf säger i sina annaler enligt Wald. Schmidt, att Samarien förstördes, och befolkningen bortfördes „under de första åren af hans regering“ [1]). På grund häraf anser Schmidt, att tilldragelsen bör förläggas till något af åren 722, 721 eller 720 f. Kr. *Schrader* [2]) öfversätter i „begynnelsen af regeringen“ (Regierungsanfang, Beginn der Herrschaft), hvilket han anser nödvändigt böra motsvara år 722 f. Kr. Här har nedlagts betydlig omsorg, för att bevisa betydelsen af det nämnda uttrycket, efter Tiglat-Pileser III:s tid (745—727 f. Kr.) äfvensom för att bevisa, att Sargon II:s regering bör räknas från 722 f. Kr., ehuru densamma i olika inskrifter räknats, såsom han säger, på grund af en postdatering äfven från 721 f. Kr.

Sargon II är en usurpator, som svingade sig på tronen efter Salmanassar IV:s död. Då han bekläder eponymatet år 719 f. Kr., bör han vara erkänd konung senast året förut. Tyvärr innehålla eponymlistorna från Sargon II:s regering inga mariginalanteckningar, förrän från och med år 708 f. Kr. Därföre kan man ej veta med fullkomlig visshet året för hans tronbestigning. Rogers säger visserligen [3]), „Schalmaneser IV died in the month of Tebet, and in the very same month Sargon II (721—705) became king of Assyria“, samt Winkler [4]), „Der Thronwechsel scheint sich in Assyrien ohne Schwierigkeiten vollzogen zu haben, denn noch im Tebet, demselben Monat, wo Salmanassar starb, wurde Sargon (Sharru-ukin) zum König gekrönt“. Dock säger Wald. Schmidt [5]), „De fleste af hans (Sargons) Indskrifter *ere affattede efter hans femtende Regieringsaar.* — —

---

[1]) *Wald. Schmidt,* Assyr og Aegypt. gamle Hist., sid. 407. Enligt *Wallis* Verldshistoria I Semiterne af Hjärne, sid. 134 säger Sargon: „I början af mitt herradöme belägrade jag och tog Samaria; 27,280 af dess innebyggare bortförde jag; 50 stridsvagnar afskilde jag till min konungsliga lott; deras öfriga egendom lät jag sköfla. I de bortfördes ställe gaf jag bostäder åt andra underkufvade länders innebyggare; öfver dem satte jag mina embetsmän. Jag förödde Samaria och hela Omris land“.

[2]) *Schrader,* Anf. arbete, sidd. 306—307, 314—315 ff. Se äfven anm. **).

[3]) *Rogers,* Anf. arbete II, sid. 148.

[4]) *Winckler,* Anf. arbete, sid. 236.

[5]) *Wald. Schmidt,* Indledning til Syriens Hist., sidd. 234—235.

kun maa man meget beklage, at de Afsnit af hans *Annaler*, som fortælle om hans to første Regjeringsaar, befinde sig i meget slet Forfatning, saaledes at vi ikke kunne afgjøre, paa hvad Maade han kom paa Tronen".

Vi antaga på grund häraf, att början af Sargon II:s regering är mer eller mindre osäker, att äfven om han blef krönt i Tebet månad, därmed icke är sagdt, att detta skedde i Tebet år 722 f. Kr.; vi anse vidare på grund däraf, att för troninkräktaren Tiglat-Pileser III förekomma tvenne mellanstreck i eponymlistorna, med två år mellan hvardera [1]), att mellanstrecket i allmänhet måhända utvisar i främsta rummet den tidigare konungens dödsår, icke året för den nye konungens inträde i regeringen — hvilket icke är samma sak, där det gäller en troninkräktare, såsom äfven Sargon II —; i sammanhang härmed finna vi det besynnerligt, att den assyriska kronologin tillstädjer allmänt giltiga regler i fråga om tidigare skeden i Assyriens historia, men att dessa, såsom i fråga om skillnaden mellan „inträdesåret" och „första regeringsåret" måste hårfint distingeras i fråga om Sargon II:s regering [2]). Om man förkastar Schraders utläggning om ett särskildt „inträdesår", men anser med honom, att den årsräkning i inskrifterna är riktigast, som angifver, att år 709 f. Kr. (708,8—707,8), Sargon II:s 1:sta regeringsår i Babylonien, motsvarar konungens 14:de regeringsår i Assyrien [3]), erhålles för Sargons tronbestigning, som sker i Tebet månad, enär kröningen i Babel sker nyårsdagen enligt babylonisk tideräkning [4]), tidpunkten kring årsskiftet 721 f. Kr. Antagandet af ett särskildt „inträdesår" blir onödigt; uttrycket „i begynnelsen af min regering" betyder väl helt enkelt „under de första åren", såsom äfven Schmidt ansett. Beträffande anmärkningen om de två olika dateringarna, som stundom varit herskande under Sargons regering, må framhållas, att då Sargon II är en usurpator, den ena dateringen kan lika väl vara en antedatering, hvilken utginge från Salmanassars död, icke från Sargons verkliga tronbestigning.

---

[1]) *Schrader,* Anf. arbete, sidd. 306—307.

[2]) *Schrader,* „ „ , sid. 344: — „woraus folgt, dass das Jahr 745 d. i. zugleich das Jahr des Regierungs*antritt* als das *erste* palu (Regierungsjahr) desselben (Tiglat-Pilesers) gerechnet ward. — — Dagegen fallen bei *Sargon* — —, Regierungsanfang' und —, erstes Regierungsjahr' auseinander. Jenes entspricht dem J. 722, dieses dem J. 721"

[3]) *Schrader,* Anf arbete, sidd. 315—316, anm. — Jmf. årtalet 709 f. Kr. med Ptolemaios' canon (*Lederer,* Anf arbete, sid. 76).

[4]) Året hos babylonierne ingick med vårdagjämningen (*Lersch,* Chronol. sid 177).

Ur ofvanstående torde framgå, att Sargon II:s tronbestigning, då man räknar från året för Sargon II:s kröning i Babel, synes kunna förläggas till tidpunkten kring årsskiftet år 721 f. Kr.

Utgående från detta år skola vi följa konungen under hans strider. Samariens eröfring beskrifves i Sargons annaler, förrän händelserna under hans 2:dra, 3:dje o. s. v. regeringsår omtalas i regelrätt ordning. Då det dock är uppenbart, att Samarien trotsat Sargon i tre års tid samt blifvit förstördt, först *sedan Karkemis jämnats till marken*, och då allt tyder därpå, att början af dessa annaler ej genast nedskrifvits, kan själfva förstöringen af staden mycket väl hafva inträffat något senare än det synes framgå ur annalerna. Här, liksom alltid, bör den historiska kritiken undersöka, huruvida tvenne sinsemellan skenbart stridiga uppgifter låta förlika sig med hvarandra.

Sedan Sargon befäst sitt välde, och han ingått „fördrag“ med Merodak-Baladan i Babel, eller blifvit besegrad af denne, hvilken utropat sig till konung öfver Kaldeen, intogs Samarien år 721 f. Kr. samt Hamat år 720 f. Kr. Vid Samariens intagning fängslades och bortfördes Hosea (II Konungab. 17,5). Därefter drog Sargon emot farao Sabako eller So, som räknade till sitt förbund de syriska städerna äfvensom filisteerne. Vi finna dock, att Samarien kort efter konungens aftåg ånyo rest sig jämte Hamat. Sargon träffade den allierade hären och slog denna i den stora drabbningen vid Rafia år 720 f. Kr. Tyrus, som redan tidigare belägrats, intogs från hafssidan. Nu har turen kommit till de öfriga syrierne äfvensom till det upproriska Samarien, som skall grundligt näpsas. Samarien inneslutes, och kriget förflyttar sig under Sargons 3:dje och 4:de regeringsår till Mesopotamiens nordvestra gränser. De mäktigaste städerna här äro Arpad och Damaskus jämte det heteiska rikets hufvudstad, Karkemis.

Heteerne, som trotsat en Ramses II och värjt sig under ett 18-årigt krig emot Egypten, voro ett mäktigt folk ännu under Salomos och Ahabs tider (I Konungab. 10,28—29; II Konungab. 7,6). Desse hade hejdat en Tiglat-Pileser I under hans framträngande till Eufrat och Medelhafvets nordostliga stränder, där rikets andra hufvudstad var Kadesh, beläget vid Orontes och kändt sedan Ramses II:s krig [1]). Heteeren synas hafva ställt sig i spetsen för en ny koalition emot

[1]) Om heteerne, se *Schrader,* Anf. arbete, sidd. 223, 231—235. *Sayce,* Talande stenar, sidd. 101—102.

Assyrien. Först i Sargons 5:te år brytes koalitionen. Karkemis intages år 717 f. Kr. Kort därpå falla i tur och ordning Kalno, Arpad, Hamat, som äfven jämte Samarien deltagit i förbundet, samt ytterligare Damaskus. Endast Samarien, som kom att uthärda en treårig belägring, är ännu ointaget. Förbundet är dock sprängdt och Samariens fall nära. Dess intagning sker antingen redan under konungens vistelse i Syrien eller några månader efter det han själf aflägsnat sig, år 717 f. Kr. Samarien förstöres nu. (II Konungab. 17,6).

Konungen har numera vändt sig mot Armenien och Medien, hvilka länder bekrigas under de fem följande åren, tills Sargon blir tvungen att ånyo vända sig söderut. Han visar sig vid Arabiens gränser, ingår fred med Egypten, betvingar ett uppror i Gavgumma och sänder sin tartan till Asdod år [illegible] f. Kr.

Härunder har den [illegible] statsklokе, intrigante Merodak-Baladan i Babel ingalunda varit overksam. De svårigheter Sargon haft att kämpa emot under hela sin regering, äro väl till en stor del skapade af kaldeerkonungen. Utsikterne genom den egyptiska och [illegible] koalitionen hade slagit fel. Medien var [illegible], men nu har Merodak-Baladan [illegible] emot Assyriens allt mer [illegible] är hufvudstaden, har han [illegible] konungen af Elam, hvilket [illegible] maktställning, [illegible] Konungab. [illegible] och med vilda [illegible]

Sargon [illegible] Babel. Detta sker i hans 12:te regeringsår [illegible] Kr. [illegible] „komma [illegible] söderut" (Jesaia [illegible]. Sargon [illegible]. Hans [illegible] marken, [illegible] intågar i Babel, [illegible] flykten. [illegible] Sargon [illegible] konung [illegible] Jerusalem och Tyrus [illegible] kap.) [illegible] hvilket [illegible] helt [illegible] Kypros. [illegible]

[illegible] hans regering, se [illegible] Anf.

Af denna undersökning framgår, att Sargons annaler mycket väl låta inpassa sig inom ramen af de judiska uppgifterna om Samariens fall år 717 f. Kr. samt fälttåget emot Jerusalem år 709 f. Kr. (708,5). Dock synes Sargon II:s tronbestigning böra förläggas till årsskiftet 721 f. Kr., såvida ej Samariens fall måhända inträffat i midten af året, icke mot slutet af året, såsom vi antagit.

För att komma till den förstnämnda tidpunkten, borde man dock göra ett ytterligare tillägg af ett halft år till judakonungarnes regeringsår från Samariens fall till Jerusalems förstöring äfvensom en motsvarande förkortning inom tidsskedet på andra sidan om Samariens fall.

Men då hela förlängningen af det förstnämnda tidsskedet härigenom blefve ett helt år, borde detta hafva blifvit synligt i summan af judakonungarnes regeringsår. Med mycket större skäl kan man därföre förlägga Sargon II:s tronbestigning till år 721 f. Kr.

Slutledningen om Samariens fall år 717 f. Kr. stödes från assyriskt håll[1]) äfven af öfverensstämmelsen i de verkliga uppgifterna om Sanheribs fälttåg. Detta årtal torde därför kunna anses engång för alla fastslaget.

I och med Samariens förstöring är israelitiska rikets historia afslutad. Sargon bortförde en del af befolkningen, öfver 27,000 invånare, såsom han själf uppgifver. Desse fingo nedsätta sig i Halah och Habor i Medien (II Konungab. 17,6). I israeliternes ställe inflyttades bebyggare bl. a. från Kuta och Sefarvaim i Babylonien samt från Hamat (II Konungab. 17,24). Öfver landet sattes assyriska embetsmän. Nya främmande folkkontingenter öfversändas till Samarien af Asarhaddon (680—627 f. Kr.) och under Assur-banipals („Asnappers“) regering 668—627 f. Kr. (Esra 4,2 & 10). Öfverflyttningen i Asarhaddons tid synes hafva stått i samband med ett uppror i Samarien och större delen af Syrien under Sidons ledning[2]), hvilket uppror torde haft som följd äfven en betydligare utflyttning af israeliter. I alla hän-

arbete, sidd. 123—130; *Wallis,* Verldshistoria I. Semiterne af Hjärne, sidd 133—139; *Winckler,* Anf. arbete, sidd. 236—248; *Rogers,* Anf. arbete II. sidd. 149—177.

[1]) Vi vilja särskildt påpeka, att Sargon II vid sitt inträde i styrelsen *icke* befann sig i närheten af Samarien (*Winckler,* Anf. arbete, sid. 237). Åsikten, att Sargon *fortsatt* Samariens belägring, som skulle påbörjats af Salmanassar IV, kan därföre icke vara riktig.

[2]) *Wallis,* Verldshistoria I, Semiterne af Hjärne, sidd. 155—156. Enligt *Winckler* (Anf. arbete, sidd. 263—264) intogs Sidon år 678 och belägrades Tyrus ännu under åren 673 och 670 f. Kr. Denna stad torde intagits först under Assur-banipals regering år 668 f. Kr.

delser omstörtade Asarhaddon förhållandena i Israel på det grundligaste. Därföre säges äfven hos Jesaia, att Efraim efter 65 år (månår) från Pekahs och Resons (Rezins), konungarnes i Israel och Damaskus fälttåg emot Ahas i Jerusalem „skall vara krossadt, så att det icke mer är ett folk“ (Jesaia 7,1—8).

Emedan Ahas, belägrad af Pekah och Reson II, i sitt trångmål vände sig till assyrerkonungen Tiglat-Pileser III, och denne år 734 f. Kr. inföll i Syrien, hvarvid Israel tuktades och Damaskus intogs, under åren 734—732 f. Kr. [1]) (II Konungab. 16,5, 7—9), bör belägringen af Jerusalem förläggas måhända till år 735 f. Kr. Kriget fördes under Jotams och Ahas' samregering (II Konungab. 15,36—38), och Ahas blef upptagen till medregent först år 737 f. Kr. (736,3). Men emedan Jesaia, som i 7 kapitlet talar om detta krigståg, håller i 5:te kapitlet ett strafftal, däri Juda hotas med Herrens vrede därföre, att lagen om den ärftliga grundbesittningens helgd icke iakttages, erhålles häraf en säker tidsbestämmelse.

Jesaia säger (5,8): „Ve dem som *lägga hus till hus och foga åker till åker,* intill dess att rum icke mera finnes, och I hafven *blifvit de enda, som bo i landet!*“ Då den ärftliga jorden icke fick föryttras, och hvarje legoaftal och förpantning af jord måste återgå senast under jubelåret (III Moseb. 25,14—16, 25), är det tydligt, att Jesaias strafftal hålles under ett sådant år. Jubelåret är 736/735 f. Kr. (735,3—734,3), och infaller detta något före Jerusalems belägring. För denna tilldragelse erhålles sålunda enligt rent judiska källor årtalet 735 f. Kr. [2]).

På grund häraf erhålles årtalet 672 f. Kr. för de tio stammarnes slutliga undergång. Af kvarboende israeliter jämte inflyttade semitiska folkstammar uppstod småningom

---

[1]) *Wald. Schmidt,* Ass. og. Aegypt. gamle Hist. sid. 1251; *Sayce* Anf. arbete, sidd. 119—121. *Rogers,* Anf. arbete II, sidd. 129—131; *Winckler* (Anf. arbete sidd. 228 - 229) säger enligt det vanliga antagandet, att Tiglat-Pileser III besatte år 734 f. Kr. de nordliga delarne af Israel, Gilead, Galileen och Naftali samt gaf dessa landssträckor assyrisk förvaltning. — Äfven på grund häraf erhålles samma årtal för Pekah och Resons infall. — Reson kallas i de assyriska inskrifterne Raçunnu.

[2]) Då *Buhl* (Anf. arbete, sid. 221) säger på grund af Jesaia 3,12, där det är fråga om Ahas' omyndighet, att Joram „icke regerat efter år 738 f. Kr.“, är detta ett löst påstående, som motsäges af II Konungab. 15,36—38 samt af samtliga anknytningsår mellan konungarne i Israels och Juda rike för dessa tider. För öfrigt må man ihågkomma t. ex. Nebukadrezars ungdom, vid den tid han, medan fadren ännu lefde, slog Neko vid Karkemis (Arch. Jud. X, 11. 1).

det samaritanska blandningsfolket, som sedermera med förakt ansågs af de rasrene judarne.

Under judakonungen Manasses regering, 694—641 f. Kr. (693,7—640,4), belägrades och intogs Jerusalem af assyrierne. Konungen fängslades och fördes till Babel, men fick sedermera återvända till sitt rike som vasall under Assyrien (II Krön. 33,11 & 13). Någon tidsbestämmele för denna tilldragelse finnes icke angifven i de judiska tideböckerne. På grund af Assyriens krig emot Egypten och den syriska koalitionen under åren 678—668 f. Kr. under Asarhaddons regering, torde väl det rätta årtalet härför vara 676 eller måhända 674 f. Kr. [1]), kort före assyrerkonungens tåg till Egypten. Manasse, som var äfven Assurbanipals vasall, synes hafva gjort sig oafhängig mot slutet af sin regering och berömmes härefter såsom en framgångsrik konung (II Krön. 33, 14—16) [2]).

I Samarien hade sammanblandningen af de olika folken ej hunnit blifva genomgående på den tid Josia regerade i Juda rike. Josia blef konung vid åtta års ålder och var regent under åren 639—608 f. Kr. (638,2—607,7). Under hans minderårighet torde öfverstepresten Hilkia handhaft styrelsen äfvensom meddelat Josia uppfostran. Denne Josia blef en folkkär konung utan fläck, en riddare utan fruktan och tadel; han lyckades i följd af Assyriens infallande vanmakt i det närmaste återställa Juda gamla rikes gränser under Davids och Salomos tider (II Konungab. 23,1—25, II Krön 34,3—7). Detta skedde i Josias 12:te regeringsår, 627 f. Kr. Kort härpå inträffade en stor olycka, skyternes eller kimmeriernes infall. Desse öfversvämmade hela den gamla kulturverlden. Om en invasion af ett barbariskt folk läses hos Jeremia. Det framgår härur, att landet sköflades, och att Jerusalem endast med svårighet kunde räddas. Fiendens namn omnämnes icke, men folket karakteriseras såsom kommande från fjärran i norr och talande ett tungomål, som ingen kan

---

[1]) *Sayce,* Anf. arbete, sidd. 140, 141—147. *Winckler,* Anf. arbete, sid. 265; *Rogers,* Anf. arbete II, sidd. 221—229. Såsom konung i Babylonien vistades Asarhaddon tidtals i Babel, hvilken stad han delvis uppbyggde ånyo. Då det säges, att Manasse fördes till „Babel", kan detta sålunda ega sin riktighet. Babylonerkonungarne voro för öfrigt tvungna, att närvara i Babel åtminstone nyårsdagen, då de ånyo skulle befästas i sin värdighet. (*Rogers,* Anf. arbete II sid. 136—137). Se äfven *Schrader,* Anf. arbete, sid. 457. — Manasse omnämnes i de assyriska inskrifterna „Minasi'i, konung Juda stads." (*Schrader,* Anf. arbete, sid. 78).

[2]) Jmf. *Josefus,* Arch Jud. X,3. Manesse uppgifves hafva befästat Jerusalem, reparerat dess gamla murar och byggt utanför desamma en ny mur, som han smyckade med ståtliga torn.

förstå. Det är ett ryttarfolk, beväpnadt med båge och pilar. Ett blodigt slag synes hafva stått i Hinnoms dal. Från Jerusalem drog horden ned mot Egypten (Jeremia 1,14—15; 4,16-17; 5,15—17; 6,22—25; 7,31—32; 8,16). Namnen Gog och Magog omnämnas hos Hesekiel. Om man jämför Jeremia 7, 31—32 med Hesekiel 39,9, 11—12, synes dėt ej omöjligt, att skyterne betecknats med dessa namn. Den kimmeriska invasionen inträffade under Josias 13:de regeringsår (Jeremia 1,2), d. ä. år 626 f. Kr. [1]).

Denna tidpunkt har man trott sig kunna erhålla äfven ur Assyriens historia. Dock bör framhållas, att skyterne visade sig första gången redan under Asarhaddons tid, då de blefvo tillbakaslagna [2]).

Från Josias regering förekommer en uppgift af kulturhistoriskt intresse. I Josias 18:de regeringsår, då det förfallna templet skulle återupprättas, upptäcktes Mose lagbok i templet af öfverstepresten Hilkia. Lagen upplästes för folket, och en storartad påskfest firades. „En påskfest lik denna hade icke blifvit hållen i Israel sedan profeten Samuels tid" (II Krön. 34,8, 15—19, 29—30; 35,1, 18—19; II Konungab. 22,3, 8; 23,2).

Året är 621 f. Kr. Detta år är ej ett sabbatsår, hvilket äfven framgår redan däraf, att lagen upplästes för folket vid påsktiden, icke vid löfhyddofesten. Men då lagen, ehuru det icke är sabbatsår, detta oaktadt blef uppläst, måste det hafva varit en *ny* lag, som „upptäckts" af Hilkia. I sådant fall torde det hafva varit delar af Deuteronomion, som nu bifogades till Mose lag [3]).

---

[1]) Se *Driver,* Anf. arbete, sidd. 271 & 273. — Dessa kimmerier eller skyter synas hafva varit ett indogermanskt folk. Se *Winckler,* Anf. arbete, sid. 268 ff. — Jmf. härmed upplysningen i Genesis, 10,2, enligt hvilket bibelställe *Magog* räknades till *Jafets* barn.

[2]) *Wellhausen,* Anf. arbete, sid. 130. *Winckler,* Anf. arbete, sid. 268 ff; *G. Rawlinson,* Fife Monarchies II, 1871, sidd. 221—228: *Wallis,* Verldshistoria I, Semiterne af Hjärne, sid. 162. — Om denna invasion berättar äfven *Herodotos,* I, 103—106. Enligt honom var skyternes konung Madyas (= Magog?). Skyterne skulle hafva intagit Medien samt därefter bemäktigat sig hela Asien. Från Syrien skulle de hafva dragit mot Egypten, hvarvid de sköflat Askalon. Herodotos tillägger, att skyterne herskade öfver Asien i 28 år. — Detta torde föga nog vara riktigt. Snarare är det, att antagas, att skyterne gjorde på olika tider särskilda plundringståg, samt att de efter den stora invasionen drogo sig i spridda skaror tillbaka, hvarigenom återtåget fick karaktären af en flykt.

[3]) Lagen är icke fullt densamma i V Mosebok, som i III Moseb. Jmf. t. ex. III Moseb. 25,39—41 med V Moseb. 15,12 & 18. Det senare bibelstället utvisar betydligt förmildrade rättsbegrepp. Enligt III Mosebok skulle en „broder", en hebré, som på grund af fattigdom sålt sig till träl, frigifvas under jubelåret. Perioden är 49 år. Enligt V Mosebok blir han fri-

Vi hafva tidigare omnämnt, att Josia blef dödligt sårad i slaget vid Megiddo år 608 f. Kr.

Genom slaget vid Megiddo hafva vi kommit till redan i det föregående undersökta tider.

Här må tilläggas, att Joahas, vasall under farao Neko, bortfördes af denne efter en tre månader lång regering (II Konungab. 23,31, 33—34). Jojakim (Eljakim) tillsattes af Neko och var en opålitlig vasall, först under Egypten samt sedermera under Babylonien (II Konungab. 23,34, 24,1—2). Kronan efter Jojakim ärfdes af hans son Jojakin (II Konungab. 24,6). Sedan Jerusalem intagits, bortfördes han till Babel efter en något öfver tre månader lång regering (II Konungab. 24,8 & 15). Däremot är den sista konungen Sedekia tillsatt af Nebukadrezar och således vasall under Babylonien (II Konungab. 24,17).

Inom tidsskedet från Hiskias regering till Jerusalems förstöring hafva vi ej blifvit föranledda till någon korrigering af den af oss uppställda konungalängden öfver Juda rike. Denna införes här för kontrollens skull i en särskild tabell, hvarefter viktigare inom tidsskedet i detta kapitel erhållna judiska tidsuppgifter uppräknas.

	Månår	Julianska år	Till år och årsdel f. Kr.	Regeringsår f. Kr.
Hiskia (från 721,8 f. Kr.) till *Samariens fall*	5,9 (?)	5,7 (?)	716,1 (?)	Samariens fall 717
Från Samariens fall till Jerusalems förstöring.				
Hiskia, *återstående regering*	23,1 (?)	22,4 (?)	693,7 (?)	722—694
Manasse	55	53,3	640,4	694—641
Amon	2,8	2,2	638,2	641—639
Josia	31,3	30,5	607,7	639—608
Joahas	0,25	0,2	607,5	608
Jojakim (Eljakim)	11	10,7	596,8	608—597
Jojakin	0,25	0,2	596,6	597
Sedekia till Jerusalems intagning	10,3	10	586,6	597—587
Till Jerusalems förstöring	0,1	0,1	586,5	587
Summa	133,6	129,6		

gifven under det 7:de året. Sedan mildare seder vunnit insteg och dessa småningom antagits, måste de nyare bruken och rättsbegreppen intagas i lagboken. Jmf. *Driver,* Anf. arbete, sidd. 78 ff. Denne anser, att Deuteronomion författats vid tiden mellan Jesaia och Jeremia (sid. 92). *Buhl* säger: (Det Israelitiske Folks Historie, sid. 236) „Den Lovbog, ved hvis Hjælp Josija udførte dette allerede af Hizqija forsøgte Reformværk var, som — — saa godt som alle Nyere anerkjende, *den deuteronomiske Lov.*" - —

Juda gamla rike.

Hiskia . . . . 722—694 f. Kr. (721,8—693,7).
Sargon II:s tronbestigning kring årsskiftet (Tebet) 721 f. Kr.

Karkemis' intagning; heteiska rikets fall . . . 717 f. Kr.

Kalnos, Aspads, Hamats[1]) och Damaskus' intagning 717 f. Kr.

Samariens förstöring
Israels rikes fall } . . . . **717 f. Kr.**

Asdods belägring och förstöring . . . . 711—710 f. Kr.
Arabiska stammars angrepp tillbakastadt . . . 710 f. Kr.
Merodak-Baladan besegrad . . . . 709 f. Kr.
Sargon II:s krig emot Jerusalem sommaren . . 709 f. Kr.

Solförmörkelse i Hiskias 14:de år (15 år före hans död) . . . . **den 17 Juli 709 f. Kr.**

Tyrus underlydande Assyrien 709—641 f. Kr.[2]) (708,3—640,4).
Sanheribs fälttåg . . . . 701—700 f. Kr.
Tirhaka från omkring . . . . . . 701 f. Kr.
Sabbatsår . . . 701/700 f. Kr. (700,3—699,3).
Manasse . . . . 694—641 f. Kr. (693,7—640,4).

Uppror i Samarien; de tio stammarnes undergång 672 f. Kr.

Josia . . . . 639—608 f. Kr. (638,2—607,7).
Josia återställer Juda gamla rikes gränser. . . 627 f. Kr.
Skyternes eller Kimmeriernes anfall; slaget i Hinnoms dal . . . . 626 f. Kr.

Delar af Deuteronomion intagna i Mose lag i Nisan . . . . 621 f. Kr.

Slaget vid Megiddo . . . . 608 f. Kr. (607,7).
Neko från . . . . 608 f. Kr.
Jerusalems förstöring . . . . 587 f. Kr. (586,5).

Tyrus' belägring och förstöring af Nebukadrezar II . . . . 585—572 f. Kr.[3]).

---

[1]) Hamat intogs äfven tidigare, år 720 f. Kr., enligt assyriska källor.
[2]) Under denna period har Tyrus rest sig och belägrats under åren 673—668 f. Kr., enligt assyriska källor.
[3]) Enligt Jesaia 573 f. Kr. (572,5).

VII.

Beskaffenheten af det förefintliga kronologiska materialet äfvensom af de uppgifter, på hvilka vår undersökning grundar sig, har ej tillåtit oss att upptaga till granskning de olika tidsskedena i regelrätt tidsföljd, utan hafva vi blifvit tvungna att behandla de särskilda afdelningarna i judarnes kronologi i den ordning tidsskedenas ändpunkter för gången kunnat bestämmas. Då inom själfva tidsskedena förekommit uppgifter, hvilka antingen inverkat på bestämningen af ändpunkterna eller fordrat granskning i och för stödandet af bevisföringen, har det befunnits redigast, för att undvika upprepningar i texten af samma sak två gånger, att i ett sammanhang slutbehandla hvarje enskildt tidsskede, så snart dess utgångspunkt och slutår blifvit fastställda. I följd af detta förfarande har det inträffat, att det tidsskede, som återstår att granskas, utgör tiden från Salomos död till Samariens fall.

Då just detta skede i judarnes historia ansetts vara det i kronologiskt afseende mest svårhandterliga, kan det å andra sidan hafva varit äfven fördelaktigast, att vi fått granska tidigare de öfriga tidsskedena. Härigenom har läsaren kunnat blifva förtrogen med samtliga detaljer i det kronologiska materialet samt erhållit tillfälle att bedöma, hvilket värde tidsuppgifterna inom de öfriga tidsskedena besuttit. Tidmätningen har befunnits lika tillförlitlig, om det gällt långt framfarna händelser, såsom Abrahams invandring i Kanaan, uttåget ur Egypten och Jerusalems intagning under Rebabeams regering, eller närmare liggande tilldragelser; de historiska årsuppgifterna hafva visat sig lika noggranna i tideböckerne som i de profetiska böckerne, antingen dessa angifvits direkte, såsom hos Jeremia samt oftast hos Jesaia och Hesekiel, eller i kabbalistiska talserier, såsom hos Daniel.

På senare tider har man trott sig böra frånkänna de bibliska tidsuppgifterna nära nog allt värde i kronologiskt afseende. Af tvenne motsatta uppgifter, den ena judisk, den andra icke-judisk, har man ofta tilldömt vitsord a priori åt

den senare, äfven om densamma varit tillfällig och icke alltid ens kontrollerbar.

Vi tro oss hafva visat, att den judiska kronologin bildar ett sammanhängande helt, som icke så lätt kan rubbas och icke får rubbas, såvida man ej erhållit fullt giltiga och ovedersägligen tvingande skäl till ett dylikt förfaringssätt.

En tillfällig uppgift hos den sicilianska historikern Timaios, om Kartagos grundläggning 38 år före den 1:sta Olympiaden, d. ä. år 814 f. Kr., har gifvit Wald. Schmidt anledning [1]) att, då Kartago enligt en uppgift hos Menandros grundlagts 162 år efter Hirams, konungen i Tyrus, tronbestigning, bestämma Salomos regeringstid med tillhjälp af Hirams regering, hvilken beräknats på grund af årtalet 814 f. Kr. Enligt Schmidt regerade Hiram under åren 976—942 samt Salomo under åren 973—933 f. Kr.

Uppgiften om Kartagos grundläggning år 814 f. Kr. är dock icke den enda förefintliga.

Wald. Schmidt säger, att Timaios helt säkert ej alltid är någon särdeles pålitlig hemulsman; och den tidsbestämmelse Timaios på samma ställe gifver för Roms ålder, att staden grundlagts samma år som Kartago, alltså år 814 f. Kr., är såsom bekant långtifrån nöjaktig.

Pompeius Trogus, af hvilkens skrift, skrifven under Augustus' tid, ett utdrag bevarats af en viss Justinus, säger, att Kartago grundlagts 72 år före Rom, d. ä. 814 f. Kr.

Velleius Paterculus, som skref sin romerska historia omkring år 30 e. Kr., säger att Kartago grundlagts 65 år förrän Rom, alltså antingen 817—816 eller 819 f. Kr.; på ett annat ställe säger han, att Kartago stått i 667 år, hvarigenom han förlägger stadens grundläggning till 814—813 f. Kr.

Apion, grammatikern i Alexandria, förlägger Kartagos anläggning till den 7 Olympiadens första år, d. ä. till 752 f. Kr. C. Julius Solinus, hvars i det 3:dje århundradet före Kr. författade skrift *Polyhistor* utmärker sig genom sina många goda uppgifter, hvilka östs ur flera pålitliga skrifter, som sedermera gått förlorade, talar också om tiden från Kartagos anläggning till stadens undergång. I alla tryckta upplagor är tiden angifven till 737 år, men i en af de bästa äldsta handskrifter är talet 677 år. Kartagos grundläggning förlägges här sålunda antingen till år 883 eller 823 f. Kr.

Servius Maurus Honoratus, som lefde under Arcadius

---

[1]) *Wald. Schmidt,* Ass. og Aegypt. gamle Hist., sidd. 270—274, 747—749 och 1177. Jmf. *Lersch,* Chronologie, sidd. 21—22.

och Honorius, säger två gånger, att Kartago anlagts 60 år förrän Rom, samt en gång, 40 år förrän Rom.

Hos Eusebius förekomma sex olika tidsbestämmelser för stadens grundläggning. Syncellus har bevarat en sådan; staden skulle hafva grundats 31 år före Trojanska kriget, d. ä. i 13 århundradet f. Kr. Enligt en annan uppgift förlägges stadens grundläggning till 143 år efter Trojas fall, eller till år 978 efter Abraham. Ett tredje ställe angifver härför år 1055 efter Abraham. Eusebius skall enligt Syncellus hafva meddelat ännu två andra upplysningar: att det *enligt någras uppgift* är 658 år och enligt andras 748 år från Kartagos grundläggning till dess fall. Årtalen för stadens grundläggning vore sålunda antingen 804 eller 894 f. Kr. En sjette uppgift hos Eusebius förlägger tilldragelsen till år 1166 efter Abraham.

Ytterligare förekomma af flere äldre författare angifna runda tal, enligt hvilka Kartagos anläggning förlägges till tiden mellan 846—746 f. Kr. — Vi hafva här följt uppgifterna intagna hos Wald. Schmidt [1]).

Till dessa må tilläggas den hos den romerska historieskrifvaren Appianus (VIII, 132), enligt hvilken Kartago grundlades år 846 f. Kr. [2]).

Redan dessa uppgifter bevisa, huru osäker utgångspunkten är hos Schmidt Att han af de olika uppgifterna valt den hos Timaios, är väl egentligen beroende därpå, att denna bäst låtit förena sig med Schmidts system, enligt hvilket Salomos dödsår borde fås framskjutet till omkring 933 f. Kr. För öfrigt har Schmidt ej aktat nödigt att vara synnerligen noggrann i sina vidare kalkyler. Sålunda har han lemnat åsido uppgiften hos Josefus (Arch. Jud. VIII, 3,1), att Salomo påbegynte tempelbyggnaden i Hirams 11:te regeringsår. Enligt Schmidt erhölles härför Hirams 7:de regeringsår.

Då Sesauk I:s eröfringståg till Jerusalem i Rehabeams 5:te regeringsår, 949 f. Kr., blifvit kontrolleradt genom den egyptiska historien, och vår kronologiska byggnad äfven oberoende däraf torde stå på säker grundval, vilja vi göra en beräkning i motsatt riktning samt, utgående från judarnes historia, bestämma på grund af årtalet för Salomos tempelbyggnad Hirams regering äfvensom de sannolika tidpunkterna för Kartagos och Tyrus' grundläggning.

---

[1]) *Wald. Schmidt,* Assyr. og Aegypt. gamle Historie, sidd. 749—752.

[2]) Jmf. *Niebuhr,* Die Chronologie, sidd. 34—37,

Salomos tempelbyggnad påbegyntes enligt Josefus under 11:te året af Hirams regering. Från uppbyggandet af Tyrus till tempelbyggnaden angifver han en tidrymd af 240 år (Arc. Jud. VIII,3).

Hiram är samtida med David och Salomo (II Samuelsb. 5,11; I Konungab. 5,1—10), till hvilka hvardera han stod i vänskapligt förhållande. Salomos kungliga palats var färdigbyggdt tjugo år efter det tempelbyggnaden påbegynts, d. ä. år 971 f. Kr., och Hiram lefde då ännu (I Konungab. 9,10—12). Då Hiram enligt Josefus regerade i 34 år [1]), motsäges denna uppgift ej af de bibliska berättelserna. Vi erhålla sålunda för Hirams regering åren 1000—966 f. Kr.

Om Kartago grundlagts, såsom Josefus anför „enligt Menandros“, 162 år efter Hirams tronbestigning, erhölles härför årtalet 838 f. Kr. Det bör dock framhållas att Josefus (Contra Apion I,17) också „enligt Menandros“ räknar från Salomos tempelbyggnad till Kartagos grundläggning 144 år. I enlighet härmed erhölles för denna tilldragelse årtalet 846 f. Kr. Niebuhr, som upptagit frågan ånyo, har på grund af de tyriska konungalistorna, af hvilka sex särskilda fragment existera, genom att följa den af Rühl uppställda tabellen, däri de olika texterna kritiskt granskats, och enligt hvilken en tidrymd af 156 år ligger emellan Hirams tronbestigning och Pygmalions död, erhållit för Kartagos grundläggning årtalet 848 f. Kr. Niebuhr har härvid dock utgått från årtalet 1002 f. Kr., såsom året för Hirams tronbestigning [2]). Då man utgår från år 1000 f. Kr., erhålles för Kartagos grundläggning år 846 f. Kr. Enär detta årtal grundar sig på de tyriska konungalängderna jämte synkronismerna mellan Salomo och Hiram, torde detsamma kunna anses tillförlitligt. Årtalet stödes för öfrigt äfven af Appianus såsom äfven af några till formen runda öfversiktstal.

För Tyrus' grundläggning, 240 år före Salomos tempelbyggnad, erhölles årtalet 1230 f. Kr. Detta årtal måste väl anses vara endast ungefärligt, trots det att Josefus vid något tillfälle uppgifver sig känna arkiven i Tyrus [3]).

Då man jämför assyriska data med uppteckningar från Juda rike inom perioden från Salomos död till Hiskias regering och Samariens fall, mötes man till först af assyrerkonungen Assurnasirpal (885—860 f. Kr.), som underkuf-

---

[1]) *Josefus*, (Arch. Jud. VIII,5) åberopar sig härvid på Menandros, som „öfversatt tyriska skrifter från foinikiska språket till grekiska“.

[2]) Se härom *Niebuhr*, Anf. arbete, sidd. 34—37.

[3]) Att Josefus har sina uppgifter endast i andra hand, framgår ur *Niebuhr*, Anförda arbete, sid 34, anm. 2.

vade heteerne och intog deras hufvudstäder Karkemis och Kadesh. Härefter utbredde han sitt välde i Foinikien, hvars förnämsta städer erlade tribut år 877 f. Kr. [1])

Josafat i Jerusalem regerade enligt vårt antagande under åren 898—874 f. Kr. (897,8—873,5). Förutsatt, att våra konungalängder äro riktiga, satt han oberörd af fälttåget i sitt bergfäste. Han stod i förbund med Ahab, med hvilken han var befryndad, i slutet af dennes lefnad. Förbundet förnyades under Ahasias och Jorams i Israels rike regering (II Krön. 18,1—3, 28—34; 20,35; II Konungab. 3,5—7).

Enär Ahab, såsom vi längre fram skola se, vid samma tid förband sig med Damaskus, hvilket förbund fortfor en tid äfven efter Ahabs död, och hvarken denna stad eller Samarien synas hafva blifvit antastade af assyrerkonungen, hvars segertåg afstannade vid Tyrus, skulle, under samma förutsättning, just detta trestatsförbund hejdat assyrierne för denna gång.

Då Salmanassar II (859—825 f. Kr.) förde sina härskaror mot nordvest och slog den nordsyriska „tolf"konungakoalitionen vid Karkar år 854 f. Kr., i spetsen för hvilken konungarne i Damaskus, Hamat och Irkanat, Siana (Usana?) och Israel stodo, hade Juda rike icke deltagit i striden, utan hållit sig utanför det stora förbundet [2]). Konungen i Jerusalem var enligt våra konungalängder på denna tid Joas, hvilken skulle regerat under åren 860—822 (859,9—821,7). Joas var dock ännu minderårig; styrelsen omhänderhades af presten Jojada (II Krön. 23 kap. 24,1).

Under Tiglat-Pileser III:s tid (745—727 f. Kr.) synes Asaria i Juda rike hafva bistått Hamat emot Assyrien under något af åren 743—740 f. Kr. [3]) Sayce förmodar, att Hamat under denne konungs regering varit en vasallstat under Juda, och att II Konungab. 14,28 bör läsas sålunda, att Jerobeam

---

[1]) *Winckler,* Anf. arbete, sidd. 182, 186, 188—190. *Rogers,* Anf. arbete II, sidd. 46, 61—68. Rogers har här årtalet 876 f. Kr., men räknar år 884 f. Kr. som Assurnasir-pals första regeringsår. Jmf. eponymlistorna (*Lederer,* Anf. arbete, sid. 68). Se äfven *Schrader,* Anf. arbete, sid. 369. Assurnasir-pal talar om landet Akharri (mat Aharri), hvarmed afses Kanaan-Foinikien.

[2]) *Winckler,* Anf. arbete, sidd. 192—194; *Rogers,* Anf. arbete II, sidd. 72, 75—80; *Sayce,* Anf. arbete 102—107.

[3]) *Sayce,* Anf, arbete, sidd. 117—119; *Wald. Schmidt,* Ass. og Aegypt. gamle Hist., sidd. 33 35, 1248; *Schrader,* Anf. arbete, sid. 414 ff.; *Winckler* (Anf. arbete, sid. 224) säger, att man ej känner närmare om händelserna under kriget, men enligt eponymlistorna är konungen under åren 743—740 f. Kr. i Syrien. Jmf. eponymlistorna (*Lederer,* Anf. arbete, sid. 72).

II af Israel förenade områden af Hamat med sitt rike, „ehuru landet förut varit förbundet med Juda rike“, samt att Juda erhållit ånyo inflytande i Hamat efter Jerobeams död. Sedan Hamat intagits, skulle Asaria förödmjukat sig och erlagt tribut åt Tiglat-Pileser III [1]). Under hvilket af åren 743—740 f. Kr. detta hade tilldragit sig, kan icke närmare bestämmas. Asaria regerade enligt våra konungalängder under åren 794—743 f. Kr. (793,5—743). Judakonungen hade år 743 f. Kr. blifvit spetälsk genom en tillställd besmittelse i pannan (II Krön. 26,16—20), och hans son Jotam „förestod konungens hus och dömde folket i landet“ (II Konungab. 15,5). Huru länge Asaria ännu härefter kvarlefde, framgår ej af tideböckerna. Enligt Jesaia synes han dock hafva lefvat till år 736 f. Kr. Härom närmare längre fram.

Emellertid anser Winckler, att kilinskriften härom icke har afseende på Asaria af Juda *(Izrijau jaudî)*, utan på en samtida konung med samma namn i det nordsyriska landet *J'dj*. En sådan öfverraskande öfverensstämmelse i namnen kan visserligen vara möjlig, men synes föga trolig. Huru som helst, tvinga de bibliska böckerna icke till detta antagande [2]). Tvärtom synes II Konungab. 14,28 tala afgjordt häremot. Vi bekänna oss därföre för den allmännast antagna åsikten, att det är judakonungen Asaria, som ingått den nesliga freden med Assyrien.

Den myndige Asaria var väl i början af sitt onda den, som fortsättningsvis utdelade förhållningsreglerna från sitt särskilda palats (II Konungab. 15,5). I intet fall torde sjukdomen ännu kunnat vara bekant för assyrierne. Å andra sidan var det för regenten Jotam försiktigast att under fredsunderhandlingarna framskjuta fadern. Den slapphet regeringen i Jerusalem härvid ådagalade, då ju Tiglat-Pileser III uppehöll sig långt borta i norr (utanför Arpad), var väl beroende på den förlamande inverkan Asarias nyss inträffade sjukdom utöfvade på regeringsärendena.

Tiglat-Pileser III:s tåg emot Samarien och Damaskus åren 734—732 f. Kr. under Jotams och Ahas samregering, har tidigare omförmälts. Assyrerkonungen blef sedermera formligen hyllad i Damaskus år 732 f. Kr. af judakonungen Ahas (II Konungab. 16,10) [3]). Att Ahas ensam får skulden

---

[1]) Asaria nämnes i kilinskrifterna „Asurijahu“ af Juda (*Schrader,* Anf. arbete, sidd. 415—421). *Winckler* läser „Izrijau jaudî“ (Altorientalische Forschungen 1893 I, sid. 1 ff.

[2]) *Winckler,* Altorient. Forsch. I, sid. 1 ff. — Jmf. *Buhl,* Anf. arbete, sid. 221.

[3]) *Rogers,* Anf. arbete II, sid. 131; *Wald. Schmidt,* Ass. og Aegypt. gamle Hist., sid. 1251; *Sayce,* Anf. arbete, sidd. 119—121. — Ahas om-

för underkastelsen, kan bero därpå, att Jotam var en i deuteronomistisk mening from regent, då däremot Ahas öppet dyrkade afgudar. Bland annat lät han bygga ett altare efter mönster af det han sett hos assyrerkonungen i Damaskus (II Konungab. 16,10–13).

Af föregående undersökning torde framgå, att vår konungalängd öfver Juda rike är i full öfverensstämmelse med assyriska samtida händelser inom det ifrågavarande tidsskedet från Salomos tempelbyggnad till Hiskias regering och Samariens fall.

Vi öfvergå till israelitiska rikets historia under samma tidsskede.

Sedan 1870-talet har det bland vetenskapsmännen ansetts vara afgjordt, att Ahab lefvat ännu år 854 f. Kr., hvilket år striden stod vid Karkar. Salmanassar II lät hugga en inskrift i en bergsvägg i Armenien om sitt krigståg till Medelhafsländerna. Här förekommer också en redogörelse öfvar slaget vid Karkar. Bland elfva uppräknade konungar, hvilka Salmanassar II härvid slagit, omnämnas äfven „X-'-idri af Damaskus“ och „Ahabbu den af Israel“ („A-ha-ab-bu (mat) Sir-'-la-ai“) [1])

Att Ahabbu motsvarar Ahab, är påtagligt. Sedan Schrader grundligt bevisat, att „Sir'laai“ är ett adjektiv, som lingvistiskt och paleografiskt noggrannt motsvarar det hebreiska ordet för „den af Israel“, „israeliten“, kan det ej råda något tvifvel därom, att konung Ahabs af Israel namn förekommer i inskriften bland de vid Karkar slagne elfva konungarnes namn [2]).

Så länge den bibliska kronologin var känd såsom ytterst otillförlitlig, så länge ej den minsta detalj i de bibliska tidsuppgifterna kunde fås fullt öfverensstämmande med de öfriga folkens samtida tidsuppgifter, syntes det vara en ringa sak, att utan vidare ombryta konungalängderna i Juda och Israels riken samt förlägga Ahabs död till omkring år 853 f. Kr. Enligt de af oss uppställda konungalängderna regerade Ahab under åren 899–878 f. Kr. (898,8–877,6).

Men sedan konungalängderna undergått en genomgå-

---

nämnes i kilinskrifterna „(A) surijahu af Juda“ och „Jahuhazi af Juda“. (*Schrader,* Anf. arbete, sidd. 356—360).

1) *Schrader,* Anf. arbete, sidd. 356—360. Salmanassar II:s beskrifning öfver slaget finnes intagen i öfversättning hos *Sayce,* Anf. arbete, sidd. 110–113.

2) *Schrader,* Anf. arbete, sidd. 360—371. — Endast elfva konungar äro uppräknade; icke tolf, såsom det angifves i slutet af inskriften.

ende granskning och fåtts öfverensstämmande med hvarandra, sedan kännedom på olika vägar erhållits om tempelærans hela årslängd, och denna visat sig vara riktig, synes en ombrytning af konungalängderna icke så lätt utförbar. Det skulle gälla en förlängning af omkring 25 år inom tidsskedet från Salomos död till Ahabs och Josafats död samt en motsvarande förkortning af tidsskedet härifrån till Samariens fall.

Då det är fråga om en konung, sådan som Ahab, under hvilkens regering Israels rike stod på höjden af sin makt, då hans samtida är Josafat, den förste stora judakonung efter Salomos död [1]), synes det omöjligt att antaga, att dessa två konungars ställning blifvit så illa tilltygad i judarnes annaler, så vansinnigt angifven, att ett fel på 25 år uppstått, där urtiden och domaretiden räknats felfritt, samt att vidare antaga, att man icke åtnöjt sig härmed, utan satt galenskapen i system och ihärdigt fullföljt detsamma med angifvande af de mest minutiösa uppgifter om konungarnes regeringsår och inbördes ställning från Salomos död till Samariens fall.

Noggrannheten i judarnes tidsuppgifter är bevisad; tideräkningen hos desse är icke mindre tillförlitlig än hos babylonierne och assyrierne.

Ett indirekt bevis emot antydda antagande synes det trestatsförbund utgöra, hvilket ingicks i slutet af Josafats regering. Förbundet var otvifvelaktigt riktadt emot Assurnasirpal. Hade det varit riktadt emot Salmanassar II, och hade Josafat lefvat vid tiden för striden vid Karkar, skulle den mäktige judakonungen näppeligen härvid lyst genom sin frånvaro. Han skulle under sådana förhållanden vid det kritiska ögonblicket afträdt ur förbundet, för att återknyta förbindelsen genast, sedan faran aflägsnats.

Emellertid kan det ej förnekas, att Ahabs namn verkligen anträffas i den nämnda bergsinskriften. Men med mycket större skäl är att antaga ett oförklarligt misstag hos häfdatecknarne och ett genomgående fel i judarnes kronologi, kan man antaga ett fel i den assyriska fristående uppgiften.

Konungen af Israel har ju dock, jämte tio andra för assyrierne till största delen dittills okända konungar, endast

---

[1]) Josafat hade underlagt sig Edom och planlade handelsförbindelser t. o. m. med Ofir (I Konungab. 22,48—49). Hans stora makt beskrifves i II Krön. 17,1—5 & 14—19. Josafat kunde uppställa i fält en här om en million man.

deltagit i drabbningen och därvid blifvit slagen. Han har hvarken blifvit tillfångatagen, eller har han underkastat sig och erlagt tribut. Själfva segern medförde ingen reel vinning för assyrierne [1]). En namnförvexling vore därföre lätt förklarlig.

Enligt våra konungalängder är det Jehu, som deltagit i den nordsyriska koalitionen emot Salmanassar II och blifvit slagen vid Karkar år 854 f. Kr. Jehu regerade enligt dessa under åren 866—839 f. Kr. (865,8—838,5).

Samma konung inveckLades ännu vid ett annat tillfälle, år 842 f. Kr., i krig med Salmanassar II. Denna gång blir han näpst och erlägger tribut [2]). I de assyriska inskrifterna härom kallas Jehu „Jahua mâr Humri", d. ä. Jahua från *Bît*-Humri (Omris hus = Samarien) [3]).

Ahab, ehuru hatad, var på sin tid den mest lysande af Israels konungar och den, hvars rykte äfven under fredliga tider hade kunnat tränga sig fram ända till Kalah, hufvudstaden i Assyrien. Vid det förra tillfället, år 854 f. Kr., låg därföre den tanken nära till hands för assyrierne, att de nu fått känning i striden af den beryktade Ahab. Eller också, om assyrierne råkat missuppfatta namnet, eller detta förvexlats, var det väl naturligast, att just Ahabs namn kommit att få plats i inskriften. Var det någon konung i det sagolika landet Israel, som kunde ihågkommas, så var det väl denne.

Schrader, som varit mycket utförlig i sin bevisföring därom, att Ahab lefvat ännu år 854 f. Kr., och som velat säkerställa beviset mot hvarje inkast, säger, att han ej kan finna någon grund för antagandet, att man felaktigt skrifvit

---

1) *Rogers* (Anf. arbete II, sid. 80) säger: „A victory for the Assyrians it probably was, for the allies were plainly defected and their union for defense broken; but, on the other hand, the Assyrians did not attempt to follow up the victory they claimed, and no word is spoken of tribute or plunder or of any extension of Assyrian territory. The alliance had saved the fair land of Hamath for a time and had postponed the day when Israel should be conquered and carried into captivity".

2) *Winckler,* Gesch. Bab. u. Ass., sid. 194—195; *Rogers,* Anf. arbete II, sidd. 80—82. *Sayce,* Anf. arbete, sidd. 114—116.

3) *Schrader,* Anf. arbete, sidd. 366 & 371. Enligt benäget meddelande af professor K. L. Tallqvist i Helsingfors bör *Ja(h)ua mâr Humri,* som skenbart synes enligt ordalydelsen vara öfversatt „Jehu son af Humri", dock i verkligheten öfversättas „Jehu *från Bît*-Humri". På samma sätt betecknas t. ex. den bekanta fursten Ahuni från *Bît*-Adini på assyriska Ahuni mâr Adini.

namnet Ahab i stället för någon senare konung, antingen hans son eller efterföljare. *Detta antagande vore i och för sig ej omöjligt,* men ett sådant kan man icke framkasta utan mycket grundade skäl. En felskrifning kunde endast i det fallet på sätt och vis blifva begriplig, om Ahab redan *förut* en enda gång blifvit omnämnd af assyrierne. Men detta har ingalunda skett [1]).

Sedan vi fått reda och ordning i den judiska kronologin, synes det som hade Ahab icke endast icke varit obekant för assyrierne, utan tvärtom varit den, som under sista åren af sin regering stod i spetsen för ett förbund, till hvilket hörde Damaskus och Juda rike. Koalitionen var synbarligen riktad mot Assyrien. Det synes hafva varit just detta förbund, som året efter Ahabs död utgjorde en hämsko mot assyrierne och deras framgångar i Syrien. Att stiftaren af koalitionen hade varit konungen af Israel, framgår tydligt ur de bibliska berättelserna. Ahab hade något tidigare fört krig emot Benhadad, konungen i Damaskus. Denne blef innesluten och fången. Ahab frigaf honom och ingick förbund med Benhadad, tre år före sin död år 881 f. Kr. (I Konungab. 20,1—34; 22,1). Åsikten att Ahab varit vasall under Syrien [2]), bestyrkes icke af bibeln; en vasall knyter inga förbund med främmande konungar (Ahab med Josafat).

Förutsatt att våra konungalängder äro riktiga, hade assyrierne allt skäl att ihågkomma namnet af en Ahab. Hvilken triumf för assyrierne om de trott sig hafva besegrat denne konung vid Karkar! Jehus namn har dock en viss omisskännelig likhet med den förres. Jämför de assyriska namnen Aḫabbu = Ahab; Jahua = Jehu; Jahuhazi = Ahas.

Schrader har försökt ytterligare stöda sin åsikt om Ahabs dödsår, genom att som bevismaterial använda konungarne i Damaskus, hvilka vid de två olika tillfällena omnämnas af assyrierne.

År 854 f. Kr. nämnas jämsides Aḫabbu af Israel och X-'-idri i Damaskus.

År 842 f. Kr. omnämnas Jahua från *Bît*-Ḫumri och Haza'ilu i Damaskus, hvilken senare äfven erlade tribut åt Salmanassar II.

---

1) *Schrader,* Anf, arbete, sid. 370.

2) *Wellhausen,* Israelit. und jüd. Geschichte, sid. 71; *Winckler,* Geschichte Israels, sidd. 145 & 149.

Emedan Hasael lefde under Jehus tid och konungen i Damaskus under det tidigare krigståget hette X-'-idri, måste, säger Schrader, emellan dessa tvenne krigståg ett regentombyte hafva tilldragit sig i Damaskus. Därföre bör X-'-idri vara densamma som bibelns Benhadad. Angående själfva namnet Benhadad, med hvilket namn i bibeln förekomma icke mindre än tre konungar, anför Schrader, att detta snarare är en titel, icke ett personnamn. Namnet leder honom till ett annat syriskt konunganamn i inskrifterna, Anim'-idri. Den förra delen af namnet, ett ideogram, motsvarar tordönets gud, fonetiskt Ṛammanu. Häraf kan man leda sig till att läsa den ifrågavarande syriska konungens namn Ṛamman'-idri. Äfven denne konung kallas af hebreerne Benhadad. I det sistnämnde namnet motsvarar den senare delen Hadad (också ett gudanamn) -'idri. Assyriskt vore hela namnet Bin-'-idri. Då namnet X-'-idri sålunda icke är Hasael och bibelns Benhadad endast en titel, borde man inse, att det förra namnet motsvarar den konung, som i bibeln nämnts Benhadad och hvilken regerade vid tiden för Ahabs död [1]). — Så långt Schrader.

Schrader utgår från den förutsättning, att kriget år 842 f. Kr. bör hafva inträffat under första året af Jehus regering. Men det är just detta, som hade bort bevisas. Då det är omkring 12 år emellan Ahabs död och Jehus tronbestigning, såsom äfven mellan åren 854 och 842, gör han i onödan den långa omvägen i en sak, som i och med detsamma är klar, sedan premissen godkänts. Men härmed förfaller också hela den så kallade slutledningen. Då det icke är afgjordt, att ej år 842 f. Kr. kan infalla mot slutet af Jehus regering, och då man icke bevisat, att inga andra konungar än Benhadad och Hasael regerat i Damaskus inom tidsskedet från slutet af Ahabs regering, vid hvilken tid Benhadad omnämnes, till slutet af Jehus regering, är det af ringa vikt, att veta, att Benhadad skrifvits i de assyriska inskrifterna Anim'-idri. Här är ej fråga, om namnet Anim'-idri utan om X-'-idri som icke är detsamma. Schrader förändrar i fråga om X-'-idri den assyriska inskriften. Man bör med samma rätt kunna förändra namnet Ahabbu och låta namnet X-'-idri kvarstå. Påståendet, att Benhadad är en titel, synes föga trovärdigt, då äfven andra konunganamn, Hasael och Reson (Rezin), enligt bibeln förekomma i Damaskus [1]).

[1]) *Schrader,* Anf. arbete, sidd. 357, 371—375; 375—379 ff; 394—395.

[1]) En Reson förekommer redan under Salomos tid (I Konungab. 11, 23 & 24. Äfven tyder uttrycket „Hasaels hus och Benhadads palats" på verkliga personnamn (Amos 1,4).

Å andra sidan skrifver man icke judarnes historia med tillhjälp af Syriens, som af alla äldre kulturländers historia är den minst kända och minst tillförlitliga.

Då Jehus ställning till Ahab äfvensom till Joas i Juda rike är oomtvistlig och längden af hans regeringstid känd, uppgöra vi följande tabell, i hvilken vi införa jämsides några konungar i Israels rike och de samtida konungar i Damaskus, hvilka man känner antingen genom bibeln eller assyriska inskrifter.

Vi antaga tills vidare, att våra konungalängder äro riktiga och införa årtalen enligt dessa.

Uppgifter i bibeln	Konungar i Israels rike	Uppgifter i bibeln	Konungar i Damaskus
	Ahab 899—878 f. Kr. (898,8—877,6).		*Benhadad II.*
I Konungab. 20,1—34	Krig mot Benhadad II före 881 f. Kr.	I Konungab. 20,1—34	Krig mot Ahab före år 881 f. Kr.
I Konungab. 20,34; 22.1	Förbund med Josafat och Benhadad II 881—878 f. Kr.		
	Ahasia 878 f. Kr. (877,6—877,4).		*Benhadad II.*
	Förbundet med Josafat och Benhadad II fortfar.		
	Joram 878—866 (877,4—865,8).		*Benhadad II.*
II Konungab. kap. 6 & kap. 7	Sedan assyrierne aftågat, uppflammar kriget mot Benhadad II ånyo omkring 876 f. Kr.	II Konungab. kap. 6 & kap. 7	Krig mot Joram från omkring 876 f. Kr. Benhadad II mördad omkring 874 f. Kr.
II Konungab. 7,6	Joram erhåller bistånd af egypterne och heteerne.	II Konungab. 8,1, 8, 9, 15 & 16	*Hasael I*, en hofembetsman, bestiger tronen omkring 874 f. Kr.
II Konungab. 8,26, 28-29	Joram, förbunden med Ahasia i Juda, bekrigar Hasael I 867—866 f. Kr.		
	Joram mördad 866 f. Kr.		
	Jehu 866—839 f. Kr. (865,8—838,5).		*Hasael I.*
	Jehu („Ahabbu") besegrad vid Karkar *854 f. Kr.*		*X-'-idri* besegras vid Karkar *854 f. Kr.*
	Jehu (Jahua) erlägger tribut åt Salmanassar II *842 f. Kr.*		*Hasael II* (Haza'-ilu) erlägger tribut åt Salmanassar II *842 f. Kr.*
II Konungab. 10,32—36	Gilead, Gad, Ruben och halfva Manasse förlorade till Hasael II 839 f. Kr.	II Konungab. 10,32—36	Hasael II underlägger sig Gilead, Gad, Ruben och hafva Manasse 839 f. Kr.

Uppgifter i bibeln	Konungar i Israels rike	Uppgifter i bibeln	Konungar i Damaskus
		II Konungab. 12,6, 17—18	Hasael II strider emot Gath, drager emot Jerusalem och erhåller tribut af Joas i Juda 839 f. Kr. [2])
	Joahas 839—824 f. Kr. (838,5—824).		*Hasael II.*
II Konungab. 13,3—7 & 22	Under Joahas hela regering olyckligt krig mot Hasael II.	II Konungab. 13,3—7 & 22	Hasael II öfvermäktig
II Konungab. 13,22	*Joahas* & *Joas* 824—823 f. Kr. (824—822,1). Kriget mot Hasael II fortfar.	II Konungab. 13,22	*Hasael II.* Hasael II öfvermäktig.
	Joas 823—809 f. Kr. (822,1—808,1).	II Konungab. 13,3, 22 & 24	*Benhadad III* bestiger tronen omkring 822 f. Kr.
II Konungab. 13,17, 19, 24—25	Benhadad III slagen vid Aphek och två andra drabbingar omkring 822 f. Kr.	II Konungab. 13,24—25	Benhadad III slagen af Joas omkring 822 f. Kr.

Benhadad, som bekrigat Ahab och sedermera blifvit förbunden med denne, återupptog kriget under Jorams tid. Vid ett af hans infall synes Joram hafva erhållit bistånd af egypterne och heteerne. Då desse närmade sig, återtågade Benhadad skyndsamt (II Konungab. 7,6). Denne svekfulle och trolöse regent blir mördad af Hasael i omkring 5:te året af Jorams regering (II Konungab. 8,15—16). Hasael var en hofembetsman, en af Benhadads närmaste betroddc. Äfven under Hasaels tid fortfara fientligheterna så länge Joram lefver. Denne är i slutet af sin regering förbunden med judakonungen Ahasia.

Sedan Jehu mördat båda konungarna inom förloppet af några få dagar samt bemäktigat sig tronen i Israels rike, synas fientligheterna hafva afstannat. Om vänskapen mellan Hasael och Jehu — dessa två tronintkräktare — bevittnar utsagan, att antingen Elia eller Elisa erhöll af Herren befallning att smörja dessa två till blifvande konungar (I Konungab. 19,15—16; jmf II Konungab. 8,7 ff och 9,1 ff), äfvensom att Hasael skall fullborda dödsdomen äfven Ahabs dynasti (I Konungab. 19,17).

Jehus ställning i konungalängderna i förhållande till Joas i Juda rike är oomtvistlig. I Joas' 23:dje regeringsår omnämnes Hasael ånyo. Det samma året är Jehus dödsår.

[1]) *Wald. Schmidt,* Indledning till Syriens Hist. sid. 199.
[2]) Joas af Juda 860—822 f. Kr. (859,9—821,7).

Hasael underlägger sig Gilead, Gad, Ruben och halfva Manasse i Israels rike, intager Gath och tågar emot Jerusalem, hvars konung erlägger tribut. Att här icke är fråga om tvenne krig, det ena i början af Jehus regering emot Israels rike, det andra under Jehus sista regeringsår emot Juda rike, framgår, förutom af dess inre osannolikhet, af Hasaels marschled äfvensom däraf, att kriget beskrifves i sammanhang med underrättelsen om Jehus död (II Konungab. 10,32—36). Äfven bör framhållas, att Salmanassar II, sedan han förgäfves pröfvat sina krafter mot Damaskus, lemnade staden i fred från och med 839 f. Kr. [1]).

Jehu har befäst sitt välde i Israel (II Konungab. 10,1—25). Därefter har han störtat Baals stoder och styrt riket med kraft. Därföre vill Herren låta hans dynasti sitta på tronen allt intill fjärde led (II Konungab. 10,27—30). Först sedan detta beskrifvits, omnämnes kriget med Hasael samt Jehus död. Redan häraf framgår, att Jehu i allmänhet ansågs som en duglig regent. Hade han redan i början af sin regering, sedan han underkastat sig Assyrien, mist till Syrien halfva ytinnehållet af sitt rike, skulle detta anseende näppeligen kommit honom till del.

Joahas bestiger tronen och är under hela sin regering Hasael undermäktig (II Konungab. 13,3 & 22). En räddare uppstår för Israel, konung Joas. Denne slog Hasaels son, Benhadad, som nyss blifvit konung i Damaskus, vid Aphek samt ytterligare i tvenne drabbningar (II Konungab. 13,17, 24—25). Då man jämför med hvarandra uppgifterna om Hasael och Benhadad i II Konungaboken 13,3, 22, 24—25, framgår det tydligt, att Hasael dog ungefär samtidigt som Joahas.

Vi hafva kommit i beröring med en Hasael, som inkräktade tronen i Damaskus i omkring 5:te året af Jorams regering, samt en Hasael, som dog ungefär samtidigt som Joahas. Om det är samma Hasael, hade han lefvat i grannsämja med Jehu under 27 års tid. I Jehus sista regeringsår, kort före hans död, hade Hasael begynt ett krig, som kom att fortfara under Joahas' hela regering.

Den nyare bibliska kronologin, som förlagt Ahabs död till år 853 f. Kr., räknar härifrån till Joahas' död omkring 55 år. Enligt våra konungalängder är årslängden $55^1/_2$ år Frågan om tidsskedets längd är sålunda icke tvist under-. kastad. Tidpunkten för Jorams i Israel och Ahasias i Juda

[1]) *Rogers*, Anf. arbete II, sid. 82 ff.

samtida död tillåter i själfva verket ingen betydligare omjämkning af konungarnes regeringsår under detta skede.

Om nu Hasael besteg tronen i Jorams 5:te regeringsår samt dog ungefär samtidigt som Joahas, hade han regerat i omkring 50—52 år. Han innehade en hög ställning vid hofvet i Damaskus, då han mördade Benhadad, och var följaktligen icke ung vid sin tronbestigning. Efter att hafva stått i vänskapligt förhållande till Jehu och varit ett Herrens gissel gentemot Omriderne, skulle han öppnat fientligheter mot Jehu i sin höga ålderdom, i sitt 36:te regeringsår, samt fortsatt kriget i omkring 16 år intill sin död [1]). Allt detta är ytterst osannolikt.

Slutledningen om det Hasaelska tidsskedets längd kvarstår oberoende af vår årtalsserie, d. ä. huru än årtalen flyttas åt det ena eller det andra hållet.

Vi hafva funnit, att namnet X-'-idri, som omnämnes i den assyriska inskriften af år 854 f. Kr., borde lyda antingen Anim'-idri, Ramman'-idri eller Bin-'-idri, för att motsvara bibelns Benhadad, och att af de två namnen i inskriften, Ahabbu och X-'-idri, icke hvardera samtidigt äro riktiga utan antingen det ena eller andra oriktigt [2]).

Men då Ahabs dödsår icke synes kunna framskjutas till år 853 f. Kr., då däremot Jehu kan vara den konung, som stred vid Karkar, ehuru han benämts Ahabbu i den assyriska inskriften; då namnet X-'-idri af år 854 f. Kr. icke motsvarar Benhadad, men en konung icke endast kan, utan torde hafva regerat [3]) mellan den Hasael, som besteg tronen i Damaskus under Jorams regering och stod i vänskapligt förhållande till Jehu, och den Hasael, som blef betvungen af assyrerne år 842 f. Kr. och öppnade fientligheter mot Jehu kort före dennes död, bekrigade Israel under hela Joahas regering och dog ungefär samtidigt som den sistnämnde; då denne mellanregent kan hafva burit det syriska namn,

---

[1]) Motsägelsen mellan detta sakförhållande och utsagon i I Konungab. 19,17, där Hasael omnämnes såsom fullbordaren af dödsdomen öfver Ahabs dynasti, har insetts redan af *Buhl,* utan att han löst densamma *(Buhl,* Anf. arbete, sid. 200).

[2]) *Schrader* (Anf. arbete sidd. 379—395) visar, att man i allmänhet känner till konungar i Damaskus endast genom uppgifter af Nicolaus Damascenus. Men denne har tagit sina uppgifter ur bibeln.

[3]) Detta framgår äfven af *Josefus,* (Arch Jud. IX, 4,6 ock 8,7), som känner till Adad, Hasael, Adad, Hasael och Adad. Hvarje möjlighet till missuppfattning af Josefus' uppgift är utesluten, då denne har tvenne konungar med namnet Hasael, af hvilka den förste är usurpatorn, samt då den senast nämnde konungen med namnet Adad besegras af Joas i tre drabbningar.

som motsvarar det assyriska namnet X-'-idri, ock då antingen namnet X-'-idri eller Ahabbu är felaktigt inhugget i inskriften, synes det vara allt skäl till antagandet, att Ahabbu är det oriktiga af dessa två namn. Äfven om X-'-idri verkligen motsvarade „Benhadad", förekomma här dock tvenne konungar samt en Hasael, som regerar mellan desse.

Under sådana förhållanden hade Jehu deltagit i „tolf"-konunga-förbundet och förlorat drabbningen vid Karkar år 854 f. Kr. samt sedermera erlagt tribut år 842 f. Kr.

Vi hafva tidigare vid särskilda tillfällen erhållit stöd för slutledningarna ur sabbatsårsserien, som framlöper jämsides med den tideräkning i judarnes tideböcker, som grundar sig på konungarnes regeringsår. Senast lämnades serien vid årtalen 701 700 (700,3—699,3) och 736 735f. Kr. (735,3—734,3), hvilket senare år var ett jubelår.

Huru långt tillbaka i tiden utgångsåret för sabbatsårsserien ligger, har ännu ej undersökts. Så mycket är säkert, att serien begynner hvarken från året för Salomos tempelbyggnad eller templets invigning. Under sådana förhållanden, och då serien kan framspåras ännu under de första skedena efter Salomos död, bör man antaga, att dess utgångsår ligger bakom Salomos tider. Dess begynnelseår torde därför kunna antagas hafva blifvit fastställdt af judarnes politiska och samhälleliga reformator, upplifvaren och utvecklaren af Mose lag, domaren Samuel[1]).

Samuels betydelse i afseende å det religiösa lifvet framgår redan af uttrycket från Josias tider, då nya delar af Deutoronomion bifogades Mose lag, och i anledning häraf en storartad påskfest firades, att „en påskfest lik denna hade icke blifvit hållen i Israel sedan profeten Samuels tid".

Jubelårsserien bör sannolikt räknas från samma tidpunkt. Enligt detta erhölles ett datum för Samuels sociala och religiösa reform, år 1079 f. Kr., som väl är årtalet för den allmänna botgöring i Israel, hvarom läses i I Samuelsbok 7,2. Till samma årtal bör man förlägga begynnelsen af Samuels styrelse som domare (I Samuelsb. 7,3—15). Härförinnan har det varit allmän anarki i landet sedan Elis död, som timade 20 år och 7 månader tidigare (I Samuelsb. 4,17, 18; 6,1 och 7,2). Då sabbatsårsserien icke pekar tillbaka till Moses' lagstiftning, ett eller två år efter uttåget, och då tideräkningen under domaretiden synes grunda sig på det egyptiska tiotalet, icke på sjutalet såsom längre fram i tiden, bestyrkes vår mening äfven af dessa sakförhållanden.

1) Jmf. Jeremia 15,1, där Moses och Samuel sammanställas. Se härom *Buhl*, Anf. arbete, sidd. 110–111.

Årtalet 1079 f. Kr. utgör den enda på året bestämda kontrollpunkten från domaretiden.

Vi skola ånyo upptaga sabbatsårsserien, för att skärskåda, huruvida man på grund af densamma kan få konungalängderna bestyrkta i fråga om tiden för Ahabs regering.

Josafat i Juda rike och Ahab i Israels rike äro samtida konungar. Af Josafats 25 regerinsår äfvensom ur II Krönikeboken 16,12 framgår, att Josafat handhaft styrelsen under Asas tre sista år, under hvilken tid Asa var sjuk. Det är endast upptecknaren af krönikan, som här har en årsuppgift. I konungaboken (I Konungab. 15,23) säges det endast, att Asa blef sjuk i sin ålderdom. Nu är det just krönikeböckerna, som särskildt befatta sig med judarnes religiösa lif [1]).

Om Josafat förmäles i II Krönikeboken 17,7—9: „I sitt tredje regeringsår sände han ut sina höfdingar — — — till att lära i Juda städer; och med dem några Leviter, Semaja, Netania, Sebadja, Asael, Semiramot, Jonatan, Adonia, Tobia och Tob-Adonia och de hade med sig prästerna Elisama och Joram. *Dessa undervisade nu i Juda och hade Herrans lagbok med sig: de foro omkring i alla Juda städer och undervisade bland folket.*"

Året är otvifvelaktigt ett sabbatsår.

Det är under förloppet af Josafats tredje regeringsår, som leviter och präster draga omkring i landet och meddela folket undervisning i Mose lag. Sabbatsåret vore sålunda 897,896 f. Kr. (896,3—895,3), hvilket öfverensstämmer med sabbatsårsserien.

Tänker man sig åter, att Ahabs dödsår vore 853 f. Kr., borde under för öfrigt samma förhållande mellan Ahabs och Josafats regering, sabbatsåret vara år 872 871 f. Kr. Detta år är dock icke ett sabbatsår. Det närmast liggande sabbatsåret vore år 869,868 f. Kr.

Berättelsen om Ahabs brott, då han tillegnade sig Nabots vingård (I Konungab. 21 kap.), vill inskärpa i minnet lagen om den ärftliga grundbesittningens oförytterlighet och helgd. Hvarje legoaftal och förpantning af jord måste återgå senast under jubelåret (III Moseb. 25,14—16 & 25) [2]). Då de de bibliska skrifterna äro i hög grad planmessigt utarbetade, och då vi finna en tidsuppgift, som låter oss veta under hvilket år af Ahabs regering brottet mot Nabot begicks, kan man antaga, att årsuppgiften ej ditkommit utan afsikt. Hän-

[1]) *Driver,* Einleitung in die Litteratur des alten Testament, sid. 563. Jmf. sidd. 567—570.

[2]) *Kinzler,* Die Bibl. Altertümer, sidd. 486—491.

delsen tilldrog sig tre år (I Konungab. 22,1) förrän Ahab utdrog på sitt sista krigståg, d. ä. under fjärde året före hans död. Men nu infaller under detta år 883 882 f. Kr. (882,3 —881,3) ett jubelår. Äfven on sabbats- och jubelåren icke iakttagits i Israels rike, kan detta ej hafva hindrat häfdatecknaren att tydligt låta moralen i berättelsen framträda genom att förlägga tilldragelsen till själfva jubelåret.

Härigenom hafva vi erhållit tillfälle att noggrannt bestämma tidpunkten, till hvilken Josafats och Ahabs regering förlägges af den bibliska tideräkningen. Våra konungalängder synas hafva blifvit bestyrkta beträffande Ahabs dödsår. Årtalet vinner dessutom sannolikhet för sig, då afseende fästes vid trestatsförbundet, hvilket synbarligen varit riktadt emot Assurnasirpal. Det stödes sålunda af assyriska historien. Årtalet motsäges endast af en fristående, sig själf motsägande uppgift, att Ahabbu nch X-'-idri varit samtida.

Vi skola för ytterligare utredning af spörsmålet vända oss till Foinikiens historia.

Ahabs gemål, Isebel, var dotter till Etbaal, konungen af Sidon (I Konungab. 16,31). Niebuhr anser det fullkomligt säkert, att Etbaal är identisk med Ittobal (Eitobalos) i den tyriska konungalängden. Att denne var Ahabs samtida, framgår redan däraf, säger Niebuhr, att den Elianska torkan under Ahabs tid (I Konungab. 17,1; jmf. äfven 17,9) öfvergick Foinikien under Ittobaals regering. Om den sistnämnde förekommer en uppgift, att han genom bön lyckades upphäfva olyckan[1]). Niebuhr anför den af Rühl gjorda uppställningen af de tyriska konungalängderna.

Vi intaga ett utdrag af tabellen, med iakttagande, att konung Felles noggrannt taget regerade icke 1 år, utan 8 månader[2]) samt förse densamma med årtal.

Hiram	regerade	i	43	år	1000—966	f. Kr.
Balbaser	„	„	17	„	966—949	f. Kr.
Abdastart	„	„	29	„	949—920	f. Kr.
Metuastart	„	„	12	„	920—908	f. Kr.
Astarym	„	„	9	„	908—899	f. Kr.
Felles	„	„		8 mån.	899	f. Kr.
Ittobal	„	„	32	„	899—867	f. Kr.

Summa 133 år 8 månader.

1) *Niebuhr,* Die Chronologie, sidd. 35—36; *Buhl,* Det israelitiske Folks Historie, sid. 197 (Buhl åberopar sig på *Pietschmann,* Phön., sid. 298).

2) *Niebuhr,* Anf. arbete, sid. 37. — Jmf. „Codex Laurentianus", intagen å sid. 35. Se äfven sid. 36.

Då man utgår från Hirams regering, 1000—966 f. Kr., som bestämts enligt vårt system och på grund af synkronismerna mellan Hiram och Salomo, erhålles för Ittobaals regering åren 899—867 f. Kr. Emedan Isebel, som förföljes med hat i de bibliska skrifterna, otvifvelaktigt är att anses som moder till Ahabs efterföljare på tronen, bör Ahab, som regerade i 22 år förmälts med henne senast i början af sin regering. Att Ahab redan satt på tronen vid sin förmälning med Isebel synes framgå ur I Konungab. 16,29—31 & 33.

Ahab regerade enligt vårt system under åren 899—878 f. Kr. Då Ittobaal enligt den grekiska Josefustexten („Codex Laurentianus") dog vid 68 års ålder, förefinnas inga motsägelser härutinnan. Synkronismen är i alla afseenden möjlig.

Niebuhr, som förlagt Ahabs regering till åren 872—850 f. Kr., samt Omris till åren 890—872 f. Kr., har dels för att motbevisa synkronismen under andra tidigare uppställda förhållanden, dels för att kunna förlänga Omris regeringstid, gjort det fullkomligt lösa påståendet, att Ahab förmälts med Ittobaals dotter redan som tronföljare. Han har velat, på grund af Mesas, konungen af Moab, inskrift i den s. k. moabiterstenen, hafva Omris och Ahabs sammanlagda regeringstid 40 år lång [1]).

Konung Mesa berättar, att han, sedan landet från och med Omris tider i 40 år underlydt Israel, besegrat Israels konung. Hvilken konung som blifvit slagen af Mesa, får man ej veta af inskriften. Vid det afgörande stället är stenen oläslig. Intet hindrar att uppfatta och ifylla tomrummet sålunda, att segern vunnits öfver Ahabs son Joram [2]).

Ahab hade efter en treårig fred dragit ut mot Syrien och stupade i slagtningen (I Konungab. kap. 22). Moab afföll visserligen från Israel *„efter* Ahabs död" (II Konungab. 1,1), men ett affall är icke liktydigt med en seger i öppen drabbning. Däremot bekrigade Joram „Mesa, moabiternes konung". Sedan Mesas namn omnämnts, upprepas i Konungaboken den tidigare nämnda satsen om Moabs affall *så godt som med samma ord* (II Konungab. 3,4—5). I kriget mot Mesa hade Joram förbundit sig med Josafat och konungen af Edom. Sedan de förbundne kommit i delo med hvarandra och aftågat, vann Joram till en början flera fördelar öfver moabiterne, men led till sist ett afgörande nederlag (II Konungaboken 3,6—9, 13, 21—27). Själfva nederlaget omnämnes förblommeradt, som om Israels krigshär i

1 *Niebuhr,* Anf. arbete, sidd. 38, 39 & 47.

2) I *Sayce,* Talande stenar, sid. 85—87, har intagits en öfversättning af moabiterstenens inskrift.

„vrede" öfver Mesas frivilliga offer af sin son hade „dragit från honom och återgått till sitt land".

Det synes sålunda oafvisligt, att inskriften i moabiterstenen afser Mesas seger öfver Joram, hvilken seger följaktligen afslutat det ifrågavarande 40-åriga oket [1]). Tidpunkten för denna seger vore enligt Josefus' uppgift, att Josafat dog kort efter fälttåget mot moabiterne (Arch. Jud. IX, 3,2), år 874 f. Kr. Från Omris regering till detta år är det 35,8 månår. Det måste anses afgjordt säkert, att månårsberäkningen följts af de moabitiska nomaderne; själfva uppgiften om ett 40-årigt betryck kan anses vara angifven i ett rundt tal, som för öfrigt påminner om de israelitiska talen från domaretiden. För att få denna årssumma ifylld har Niebuhr åsatt Omri 18 regeringsår. Då han ej haft giltiga skäl till detta förfarande, och då Ahab hade haft en 3-årig fred, förrän han utdrog på sitt sista krig mot Syrien (I Konungab. 22,1), måste man erkänna att moabiterne enligt Niebuhr kunnat underlyda Israel högst 33 månår.

Af denna undersökning torde hafva framgått, att hvarken de tyriska manuskripten eller inskriften i moabiterstenen kunnat frambringa skäl till en våldsam ändring af våra konungalängder. Den tyriska konungalistan och Mesas inskrift utgöra tvärtom tvenne ytterligare bevis för vårt systems riktighet.

Vi skola finna konungalängderna än engång bekräftade i fråga om Ahabs dödsår. I den afsikten öfvergå vi till Jerobeam II:s regering.

Under Jerobeam II:s tidehvarf inträffar en tolfårig mellanregering. Israels rike är underkufvadt af Assyrien. Vi hafva tidigare antydt härom och anfört som bevis för ett nterregnum ordalydelsen i II Konungaboken 14,25—28.

Amos och Hosea berätta härom utförligare.

Amos [2]) såg Israels ofärd under Jerobeams regering på den tid Asaria (Usia) var konung i Juda rike, „två år före jordbäfningen". Damaskus, Gaza, Askalon, Ekron, Edom och Ammon skola ej skonas (Amos 1 kap.). Icke heller Moab, Jerusalem och Israel skola skonas. I Israels land skall uppstå ett gissel; den starkaste har då intet gagn af sin kraft, och hjälten kan icke rädda sitt lif (Amos 2 kap.).

Samma år olyckan kommer öfver Israel, är det en solförmörkelse, — ett tema som varieras flera olika gånger (Amos 5,8, 18 & 20). Tydligast är detta utsagdt i kap. 8,9:

---

[1]) Detta är äfven *Wellhausens* åsikt, (Anf. arbete, sid 72) Jmf. härmed *Cornill* (Anf. arb., sid. 111).

[2]) Amos skrifter äro att anses autentiska; de hafva ett stort historiskt värde. *Driver,* Anf. arbete, sidd. 334—339.

„Och det skall ske på den dagen, säger Herren, Herren, *att jag skall låta solen gå ned i dess middagsglans och låta landet sjunka i mörker midt på ljusa dagen.*"

En ytterligare tidsbestämmelse förekommer i samma kapitel (8,5—6): „I som sägen: ‚När är då *nymånadsdagen förbi, så att vi få sälja säd* och *sabbaten, så att vi få öppna vårt sädesförråd?* Då vilja vi göra efamåttet mindre och priset högre och förfalska vågen, så att vi kunna bedrifva vårt svek. Då vilja vi *köpa de arma för våra penningar* och den fattige för ett par skor; och affall af säden vilja vi då sälja såsom säd."

Då det stod enhvar fritt att taga af landets frukt under sabbatsåret (III Moseb. 25,4—6), och en gäld icke kunde under detta år utkräfvas (V Moseb. 15,1—2, 4), synes det vara otvifvelaktigt, att härmed antydts, att året är ett sabbatsår. Solförmörkelsen borde inträffa icke fullt en månad före sabbatsårets utgång [1]).

Detta bibelställe äfvensom antydningen om jubelåret i slutet på Ahabs regering bevisa, att begåendet af sabbatsåret icke helt och hållet försummats i Israels rike. Man kunde måhända anse, att den fest Jerobeam I anställde den 15 i åttonde månaden i början af sin regering „*lik högtiden i Juda*" (I Konungab. 12,32—33), skulle tyda på samma sak. Jerobeam I behöfde visst icke söka exempel från Juda rike, om det gällde att fira en allmän glädjefest öfver vinskörden. Sådana begås årligen af alla jordens vinodlande folk. Ville konungen däremot bibehålla iakttagandet af sabbatsåret, som

---

1) Amos synes vilja antyda, att han två år tidigare förutsagt Israels olycka. Under sådana förhållanden inträffar jordbäfningen under solförmörkelsen — tvenne ganska vanliga sammanträffanden. En jordbäfning under Asarias (Usias) regering ihågkommes ännu efter exilen (Sacharia 14,5). Äfven Josefus omnämner denna jordbäfning. Framför Jerusalem lösrycktes halfva berget på vänstra sidan och förflyttades 4 stadier. Genom rullningen af blocket förstördes vägar och konungens trädgårdar. Josefus förlägger dock tilldragelsen oriktigt till tidpunkten för Asarias besmittelse (Arch. Jud. IX, 10). Ordet *sihu*, hvarmed afses jordbäfning, förekommer i eponymlistornas anteckningar för åren 763, 762, 761, 759 och 746 f. Kr. Dessa jordbäfningar öfvergå endast enstaka trakter i Assyrien. Till antagandet, att jordbäfningen i Juda och Israel borde hafva varit någon af dessa i Assyrien, förefinnes ringa skäl. *Suess* säger („Syndafloden" sidd. 61—63), att den syriska öknen begränsas af två jordbäfningszoner; den ena går från trakten af Antiokia tvärs öfver Eufrat, den andra från Armenien längsmed Jordans brottlinje. Under sabbatsåret 764/763 inträffar visserligen en total solförmörkelse d. 15 Juni 763 f. Kr. Sabbatsåret utgår dock icke en knapp månad efter denna solförmörkelse. Dessutom må framhållas, att då Assyriens långa vanmaktsperiod ingår år 763 f. Kr., Jerobeam II icke kunnat mista sin krona under detta år.

hade, om året var 953 f. Kr., ingått i Juda rike *en månad tidigare*, var det anledning att åberopa sig på förhållandena i grannriket. Festen anställdes synbarligen icke under Jerobeam I:s 1:sta regeringsår, då han dessförinnan redan hunnit befästa Sikem och göra staden till sin hufvudstad, äfvensom befästa Penuel (I Konungab. 12,25). Då hebreernes jordbruk blef intensivare, blef iakttagandet af vissa allmännare hviloår för öfrigt i längden absolut nödvändigt. Själfva trädandet af jorden kunde vara partielt [1]), men måste vara samtidigt inom större områden redan på grund af det fälttvång, som uppstår, där egorna ej äro omhägnade. Det må framhållas, att äfven assyrierne iakttogo sådana anståndsår. Hvart 7:de och 49:de år höllos heliga [2]).

Vi återgå till solförmörkelsen. Den enda solförmörkelse, som här kan komma i fråga, är den totala hvilken inträffade kort före sabbatsårets utgång den 16 September 777 f. Kr. Sabbatsåret är 778/777 f. Kr. (777,3—776,3). Denna förmörkelse var synlig i Jerusalem och Samarien med en beskuggning af större delen af solskifvan omkring kl. 1 på dagen [3]).

Enligt Hosea stod slaget på Jisreels slätt (1,1 & 11). Fienden är Assur (5,13), som öfverfaller landet. Efraim blir utan konung (10,3). Det är förbi med Samariens konung; såsom en spån på vattnet far han hän (10,7). Borde Efraim då icke få vända tillbaka till Egypten eller få Assur till sin konung (11,5). Dock vill Gud ej låta Efraim känna sin vredes glöd och skall icke vidare fördärfva Efraim (11,9 Jmf. härmed 3,1—4).

Att Jerobeam II var någon tid stadd på flykt eller fången, synes framgå af Hosea 10,3 & 7; 13,10—11. Härigenom skulle äfven förklaras det egna med Jerobeam II:s regeringsår och bestyrkas vår hypotes i 2 kapitlet angående tidsbestämmelsen i II Konungaboken 15,1. I Hosea 10,14 omnämnes en härförare *Salman*, som kort före den stundande olyckan ödelagt *Bît*-Arbel (Gaugamela?).

Jerobeam II befriade sedermera landet. Härefter eröfrade han vissa områden af Damaskus och Hamat (II Konungab. 14,28).

Det assyriska öfverväldet varade i Israels rike, enligt den kombination af flerfaldiga tidsbestämmelser, på grund

---

1) Jmf. *Schiaparelli*, Die astronomie im Alten Testament sidd. 122–124.

2) *Boscawen*, The Babylonian and Oriental record IV, 1889—1890, sid. 35.

3) v. Oppolzer, Canon der Finsternisse, Can. pagg. 42–43, Bl. N:o 21.

af hvilka våra konungalängder uppställts, med all säkerhet omkring 12 år.

Vi erhålla följande tidsuppgifter.

Israel underkufvas af Assyrien efter slaget vid Jisreel år 777 f. Kr. (776,3). Jerobeam II, som gör slut på mellanregeringen år 765 f. Kr., befriar landet måhända först år 764 f. Kr.

Från den senare tidpunkten, Israels slutliga befrielse, räknas i Hoseas bok, en *en lång tid (många dagar)*, till dess Israels barn skola blifva utan konung och furste, utan offer och stoder, utan efod och husgudar (Hosea 3,1—4).

Under dessa tidigare skeden behöfver man ej misstänka, att i uttrycket låge fördold någon djupsinnig kabbalistisk talkombination. Insikter i den egentliga kabbalan erhålla judarne först under vistelsen i Babel.

Om man därföre antager, att med uttrycket „en lång tid“ („många dagar“) afses helt enkelt 49 år, i motsats till en „liten tid“, 7 år, erhölles, räknadt från 764 f. Kr. (763,7), årtalet för Samariens fall 717 f. Kr. (716,1) [1]).

Då man jämför årtalen med assyriska historien, finner man, att det är Salmanassar III (782—773 f. Kr.), som underkufvat Israels rike. Denne kan måhända anses vara den *„Salman“*, om hvilken Hosea talar (10,14). Om Salmanassar III:s regering känner man intet annat, än hvad eponymlistorna meddela [2]). Vi finna ur dessa, att konungen var sysselsatt i Armenien under större delen af sin regering. Dock nämnes för år 777 f. Kr. ett fälttåg till Ituh, d. ä. till „samtliga arameers länder“. År 776 f. Kr. har konungen ånyo kastat sig emot Armenien, men bekrigar Foinikien („Cederlandet“) redan under följande år. Salmanassar III synes sålunda under åren 777—775 f. Kr. hafva framträngt ända till Medelhafskusten [3]).

Hans efterträdare Assur-dan III (772—755 f. Kr.) befäste sitt välde i Syrien under de första åren af sin regering. Han

[1]) Den periodiska tidslängden har efteråt upptäckts. Att talet måste anses vara endast ett *rundt* tal, inses med lätthet. För öfrigt är det icke säkert om dessa 49-års perioder böra räknas som månår eller kalenderår. Detta beror därpå, om perioden anses motsvara ett kabbalistiskt, cykliskt tal eller ett allmänt användt tidsmått. Då begåendet af de religiösa festerna följa kalenderåret, motsvara sabbats- och jubelårsperioderne det med solåret bundna månåret. I senare fallet erhölles för Israels befrielse årtalet 765 f. Kr. — Vår räkning ställer sig 763,7—47,6 = 716,1.

[2]) *Winckler,* Gesch Bab. u. Ass. sidd. 205—206; *Rogers,* Anf. arbete II, sidd. 100—101.

[3]) Se eponymlistorna (*Lederer,* Anf. arbete, sid. 71). — Beträffande namnet Ituh, se *Schrader,* Anf. arbete, sidd. 106—110 & 226.

synes hafva gjort stora ansträngningar för att upprätthålla rikets anseende. År 765 f. Kr., då konungen befann sig i Hadrach, uppstod en dödande pest. Det följande året 764 f. Kr. krigade han vid hafskusten. Från och med år 763 f. Kr. störes riket af uppror t. o. m. i Assyriens gamla hufvudstad; riket inträder i en långvarig vanmaktsperiod, ur hvilken det reser sig först, sedan Tiglat-Pileser III gripit regeringstyglarne [1]). Denna svaghetstid för Assyrien låter oss fatta, huru Jerobeam II kunde underlägga sig delar af de assyriska vasallstaterna i norr.

För årtalet 777 f. Kr. hafva vi sålunda erhållit följande tre samstämmigheter: solförmörkelse, sabbatsår och Salmanassar III:s krigståg. För årtalet 764 f. Kr. tala: ett tolfårigt interregnum (som afslutas 765 f. Kr.), uppgiften, att det från Israels befrielse är 49 år till Samariens fall, Assurdan III:s krigståg samt Assyriens vanmaktsperiod från 763 f. Kr., hvarigenom Jerobeam II får tillfälle att kasta sig öfver Damaskus och Hamat. Dessa kombinationer stöda inbördes hvarandra [2]).

De knapphändiga uppgifterna, som erhållits ur Assyriens historia, hafva bestyrkt de af oss gjorda tidsbestämmelserna.

Ännu har ej förklarats orsaken, hvarföre Jerobeam II miste sin krona och, såsom Hosea uttryckligen säger, Israel sina embetsmän (sina domare och sin konung; Hosea 13,10—11). Hvarföre erhöll landet assyrisk förvaltning och blef fullständigt underkufvadt? De assyriska eröfrarne åtnöjde ju sig ännu på denna tid med enkel underkastelse jämte tribut. Det är ju först under Tiglat-Pileser III:s och Sargon II:s tider, som förhållandena i de besegrade länderna fullständigt omhvälfvas.

Förklaring af spörsmålet synes kunna erhållas ur assyriens historia. Adad-nirari III (Ramman-nirari), som regerade under åren 811—783 f. Kr., hade gjort ett fälttåg mot vester och emottagit tribut af Damaskus, Sidon, Tyrus, Filisteen,

---

[1]) *Winckler*, Anf. arbete, sidd. 206—208; *Rogers*, Anf. arbete II, sidd. 101—103. Se äfven eponymlistorna (*Lederer*, Anf. arbete, sidd. 71—72).

[2]) *Schiaparelli* (Die Astronomie im Alten Testament, sidd. 37—38) förmodar, att med solförmörkelsen, som antydes af Amos, måhända afsåges förmörkelsen antingen den 15 Augusti 831 f. Kr. eller den 2 April 824 f. Kr. Det bör framhållas, att månadsdata för dessa icke inpassa på Amos' uppgift om slutet af ett sabbatsår. Icke heller äro någondera af dessa år sabbatsår. (De närmaste sabbatsåren äro 834/833 f. Kr. och 827/826 f. Kr.) För öfrigt kan anmärkas, att dessa förmörkelser än mindre låta förena sig med antagandet. att Ahab dött omkring år 853 f. Kr., än solförmörkelsen år 777 f. Kr.

Edom och Omri-landet, d. ä. Samarien, år 805 f. Kr.[1]). Enligt våra konungalängder är det Jerobeam II, som vid detta tillfälle underkastat sig. Salmanassar III:s stränghet kan väl vara beroende endast därpå, att konungen i Israel var en upprorisk vasall, som brutit sina tidigare personligen ingångna länsförpliktelser.

Vi hafva sålunda erhållit ett ganska vägande sannolikhetsbevis därföre, att Jerobeam II regerat redan år 805 f. Kr.[2]).

Att slaget vid Jisreel, år 777 f. Kr., ej kan hafva inträffat i början af Jerobeam II:s regering, kan man för öfrigt finna genom en enkel kalkyl. Solförmörkelsen den 16 September 777 f. Kr. inträffade under Asarias (Usias) regering. Denne hade vid sagda tidpunkt regerat minst två år. Men Asaria i Juda besteg tronen 15 år efter Joas' i Israel frånfälle (II Konungab. 14,17; II Krön. 25,27 & 26,1). Häraf framgår, att Jerobeam II ej kan hafva bestigit tronen senare än år 794 f. Kr.

Då tiden från Ahabs till Joahas' död är oomtvistlig och motsvarar omkring 55 (55 1/2) år, erhölles, räknadt från 794 f. Kr., om man ville förlägga Ahabs död till år 853 f. Kr., för Joas i Israel en regeringstid af endast 5 år i stället för angifna 16 år. Men då det vore absurdt att antaga ett sammanträffande i två särskilda fall af den minsta möjliga tid, borde väl hans regering anses blifva ännu kortare. För att få kalkylen öfverensstämmande med II Konungaboken 13,1; 13,10 och 14,1, borde tidsuppgifterna i dessa tre bibelställen förändras, — ett tilltag, till hvilket förefinnes dess mindre skäl, som II Konungaboken 15,1 medgifver för Jerobeam ett tillägg af ytterligare 12 regeringsår, räknadt tillbaka i tiden. Genom dessa textförändringar uppnåddes dock öfverensstämmelse endast i fråga om Joas' ställning till hans sam-

[1]) *Winckler,* Anf. arbete, sidd. 203—204; *Rogers,* Anf. arbete II, sidd. 96—97; *Sayce,* Anf. arbete, sid. 116. Enligt eponymlistorna befann sig konungen vid Medelhafskusten äfven år 803 f. Kr. (*Lederer,* Anf. arbete, sid. 70). *Schrader,* Anf. arbete, sid. 232.

[2]) Om Hoseas skrifter säger *Driver,* (Anf. arbete, sid. 322), att kapitlen 1 3 härröra från senare delen af Jerobeam II:s regering, samt kapitlen 4—14 från hans efterföljares tider. Vi torde hafva visat, att denna allmänt antagna åsikt om de olika kapitlens härstamning varit felaktig. Bibelkritiken har uppfattat Jerobeam II:s långa regering såsom en lysande och lyckosam tid. Denne konung har dock besegrats, sannolikt af tvenne assyrerkonungar, har varit under tolf år utan krona samt därpå, under den tredje assyrerkonungens regering, slagit de främmande härskarorna och befriat sitt rike. Härefter har han uppträdt som eröfrare och underlagt sig delar af Damaskus och Hamat. Då man anträffat hos Hosea konunganamnet *Salman,* har man, okunnig om Salmanassar III:s krig, hänfört namnet till Salmanassar IV.

tida Amasia i Juda rike. Det genomgående felet af 25 år kvarstode i texten detta oaktadt. Om man gör kalkylen i motsatt riktning och räknar från 853 till 805 f. Kr., erhölle man som resultat, att det vore Joahas, som underkastat sig Salmanassar III 7 år före sin död. Men Joahas var från sin tronbestigning allt intill sitt frånfälle invecklad i ett olyckligt krig emot Syrien, som härjade landet och vid denna tid stod på höjden af sin makt. I den utförliga beskrifningen om Iaraels olycka nämnes endast Syrien som fiende, icke Assyrien. Rum för Adad-nirari III:s fälttåg fins icke under Joahas' regering; detta kan icke hafva skett midt under det brinnande kriget, som fortgick tills syrierne blefvo slagne af Joas. Vi mötas sålunda af olösliga svårigheter, såvida man ej antager, att Jerobeam II regerat senast från år 805 f. Kr., för hvilket antagande sannolikhetsskäl erhållits ur assyriens historia.

Men om man medgifver detta och räknade tiden tillbaka från 805 f. Kr. samt läte Joas t. o. m. helt och hållet bortfalla, denne konung, som *efter* Joahas död slog Syrien i tre drabbningar samt sedermera intog Jerusalem och nedbröt en del af stadens murar under Amasias regering (II Konungab. 14,13; II Krön. 25,23), erhölles dock som senaste tidpunkten för Ahabs död år 860 f. Kr.

Antagandet, att Ahab dött år 853 f. Kr., som fordrar en fullständig ombrytning af judarnes tideräkning, omöjliggör i sina vidare följder fortsättandet af hebreernes och assyriernes krigshistoria jämsides med hvarandra, då däremot uppgifterna om krigshändelserna stå i inbördes öfverensstämmelse, så snart man följer våra konungalängder.

Vår utförliga undersökning om Josafats och Ahabs ställning inom templets tidsskede torde hafva bevisat, att de af oss uppställda regentlängderna beträffande dessa två konungar äro riktiga från den judiska tideräkningens synpunkt sedt. Skärskådar man frågan från assyrisk synpunkt och jämför med hebreernes historia assyriernes historia i ett sammanhang, blir sakförhållandet icke vederlagdt, utan synes tvärtom blifva bestyrkt. De tvenne folkens häfder bekräfta och komplettera inbördes hvarandra. Den enda motsägande uppgift, som förekommer, är tillfällig och fristående; denna låter förena sig hvarken med hebreernes historia eller assyriernes, om man undersöker den senare i fortlöpande tidsföljd från år 877 till 764 f. Kr. Äfven ur Syriens och Foinikiens historia samt inskriften i moabiterstenen erhålles stöd för våra konungalängder.

Vi anse därföre, att det varit förhastadt att ombryta

judarnes tideräkning och förflytta Ahabs död till år 853 f. Kr. samt tro oss hafva erhållit giltiga skäl till att låta de af oss uppställda konungalängderna förblifva orubbade i fråga om Ahabs tidehvarf.

Då Jerobeam II, sedan han befriat riket år 764 f. Kr., intog områden af Damaskus och Hamat, framgår häraf, att han regerat någon tid ännu efter det sistnämnda året. Detta sakförhållande bevisar, då det från 805 till 764 är 42 år (månår), att det assyriska öfverväldets tid icke inberäknats i Jerobeams regeringsår, hvilka angifvits vara 41. På grund häraf finna vi våra konungalängder bestyrkta äfven i fråga om Jerobeam II:s tidehvarf.

Jerobeam II:s regering kan och bör förläggas, på sätt våra konungalängder utvisa, till åren 809—757 f. Kr. (808,1—756,7). Åren 777—765 f. Kr. tillhöra häraf det assyriska öfverväldet, under hvilken tid konungen var utan krona.

Sabbatsårsserien, där sabbatsår kunnat uppspåras, har för sin del lemnat särskilda anknytningspunkter inom konungalängderna, utvisande att vår behandling af dessa vid uppställandet af tabellerna gifvit som resultat en viss tillförlitlighet icke endast i fråga om särskilda detaljer inom tidsskedet utan äfven beträffande tidsskedets hela årslängd. Det är tydligt att, om ett sabbats- och ett jubelår inträffa på rätta årtal ännu så långt framåt som under Josafats och Ahabs tider, så blir ett eventuelt verkligt fel i konungalängderna begränsadt till tiden från desse konungar till Salomos död. Men här mötes man af Asas långa regering, vid hvilkens regeringsår de israelitiska konungarnes tronbestigningsår anknytas ända fram till Jerobeam I.

Hittills har den judiska tideräkningen visat sig icke osäker.

Jerobeam II:s son och efterträdare, Sacharia, mördades efter en kort regering, och Israels rike inträdde i ett tillstånd af anarki. Från anarkins tider äro de judiska tidsuppgifterna icke lika korrekta. Enligt dessa borde Menahem hafva regerat under åren 757—746 f. Kr. samt Pekah under åren 745—725 f. Kr.

I 6:te kapitlet funno vi, att Pekah år 734 f. Kr. blef tvungen att afstå åt Tiglat-Pileser III de nordliga delarne af sitt rike, Gilead, Galileen och Naftali, hvilka landssträckor erhöllo assyrisk förvaltning [1]).

Så långt är allt godt och väl.

Men då det säges om Menahem (II Konungab. 15,19

---

[1]) *Winckler,* Anf. arbete, sidd. 228—229.

—20), att denne, sedan han lagt skatt på alla rika män i Israel, en skatt af 50 siklar silfver på hvar och en, erlade tribut åt „Pul, konungen af Assyrien“, 1000 talenter silfver, „för att han skulle understödja honom och befästa konungadömet i hans hand“, föreligger här ett fel i uppgifterna. Med Pul afses Tiglat-Pileser III [1]).

Denne konung stridde år 738 f. Kr. emot ett förbund, till hvilket räknades 19 nordfoinikiska städer, bland dessa de i de sydligare landskapen af Hamat. Som koalitionens upphofsman nämnes Asaria (Usia) i Juda rike. De assyriska uppgifterna härom äro mycket fragmentariska; endast resultaten af kriget äro kända [2]).

Huruvida Asaria verkligen anstiftat en ny koalition, eller om de sydliga distrikten af Hamat endast fortsatte motståndet från det tidigare fälttåget (under något af åren 743—740 f. Kr.), vid hvilket tillfälle Asaria synes hafva sändt hjälptrupper åt konungen af Hamat, måste därföre anses ganska osäkert.

Det må framhållas, att Asaria efter fälttågets slut icke uppräknas bland dem, som erlade Assyrien tribut. Å andra sidan synes det dock sannolikt, att Asaria kvarlefde ännu så långt framåt, som till år 736 f. Kr. [3]) Huru som helst, hafva de sydligare delarne af Hamat anslutit sig till den nordfoinikiska koalitionen. Sedan förbundets makt blifvit bruten af Tiglat-Pileser III, erlägges tribut bland andra af Reson i Damaskus, Hirom af Tyrus och Menahem af Samarien [4]). Årtalet är 738 f. Kr.

Antingen äro Menahems regeringsår och Pekahjas jämte Pekahs anknytningsår i de bibliska böckerne felaktigt angifna, eller anträffa vi här en annan Menahem. I det senare fallet skulle dessa två konungar med samma namn förvexlats och gjorts identiska med hvarandra af den judiske kompilatorn af annalerna.

---

[1]) *Wald. Schmidts* (Indledning til Syriens Hist. sidd. 207—211, 225—230) uttömmande bevisföring härom gör detta fullkomligt säkert Se äfven *Schrader*, Anf. arbete, sidd. 422—460; *Winckler*, Anf arbete, sid. 221, samt Ptolemaios' Canon (*Lederer*, Anf. arbete, sid. 76). För öfrigt må framhållas, att äfven bibeln gör Pul och Tiglat-Pileser III synonyma. I 1 Krönikeboken 5.26 säges: „Uppväckte Israels Gud Puls anda, konungens i Assyrien, och Tiglat Pilnesers anda, konungens i Assyrien — —“.

[2]) *Winckler*, Anf. arbete, sidd. 225—226; *Rogers*, Anf. arbete II, sidd. 118—122.

[3]) Jmf. *Jesaia* 5. kapitlet, som hänför sig till jubelåret 736/735 f. Kr.; 6. kapitlet, däri Usias dödsår omnämnes i 1 versen; 7. kapitlet, som talar om Pekahs och Resons belägring af Jerusalem år 735 f. Kr

[4]) *Schrader*. Anf. arbete, sidd 418—421. — Menahem omnämnes i inskrifterna Minihimmu Samirinai.

Enär Menahems, Pekahjas och Pekahs regeringsår anknytas vid samma konungs, Asarias, regering i Juda rike, hvarigenom desses inbördes ställning erhållit fasthet, och då Asarias tvenne efterträdares, Jotams och Ahas', inträde i styrelsen anknytas vid Pekahs regering allt intill dennes 17:de år; och vidare, enär „Israels konungars krönika" allt ännu åberopas i fråga om Menahem, Pekahja och Pekah, samt då samtliga tidsuppgifter om de olika konungarnes ställning inom templets tidsskede visat sig förtjäna tilltro, synes det förra alternativet svårligen antagligt. Vida vägnar lättare är det då, att antaga en Menahem II. En förvexling mellan denne och den förre Menahem har kunnat uppstå, om det från anarkins tider förekom endast kortare utdrag ur „Israels konungars krönika".

Då Tiglat-Pileser III tågade i landet (II Konungab. 15,19), som var i ett tillstånd af anarki och stördes af inre oroligheter, böra olika partier hafva uppstått. Fredspartiet, till hvilket hörde „alla rika män i Israel", kunde då hafva upphöjt en Menahem till motkonung gentemot den stridslystne Pekah. Menahems parti kunde för ögonblicket varit det mäktigaste och erbjudit underkastelse jämte tribut. Detta antagande synes blifva bestyrkt af det i hög grad karakteristiska uttrycket, att Menahem erlade assyrerkonungen 1000 talenter silfver, „för att han skulle *understödja* honom och *befästa konungadömet i hans hand*".

På grund häraf anse vi det rättast att antaga Menahem II såsom motkonung under Pekahs regering år 738 f. Kr. Sedan Tiglat-Pileser III aftågat, blir skenkonungen obehöflig. I alla fall måste han hafva mist allt inflytande redan före år 735 f. Kr. Pekahs förbund med Damaskus samt kriget emot Jerusalem under det sistnämnda året har tidigare omförmälts. Kriget hade som följd Tiglat-Pileser III:s infall i Samarien. Pekah förlorade enligt kilinskrifterna Gilead, Galileen och Naftali samt uppgifves hafva flytt. Här afbrytes berättelsen.

En annan kilinskrift förmäler, att Tiglat-Pileser III låtit mörda Pekah, hvarpå Hosea upphöjts på tronen[1]). Enligt II Konungaboken 15,30 mördades Pekah af Hosea, — man kan ju antaga på assyrerkonungens anstiftan. Men då Winck-

---

[1]) *Winckler*, Anf. arbete, sidd. 230—231. — *Schrader*, Die Keilinschriften und das alte Testament, sidd. 254—260. „Landet Bet-Omri det aflägsna — — —, samtliga dess invånare och deras gods förde jag till Assyrien. Pekah, deras konung dödade jag. Hosea insatte jag öfver dem". Pekah benämnes i inskrifterna Pakahu samt Hosea Ausi'.

ler och efter honom Rogers [1]) säga, att Pekahs mord skedde år 734 f. Kr., bör framhållas, att detta är endast ett förmodande, som dessutom ej obetingadt delats af andra författare [2]), hvilka dock känt till den ifrågavarande inskriften. Man har vanligtvis räknat Hoseas regering från år 729 eller 728. Lederer säger, att år 728 f. Kr. är det sista möjliga året för Hoseas tronbestigning [3]).

Winckler förmenar, att Samarien för denna gång räddades genom Hoseas „sluga schackdrag“ att, på sätt Menahem gjort, söka stöd hos assyrerkonungen. Att de nordliga landssträckorna gingo förlorade, vore måhända beroende därpå, säger Winckler, att dessa ej velat bekväma sig för de nya förhållandena. Då tributlistan för år 734 f. Kr. dock är afbruten, och hvarken Samariens eller Hoseas namn äro synliga i densamma, har man intet tvingande skäl till detta antagande. Det synes för öfrigt föga sannolikt, att just de glesast befolkade, svagaste delarne af riket skulle fortsatt med motståndet, sedan Efraim underkastat sig. Äfven bör afseende fästas vid anknytningsåret för judakonungen Ahas' regering, enligt hvilken uppgift Pekah satt på tronen under sitt 17:de regeringsår.

Då Pekah räddade sig genom „flykten“, kan detta lika väl betyda, att han för denna gång ej kunde slutligen betvingas. Tiglat-Pileser III måste för öfrigt vända sig mot Damaskus. Sedan Damaskus fallit år 732 f. Kr., lemnades en del af hären i Syrien, medan konungen själf ilade mot Babel. Konungens rabshak intog Tyrus och betvang ett uppror i Tabal.

Häremellan har den mångfrestande Pekah mycket väl kunnat ånyo repa krafter. Sakförhållandet, att Tiglat-Pileser III icke insatte i det *upproriska* Samarien assyrisk förvaltning, såsom han dock gjorde i norra delen af landet äfvensom i Damaskus, samt att han lät mörda Pekah, tyder oafvisligen därpå, att konungen ej fick tillfälle under det syriska kriget att tvinga Pekah till slutlig underkastelse. Då Hosea däremot, sedan kriget i vester afstannat, och medan konungen befann sig i Babel, ställde sig frivilligt under Assyriens öfverhöghet, kan det förklaras, att Samarien fick bibehålla egen förvaltning.

---

[1]) *Rogers,* Anf. arbete, sid. 129.

[2]) Jmf. *Wald. Schmidt,* Ass. og Aegypt. gamle Hist., sidd. 33—35.

[3]) *Lederer,* Anf. arbete, sid. 95. Lederer förlägger dock Hoseas tronbestigning till år 731/730 f. Kr. Se äfven *Meyers* konversationslexikon *Juda,* där årtalet är 728 f. Kr.

För uppgifterna om Hosea har författaren af konungaböckerne ej haft tillgång till „Israels konungars krönika“. Utdrag ur dess sista afsnitt blefvo aldrig gjorda. Krönikan gick förlorad vid Samariens förstöring [1]).

Synbarligen som en följd häraf har Hoseas ställning som regent blifvit oriktigt angifven i konungaböckerne. Samtliga anknytningsår, som beröra denne konung, äro felaktiga. Hans tronbestigning bör förläggas minst 3—4 år tillbaka. Emedan Hiskias 1:sta regeringsår kunnat bestämmas på grund af en astronomisk tidpunkt, är det lätt att finna, att Juda rikes konungalängd förblifvit riktig, äfven om året för Hoseas tronbestigning angifvits oriktigt. En korrigering af felet kan följaktligen utföras utan att äfventyra en förskjutning af det hela.

Författaren af konungaböckerne, som sammanfört Salmanassar IV:s och Sargon II.s fälttåg, torde, äfven om han, såsom det synes, känt till att Samarien icke förstördes efter det första fälttåget, hafva antagit, att Hoseas regering afslutades med Samariens fall. Om han tillfälligtvis visste, att den siste konungen i Samarien regerat inemot 9 år, har han erhållit på grund af en enkel kalkyl, äfven om källuppgifter härom saknades, 20 regeringsår för Pekah samt med afseende härå bestämt anknytningsåren för Hoseas tronbestigning.

Då Pekahs regering kan förkortas med 3—4 år, utan att systemet blir rubbadt, och Hoseas tronbestigning bör skjutas tillbaka minst samma antal år, synes det som kunde uppgiften, att Hosea miste sin krona i sitt 9:de regeringsår, tilldömas vitsord.

Vi hafva trott oss finna, ehuru detta ej framgår tydligt ur II Konungaboken 17,4—5, att Sargon II redan år 721 f. Kr., förrän han utdrog till striden emot den egyptiska koalitionen år 720 f. Kr., fängslat och bortfört Hosea. Antager man inemot 9 regeringsår för Hosea, blir detta bestyrkt. Sedan heteerne bildat en ny koalition emot assyrierne, synes Samarien hafva anslutit sig till denna. Sargon återvände efter drabbningen vid Rafia och inneslöt staden, som uthärdade en treårig belägring. Hosea skulle sålunda aldrig själf fått bevittna Samariens slutliga dödskamp [2]).

---

[1]) Jmf. det analoga fallet med Jojakin och Sedekia, för hvilka två sista judakonungar „Juda konungars krönika“ icke åberopas.

[2]) Det sistnämnda antagandet delas af tidigare författare. Jmf. *Niebuhr*, Anf. arbete, sid. 47. *Wallis*, Verldshistoria I, Semiterne af Hjärne, sid. 133; *Wellhausen*, Israel. u. Jüdische Geschichte, sid. 117.

Samtliga konungars i Israels rike regeringsår från anarkins tid, förutom Sallums, äro mindre tillförlitliga. Vi anföra dem här enligt en anordning, som vi trott låta försvara sig, utan att dock vilja intaga denna i sin helhet i konungalängderna.

	Månår	Julianska år	Till år och årsdel f. Kr.	Regeringsår f. Kr.
Sallum	0,1	0,1	756,1	757
Menahem	10,4	10,1	746	757 - 746
Pekahja	2	1,9	744,1	746 - 745
Pekah / Menahem II } motkonung år 738 f. Kr.	16,8	15,8	728,8	745—729
Hosea	8 5	8,2	720,1	729—721
Samarien underkufvadt	0,9	0,9	719,2	721—720
Från Samariens sista uppror till dess fall	3,2	3,1	716,1(?)	720—717
Summa	41,4	40,1		

Inom tidsskedet från Salomos tempelbyggnad till Samariens fall hafva vi blifvit föranledda att göra ändringar i våra konungalängder endast beträffande den sista anarkins tid i Israels rike. I följd af dessa ändringar har Jotams i Juda rike dödsår förflyttats 0,7 år tillbaka i tiden, hvarigenom Ahas' regering blifvit lika mycket längre. Inga anknytningsår, icke heller uppgiften om Ahas' regeringsår, förhindra en sådan omjämkning. Det hela förblir orubbadt.

Konungarnes regeringsår införas i en särskild tabell samt därefter viktigare i detta kapitel erhållna judiska tidsuppgifter. Ett par årtal återhemtas ur föregående kapitel.

	Månår	Julianska år	Till år och års-del f. Kr.	Regeringsår f. Kr.
Tempelbyggnaden			989,8	
Salomo från tempelbyggnaden	— 36,9	— 35,8	954	990—954
(36,9 = 35,8)				
Juda rike.				
Rehabeam	17,2	16,6	937,4	954—938
Abiam	2,8	2,7	934,7	938-935
Asa	38	36,9	897,8	935—898
Asa & Josafat	3	2,9	873,5	898—874
Josafat.	22,1	21,4		
Joram	6,8	6,6	866,9	874-867
Joram & Ahasia	0,9	0,9	866	867—866
Ahasia	0,2	0,2	865,8	866
(91 = 88,2)				
Atalia, regentinna	6,1	5,9	859,9	866—860
Joas	39,4	38,2	821,7	860—822
Amasia	29	28,2	793,5	822—794
(74,5 = 72,8)				
Asaria (Usia)	52	50,5	743	794—743
Asaria spetälsk / Jotam	7	6,7	736,8	743—737
Jotam & Ahas	8,8	8	728,8	737—729
Ahas	6,7	6,5	721,8	729—722
Hiskias till Samariens fall .	5,9(?)	5,7(?)	716,1 (?)	722—717
(79,9 = 77,4)				
Summa	282,3	273,7		

	Månår	Julianska år	Till år och års-del f. Kr.	Regeringsår f. Kr
Tempelbyggnaden	—	—	989,8	
Salomo från tempelbyggnaden	36,9	35,8	954	990—954
(36,9 = 35,8)				
Israels rike.				
Jerobeam I	21,7	21	933	954—933
Nadab	0,7	0.7	932,8	933
Nadab } Baesa } motregenter . .	0,6	0,6	931,7	933—932
Baesa	22	21,8	910,4	932—911
Baesa och Ela	1,4	1,8	909,1	911—910
Ela	0,6	0,6	908,5	910—909
Simri	—	—		909
Tibri } Omri } motregenter . . .	4	3,9	904,6	909—905
Omri	6	5,8	898,8	905—899
Ahab	20,5	19,9	877,6	899—878
Ahab och Ahasia	1,8	1,8		
Ahasia	0,2	0,2	877,4	878
Joram	12	11,6	865,8	878—866
(91 = 88,2)				
Jehu	28,2	27,8	838,5	866—839
Joahas	14,9	14,5	822,1	839—823
Joahas & Joas	2	1,9		
Joas	14,4	14	808,1	823—809
Jerobeam II och Assyriskt öfvervälde	53	51,4	756,7	809—757
Sacharia	0,5	0,5	756,2	757
Sallum.	0,1	0,1	756,1	757
Tidtals anarki till Samariens fall { Menahem . . .				
Pekahja				
Pekah				
(Menahem II?) .				
Hosea	(8,5?)	(8,2?)	(720,1?)	(729—721?)
. . . .	41,4	40,1	716,1(?)	757—717
(154, 4 = 149,7)				
Summa	282,8	273,7		

Tyrus' grundläggning . . omkring 1230 f. Kr. (?)
Jubelårsseriens utgångsår, Samuel . *1079 f. Kr.* (1078,3)
Hiram. . . . . 1000—966 f. Kr.
Kartagos grundläggning . . . . . 846 f. Kr.
Juda och Israels rike skiljas . . . . 954 f. Kr.

Juda gamla rike.	**Israels rike.**
Rehabeam 954—938 f. Kr. (954—937,4)	Jerobeam I . . 954—933 f. Kr.
Jerusalems eröfring af Sesauk I 949 f. Kr.	
Josafat 898—874 f. Kr. (897,8—873,5)	*Ahab* . . . . 899—878 f. Kr. (898,8—877,6)
Sabbatsår 897/896 f. Kr. (896,3—895,3)	Ittobaal . . . 899—867 f. Kr.
Jubelår 883/882 f. Kr. (882,3—881,3)	*Jubelår* . . . 883/882 f. Kr. (882,3—881,3)
	Förbund med Josafat och Benhadad II omkring 881 f Kr.
	Joram . . . . 878—866 f. Kr. (877,4—865,8)
	Benhadad II mördad, Hasael I bestinger tronen } omkring 874 f. Kr.
	Joram slagen af Mesa 874 f. Kr.
	Jehu . . . . 866—839 f. Kr. (865,8—838,5)
Joas 860—822 f. Kr. (859,9—821,7)	Jehu („Ahabbu") och X-'-idri af Damaskus } strida vid Karkar 854 f. Kr. [1].
Joas erlägger tribut åt Hasael af Damaskus 839 f. Kr.	Jehu („Jahua") och Hasael II af Damaskus } erlägga Assyrien tribut 842 f. Kr. [1].
	Hasael II underlägger sig Gilead, Gad, Ruben och halfva Manasse 839 f. Kr.
	Joahas . . . . 839—823 f. Kr. (838,5—822,1)
	Joas . . . . . 823—809 f. Kr. (822,1—808,1)
Amasia 822—794 f. Kr. (821,7—793,5)	Hasael II död . . . . , Benhadad III bestiger tronen . . } omkring 822 f. Kr.
	Slaget vid Aphek 822 f. Kr.

[1]) Enligt assyriska källor.

Asaria (Usia) 794—743 f. Kr. . . . . . . (793,$_5$—743)

Asaria erlägger tribut åt Assyrien under något af åren 743—740 f. Kr.[1])
Asaria död 736 f. Kr.
Jotam & Ahas 737—729 f. Kr. . . . . (736,$_3$—728,$_3$)
Jubelår 736/735 f. Kr. (735,$_3$—734,$_3$)
Jerusalem belägras af Pekah och Reson 735 f. Kr.
Ahas hyllar Tiglat-Pileser III i Damaskus 732 f. Kr.[2]).
Ahas 729—722 f. Kr. (728,$_3$—721,$_8$)

---

[1]) Enligt assyriska källor.
[2]) Årtalet enligt assyriska källor.

Jerobeam II . . . . 809—757 f. Kr. (808,$_1$—756,$_7$)
Jerobeam II underkastar sig Assyrien 805 f. Kr.[1]).
Sabbatsår . . . . 778/777 f. Kr. (777,$_3$—776,$_3$)

Solförmörkelse den 16 September 777 f. Kr.

Slaget vid Jisreel . . . . 777 f. Kr. (776,$_3$)
Assyriskt öfvervälde . . . 777—765 f. Kr.
Jerobeam II eröfrar områden af Damaskus och Hamat efter år . . . . 763 f. Kr.
Tidtals anarki . . . . . . 757—717 f. Kr. (756,$_2$—716,$_1$)

Menahem (II?) erlägger tribut åt Assyrien 738 f. Kr.[2]).

Pekah
Pekah och Reson II af Damaskus belägra Jerusalem . . . . 735 f. Kr.
Gilead, Galileen och Naftali förlorade 734 f. Kr.[3]).

Hosea . . . . 729(?)—721(?) f. Kr.
Samariens belägring påbörjad . . . 720 f. Kr.
Samariens fall . . . . 717 f. Kr.

---

[1]) Enligt assyriska källor.
[2]) Årtalet enligt assyriska källor.
[3]) Enligt assyriska källor.

Rättelser.

Sid.	2	rad	37	står:	*Εἰσαγωγὴεἰς*	läs: *Εἰσαγωγὴ εἰς*
„	4	„	6	„	27,1—5	„ 27,1—15
„	13	„	27—28	„	nå-gra	„ någ-ra
„	22	„	12	„	tal 2743 $^1/_2$	„ tal, 2743 $^1/_2$,
„	26	„	23			
„	27	„	16	„	Nebukadnezar	„ Nebukadrezar
„	52	„	41			
„	27	„	11	„	lunariska	„ synodiska
„	51	„	31	„	septuaginta	„ Septuaginta
„	61	„	4	„	Meneftas	„ Meneftes
„	71	„	10	„	sådan	„ sådana
„	73	„	10	„	Bet-el	„ *Bît*-El
„	76	„	44	„	sid. 71, anm. [2])	„ sid. 70, anm. [2])
„	85	„	14	„	Irmaels	„ Ismaels
„	94	„	40	„	fölägges	„ förlägges
„	105	„	34	„	blir redan häraf bevisadt	„ framgår redan häraf
„	122	„	40	„	sid. 138, anmärkn. [1])	„ sid. 139, anm. [3])
„	122	„	43	„	karaktetistiskt	„ karakteristiskt
„	122	„	46	„	ickekabbalistiskt	„ icke-kabbalistiskt
„	133	„	21	„	Darejaves	„ „Darejaves
„	135	„	25, 33	„	Nebukadrezar	„ Nebukadnezar
„	157	„	12	„	syrienes	„ syriernes

JUDARNES TIDERÄKNING

I

NY BELYSNING

AF

VALTER H. JUVELIUS

KUOPIO 1906
K. MALMSTRÖM'S BOKTRYCKERI

